

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Skivebogen

Historisk Aarbog
for Skive og Omegn

Omslaget: I efteråret 1906 arrangerede Skive Håndværkerlærlinges Boldklub »Olympia« fem landevejsløb ved Skive. Fotografiet er taget ved Holstebrovej - bemærk gruset! - under det sidste af sæsonens fem cykelløb søndag den 28. oktober. De fem cykelryttere, der deltog i løbet, er fra venstre Peter Madsen, bagerlærling Svenning Jensen, mekanikus Niels Nielsen, tømrer Fibæk og urmagersvend Christensen (løbets vinder).

SKIVEBOGEN 1997

SKIVEBOGEN

HISTORISK ÅRBOG FOR SKIVE
OG OMEGN

88. bind 1997

SKIVEBOGEN

Udgivet af Historisk Samfund for Skive og Omegn

Redaktion: Bestyrelsen

Redaktør: Rud Kjems i samarbejde med Niels Mortensen

Tryk: Skive Offset, Oddense. Tlf. 97 58 12 11

Skrift: Times

ISBN 87-87346-05-2

DISTRIBUTION:

Skive byhistoriske Arkiv

Asylgade 5, 7800 Skive

Tlf. 97 52 81 22

MEDLEMSKAB:

Kontingentet for 1997 er 70 kr. (indbefattet Skivebogen) + porto for udsendelse af Skivebogen.

Medlemskab kan tegnes ved henvendelse til et bestyrelsesmedlem eller til Skive byhistoriske Arkiv.

ÆLDRE ÅRGANGE AF SKIVEBOGEN kan købes ved henvendelse til Skive byhistoriske Arkiv. Pris: 70 kr. + porto.

P.t. er følgende årgange på lager: 1931, 1933-1934, 1937-1946, 1951, 1954, 1971, 1974, 1976, 1978-1980, 1982-1987, 1992-1995.

John Simonsen og Niels Mortensen: Skive by fra oldtid til nutid (Særtryk af Skivebogen 1996). Pris: 49,50 kr.

HISTORISK SAMFUNDS BESTYRELSE:

Formand: Viceinspektør Poul Tolstrup, Jens Laursensvej 10, 7800 Skive. Tlf. 97 52 29 40

Kasserer: Niels Bonnesen, Tjørnevænget 13, 7800 Skive

Sognepræst Henrik Forman, Hjerk

Overlærer Aksel Jørgensen, Højslev Kirkeby

Overlærer Rud Kjems, Balling

Godsejer Birger Schütte, Eskjær

Landmand Henning Borup Svendsen, Lundhede

HISTORISK SAMFUNDS TILLIDSMÆND:

Sundsøre: Arkivar Knud Erik Jacobsen

Ørslevkloster: Skoleinspektør Steen Bilstrup

Fattiggården i Daugbjerg

Af Aksel Jørgensen, Højslev Kirkeby

Gennem udpluk fra den gamle forhandlingsprotokol og erindringsglimt fra en af de faste beboere kan vi ane lidt om hverdagslivet gennem de mere end 50 år, fattiggården kom til at fungere.

Årene fra midten af 1800-tallet til slutningen af 1920'erne er blevet karakteriseret som bøndernes storhedstid i Danmark. Ved periodens begyndelse havde landbruget stort set overvundet skaderne efter Napoleonskrigene, og med omlægningen til animalsk produktion og andelsbevægelsens fremmarch i slutningen af århundredet begyndte det for alvor at gå fremad.

Men ikke for alle. De upriviligerede på landet, husmændene og landarbejderne, stod i nogen grad uden for denne udvikling. Økonomisk blev deres stilling forringet, set på baggrund af bøndernes fremgang.

Det var i samme periode, vi gennemførte det store fattiggårdsbyggeri i Danmark, som kulminerede mellem 1860 og 1890, hvor der i gennemsnit blev bygget 10 fattiggårde om året, ialt godt 300.

Fattigloven, som stammede helt tilbage fra 1803, blev ikke ændret væsentligt gennem hele århundredet, men dog i 1891 suppleret med en lov om aldersundersøttelse, og fra 1892 yderligere med en sygekasselov. Det grundlæggende princip i 1803-loven var, at det offentlige havde pligt til at hjælpe syge, gamle og fattige. I hvert sogn blev der

oprettet en fattigkommission og indtil 1867 med den stedlige præst som tilsynsførende.

I begyndelsen af 1800-tallet fik de fattige hjælp i form af madvarer fra den kommune eller det sogn, hvor den fattige boede. Fra 1856 blev det lovbefalet at oprette en såkaldt »De fattiges kasse« i hvert sogn. Den skulle fungere sideløbende med det offentlige fattigvæsen og give hjælp til værdige trængende uden fattighjælps virkninger som tab af rettigheder eller indskrænkninger i den personlige frihed. Kassens midler bestod mest af private bidrag, skønt loven åbnede mulighed for tilskud fra sognet.

Elendige rønner

Til de husvilde havde man indrettet fattighuse, som enten kunne være opført af sognet til formålet eller et hus, som sognet havde arvet efter et fattiglem. Det var ofte elendige rønner, hvilket bekræftes gennem de indberetninger, distriktslægerne afleverede. Fra Nordjylland kan man f.eks. i 1864 læse følgende:

»Huset i Stenvad er en faldefærdig hytte, der holdes oprejst ved 3 à 4 støtter; gulvene er af ler med seks tommer dybe huller. I Visborg ingen vandforsyning, ingen brolægning omkring huset. I Terndrup modtager brønden afløb fra huset. Om Fræer fattighus bemærkes, at bygningerne er meget ringe, urenlighed alle vegne. Skagen fattighus har ikke været kalket i fire år. Ingen grundsten ved bygningen, langt mindre fortov. Alt spildevand, urin og andet kastes lige uden for døren og trækker straks ind under de usle gulve, af hvis

brædder der mangler store stykker. Serreslev fattighus' usselhed overgår al beskrivelse...«

Mange ønskede at give de fattige bedre vilkår, men det måtte helst ikke koste mere, end det allerede gjorde. Udgifterne var nemlig steget meget siden midten af århundredet. På landsplan var der faktisk tale om en fordobling fra ca. 2 til godt 4 millioner mellem 1860 og 1874.

Fattiggården som løsningsmodel

Med oprettelsen af fattiggårde mente man at kunne løse tre problemer på én gang: Bremse den store tilgang til fattigvæsenet og dermed gøre udgifterne mindre, forbedre forholdene for især gamle og syge, og endelig sikre, at de fattige børn fik en god opdragelse, skolegang, og - frem for alt - blev vænnet til at arbejde, så de ikke selv endte som fattiglemmer.

Fattiggårdene var større eller mindre landbrug, hvor lemmerne modtog fuldforplejning mod til gengæld efter evne at bidrage til deres eget underhold gennem arbejde i stald og mark eller ved fremstilling af forskellige varer, der kunne sælges, f.eks. fletværk og koste. Mange steder spandt man også hør, blå, uld og hamp.

Virkeligheden kom ikke helt til at svare til forventningerne. For børnene blev fattiggården sjældent en god ramme omkring deres opvækst, og de voksne følte sig ofte ufri og ydmygede, og mange afstod simpelthen fra at søge hjælp ved udsigten til et ophold, der mere havde karakter af fængsel.

Et typisk reglement fra dengang kunne rumme bestemmelser som disse:

»Lemmerne har uvægerligt at lystre bestyren og udføre det arbejde, han sætter dem til. Arbejdstiden varer til kl. 12; om eftermiddagen er den fra kl. 2 til 8. Formiddag og eftermiddag afbrydes arbejdet 1/2 time til mellemad. Samtale under arbejdet forbydes, når den udarter. Den må straks ophøre, når den krænker velanstændighed. Ingen må forlade gården uden bestyrerens vidende og samtykke. Han kan give lemmerne tilladelse til at besøge slægt og bekendte på helligdage, når vedkommende hele ugen har opført sig upåklageligt.

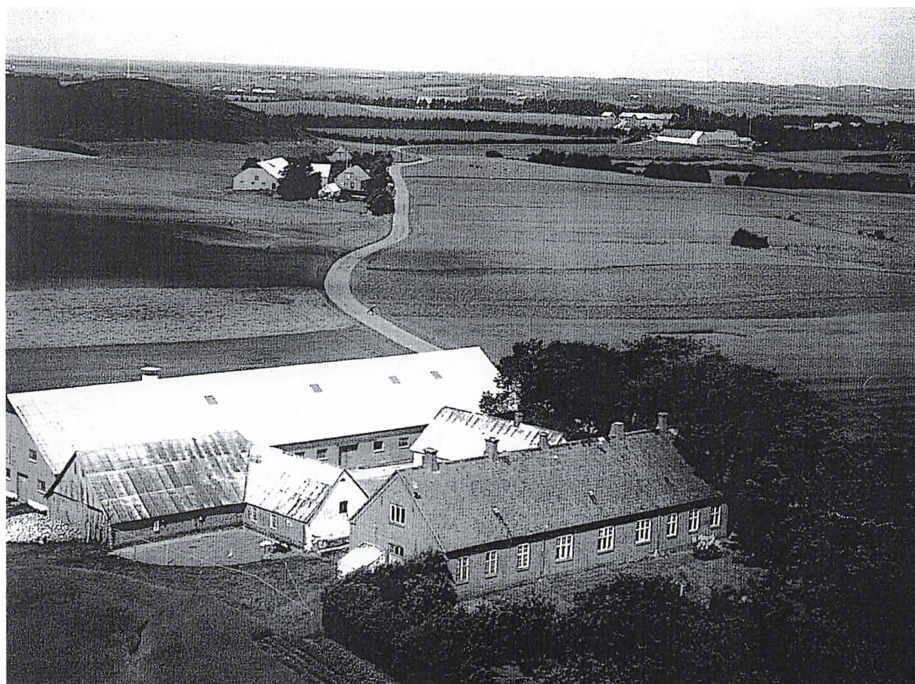
Ethvert fattiglem, der går uden for fattiggården, skal være forsynet med et udgangstegn, der vises på forlangende.«

Modstridende hensyn

I praksis var det umuligt at forene målsætningens tre indbyrdes modstridende hensyn, så det skete ikke så sjældent, at gårdene udelukkende kom til at tjene som afskrækkelsesmiddel. Mange steder levede man smukt op til fattiglovens ord om, at forsørgelsen »skulle indskrænke sig til det aldeles uundværlige for at vedligeholde liv og helbred.«

Man må selvfølgelig ikke glemme, at forholdene for den brede befolkning dengang var præget af knaphed, så den materielle forskel på livet i og uden for fattiggårdene kunne være vanskelig at få øje på. Mange landarbejderfamilier og små husmænd levede på et eksistensminimum, og en arbejdsmand i f.eks. København havde overordentlig svært ved at forsørge en familie med sin årsindkomst.

Daugbjerg Fattiggård, som behandles i det følgende, var på mange måder typisk for de fattiggårde, der skød op som paddehatte i sidste halvdel af 1800-tallet. I det ydre en præsentabel ejendom, smukt beliggende med udsigt til Daugbjerg

Fattiggården på Søvsøvej som den så ud ved nedlæggelsen i 30'erne. I dag er stuehuset blevet væsentligt afkortet og tjener som bolig for en almindelig landbofamilie.

Dås. Stuehuset var større end ved almindelige gårde, da det skulle rumme op til 30 beboere.

Hvordan formede livet sig på gården fra dens opførelse i 1880 til nedlæggelsen under K.K. Steinckes socialreform i 1933? Vi har samlet nogle brudstykker, hentet fra to kilder, der tilsammen næsten dækker gårdens 50-årige eksistens: »Forhandlings Protokol for Daugbjerg Fattiggårds Udvalg« fra 1880 til 1901 og et par korte erindringer, indtalt på bånd af afdøde Marie Sofie Hansen, der var født på gården i 1899 og senere gift med sognerådsformanden i Daugbjerg, Visti Hansen. Hun var datter af

det næstsidste bestyrerpar på gården, Kresten og Mathine Svoldgaard, som holdt ud i mere end 30 år, nemlig fra 1894 til 1925.

En vanskelig post

Op det var noget af en præstation! Arbejdet som bestyrer var et omfattende og krævende job, og man skulle stå til rådighed døgnet rundt. Han havde ikke alene ansvaret for lemmernes ve og vel, sørgede for hjælp eller medicin til de syge, kontrollerede børnenes lektielæsning og tog imod nyankomne; han skulle også styre gårdens drift og økonomi og planlægge arbejdsdagen for evt.

karle og de lemmer, der overhovedet var i stand til at yde en indsats. Når man tager i betragtning, hvor broget klientellet ofte var, kan man godt forstå, at mange bestyrere efter et par år forlod jobbet - for lønnen var ikke imponerende.

De to første årtier på Daugbjerg Fattiggård er da også præget af flere ledelsesmæssige kriser, hvor fattiggårdsudvalget har måttet træde til for at rette op på uregelmæssigheder i driften eller lytte til klager fra lemmerne og forsøge at mægle i stridigheder mellem dem og bestyreren. Protokollen er temmelig mangelfuld og upræcis, så vi kan ikke læse, hvormange bestyrere, der har beklædt posten frem til 1894, da Kresten Svoldgaard tiltrådte, men der har været mindst fire, og vi kender navnet på den første: Anders Frederiksen. Resten benævnes blot som »bestyreren«.

Anders Frederiksen boede allerede på gården, da sognerådsformand Kr. Friis den 7. februar indrykkede følgende annonce i Viborg Stifts Folkeblad:

»Opførelse af en Fattiggård

Stuehus og omforandring af Økonomilejlighed ved Damgård, Daugbjerg Sogn, udbydes i Entreprise. Tegning, Udregning, Beskrivelse og Konditioner henligger til Eftersyn på Fattiggården hos Bestyreren A. Frederiksen. Skriftlige Tilbud modtages under Adresse: »Opførelse af en Fattiggård« Daugbjerg Sogneråd pr. Sparkær, modtages inden Mandagen den 23. Februar, da Tilbudene åbnes på Fattiggården i de Lysthavendes Overværelse.

Daugbjerg Sogneråd d. 7. Februar 1880

Kr. Friis
Formand«

Da fristen udløb, var der indkommet 4 tilbud:

Murer M Jacobsen i Sjørslev	12000 Kr.
Tømrer Hans Laigård	10938 Kr.
Visti Larsen, Hjarbæk	9450 Kr.
Anton Jespersen	8800 Kr.

»Jespersens bud approberes og papirerne blev underskrevne af ham«, meddeler protokollen. Frederiksen og familie fik ingen langvarig glæde af den ny fattiggård. Den stod færdig til aflevering den 7. juli, men allerede i maj året efter forlader de stedet. Protokollen fra den 29. april indledes kort og kontant med denne oplysning: »Udvalget samledes på Daugbjerg Fattiggård i anledning af bestyrer Anders Frederiksen, som fraflytter pladsen til 1. maj.«

En tavs protokol

Vi får intet at vide om grunden til hans fratræden, og protokollen røber heller intet her eller senere om, hvem der blev hans efterfølger.

Fra 1881 til 1884 blev protokollen slet ikke ført, og i de efterfølgende år anes en jævnt stigende forværring i forholdet mellem bestyrerne, lemmerne og fattiggårdsudvalget. Den 15. april 1887 har man åbenbart fundet det påkrævet med en ret kontant henstilling: »En skriftlig instruks for bestyrer og bestyrerinde oplæstes for dem og overleveredes bestyreren til efterretning.«

Hen på sommeren samme år er den gal igen (19.7.1887):

»Det blev opgivet, at bestyreren og hustru var begge i Viborg den 16. til dyrskue og begge på besøg i Nørremarken dagen efter. Da instruks lyder, at de ikke begge må forlade fattiggården på en gang uden tilladelse, skal det oplyses, om samme er givet, og da af hvem.«

Den 29. juli 1888 lyder protokollen nærmest som referat af et truende forhør:

»Hvad bestiller lemmerne - kan spirituøse drikke ikke aflægges - har bestyreren og hustru været fra fattiggården om natten - har Chresten Viborg overnattet på gården - hvad er der i vejen med Per Henge - hvorledes forholder det sig med den historie, der er fremkommet om Søren Pedersen og Morten Koustrup.....«

Den 1. april 1890 bliver bestyreren skiftet ud igen, men det nye par løber ind i endnu større problemer end forgængerne. Allerede den 3. august - fire måneder efter deres tiltræden - er der eftersyn på fattiggården:

»Hestene var indbundne, men kom straks ud igen, og det blev bestyreren bekendtgjort, at de skulle være på græs i det mindste til 1. september, da der var græs nok og ikke mere at bestille i denne måned, end de kunne ved at fodres lidt om morgenen, da der ikke var noget at røgte med. 6 køer var malket sene og gav ikke mælk, formodentlig af slet malkning og af mangel på tilbørlig tilsyn. Lemmerne var fornyttede allesammen, bestyreren og kone var ikke til stede men kom straks hjem, karlen var fraværende. Pigen skal være afbenyttet til at sy tøj for lederens kone, lemmerne til at strikke og spinde og sy for bestyrerens kone, ligesom bestyreren har kørt sin datter på vej, da hun var der i besøg, hvortil han ingen tilladelse har haft. Svinene var ikke passet tilfredsstillende, de var afmagrede og forsultede af slet pasning. Knudmine har været her og klaget over, at bestyreren har slået hende, ligesom han også skal have slået Ane Filbert.

Jeg [Udvalgsformand C. Jespersen (red.)] har på en sindig og bestemt måde gennemgået det hele med bestyreren og kone og foreholdt dem det forargelige ved deres forhold og bestemt og udtrykkelig forbudt dem at bruge den slags fremgangsmåder mod lemmerne, ligesom jeg har forlangt, at konen og pigen passer svinene. Pigen skal malke køerne, be-

styreren skal følge hestene, og karlen og pigen har jeg forbudt udgang hver søndag, kun en gang imellem, når der er tid...«

Fattiggårdsudvalget fulgte sagen op allerede 14 dage senere, hvor

»der gaves lemmerne adgang til at fremkomme med klage hver for sig, såfremt de måtte have noget at bemærke. Knudmine lovede at være føjelig og flink, når blot bestyrerens kone ville tale lige så godt til hende som til de øvrige lemmer, hvilket bestyreren lovede...«

En ny klagerunde

Et mere udførligt referat er ført til protokols fra et lignende møde den 18. december, hvor udvalget ser ud til at være kommet i julehumør. Her er kun medtaget et udpluk:

»Kirsten Strande klagede over, at hun havde et dårligt lår og ønskede at komme til læge, hvilket blev pålagt bestyreren at drage omsorg for.

Chr. Skalls var tilfreds med opholdet men ønskede at få en frakke, hvilket blev bevilget. Anedorthe var ligeledes vel tilfreds, hun ønskede brystsaft, hvilket blev hende tilkendt. Ane blev ligeledes udspurgt, om hun var tilfreds. Hun ville ikke sige noget, hun manglede men ønskede dog hellere at komme derfra.

Derefter blev Peder Chr. Kjeldsen kaldt frem for at høre hans forklaring. Han var godt tilfreds hvad kosten angik og havde ikke noget videre at klage over. Han ønskede en frakke, da der var for lidt varmt tøj at gå med. Det vedtoges, at han skulle have lidt tøj, som bestyreren skulle anskaffe tilham. Derefter blev bestyreren kaldt frem for at svare, om der var nogle af lemmerne, som han havde noget at anke over. Han erklærede, at der ikke var noget særligt at klage over. Derefter efterses gårdens bøger, som er mangelfuldt ført. Det påbydes bestyreren at drage omsorg for at få Karlene ud at arbejde, når det er tøvøj, enten ved grøftarbejde eller andet, der forfalder...«

De næste 6 år er der ikke taget referat til protokollen. Julemødet i 1893 sluttede med noget, der kunne ligne et ultimatum. Efter opremsning af en række krav, retter udvalgsformanden dette spørgsmål direkte til bestyreren: »...eller ønsker han hellere at fratræde pladsen«.

Svoldgaards epoke

Det gjorde han åbenbart, for kort efter tiltræder Kresten og Mathine Svoldgaard, og hermed indledes den lange stabile periode, hvor gårdens hverdag fik et mere harmonisk præg. Men forinden måtte også dette bestyrerpar stå skoleret for udvalget. Der var nemlig i 1899 indløbet en klage til selveste Stiftamtet fra lemmerne Chr. Pedersen Christensen og kone. I klagen blev det påstået, at lem-

Bestyrerparret Kresten og Mathine Svoldgaard, som ledede fattiggården fra 1894 til 1925.

merne var befængt med utøj, samt at kosten var for dårlig. Der blev afholdt høring, men alle lemmerne kunne erklære sig fri for utøj, og alle var iøvrigt tilfredse med kosten.

Da man nu alligevel var samlet til møde, benyttede man lejligheden til at få klarert en lille pinlig sag, som åbenbart havde plaget udvalget et stykke tid:

»Derefter blev det Jeppe Fynbo betydet, at såfremt det utilladelige forhold, der har været til stede mellem ham og Kirsten Drejersén ikke ophørte, ville der ske anmeldelse til herredskontoret og begjæret ham idømt tvangsarbejdsstraf.

Han indrømmede, at der har hersket utilladeligt forhold mellem dem, og at han flere gange er bleven advaret om at ophøre dermed. Han lovede, at det ikke skal passere oftere, hvilket han bekræftede med sin underskrift.«

Samme Jeppe Fynbo var i øvrigt veteran fra 1864 og i besiddelse af en fornem medalje, som hang i glas og ramme på fattiggården, men det gav ham ikke ret til at fraternisere med det andet køn!

Protokollen giver os et rimelig godt indtryk af lemmernes sammensætning. Som på de fleste andre fattiggårde i Danmark rummede gården i Daugbjerg først og fremmest gamle, syge og enlige mødre med børn. Desuden ofte en eller to retarderede samt i kortere perioder hele familier, hvor faderen måske var havnet i alkoholisme. Vi har plukket et par typiske skæbner:

Skæbner fra protokollen

10. marts 1881:

»Der var fremkommet Begjæring fra fattiglem Mette Marie Jensen om at udskrives af fattiggården på betingelse af, at hun selv sør-

ger for den ældste og den yngste af sine børn, og den 3. bliver på fattiggården, imod at sognerådet får alimentationsbidraget på 40 kr, som skal svares af Gustau Engelsted.«

17. november 1886:

»Karen Nielsine Dorthe, der i nær Fremtid skal indlægges på fattiggården, har bedt udvalget om, at der må tilstås hende en kop kaffe om morgenen, da hun ikke kan spise om morgenen og heller ikke kan tåle at komme tidligt op, da hun er meget svag. Det forlangte tilstodes, og bestyreren blev bekendtgjort dermed.....død 1887«

5. november 1887:

»Ane Schriester forlangte at blive på fattiggården, da hun ikke ville tage til datteren i Mønsted, der ikke har kunnet pleje hende tidligere. Siden datteren blev gift, har hun flyttet fra og til 4 gange.«

29. juli 1888:

»Da slagter af Kølsen, Kristian Christiansen, der af sognefogeden i Daugbjerg var anholdt i Daugbjerg by og transporteret til Viborg af hensyn til den offentlige sikkerhed, lod politimesteren ham indlægge på Viborg Amtssygehus under kur på herværende kommunes regning. Efter helbredelsen blev han den 20. d.s. afleveret her til anholdelseskommissionen og samme dag indlagt på fattiggården, indtil han blev anerkendt af sin forsørgelseskommune, i hvilken anledning samme blev tilskrevet dagen efter. Uden at have modtaget svar derfra, foretoges en afhøring, hvoraf det dog ikke kan gives fuldstændigt, hvor mandens sidste understøttelse er tildelt, da familien bor i Holstebro, og han i Kølsen. Da manden nu er fuldstændigt rask og opgiver, at han kan få arbejde ved Peder Odgårds teglværk, vedtog udvalget at udskrive ham.«

Børnene sat i pleje 9. december 1888:

»Bestyrelsen samlet på fattiggården for at tage bestemmelse om, hvorvidt Morten Christiansen af Foldbjerg, hvis familie er indlagt

på fattiggården d. 7. december, kan fritages for at komme under tvang, skønt hans opførelse over for formanden har været yderst slet de sidste år. Morten Christiansen mødte efter aftale og tilbød at tage og forsørge 3 af børnene, der bliver sat i pleje følgende steder: En dreng på 10 år ved navn Anders Peder Marinus hos Laust Madsen i Smollerup; en dreng på 6 år ved navn Ingvard hos Jens Peder Andersen, Daugbjerg; en dreng på 3 år ved navn Niels Christian hos Niels Sørensen i Mønsted. Såfremt Morten Christiansen for Fremtidens opførelse sig godt og aflader at drikke sig beruset, må han fritages for at komme under tvang på fattiggården eller på arbejdsgården.«

17. marts 1889:

»Niels Peder Mikkelsen, der er opfødt på fattiggården, har flere gange været fæstet bort, men er hver gang kommet tilbage, og sidst har han bortbyttet et par sko, der var ham udleveret af fattiggården, og erholdt et par gamle støvler - værdiløse. Udvalget bestemte at bortfæste ham, såfremt en passende plads kan erholdes, og det blev ham pålagt at skaffe de bortbyttede sko tilbage.«

27. juni 1899:

»Søren Christensen bortgået uden tilladelse natten mellem 11. og 12. april igennem vinduet. Anmeldt samme for herredsfogeden. Han blev derefter anholdt af gendarmene, indsat på Arbejdsgården i Viborg, afleveret til Fattiggården d. 9. juni, bortgået samme Dag. Anholdt den 28. juni af Gendarmene og medtaget til Sparkjær.«

Forholdene ændrer sig ikke væsentligt efter århundredskiftet. Marie Sofie Hansen var jo født på gården i 1899, og fra sin barndom huskede hun bl.a. følgende episode:

»Engang kom der to børn, hvis forældre begynte at dø. Faderen havde arbejdet på jernbanen mellem Roskilde og Holbæk, og den-

Fattiglem Hans Peter foretrak arbejdet i gårdens stald.

gang var det sådan, at det var faderens hjemkommune, der skulle sørge for de forældre-løse børn. Og da han var fra Lånium, endte børnene på Daugbjerg Fattiggård. Der var de så indtil det første sognerådsmøde, hvor egnens bønder og husmænd mødte op for at byde på dem, og dem, der ville byde billigst, fik dem. Men den ældste dreng fik nu lov til at blive, til han blev konfirmeret, og de to andre kom til en gårdmand og en husmand, hvor de fik det godt, og folkene var gode ved dem.

Men jeg synes alligevel, at det må have været hårdt for dem; jeg husker dem så tydeligt; kan se dem for mig, da de ankom, for de var så fine i deres tøj; den lille dreng havde en blå blazer på med blanke knapper«.

Gårdens indretning

Marie Hansen huskede detaljeret gårdens indretning. Stuehuset var meget

langt med en gang, der gik gennem hele bygningen med lemmernes kamre til den ene side og bestyrerlejligheden til den anden, hvortil der ikke var adgang fra gangen. Kamrene havde numre, og der var 14 ialt.

»Nr. 1 var arresten, der havde cementgulv og et lille gittervindue helt oppe i det ene hjørne - det eneste vindue i rummet. Det havde desuden en dobbeltdør, hvor håndtaget sad uden for på gangen. Jeg husker kun en eneste gang, far brugte arresten og anbragte en mand derinde. Han havde drukket så meget brændevin, at han havde fået dilerium.

Sognerådet holdt møder i kammer nr. 7, og nr. 11 blev kun benyttet ved dødsfald. Så opstillede man to bukke med en plade ovenpå. Et bundt halm blev spredt ud over den, og øverst lagde man et lagen, hvorpå den døde blev anbragt. Man sagde, at den afdøde blev »lagt på strå«, indtil der kom en ligsynsmand, som kunne konstatere, at døden virkelig var indtrådt bl.a. ved at finde ligpletter eller mærke efter, om afdødes fingre var stive. Når ligsynsmanden havde været der, blev der sendt bud til en snedker i sognet om at lave en kiste, men ham, der blev brugt af fattiggården, havde tit svært ved at blive færdig til begravelse, og det hændte engang, at det sidste snedkerarbejde blev lavet, mens liget lå i kisten, og malingen var våd på den sidste rejse til kirkegården.«

Ensom begravelse

Når et af fattiglemmerne døde og skulle begraves fra Daugbjerg kirke, blev de lagt i den lange række af gravpladser, der går fra hovedindgangen og nordpå langs kirkegårdsdiget. Familierne til den afdøde blev som regel underrettet, men der kom sjældent nogen, og fra Daugbjerg kom der heller ingen, så det var en ensom forestilling.

Kammer nr. 10 fungerede som snedkerværksted, og nr. 14 var en stor stue,

Fattiglem Nissen beskæftiget med skoreparationer i et af gårdens værksteder.

som blev brugt til arbejdsværelse for de fattiglemmer, der kunne spinde, binde, karte eller flette forskellige kurve. Nogle af de gamle mænd bandt løb, som man sagde. Først blev der hentet pilekviste i skoven i en passende mængde. Derefter skulle de af barks og glattes og til sidst kløves. Så puttede man halm i et kohorn, hvor spidsen var skåret af. Den halm, der kom igennem det lille hul, blev viklet om pilekvistene, så de lå i lange pølser, der blev samlet til kurve og foderkopper.

Marie Hansen huskede julen på fattiggården som en pragtfuld tid:

»Det står for mig som det skønneste, når det

gik mod jul. Så blev der rigtig gjort rent, skuret og skrubbet alle vegne. De ellers hvidskurede gulve i kamre og værelser fik en omgang til, så de blev endnu hvidere, og de sorte kakkellovne, som stod i alle stuerne, blev sværtet og pudset. Når julcaften kom, blev der dækket op på de to lange borde med dug på. Her sad vi allesammen og nød den god mad, og min far, som sad for bordenden, læste juleevangeliet højt for os. Første ret var suppe; derefter steg med kartofler, og de, der ønskede det, kunne få en dram. Julemorgen var der frokost, som bestod af koldt bord: flæskesylte og alleslags pålæg. Også her kunne lemmerne få en dram. Efter maden spillede vi kort om pebernødder, og på et tidspunkt kom præsten og hans kone med en stor kurv, fuld af godter og kager. Vi havde også et stort juletræ, som altid stod inde i nr. 7, hvor præsten læste juleevangeliet. Bagefter blev der delt godter ud, hvorefter man dansede om

juletræet. Så var julen forbi, men dagene ind til hellig tre konger var som halvhelligdage, hvor kun det nødvendigeste arbejde blev udført.«

En god fidus

Marie Svoldgaard huskede mange af fattiglemmerne, og nogle af dem havde gjort et ganske særlig indtryk på hende:

»Laurits Væver stammede fra Stormosen, hvor forældrene ernærede sig som vævere, deraf efternavnet. Han var en slags vagabond og kom egentlig fra en ordentlig familie, men det kan jo gå skævt for alle!

Han var også en durkdreven person, der gerne ville have en tår af flasken. En dag havde han ingen penge men to tomme brændevinsflasker, som han ønskede fyldt med det rette indhold. Han vidste, at han ikke kunne få det skrevet, men så fyldte han den ene flaske med det rene, klare vand og gemte den i lommen, mens han tog den tomme flaske i hånden og gik til købmanden. Her sætter han den tomme flaske på disken og afgiver sin bestilling. Købmanden kommer tilbage med brændevinen, men da Laurits beder om at få skrevet, siger købmanden nej og tager flasken tilbage - som Laurits i mellemtiden har haft tid til at ombytte med flasken i lommen.

Fattiggården havde et godt ry blandt landevejens riddere, så dem oplevede vi mange af. Hvis de ønskede at overnatte et par dage, skulle de først til afhøring hos sognerådsformanden, Jens Jensen, som i tidens løb har måttet skrive et utal af breve til hjemstedskommunerne, som jo skulle betale for opholdene. Renligheden blandt dem var så som så, de var ofte befængt med snavs og utøj, så inden de tog ophold på gården, skulle de vaskes og have rent tøj. Ved kredslægens påbud blev der opsat et badekar, hvor de kunne ligge og bløde op.«

Blandt de mere triste erindringer hører billedet af Mette Vinter:

»Hun var tit så bedrøvet og sad tit og græd, fordi hendes eneste søn, som boede i København, aldrig lod høre fra sig. Men så en dag

skete underet: Posten kom med et brev til Mette Vinter, og i brevet var der oven i købet et fotografi af sønnens pige! Den dag var Mette glad, men sønnen besøgte aldrig sin mor på fattiggården.«

Veteraner fra 48

Marie huskede også Jeppe Fynbo, som er omtalt tidligere, men fattiggården havde også andre veteraner blandt sine faste beboere:

»Der var således tre veteraner fra 48: Søren Kante, Mikkel Nifinger og Jacob Jacobsen. Søren Kante hed egentlig Kristensen, men han kunne altså spille violin og var altså musikanter. Mikkel Nifinger hed Idstrup, men han havde mistet den ene finger i krigen.

Det var nogle rigtige gutter. Hvert år til nytår fik de hver 100 kr. i veterangave, og så blev der drukket brændevin, kan I tro. Dengang kostede en flaske vel kun 27 øre. Og der blev fortalt historier fra krigen. Jacob blev ofte drillet, fordi han aldrig havde været med i et rigtigt slag.«

Om børnene på fattiggården har Marie fortalt:

»De gik i skole i Daugbjerg sammen med andre børn fra gårdene i omegnen. Skolelæreren havde et lille landbrug, som var en del af hans løn, men alligevel var det dårligt nok til at brødføde en familie. Så han var taknemlig for de gaver, som gårdmandsbørnene kom med: mælk, høns, flæsk o.lign. og derfor nok mere flink over for disse elever. Børnene fra fattiggården havde aldrig gaver med.

Når børnene og de voksne lemmer skulle have nyt tøj, blev der sendt bud til den lokale syjomfru, som boede i en hytte ved Sejbæk. Hun tog ophold på fattiggården, mens hun syede, for det kunne godt tage flere dage. Det var nemlig et stort arbejde at sy en kjole eller nederdel med foer, korset, stivere, hæfter og meget andet. Det blev alt sammen syet i hånden. Til det nye tøj hørte et sjal, som de gamle koner selv strikkede.«

Fattiggården sælges

Vi ved ikke, hvornår Marie selv flyttede fra fattiggården. Hun har oplyst, at den sidste forpagter hed Alfred Østergård, før kommunen solgte gården til Ingvar Nielsen i 1939. De to sidste beboere var Per Runge og »Sønderjyden«. De kom på plejehjem i Ans, hvor de døde. Fattiggården i Daugbjerg kom altså til at fungere i mere end 50 år, men det var langt fra alle fattiggårde i Danmark, der fik så lang en levetid.

Allerede i slutningen af sidste århundrede begyndte man at nedlægge de nybyggede fattiggårde. Det var der flere årsager til: For det første blev de jo ikke den succes, man havde håbet. De kunne ikke hvile i sig selv økonomisk, fordi lemmerne var mere konsumerende end producerende. Industrien var begyndt at opsluge det befolkningsoverskud, der var skabt på landet ved driftsomlægningen. Den gav altså arbejde til nogle af dem, der ellers ville være havnet på fattiggården. Der skete desuden en større udvandring til Amerika, og endelig betød loven om aldersrente i 1891, at mange ældre fik mulighed for at klare sig selv. Med den store socialreform i 1933 faldt det sidste behov for fattiggårde væk.

Tak til Birgit og Knud Jacobsen, Daugbjerg, som har samlet kilderne til denne artikel.

Erindringer omkring en poesibog og min barndom i Olesens gård

Af Poul Gertz Andersson, Brabrand

Julen har givet mig muligheder for at rydde op i skuffer og skabe, og dem er der ikke for få af her i huset. Under oprydningen kom mange spændende ting frem, blandt andet min gamle poesibog fra min skoletid.

Sådanne poesibøger bruges vist ikke længere. Dengang var det anderledes. De vandrede fra hånd til hånd, man tog dem med hjem efter skoletid og skrev de smårim, og siden sluttede altid med et »Lev Vel« eller »Husk min fødselsdag«.

Det, som kommer nærmest de små bøger fra dengang, er vel vore gæstebøger, hvor man siger tak for maden og en dejlig aften.

Jeg vil gætte på, at jeg har fået bogen i julegave i 1941, for den første skriver i bogen i begyndelsen af 1942, og den er afsluttet i efteråret 1943. Da var der ikke flere ledige sider i den.

Den store poesi er det jo ikke. Mange af versene er ens, men dog er der også nogle mere personlige, som kun findes i min bog, og som er skrevet af min nærfamilie.

Blandt de mere populære rim er dette: »Pump din cykel, pump den længe, pump din svigerfar for penge«.

De små religiøse rim mangler heller ikke. En pige, som hed Erna, skrev således: »Voks fra barneskoen, men ej fra

Olesens gård på Torvet i Skive. Sådan husker jeg Torvet fra begyndelsen af 1950'erne.

barnetroen. Voks i lys og løn, aldrig dog fra Herrens bøn.« Selv voksede hun iøvrigt ganske hurtigt fra både sko og tro. Hun blev hurtigt efter endt skolegang gravid, og da vidste jeg ikke, at man kunne få børn uden at være gift.

Og når »Lille Anna« fra Allegade indleder med: »Tag Jesus med hvorhen du længes«, så skinner det igennem, at også hun kom fra et stærkt religiøst præget hjem.

Nogle har også siddet med højskole-sangbogen foran sig. Der er vers af Jeppe Aakjær og Grundtvig. Overlærer Valdemar Sørensen benytter Bjørnsson.

De fleste har jeg ikke haft kontakt med efter de mange år, nogle husker jeg end ikke, men bogen sætter tankerne i sving.

I 1942 gik jeg i 4. klasse i det, som

dengang hed Nordre Skole, og min klasse-lærer var Harald Nørsgaard Pedersen. Han havde en lammelse af den ene arm, og efter hans skrift at dømme må det have været højre arm, for han skriver helt sikkert med venstre hånd. »Læg din kurs og følg den, men husk at en omvej også fører til målet.« I de 2 linier skrevet i marts 1943 formår han også at lade sin dybe interesse for sejlsport skinne igenem.

Jo, der dukker mange billeder op, når man sidder med sådan en lille bog.

En af mine legekammerater hed Svend Erik, hans far var købmand og hed Sigfred og hans mor Julie. De boede oppe på Skovbakken. Også Svend Erik har skrevet. »Det er ikke nok at spænde

Interiør fra 1961. Til venstre min far, i barberstolen boghandler Stephan Agger, som betjenes af min farbror Thorvald.

buen, man skal også skyde«, skrev han i marts 1942.

Svend Erik kalder helt specielle minder frem ved læsningen, for han døde sommeren 1943. Og det var vel første gang, jeg stiftede bekendtskab med døden og oplevede en begravelse.

Vi fik meddelelsen af Nørgaard Peder- sen og legede videre i næste frikvarter. Verden gik ikke i stå for os, for i barndommen går nogle ting lettere, end når man er voksen.

Men mærkeligt syntes jeg alligevel, det var, at jeg ikke mere skulle lege med Svend Erik oppe i skoven.

Det er altså ikke så meget dødsfaldet, jeg erindrer, men det som fulgte efter. Min anden legekammerat Ove Møllen- berg og jeg besluttede os nemlig til at deltage i begravelsen, som indledtes i

det gamle ligkapel i Allegade, hvor også ambulancen dengang havde garage.

Det skulle foregå kl. 13, og der lå så Svend Erik i sin kiste helt klædt i hvidt, hvad jeg fandt helt upassende for netop ham. Ove og jeg sang med så godt vi nu kunne, hvorefter et hvidt tørklæde blev lagt over Svend Eriks hovede, og kisten blev lukket. Selve begravelsen skulle foregå i Lyby, for der havde Sigfred og Julie overtaget en købmandsforretning, og da vi syntes, at vi ville have det hele med, løb vi tilbage til Brøndumsgade, tog vore cykler og cyklede til Lyby tidsnok til at møde følget på vej op ad bakken til Lyby kirke. Så fik vi slutningen med omkring Svend Erik.

Nu er der det mærkelige ved det, at jeg bevarede forbindelsen med Sigfred og Julie helt op i 50'erne, hvor de døde.

Personalet i min fars salon i min tidlige barndom. Fra venstre: Richardt Nielsen, Kjeld Sohn, »Jobbe«, Alma Sørensen, Oda Hartmann og min far.

Forbindelsen skabtes efter begravelsen. På en måde blev jeg en slags plejebarn hos dem i mine sommerferier, og mange gange holdt jeg mine korte eller lange ferier hos dem i Lyby.

Også deres børn, Svend Eriks søskende, holdt jeg forbindelse med i mange år. Blandt dem Victor Jørgensen, som vil være nogle bekendt som den mest elegante og stilrene bokser, vi har haft herhjemme.

Alle oplevelser i min tidlige barndom til trods blev det dog Olesens gård, der har prentet sig dybest i mine erindringer indtil 1951, og i betegnelsen Olesens gård omfatter jeg naturligvis min far og hans gamle barbersalon, som, syntes jeg, var en vigtig del af hele det liv, der formede sig i det gamle hus.

Redaktør Højsgaard, som var min fars nabo og som jeg målte fødder med på trappen til deres fælles indgang.

Jeg kan næppe have været mere end 4 - 5 år gammel, da de første erindringer dukker op. Naboen til min fars salon var dengang »Skive Avis« med redaktør Højsgaard. Han var børneven, og jeg husker endnu, at vi stillede os op ude på trappen til deres fælles indgang og skulle »måle fødder«. Der skulle nu gå mange år, før jeg nåede hans fodstørrelse.

Og der levede de så, den ærkekonservative Højsgaard og min radikale far dør om dør, og de havde det godt med det, for dengang var tolerancen i det lille nærsamfund meget stor.

Om selve den »institution«, som salonen jo var, kan jeg fortælle, at den blev startet af Schmidt den 1. 7. 1881. Den havde dengang til huse i en bygning, som lå imellem det, som senere blev »Bankens hjørne« og Hotel Royal. Alt

Ca. 1934 så jeg sådan ud. Det var, da jeg »målte fødder« med Højsgaard.

Fætrene ved konfirmationen oktober 1945. Fra venstre: Niels Hartmann, mig selv, Ole Jørgensen og forrest Anders Frederiksen og min navnebror (søn af farbror Thorvald).

dette er nu som så meget andet helt forsvundet i Skive.

Den 1. 7. 1907 flyttede Schmidt til Torvet og overdrog salonen til sin efterfølger, Th. Machon. Salonen fik til huse i underetagen i det, som nu er Sparekassen. Min far kom i lære her den 1. 7. 1911 og blev udlært 4 år senere i 1915, hvor salonen flyttede til Torvet i de lokaler, som blev bibeholdt indtil nedrivningen. Han overtog salonen efter Machon den 1. 7. 1919, og her levede han sit rige liv i det gamle hus, som gav os andre et liv, som jeg ikke ville have været foruden.

Min tidligste barndom blev levet i Brøndumsgade. Jeg mener, at jeg er født i nr.

29, hvor mor og far boede til leje hos bager Madsen. Senere flyttede vi til nr. 41.

I 1945 blev jeg konfirmeret. Min farbror Arthur syede et af fars sæt tøj om til mig, og da det hele skulle gå standsmæssigt til, kom vognmand Gamskjær i sin bil og hentede os.

Fra jeg var ganske lille havde jeg et job, som faldt fredag kl. 18. Far havde sukkersyge og skulle have sin mad til tiden. Jeg husker endnu turene fra Brøndumsgade, igennem Jyllandsgade og Nørregade og hen til torvet med de to madskåle.

Der var langt, men heldigvis havde fru Rønn sin legetøjsbutik i Nørregade, så var jeg halvvejs, og hvilke herligheder åbenbarede sig ikke i hendes vinduer.

En del af den samme tur gik vi hver juleaften.

Når vi havde sunget ved juletræet og fået vore julegaver, og far havde læst Jeppe Aakjærs »Julekvæld«, et digt, som jeg endnu kan bevæges ved, og hvor et af versene står helt klart for mig:

*Smyk med Fred min Fjendes Hus.
Fyld den sultnes Fad og Krus.
Sidder én forsagt og ene
under Tyngslens Askegrene,
løft hans Aasyn mod din glans.*

så gik vi ned til farmor i Nørregade 3. Det syntes som om, der altid var sne på Nørregade dengang. Mølgaard Andersen lavede et billede fra Nørregade med de små, lave huse og sneen. Det findes vistnok i min familie idag.

Dør om dør med min farmor boede

Min far på sin faste plads med udsigten over torvet.

min farbror Arthur. Der var han født, og der blev han skrædder som min farfar, og der overtog han min farfars værksted, og der døde han.

Da jeg var 10 år, begyndte jeg i min fars barbersalon. Først med at feje gulvet og hente tørv op fra kælderen.

Efter endt skolegang gik turen altid ned omkring torvet, hvor jeg indtil ved 18-tiden »sæbede ind«. Senere, da jeg blev højere, blev jeg forfremmet til også at vaske hår. Barberknivene fik jeg ikke lov at røre. De blev plejet med en sjælden omhu af min far, min farbror, Thorvald, og af Nicolajsen Dahm, som altid hjalp, når far skulle på sin årlige ferie ved åen. Den ferie strakte sig fra fredag morgen til søndag eftermiddag. I det hele taget var det et særkende for ham,

at han altid var i aktivitet. Søndag efter søndag mødte han i barbersalonen. Boghandler Agger, apoteker Esfelt og de andre faste kunder skulle jo barberes også om søndagen. Og når det var overstået, tog han sin kniv og en sæbekop og sørgede for et par kunder, bl.a. redaktør Elin Hansen. På vejen tilbage fra dem købte han i kiosken i Adelgade 5 eksemplarer af Jyllands Posten, og så gik turen til sygehuset. Der var altid en eller flere af hans kunder, som var glade for hans besøg og en frisk avis. Kl. 12 var han hjemme.

Men nu tilbage til Olesens gård. Som det vil forstås, har jeg aldrig boet i det gamle hus på torvet, men indtil jeg forlod Skive i 1951, tilbragte jeg så me-

Min far sammen med Esben Aakjær under en af fars korte ferier ved Karup Å.

get af min tid dernede, at de allerkæreste og sjoveste minder knytter sig til den gamle forretning og den gamle gård.

Det var jo altså allerede, da jeg startede som indsæber, en gammel traditionsrig barbersalon. Så mange traditioner var der, at dagene var næsten helt ens. Man kunne stille uret efter købmand Bernhard Fogh eller min farbror Arthur, som altid kom, når rådhusuret slog 10. Eller efter Marinus Nielsen, som altid kom præcist kl. 18, om fredagen dog kl. 20. Han var altid den sidste kunde hver dag.

Når han var kommet, blev nøglen drejet om. I mine første år troede jeg faktisk, at det var ham, der bestemte, hvornår der skulle lukkes.

Marinus Nielsen havde en kunstig arm. I begyndelsen troede jeg ikke rigtig på det, og jeg husker, at engang jeg sæbede ham ind, listede jeg mig til at røre ved hans læderhånd for at overbevise mig om, at det var rigtigt.

Det var dengang, man diskuterede indførelsen af week-end, hvor forretningerne skulle lukke kl. 14 om lørdagen. Da gik bølgerne højt, og jeg havde nærmest indtrykket af verdens undergang, når Marinus Nielsen udtalte sig.

Bernhard Fogh var noget helt specielt. Ligeså usandsynligt det ville være, om Marinus Nielsen var kommet midt på dagen, ligeså usandsynligt ville det være, at Fogh ikke sad i den stol, som stod i barberstuens fjerneste hjørne. Den var lidt højere end de andre, og herfra havde han et fint overblik over torvet. Fogh var lidt af en klovnekunstner. Dag efter dag, år efter år udspillede det samme lille skuespil sig i barberstuen. Når han var færdig, tog han selv sin serviet af. Far eller Thorvald stillede sig op henne midt i barberstuen, Fogh vendte ryggen til dem og smed servietten over venstre skulder og sagde »hopla«. Naturligvis greb min far eller Thorvald servietten og sagde »hopla«.

Jeppe Aakjær var kommet her, men det var før min tid. Han og min far havde aftalt, at de skulle gå en tur ud til åmunden en dag. Den dag kom desværre ikke. Aakjær døde kort tid inden.

Jeg har grund til at huske en speciel kunde. Når han kom, skulle han have sit smukke grå skæg klippet, og så skulle »Hjemmet« ligge klar til ham. Hen elskede nemlig tegneserien Knold og Tot.

*Jens Møller Lidegaard. For denne stoute sal-
lingbonde måtte selv universitetet i Aarhus
bøje sig.*

Han kunne iøvrigt spille l'Hombre, hvad jeg senere vil vende tilbage til.

Omkring 1950 blev det klart, at jeg meget gerne ville til Århus og læse til læge. Pengene hos far og mor rakte ikke til det, og det kom Jens Møller Lidegaard for øre, og da han en dag kom ind og skulles klippes og barberes, sagde han, at han havde et værelse til mig på studenterkollegium nr. 5, og der kunne jeg bo i 5 år for 40 kroner om måneden, og så var sygekassen også betalt! Han var nemlig formand for Gudenåcentra- len, som ved genopbygningen af kollegi-erne efter krigen havde, hvad der idag hedder, sponsoreret et kollegieværelse. Der blev vrøvl med kollegiestyrelsen,

som jo fordelte værelserne, men så var det han meddelte dem fast og bestemt på sit sallingmål: »Det er vor værlds, o A ska nok bestem!« For denne stoute salling- bonde og hædersmand måtte kollegiebe- styrelsen bøje sig. Endnu idag er jeg er fuld af taknemmelighed overfor Møller Lidegaard.

Hvordan jeg iøvrigt klarede mig, er en hel anden historie, hvor ikke mindst min senere svigerfar, Jens Peter Jensen fra Gl. Skivehus, og min kone Aase i høj grad er indblandet.

Det blev også tid til leg inde i gården. Min legekammerat var Jytte Ladefoged, som boede der, og hvis far var isen- kræmmer. De store stabler af trækasser var et eventyr at lege i, og mens vi lege- de, kunne vi se op til Gedebæks pensio- nat, hvor de altid, synes jeg, døgnet rundt, lavede mad, hvad de jo sikkert også gjorde. Og købmand Peter Hansen i kælderbutikken, hvor jeg iøvrigt i lange perioder var bydreng.

Af og til fik jeg et ærinde om til sag- fører Boll, han og far samlede begge fri- mærker, på vejen tilbage blev det et smut op ad Østergade, hvor jeg har ind- trykket af, at direktør Andsager altid stod og snakkede i telefon bag vinduet til hans kontor, rundt om hjørnet ved Borup Jensen, Væverstuen, hvor jeg iøvrigt købte min første pipe, barber Sørensen og slagteriudsalget og så tilba- ge til torvet.

Nu, hvor der er gået så mange år, kom- mer også besættelsestiden ind i billedet. Luftalarmerne var noget helt specielt og

13 år gammel fik jeg lejlighed til at spille l'Hombre i baglokalet med fars kunder under luftalarmerne.

næsten festlige. Straks, når alarmerne satte i gang kom nogle af de faste kunder, og de satte sig i baglokalet og spillede l'Hombre med far. Der var ganske vist en kælder, som man burde sidde i, men den var fyldt op med tørv, og der var for øvrigt ikke lys. Så sad de der og hyggede sig, og så var det en dag, at én ikke nåede frem, og de manglede en fjerde mand. Hjemme havde jeg fulgt spillet og kunne spille til rimelighed, men den dag lærte jeg kunsten at spille en god l'Hombre uden narrestreger. Det må have været i 1944 - jeg var 13 år gammel.

På et vist tidspunkt blev jeg opmærksom på, at far om formiddagen hængte Skive Folkeblad over opsatsen i vinduet. Sommetider i det ene, til andre tider i det andet vindue, sommetider i midten. Min far har senere fortalt, at det var besked

til bestemte folk, som krydsede torvet. Det kunne være besked til frimærkefolk eller lystfiskere, men også små pakker blev hurtigt ekspederet videre af kunderne. De illegale blade skiftede hurtigt ejermand.

Her fra vinduerne i den gamle salon oplevede jeg hele byen dengang. Men den største oplevelse i mit liv i Olesens gård blev befrielsesdagene i maj 1945.

Om aftenen den 4. maj havde far og mor gæster. Der blev spillet l'Hombre af herrerne, damerne sad og snakkede. Jeg var gået i seng i min mors seng, for endnu dengang havde jeg min faste soveplads på divanen i stuen, hvor jeg listede ind, når gæsterne var gået hjem.

Radioen gik med nyheder fra England, da der pludselig lød et råb af begejstring fra stuen. Vi var frie igen. De græd og glædede sig, men et par listede stille ud. Det var en af fars venner, som nok ikke havde været på den helt rigtige side i besættelsesårene, og som nu vidste, hvad der ventede.

Jeg husker endnu, at man rev mørkelægningsgardinerne ned og smed dem ud og brændte dem. Der var kun et sted, hvor vi skulle hen. Ned på torvet! Her stod vi så det meste af natten. Kunderne kom igen, ligesom dengang, når der var luftalarm, der var trængsel ved de to vinduer.

Hele befrielsens jublende virvar oplevede vi fra den gamle salon, men jeg husker også at min far gik over gården i Olesens gamle gård og trøstede.

Hjemme i min stue her i Brabrand hænger et gammelt barberskilt. Det stammer

Hele befrielsens jublende virvar oplevede vi fra vinduerne i den gamle barbersalon - men fotografiet er taget fra Sparekassens bygning!

fra Schmidts første forretning og har fulgt med, indtil Olesens gård blev nedrevet. Jeg har også det gamle ur, som nu igennem snart 100 år har målt tiden. Og så har jeg min fars laugsskilt.

Det gamle hus er væk, noget nyt ligger på pladsen. Hvor ville det være lykkeligt, om andre i det nye hus fik minder, som dem, jeg har fra Olesens gård.

Og så ligger den gamle poesibog, som satte mig igang stadigvæk her, foran mig på mit skrivebord og giver mig lyst til at

skrive mere om min tid i Skive i tredive og fyrene.

Min barndom på landet i trediverne og fyrreerne

Af Grethe Jensen, Breum

I 1935, da jeg var knap 3 år gammel, købte mine forældre en landejendom i Frammerslev. Før den tid boede vi i den lille stationsby, Jebjerg, hvor min far var vognmand. Han kørte med hesteforspand, og det var vist fortrinsvis petroleum, han kørte med. Han havde også en kusk til at hjælpe sig, så han må have haft to køretøjer. Men da bilerne kom frem, købte mine forældre altså et landbrug. Fra tiden i Jebjerg husker jeg faktisk ikke rigtig noget, så mine barndoms-erindringer stammer fra livet på landet i trediverne og fyrreerne.

Ejendommen var kun på 26 tdr. land, men alligevel havde vi de første år både karl og pige til at hjælpe til. Ganske vist helt unge mennesker på ca. 17-18 år. Alligevel kan det lyde underligt i dag, men det var meget almindeligt dengang. Jeg ved ikke hvor stor lønnen var, men de fik både kost og logi hos os.

Pigen havde et værelse fra bryggerset og karlen havde et, efter den tids forhold, pænt værelse i et af udhusene, men der var sikkert hundekoldt om vinteren. Det var der forøvrigt også i pigeværelset. Det var i et hjørne, så der var to ydermure. Min bror brugte også karlekammeret, da han blev karl derhjemme. Karlekammer i udhuset uden varme, det fortsatte til helt op i halvtredserne, måske endnu længere. Pigeværelserne havde heller ikke varme, selvom de var i

stuehusene. Jeg kan i den forbindelse fortælle, at jeg i vinteren 52-53 var pige i huset et sted, hvor jeg havde værelse på loftet, og det var betydeligt koldere end i karlens værelse i udhuset. Ja, det var den gang!

Gården derhjemme var firlænget. Stuehuset lå for sig selv, gulkalket, taget var pandeplader. De tre udhuse var bygget sammen. Det var rødstenshuse, også med pandeplader. I det ene var kreaturer og grise. Det midterste var laden, og i det sidste var der hestestald nærmest laden. Der var tre hestebåse og to rum, skilt med en mur, der gik halvvejs op. De var vist beregnet til føl, men vi havde aldrig føl, så der gik gerne kalve. Min mor har vist også haft skrukhøns til at ruge kyllinger ud der. Det havde vi tit, så hun holdt hønsebestanden oppe på den måde. Da vi senere fik ænder, mener jeg også, de var lukket inde der om natten. Om dagen gik de frit omkring ude og snadrede i møddingen og skræppede i vilden sky.

Indenfor stalden var der et lille værksted. Det blev kaldt »æ howkammer«. Hvorfor det havde dette navn, ved jeg ikke. Heller ikke, hvordan det kan oversættes til rigsdansk.

Næst efter stalden var der en »vognport«, som den blev kaldt. Den kunne man kun komme til udefra. Det var sådan en skydeport med et par hjul for-

*Min far og mor
foran det hus i Je-
bjerg, hvor jeg
blev født og boede
de første tre år.
Foto ca. 1925.*

oven, som gik på en jernskinne. I vognporten stod hestevogne, jumbe, kane og en masse andre ting. Lige inden for porten, i et hjørne, var »det lille hus«. Efter vognporten var karlekammeret, som man kom til udefra gennem en forgang. Til højre var karlekammeret, mens en dør lige fremførte ind i hønsehuset. I forgangen var en stige, hvor man gennem en lem kom op på loftet. Der var dueslag på enden af loftet i mange år.

Vi har haft løst korn liggende deroppe, og vi har også haft tørv deroppe. Men ellers havde vi kornneg, mest rug, synes jeg, på en del af loftet. Der var et pænt

glat trægulv deroppe, mens der over kostalden var hvælvninger.

På dette loft, det med trægulvet, stod der nærmest laden en hakkelsesmaskine. Den stod lige over stalden, og gennem en lem blev hakkelsen smidt ned i hakkelseskassen, så hestene kunne fodres med det.

Gårdspladsen var brolagt. Der lå møddingen, ikke så forfærdelig mange meter fra brønden, som også var i gården. Vi havde noget rent og godt vand, og fejlede faktisk aldrig noget.

En gang hver sommer, måske to, jeg husker det ikke helt, skulle gårdspladsen

luges. Det var fuldt af stort, kraftigt ukrudt, og så lå alle mand på knæ på en sammenfoldet sæk med en spand eller kurv ved siden af til at samle ukrudtet i. Det var ikke særlig spændende, men det så pænt ud, når vi var færdige, og brostene til sidst var blevet fejtet med en stor kost. Sprøjtemidler fandtes jo ikke dengang, så der skulle flere folk til arbejdet, og her kunne børnene hjælpe med.

Arbejdet var i det hele taget mere besværligt, både ude og inde, helt uden de hjælpemidler, vi kender i dag.

Inde skulle der tændes op i komfur og kakkelovn hver dag. Der blev tændt op i komfuret om morgenen med en halmvisk og lidt kvas, og så ellers tørv. Tørvene skulle hentes i en stor kurv, flettet af halm, en »løw« kaldte vi den. De skulle hentes ude på loftet over et af udhusene eller i tørveskuret udenfor

gården, og blev så hældt i tørvekassen i køkkenet.

Tørvene fik vi hjem een gang om året, om sommeren. En hel lastbil fuld, som blev læsset af i gården. Og så måtte alle mand i gang med at bære tørv ind. Det var ikke vores livret. Tørvene skulle i mange år bæres op på loftet i udhuset. Op ad en smal stige. Jeg hjalp med at fylde kurvene, og de voksne bar dem op. Vi svedte og var kulsorte af tørvestøv. Det forekommer mig, at det altid var varmt om sommeren i min barndom, i hvertfald når tørvene var kommet. Men det er måske en erindringsforskydning.

Det var ellers hyggeligt at sidde på den blåmalede tørvekasse i det lune køkken, mens mor, og i min tidligste barndom også den unge pige, var i gang med madlavning eller andet.

På væggen ved siden af tørvekassen

Min mor, Ragnhild Præst, som ung.

Min far, Søren Præst, som ung.

var et håndklædestativ af træ, blåmalet med kroge til håndklæder og viskestykker. Det hele var dækket med et stykke stivet, hvidt lærred, håndbroderet med blå. Om vinteren, når vi havde fået middagsmad - vi fik altid varm mad kl. 12 med to retter - blev et par tørv fra komfuret lagt i kakkelovnen i stuen. Man havde ikke mulighed for at holde ild i kakkelovnen om natten, så der blev først varmt i stuen om eftermiddagen. Når jeg kom hjem fra skole om vinteren ved 14-15-tiden, stod min middagsmad altid på kakkelovnen i en flad gryde. Sova, kartofler og en frikadelle, eller hvad nu de andre havde fået. Jeg syntes, at det smagte godt, selvom det havde stået og »snærret« der en tid.

Om sommeren lod vi altid ilden gå ud i komfuret over middag, og brugte så primus til eftermiddagskaffe, aftensmad og aftenkaffe, som vi altid fik. Men om vinteren tror jeg nok, der var ild på komfuret hele dagen. Det frøs jo hårdt om vinteren først i fyrerne, så det var man nok nødt til. Jeg husker da, at der kunne være is på vandspanden om morgenen, selvom den blev flyttet ind i køkkenet hver vinter.

Alt vand skulle bæres ind i spand fra pumpen i gården. Og nogle havde endda en åben brønd, hvor vandet skulle trækkes op med et sving. Der var et langt reb, der var bundet i spanden. Man sænkede spanden ned i vandet og skulle så trække den fulde spand op. Det kunne godt være hårdt. Så var det nemmere med pumpen, men der skal bruges mange spande vand hver dag, når man er 6-7 personer. Og ikke mindst til storvask.

Badeværelse var der ikke noget der hed dengang. Toilettet var et lille rum i udhuset. Der var en trækasse med et hul foroven og en spand under. Toilettepapir fandtes ikke, men der var aviser og ugeblade klippet i pæne firkantede stykker. Stykkerne var trukket på en snor og hængt op på væggen.

Det var aldrig rart, hvis man skulle derud efter mørkets frembrud - selvom vi havde elektrisk lys. Det var indlagt, da vi kom til gården i 1935, så jeg har aldrig kendt andet. Andre steder fik man det noget senere.

Bortset fra det var det også koldt at skulle på »dasset« om aftenen om vinteren. Vi børn måtte godt bruge natpotten om aftenen og natten, ihvertfald til det »mindre«, men hvordan de voksne klarede det, ved jeg ikke.

Man vaskede sig i bryggers eller køkken. Mandfolkene stod altid i bryggeret, ved en høj trebenet skammel med et vaskefad på og vaskede sig altid i koldt vand. Kvinder og børn måtte gerne vaske sig i køkkenet, også i et vaskefad, der stod på bordet eller en taburet og i varmt vand. Der var ingen vask hverken i køkkenet eller i bryggers, så alt det snavsede vand blev hældt ud i en rist, der var i bryggersgulvet, eller ud i gården.

Bagest på komfuret var en forsænket beholder med låg, en såkaldt »vandgryde«. Der var altid, når der ellers var ild på komfuret, varmt vand til opvask og til at vaske os i samt til rengøring.

Den føromtalte primus var ellers et kapital for sig. Når den skulle tændes, kom man lidt sprit i en lille åben krans foroven, satte ild til, og efter lidt tid skulle

Mor skyller tøj ved pumpen. Her ser man brolægningen i gården. Og møddingen ikke langt fra brønden!

der så »pumpes« med en stang, der sad i petroleumskanonen fornedet, så petroleummet kunne komme op i brønden. Hvis der kom snavs i den lille dysse, skulle den renses med en primusnål, en lille blikting med en meget fin nål i enden. Man købte dem flere stykker i en pakke. Flammen kunne sommetider slå højt op, hvis primussen ikke var i orden, og så »hvæsed« den, når man pumpede! Beholderen fornedet var af messing og skulle pudses hver lørdag, ligesom forøvrigt også stangen rundt om komfuret. Den var også af messing. Selve komfuret, både ovenpå og ned foran, skulle pudses med ovnsvæerte. Det var et meget snavset arbejde. Komfuret måtte ikke være varmt, så var det ikke til at

røre ved, men heller ikke helt koldt, så blev det ikke pænt blankt. Nogen havde komfurer, der skulle slibes ovenpå med sandpapir, lagt om en firkantet klods. Det var ikke meget bedre.

Kakkelovnen skulle også pudses, enten med ovnsvæerte, hvis det var støbejern, eller som den, vi havde i dagligstuen, med pudsecreme. Det var en såkaldt pladekakkelovn. I den »pæne« stue var kakkelovnen af støbejern.

Nogle goder havde vi da. Foruden det elektriske lys, som jeg nævnte, havde vi også telefon. Mine forældre var jo vant til det fra forretningen og beholdt den, da vi flyttede på landet. Jeg tror forøvrigt, at de fleste af naboerne også havde telefon på det tidspunkt.

Det var en vægtefon, hvor der sad et sving på den ene side, som skulle drejes, før man tog røret af. Når man fik centralen, bad man bare om navnet på den, man ville tale med. Det med numrene brugte man slet ikke. Når vi bestilte varer hos købmanden, ringede vi op, bad om købmanden og afgav bestillingen. Så kom købmanden med varerne på sin ugentlige varetur. Og så var der altid et kræmmerhus med bolsjer til os børn. Man havde bog hos købmanden og betalte hver måned.

Jeg var stor, inden jeg dristede mig til at tage telefonen, når den ringede. Jeg ved ikke hvorfor, om der var forbud mod at tage den, hvis der var voksne tilstede? Men jeg var vist ene den første gang og følte mig ret stolt. Mærkeligt!

Ude skulle alt vandet bæres ind til dyrene. Ja, i kostalden, »æ nøs«, som det blev kaldt, kunne vandet pumpes ind i en beholder og derfra lukkes ud i kreaturerens trug. Det blev vist ikke ved med at fungere de sidste år, men ellers må det jo have været en stor lettelse. Om sommeren blev køer og heste vandet ved truget ude ved pumpen. Når køerne var på græs, kunne de jo ikke drikke i marken dengang, så de var meget tørstige, når de kom hjem til aften.

Man malkede med hånden to gange om dagen, ja, en overgang endda tre gange. Karlen og pigen malkede, men far var ikke god til det. Han var ikke vant til fra sit hjem, hvor det vist mest var kvindearbejde, mens karlene gjorde det andet arbejde. Min mor var ikke opvokset ved landbruget, og kunne slet ikke malke.

Måske var disse ting en af grundene til, at vi som nogle af de første på egnen fik malkemaskine, men det vil jeg fortælle om senere.

Alt markarbejde foregik med heste. Vi havde to, men jeg mener at kunne huske, at vi ind imellem havde tre.

De første år høstede vi med slåmaskine, og så skulle der bindes op bagefter. Jeg har hjulpet med at rive sammen til neg, men at binde dem blev ikke til så meget. Senere var der vist en nabo, der høstede med selvbinder for os. Bagefter skulle negene sættes sammen, seks i en skok, som det kaldtes. Når de havde stået og vejret en tid, alt afhængig af vejret, skulle de køres hjem. Det skete på en stivvogn, forspændt heste selvfølgelig, hvorpå der var lagt »høstskrav«, som det kaldtes, så læsset kunne blive bredere. Negene blev læsset med en fork, og der stod en på vognen og lagde læsset. Hjemme i laden blev det læsset af på samme måde, og negene blev pænt lagt i

Min bror på et læs kornneg.

gulvene. Jeg blev tit sat til at kaste negene hen til den, der »gulvede«. I marken kørte jeg frem, gik ved siden af læsset med tømme og kørte frem, efterhånden som der blev læsset på.

Om efteråret blev roerne også kørt hjem på stivvogn. Først blev toppen hugget af med håndkraft, og roerne blev så trukket op, også med håndkraft, ihvertfald i mange år. Senere fik vi en »slæber«, der kunne tage kålrabiene op, men ikke runkelroerne. Roerne blev læsset med fork eller greb og læsset af på samme måde i kulerne, som inden vinter blev dækket med halm og jord. Jorden blev smidt op med håndkraft, det har sikkert været hårdt. Der skulle meget jord til, hvis ikke roerne skulle fryse, og hvis kulen var meget høj.

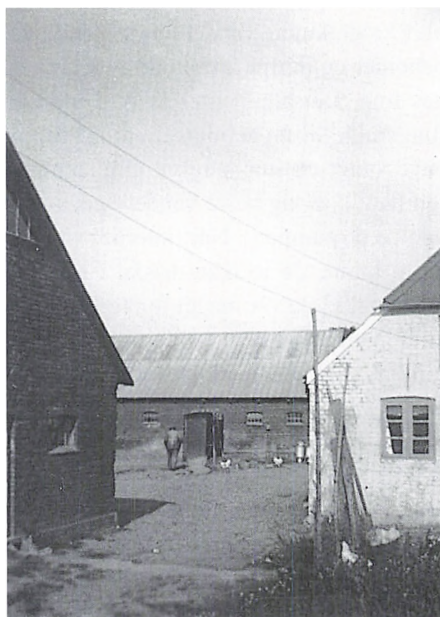
Om sommeren stod køerne i tøj på marken og skulle flyttes flere gange om dagen. Hvis jorden var meget tør, kunne det være svært at få tøjrpælen - »hælen«, som vi kaldte den - op, og endnu svære at få den banket i jorden igen. Jeg kan huske, vi først havde træhæle, men senere blev det jernhæle. De var lidt nemmere at banke i jorden. Vi brugte en trækølle til at slå dem ned med.

Jeg har flyttet køer masser af gange. Bl.a. var jeg i marken og flytte køer den 9. april 1940, da tyskerne besatte Danmark. Jeg var da 7 1/2 år. Jeg blev meget forskrækket, da de store, sorte maskiner fløj lavt hen over marken. Jeg syntes, der var rigtig mange, og at de fyldte hele himlen. Hvor mange der virkelig var, ved jeg ikke. Jeg blev bange, jeg havde aldrig set en flyvemaskine før. Jo, jeg tror nu nok, at jeg en enkelt gang har set

en lille reklameflyver, men disse her var så store og sorte, og der var så mange af dem. Og så brummede de ildevarslende. Jeg løb hjem, så hurtigt jeg kunne. Og stemningen hos de voksne gjorde også, at jeg forbandt noget forfærdeligt med netop de maskiner. Næmlig den tyske besættelse af Danmark!

Mine forældre var ikke helt unge, da jeg kom til verden. Min mor var 40, og min far var 43 år, men jeg tænkte nu aldrig over, at de var ældre end de fleste af mine kammeraters forældre.

Kammerater fik jeg først, da jeg begyndte i skolen. Der var et stykke vej til de nærmeste familier med børn, og da min søster og bror var henholdsvis 5 og 7 år ældre end jeg, legede jeg meget alene de første år, men jeg kan ikke huske, at jeg nogensinde kedede mig.

Et kig ind i gården, hvor min far går.

Der var jo dyrene først og fremmest. Køer, kalve, grise og får, heste og en hund og nogle katte. Den første hund vi havde, var på gården, da vi kom. Det var en forholdsvis stor hund, blandet race, tror jeg. Den hed »Hektor«. Siden fik vi fox-terrier. Den første hed »Fut«, og de efterfølgende »Bob«. Det var mine hunde al den tid, jeg boede hjemme.

Som lille »hjalp« jeg altid min far i stalden, skar gulerødder i stykker til de små kalve blandt andet. I den anledning fik jeg en lommekniv. Den var blå og var med en blank kæde sat fast i knaphullet i mine overalls, så den kunne nå ned i min lomme. Så risikerede jeg ikke at tabe den. Jeg var meget stolt af den kniv, og jeg gemmer den såmænd endnu. Meget af tiden løb jeg i hælene på min far og »hjalp« ham!

Om sommeren legede jeg meget med sten med huller i. Det var mine køer, kalve og får, alt efter størrelsen. Der blev trukket en snor gennem hullet i dem, et søm i den anden ende, så kunne de tøjres i »marken«. Små hvide og gullige sten, runde og glatte, kunne man finde alle steder. Det var mine grise, søer og smågrise, også alt efter størrelse. Med mursten sat på kant lavede jeg båse, så jeg havde en hel »gård« i haven ved enden af stuehuset. Det gik der meget tid med om sommeren.

Jeg legede også en del med dukker, især da jeg var mindre. Jeg havde fem. To bittesmå, »tvillinger«, en drengedukke og en pigedukke. To, der var lidt større og en stor på ca. 35 cm. De var allesammen af cellulid, så man skulle ikke være for hårdhændet. Mine holdt til det,

de kunne miste en arm eller et ben, men det klarede min mor hurtigt. Mor var meget dygtig til at hækle og strikke og sy til dem, så jeg havde meget tøj til dem.

Især hæklede hun de fineste ting, kjoler, bukser, frakker og kyser, både til store og små. Også dyne og pude syede hun, men jeg havde kun seng eller dukkevogn til de små, ikke den store.

Da jeg blev ældre, læste jeg meget. Jeg læste faktisk alt, hvad jeg kom i nærheden af, og hele tiden, når jeg kunne se mit snit til det.

Jeg listede tit op på loftet. Der stod »Salmonsens Konversationsleksikon«. Der var 24 bind, men der manglede nogle få eksemplarer. Der var meget læsestof og mange flotte billeder. Der foruden var der masser af gamle ugeblade, julebøger og -hæfter. Bl.a. »Ved julelampens skær«, som mine forældre købte hvert år til jul.

Jeg læste det hele. Lå på knæ på gulvet, foran de to vinduer i gavlen. Jeg var fuldstændig fortabt for omverdenen. Der var også en masse drenge- og pigebøger. Jeg mener at kunne huske, at mine store søskende gennem skolen holdt et blad, der hed »Fritidens Glæder«. Gennem dette blad havde de fået en masse bøger, som jeg nu fik glæde af. For jeg tror ikke, bladet eksisterede, da jeg kom i skole. Der stiftede jeg bekendtskab med »Den sidste mohikaner«, »Ivanhoe«, »Robin Hood« og en masse andre. Især drengebøgerne var jeg vild med.

Jeg fik også tit bøger til fødselsdag og jul. Jeg tror, jeg fik den første til min 8 års fødselsdag. Jeg husker alle »Susy«-

bøgerne, som jeg fik en del af. Senere fik jeg »Piger i blått« og »Piger i hvidt«. Det var rigtige pigebøger, men som sagt ville jeg også gerne læse andet.

Min mor kunne ikke rigtig lide, at jeg læste så forfærdelig meget. Hun var bange for, at mine øjne kunne tage skade af det. Jeg kom jo sommetider ned fra loftet med helt rødbrandede øjne. Hun spurgte endda vores læge engang, om det ikke kunne skade mine øjne, i håb om at få lidt hjælp fra ham, men det afviste han blankt, så det fik hun ikke noget ud af. Men jeg forstår hende sådan set godt, for det var en hel narkomani i mange år. Jeg var sommetider helt om-tåget, når mor kaldte mig ned fra loftet, men skade har jeg da vist ikke taget!

Som lille drog jeg ofte om sommeren, først sammen med min søster, og da hun blev for stor til at lege med dukker, alene på »udflugt« til enden af vore marker, hvor der var et dige. Vi havde dukker med i min søsters dukkevogn. »Madpakken« bestod af en skive rugbrød uden smør eller andet, plus ærter, som vi plukkede i marken. Min far havde altid et mindre stykke med foderærter. Det smagte vældig godt sammen, jeg synes jeg endnu kan mærke smagen, når jeg tænker tilbage.

Ikke ret langt fra os løb en å - det var måske kun en bæk, men den blev altid kaldt åen. Den gik gennem et stykke af vores mark og løb under vejen gennem nogle store rør, netop så store, at jeg kunne gå igennem dem uden at kravle. Der legede jeg meget alene eller sammen med en klassekammerat, som skulle samme vej hjem fra skole. Vi soppede i

åen og sejlede med ting, som den ene satte i åen, og den anden tog imod på den anden side. Det gik der mange gode timer med.

På den samme mark, som åen løb igennem, var der nogle korte, stejle bakker, hvor vi kunne kælke om vinteren. Det havde vi også meget fornøjelse af. Lige i nærheden var en lille granplanta-ge, det var nu ikke vores, men vi gik alligevel derind sommetider. Der kunne man finde kogler, og der var altid et tykt lag af visne grannåle på jorden. Der var altid halvmørkt og lidt uhyggeligt, men om sommeren duftede der herligt af har-piks. Plantagen var ikke ret stor, men dengang forekom den mig at være en skov.

Længere op ad vejen til Oddense, altså vejen til skole, var der en lille plantage mere, endnu mindre. Der lå et tromlehus, et skur, hvor kommunens vejtromle stod. Hvorfor den stod der, ca. 1 km. fra Oddense, ved jeg ikke. Og hvorfor »æ trommelhuks« forekom os uhyggeligt ved jeg i grunden ikke, men det var ikke kun mig, der syntes det. Måske var det, fordi vi ofte fandt tomme ølflasker omme bag ved skuret. Siden har jeg tænkt, at det sikkert har været vejfolke-ne, som havde smidt dem der, men vi så aldrig folk der, mærkeligt nok, og så får fantasien jo frit spil. Sikkert er det, at jeg masser af gange, når jeg gik til skole en mørk vintermorgen, løb forbi tromlehu-set med hjertet hamrende helt oppe i hal-sen! Siden har jeg fået at vide, at under besættelsen var Skive Kommunes folke-register gemt i netop dette tromlehus, for at tyskerne ikke skulle få fingre i det. Så

måske var det ikke helt ved siden af med al den uhygge.

Med hensyn til at hjælpe med arbejdet der hjemme blev jeg ikke og heller ikke mine to søskende, tror jeg, overbebyrdet med arbejde. Selvfølgelig skulle vi hjælpe til, flytte køer, hjælpe med opvasken og i haven og hakke roer, da jeg blev stor nok til at håndtere en roehakker. Det sidste har jeg nu aldrig været ked af at hjælpe med. Da jeg kunne begynde at gøre det ordentligt, så de voksne ikke skulle kikke mine rækker efter, fik jeg 10 øre for hver række. Så skulle der luges gulerødder. Jeg syntes altid, vi havde nogle lange rækker gulerødder i marken, måske fordi min far som nævnt fodrede kalve med dem. Så lå vi der på knæ og lugede, det kunne godt virke uoverskueligt engang imellem.

Når roerne skulle samles om efteråret, hjalp vi også med det, som vi nu kunne magte. Jeg huggede toppen af, inden roerne skulle tages op. Kålrabierne var ikke så slemme at have med at gøre. De har tynde »halse«, og redskabet vi brugte, havde to grene, der passede lige om roens »hals«. Det var værre med runkelroerne. Der består toppen af mange blade, som sidder lige på roen. Derfor brugte vi et andet redskab, men alligevel var de ikke nemme at få ram på. Enten huggede man for lidt af, så sad der en del top tilbage, eller også røg det halve af roen med. Det sidste var nok det værste, den gang brugte man ikke toppen, så det roestykke gik jo til spilde.

I løbet af vinteren blev roerne kørt ind i laden og fodret op. Vi havde to raspe, som skulle trækkes med et sving. En lil-

le til kalvene, hvor roerne blev raspet i mindre stykker. Det hjalp jeg sommetider med. Og en større til de store kreaturer, hvor stykkerne blev større. Jeg tror nu nok, at køerne fik roerne hele. At raspe til dem alle ville vist være håbløst.

Jeg husker de hårde vintre i fyrterne, da alting frøs. Var roerne ikke frosne, når de blev kørt ind, så frøs de i hvertfald i laden. Dengang havde man jo ikke frostfrie roehuse. Så inden kreaturerne kunne få dem (de kan ikke tåle frosne roer eller andre ting), måtte roerne køres på trillebør ind i »æ nøs«, som kostalden blev kaldt, og lægges på midtergangen, indtil de var tøet op. Nogle af dem skulle køres tilbage til laden igen og raspes, og så tilbage til kostalden igen. Det var meget besværligt, der lå konstant roer på midtergangen de vintre, for det tog jo tid at få dem tøet op. Det må have været strengt for min far og bror at fodre dengang. Roerne må have været i vejen, når de skulle køre møg ud fra dyrene o.s.v. Jeg tror, vi havde ca. 12 køer, en del ungfokaler plus kalve, og grise. Det var jo ikke så meget efter vor tids forhold, men arbejdet var betydelig mere besværligt dengang.

Jeg husker også, at kartoflerne frøs i kulerne. En vinter fik vi i lang tid kartofler, der havde været frosne. De kan godt spises, men rådner hurtigt, når de først er tøet op. Men, føj, som de smagte, en mærkelig sødlig smag. Jeg kunne ikke fordrage den smag. Jeg kan huske, at i den sidste kule far kørte ind, var kartoflerne ikke frosne. Da mine søskende kom hjem fra skole den dag, fór jeg ud og tog imod dem, mens jeg råbte: »Kar-

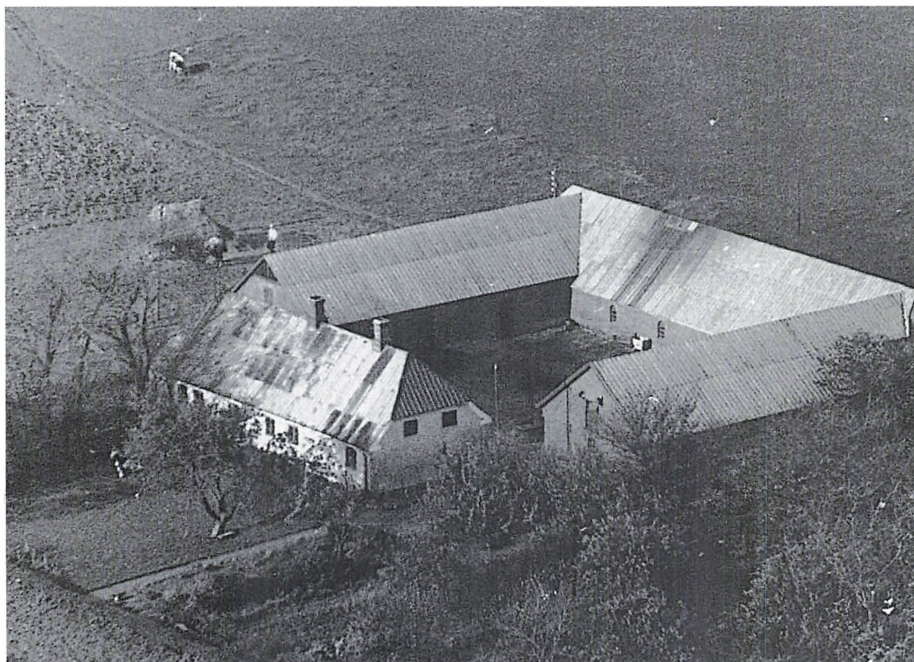
toflerne er ikke frosne«! Det var en hel lykksalighed. Når man har spist kartofler i lang tid, som har været frosne, forstår man glæden. Man smed jo ikke bare væk den gang. Jeg ved ikke, om man kunne købe kartofler andre steder, det var jo under besættelsen. I hvert fald havde vi ikke råd til at smide noget væk, så de blev bare spist, de var jo ikke sundhedsfarlige. Men jeg kan stadig huske smagen!

Om vinteren skulle der også tærskes. I loen stod tærskemaskinen, og når vi manglede halm til at fodre og strø med, blev der tærsket. Det var et snavset arbejde på grund af støvet. Da jeg blev større, skulle jeg træde i halmen, som min bror forkede over i et tomt korngulv,

så det ikke fyldte så meget. Des mere kunne vi jo tærskes ad gangen.

Vi havde en vindmølle på taget af ladden. Den blev i mange år brugt, når der skulle tærskes og males korn til grise og kreaturer. Men det skulle jo blæse, før møllen kunne gå rundt og trække maskinerne. Jeg kan ikke rigtig huske, om vi havde elmotor til maskinerne, også før møllen blev taget ned, og så kun brugte møllen, når det blæste. Men der var indlagt elektricitet på ejendommen, da vi kom der i 1935.

Møllen gik kun, når den skulle trække kværnen eller tærskemaskinen. Ellers var den »sejlet af«, det vil sige, at man trak i en stang, som flyttede klapperne i vingerne, så vinden gik igennem og ikke

Ejendommen i Frammerslev, hvor vi boede resten af min barndom. Man ser tydeligt, hvor møllen har været. Min bror kører med et spand heste bag gården.

kunne trække vingerne rundt. Modsat blev klapperne lagt ned, når møllen skulle køre. Når det stormede meget, måtte man ikke bruge den, det var for farligt. Min far var aldrig rigtig tryk, når det stormede meget, og det var netop på grund af møllen.

En gang gik møllen i gang i stormvejr og løb løbsk, sikkert fordi et eller andet gik i stykker. Da var jeg bange, for løsdelene røg ned, så man risikerede at få et eller andet i hovedet, så vi blev så vidt muligt inde, til det var overstået. Taget på de forskellige huse kunne jo også nemt blive slået i i stykker. Så galt gik det ikke hos os, men møllen blev en del ødelagt, og så blev den taget ned.

Den rød- og hvidmalede mølle på taget var ellers et karakteristisk syn på næsten alle gårde på den tid. Klapperne på vingerne var malet hvide med røde kanter, og alt jernværket var malet med rød mønje. Jeg tror nok, den blev malet hver sommer, og den var et flot syn, når den var nymalet. Det var også dejligt sådan en varm sommerdag at kravle op i møllen og kikke ud over landskabet. Men det måtte vi naturligvis kun, når møllen stod stille, ellers var det for farligt. Jeg måtte heller ikke kravle helt op i toppen. Der var flere hold stiger, som hver førte op til en afsats. En gang imellem skulle far eller karlen helt op i toppen for at smøre den. Det skulle de også, når den skulle males. Men klapperne på vingerne blev taget ned og malet, hvordan de så gjorde det?

Gården så så underlig fattig ud i begyndelsen, da møllen forsvandt.

Vi havde også en plejl derhjemme. Det

er to, nærmest stokke, forbundet med to (tror jeg nok) læderstrimler. Jeg har spekuleret på, hvilken slags træ, den var lavet af. For hvis den brækkede, hvilket kunne ske, var det ikke et rent brud. Det var ligesom sejt, med lange splinter fra begge stykker.

Min far brugte plejlen til at tærsk rug med, når der skulle nyt halm i karlekammersengen. Halmen blev nok slået for meget i stykker, hvis det kom igennem tærskemaskinen. Det var altid rughalm, man brugte. Efter min brors udsagn var det både en varm og en blød seng at ligge i, især når der lige var kommet nyt halm i. Det kunne jo ske, der kom mus i halmen, det synes jeg ikke måtte være rart.

Plejlen har jeg også prøvet at svinge med, men man skal være voksen og have håndlag, ellers får man den bare i hovedet!

Jeg husker tydeligt, da vi fik malke-maskine installeret. Måske fordi det åbenbart var en meget børnevenlig montør, der kom og ordnede det. Vi var som sagt en af de første gårde på egnen, der fik malkemaskine, sikkert fordi min far ikke selv var god til at malke med hånden. Jeg husker desværre ikke årstallet helt nøjagtigt, men jeg tror, det var i enten 1939 eller 40.

Jeg fulgte trofast montøren i hælene hele dagen. Der var det tidstypiske, at han boede hos os, mens arbejdet stod på. Han kom cyklende fra Viborg, så han kunne jo ikke cykle 40-45 km frem og tilbage hver dag. Om arbejdet tog nogle få dage eller en hel uge, husker jeg ikke. Montøren hed Engberg. Vi blev alle gla-

de for ham, og mine forældre blev ved med at have forbindelse med ham i mange år. Vi fik julekort fra ham, og han har også besøgt os siden. Jeg gætter på, at vi fik malkemaskine, da vi holdt op med at have karl og pige. Så skulle min bror, som da var i konfirmationsalderen, overtage karlearbejdet, og så ville det være en lettelse med en malkemaskine.

Foruden køer, grise og to heste plus høns og sommetider ænder, havde vi altid et par får eller tre. Hvert forår fik vi et eller to lam. Jeg husker især et vædderlam, vi havde et år. Fårene stod altid tøjret i nærheden af gården, og når lammene fik en vis størrelse, blev de tøjret til moderen. Men dette lam fik af en eller anden grund lov til at gå løs længere. Jeg legede meget med det, bl.a. satte jeg hånden på dets pande og kløede det, hvad der fik det til at stange. Det var sjovt, så længe det var lille, men det blev noget af et problem, da det blev større.

Jeg havde en dag besøg af to skoleveninder. Vi legede i haven, og der var lammet også. Det ville sikkert lege, for pludselig løb det efter mine to veninder med sænket hoved. De løb ned ad en lang havegang med lammet efter sig, hvinende i vilden sky. Og jeg var ved at falde om af grin!

Hvad der blev af lammet senere, husker jeg ikke. Måske blev det solgt. Vi slagtede ganske vist et får hvert efterår, men jeg tror nu ikke, at vi selv spiste dette lam, så ville jeg sikkert kunne huske det.

Det var nemlig det værste, jeg vidste, når vi skulle slagte får. Jeg syntes, det var så synd. Et får har så kønne øjne, og

man har et helt andet forhold til et får, og for den sags skyld også kreaturer, (men dem slagtede vi nu aldrig selv), end man har til en gris. For dem slagtede vi altid derhjemme.

Der kom en hjemmeslagter, både når vi slagtede får og gris. Den første, jeg husker, bar altid en blåstribet skjorte uden flip uden på bukserne.

Gruekedlen i bryggerset skulle i kog, der skulle bruges masser af kogende vand. Grisen blev lagt på et omvendt kar ude i gården. Den blev stukket i halsen, så blodet kunne løbe ned i en spand. Det skulle bruges til blodpølser. Men der skulle røres i det samtidig, vist for at blodet ikke skulle koagulere. Det plejede at være konen eller pigen, der gjorde det, men min mor kunne ikke, så jeg mener, at min far gjorde det. Jeg så det nu aldrig, for hvis jeg var hjemme, gemte jeg mig altid og stak fingrene i ørene for ikke at høre grisens skrig.

Når alt blodet var løbet af grisen, blev den skoldet og skrabet. Så blev den hængt op på en stige, som stod op ad muren. Den blev skåret op, og indvolde- ne taget ud. Mens slagteren drak kaffe, kunne grisen hænge og køle af, så blev parteringen pænere. Det gik der nok en halv times tid med.

Tarmene skulle renses, så de kunne bruges til blodpølser, »swotpølser«, som vi kaldte dem, medisterpølser, og »flyw pølser«. Blodpølserne blev kogt i gruekedlen, når slagteren var færdig med at bruge varmt vand.

Vi fik varme blodpølser til aften. En himmerrigsmundfuld, de var nemlig bedst, når de lige var lavet og bare kogt.

Vi spiste dem med sirup eller sukker til. Resten blev lagt i kælderen og spist efterhånden. Skindet blev taget af, og de blev skåret i skiver og varmet på panden. Det er vel, som man spiser dem idag, når man køber blodpølser hos slagteren, men det kan slet ikke sammenlignes med de nykogte blodpølser dengang.

De sidste pølser kunne godt blive noget »lådne«, Men skindet kom som sagt af, og så de blev spist alligevel. Efterhånden blev man træt af »swot pølser«, for der blev altid en frygtelig masse, syntes jeg. Og det var jo før køleskabet og fryserens tid, så man kunne ikke gemme til senere brug.

Der blev også lavet medister- og flyvepølser. De sidste blev så vidt jeg ved, lavet af grisens lunger o.a., måske også lid kød. De blev altid kogt, f.eks. sammen med flæsk, til gule ærter o.l.

Når vi slagtede får, blev det altid hængt op under bjælken i bryggerset. Velsagtens fordi skindet blev trukket af det, så skulle det jo hænge frit.

Af fåret blev der lavet spegeskinke til pålæg. Det var skinken, der var saltet og røget. Jeg husker, at nogle af mine forældres venner var helt vilde med det. Mor lavede også spegepølser, som skulle hen og røges. Det smagte godt, men så blev der lavet finker, og det kunne jeg ikke fordrage. Jeg var i det hele taget ikke vild med fåremad. Jeg syntes, det hele smagte af talg, men jeg spiste det sikkert uden ret megen protest, det gjorde man dengang.

Når vi havde slagtet, frådsede vi i ferskt kød den første tid. Steg, frikadeller, karbonader og alt sådan noget. Re-

sten blev saltet i to store trækar i kælderen. Så stod den ellers på saltmad resten af tiden, indtil grisen eller fåret var spist.

Mor udvandede sommetider noget kød, hakkede det og lavede frikadeller, men de smagte ikke som frikadeller af ferskt kød. Det må ikke have været nemt at variere den daglige madplan dengang, når alt kødet var saltet. En gang imellem blev der nok købt lidt hos slagteren, netop for at variere det lidt. Jeg husker, at der sommetider blev købt hestefars til bøf, det kunne min far så godt lide. Jeg brød mig nu ikke om det.

Vi havde selv høns, så vi fik også hønsekødsuppe og -frikassé. En gang imellem, når en af mine forældre var i Skive, kunne det ske, at de kom hjem med fisk. Men jeg kan ikke mindes, at der kom en fiskehandler til døren hos os. Jeg syntes tit, vi havde saltede brislinger derhjemme. Det var min fars yndlings-spise. De kom på bordet i den krukke, de var saltet i. Så tog min far af dem, skar hovedet af dem, så indvoldene fulgte med, spiste dem til et stykke rugbrød, og levnede så kun halefinnen. Jeg skulle ikke nyde noget, men jeg kan ikke huske om andre spiste af dem, ikke min mor i hvert fald.

Vi fik også sild, som min mor selv saltede i en stor spand. Senere blev de udvandede og marinerede. Dem brød jeg mig heller ikke om på det tidspunkt.

Med hensyn til at opbevare ferskt kød begyndte folk senere at henkoge det tilberedte kød. F.eks. frikadeller, bøf, kødboller o.l. Det kom min mor nu aldrig rigtig i gang med. Kun grøntsager og frugt, som hun henkogte meget af.

Henkogning af kød var tydeligvis et fremskridt i forhold til det salte kød. Jeg var ung pige et sted i 1950, hvor man stadig henkogte farsmad. Jeg syntes ikke rigtig, det smagte af noget, det blev ligesom udvandet. Man skulle være meget forsigtig med renlighed o.s.v., og man skulle ofte mærke efter, om glassene holdt. Var låget løst, skulle indholdet bruges med det samme, ellers kunne man blive livsfarligt forgiftet af det.

Senere endnu kom dybfryseren i form af andelsfrysere. En lille bygning blev sat i nærheden af mejeriet, og hver andelshaver tegnede sig for en frysebox af en vis størrelse. Der blev ansat en til at passe frysehuset, og på bestemte åbningstidspunkter kunne man indlevere sit kød, for så senere at hente det. Der var et system med små kort ved hver

pakke med et nummer på. Halvdelen af kortet beholdt andelshaveren, og så indleverede man kortene efterhånden og fik den tilsvarende pakke. Det var så snildt, at vi kunne sende bud med mælkekusken. Han kom jo både hos os og på mejeriet hver dag. Han fik et kort eller flere med, og kom så tilbage med pakkerne, når han kom med returmælken. Ellers skulle en eller anden jo afsted på cykel, så det var godt arrangeret.

Det var en stor lettelse og fornyelse for husmoderen med disse frysehuse, som skød op alle vegne. Efterhånden som årene gik, fik de fleste hjemmefrysere, og frysehusene blev nedlagt.

Hjemme havde vi en stor have. Ja, den var stor, men nok alligevel ved nærmere eftertanke ikke så stor, som den forekom

Den skyggefulde have.

mig i barndommen. Der var masser af frugttræer og -buske. Og lange gange, som gik hele vejen rundt om haven indenfor hækken. Når der var gæster om sommeren, spadserede de gerne rundt i alle gangene og smagte på stikkelsbærrene, som der var en lang række af i den ene side af haven: Søde, gule og røde bær og de grønne flaskestikkelsbær, som mest var til grød og gelé.

Der var sommerpærer, endda to slags på det samme træ, Grev Moltke pærer, Skovfogedæbler, Filipa, Cox Orange og et par arter mere, plus Svedske- og Viktoriablonner. Lange rækker af ribs- og solbærbuske. En herlig tumleplads for et barn. Den hører så absolut til mine bedste minder fra barndommen, den store, skyggefulde have med mystiske huler og gemmesteder, lige skabt til at gå på opdagelse i. Og masser af gode klatretræer, jeg elskede at klatre i træer.

Den nederste del af haven bestod af en klat træer, »skoven«, som jeg kaldte den. Der var kompostdyngen bl.a. Ellers fik det lov at gro lige så vildt, det ville, træer og buske og ukrudt. Der var det også herligt at lege.

Lige bagved var engen, etsumpet stykke med græs, en del siv og en masse af de kønne gule engblommer. Der stod gerne nogle kalve i tøjr om sommeren. Og som jeg husker det, var der altid sol og varme, når jeg legede der på engen og plukkede eng-blommer. Jeg mindes forresten også, at når jeg blev sur eller gal over et eller andet med mine forældre eller søskende, og syntes, at jeg blev uretfærdigt behandlet, så gemte jeg mig altid i haven. Klatrede op i et træ, eller

krøb ind i en hule, jeg havde. Så kunne de have det så godt allesammen, og så ville de nok blive kede af det, når de ikke kunne finde mig. Men min vrede holdt sig desværre aldrig så længe, at der var nogen, der opdagede, at jeg var væk! Ak, ja!

Julen

*Mens som barn på landet, jeg var hjemme,
julemorgen var mit himmerig!*

De ord af Grundtvig falder mig altid ind, når jeg tænker på min barndoms jul. Julemorgen, altså første juledag om morgenen, var for mig noget ganske særligt. Denne morgen skulle alle husets beboere spise julefrokost sammen kl. 9. Far, og hvem der nu hjalp ham i stalden, først en karl, og siden min bror, skulle først være helt færdige derude. Ellers plejede de at få morgenmad, når de havde malket. Så fodrede de færdigt og fik så formiddagskaffe kl. 9-9.30.

Denne dag blev det hele slået sammen, og vi børn skulle også møde ved bordet kl. 9. Så samledes vi om bordet i stuen, ellers spiste vi i køkkenet. Mor havde været tidligt oppe, fået tændt op i kakkelovnen i stuen og dækket bord derinde. Det varede længe, inden stuen var varmet op, så jeg gøs lidt, mens vi spiste grisesylte, »sylteflæsk«, som vi kaldte det, med sennep og rødbede, leverpostej, hjemmelavet pålæg og andre gode ting. Og drak juleøl til. Det var jo kold mad, men vi sluttede altid med kogt juleøl med sukker i. Dertil fik vi nybagte boller

eller franskrød. Det smagte dejligt og varmede godt. Det var for mig indbegrebet af hygge og højtide at sidde i den, i hvertfald i begyndelsen, halvkolde stue, høre ilden buldre i kakkellovnen, lugte brænderøgen, og mærke varmen brede sig.

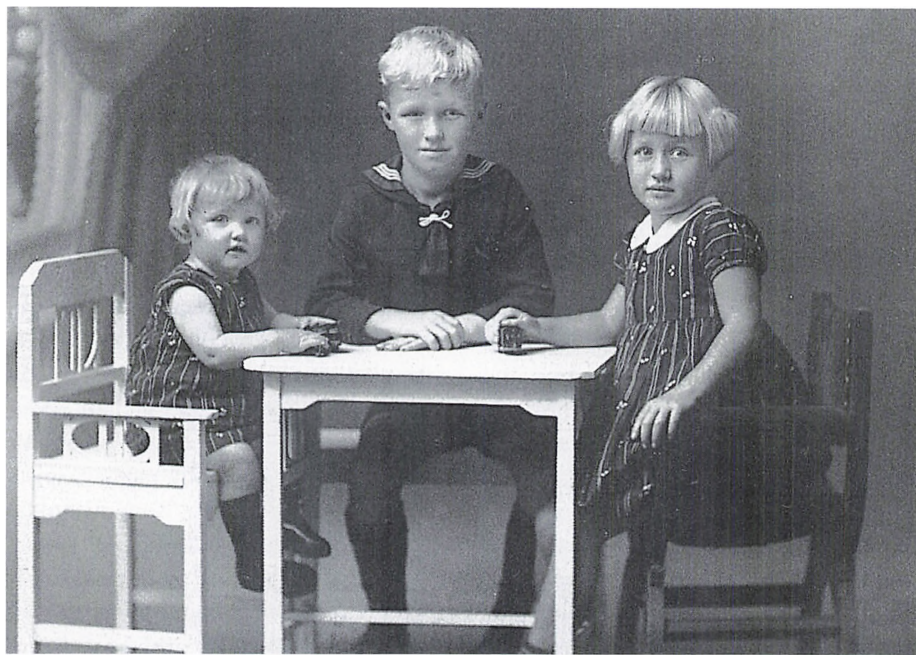
Til jul havde min mor travlt. Vi slagtede altid gris nogle få dage før jul, så vi havde fersk kød til juledagene. Både sullemad og bagværk skulle laves så sent som muligt, så det var nylavet til jul og kunne holde sig. Der var hverken køleskab eller fryser, men en god kælder under køkkenet. Man kom ned i den ved at løfte en lem i køkkenbordet og lukke en låge op, så var der en stentrappe derned.

Hele huset skulle gøres rent. Gardinerne skulle vaskes, alle gulve skures og

ferniseres, så der var travlhed op til højtiden.

Tilbage til juleaftensdag. Klokken 12 fik vi sylte, leverpostej og alle de andre gode sager. Der sluttede vi også med kogt juleøl med boller eller franskrød. Det smager virkelig godt og hører ligesom julen til. Juleøllet fik vi i store flasker, som vist kunne rumme ti liter. De var med patentprop og stod i et stativ af tremmer. Jeg mener, det blev kaldt en »ballon«. Juleaftensdag kl. 16 gik vi børn i kirke. Jeg mener, min far en enkelt gang var med, men måske husker jeg forkert, for der skulle jo fodres og malkes. Mor var aldrig med, hun pyntede juletræ imens og forberedte maden.

Juletræet stod i den »pæne stue«, hvor der ikke blev fyret, og det blev først sat

Min bror, Niels Børge, min søster, Grethe og jeg som den yngste hos fotografen 1934.

ind i den varme stue, lige før vi skulle danse om det. Vi så det aldrig, før det stod i stuen og var tændt. Juleaften fik vi risengrød med sukker, kanel og smør, og dertil juleøl. Der var en mandel i, og selvfølgelig mandelgave. Hvad mandelgaven bestod af, husker jeg ikke, men det har sikkert ikke været noget dyrt. Dernæst fik vi flæskesteg, og senere, da vi selv havde ænder, andesteg. Vi sluttede med henkogt frugt med råcreme.

Da vi havde spist og taget af bordet, vaskede mor og vi piger op, og så ventede vi i køkkenet, mens mor og far flyttede spisebordet hen i et hjørne og satte juletræet midt på gulvet. Lysene på det blev tændt og lyset slukket i loftet. Først da blev døren til køkkenet slået op. Og der stod det tændte træ i al sin glans. Det var lige betagende hvert år!

Gaverne var beskedne, men vi syntes, de var flotte. En poesi-bog, en pigebog, spil, puslespil o.l., men også dukker og hjemmelavet dukketøj, da jeg var mindre. Vi fik også bløde pakker, hue, halstørklæde og vanter, sikkert også hjemmestrikkede.

Jeg fik en gang en kyse, nærmest, en såkaldt pipaluk. De var så moderne den gang. Den havde spids top og to bånd til at binde under hagen. Min var af sort fløjel med rød kant. Den var forresten dejlig varm. Den havde min mor også syet.

Tiden mellem jul og nytår var også helligdage på landet dengang. Nytårsaften var lige som juleaften, bare uden gaver. Ja, vi fik ikke samme menu, men steg og risalamande. Og juletræet var altid tændt nytårsaften igen.

Sommetider kom der nogen fra nabo-gårdene og lavede sjov og forsøgte at løbe med kaffekanden eller et eller andet redskab udefra. Vi tog ellers alle ting indendørs, som kunne flyttes, og låste dørene.

Jeg har en gang været med mine søskende og nogle andre på en nabogård en nytårsaften. Vi gik ind på karlekammeret og væltede karlenes senge. Det brugte man også den gang.

Vi havde juleferie fra skolen til efter Helligtrekongersdag den 6. januar. Vi begyndte aldrig før den 7., og sommetider endda et par dage senere, hvis der var en søndag imellem.

I min barndom kendte man ikke julekalendere, men da jeg var ca. 12 år, sendte min moster i København en til mig. Jeg havde aldrig set sådan en før og anede ikke, hvad den skulle bruges til. Det skrev min moster ikke noget om. Så resultatet var, at jeg lukkede alle låger op på en gang. Først lidt senere fandt vi ud af, hvad meningen var med alle de nummererede låger! De var åbenbart mere med på noderne i København!

Besættelsen

Jeg var begyndt i skolen den 1. april 1940, ni dage før tyskerne besatte Danmark.

Som før fortalt oplevede jeg de tyske flyvemaskiner, da de kom lavt ind over landet. Det gjorde et dybt indtryk på mig, selvom jeg nok ikke helt forstod, hvad det betød.

Ellers så vi ikke meget til tyskerne. Vi så dem enkelte gange på vejene, og jeg var meget bange for dem. Jeg har jo nok

fornemmet de voksnes alvor over situationen. Jeg har hørt Hitlers råben i radioen, når han holdt tale, men der blev nu hurtigt lukket for radioen.

Vi hørte altid udsendelserne fra det engelske BBC. Så skulle der være stille i stuen, for det ville min far høre!

Det, og så varemanglen var nok det, der prægede vores hverdag mest under besættelsen.

En enkelt episode fra skolen husker jeg dog tydeligt. Det må have været i besættelsens sidste år, 1944 vil jeg tro. Det var ihvertfald dengang, de tyske flygtninge begyndte at strømme til Danmark. Tyskerne skulle jo skaffe indkvartering til dem, og derfor beslaglagde de skoler, forsamlingshuse o.m.a. tilformålet.

Oddense skole var efter den tids forhold ret stor af en landsbykskole at være, med gymnastiksal, bruserum o.s.v.

En dag havde vi time med andenlæreren, Vissing Nielsen, da døren til klasseværelset pludselig blev sparket op med et brag. Vi røg op fra stolene, det gjorde man dengang, når der kom voksne ind i klassen. Først når læreren sagde til, satte vi os igen. Denne gang var det tyskerne, der stod i døren, 5-6 stykker, tror jeg, i fuld uniform. De grimme, grønne uniformer, som vi alle frygtede. Uden at ænse hverken lærer eller elever, snakkede de højt med hinanden og pegede rundt i klassen. Efter nogen diskussion, stadig uden et ord til læreren, gik de igen uden at lukke døren efter sig.

Jeg glemmer aldrig Niensens ansigt, mens tyskerne var der. Hvid i ansigtet, med munden knebet sammen, stod han helt stille, med en opslået bog i hånden.

Han mælede ikke et ord. Han var rasende over tyskernes opførsel. Det kunne vi tydeligt se. Da tyskerne var gået, sagde han til os om at sætte os ned, gik hen og lukkede døren, og fortsatte undervisningen. Han nævnte aldrig et ord om episoden, men det varede længe, inden han var sig selv igen. Vi var blevet meget stille, og der var en trykket stemning i klassen resten af timen.

Men skolen fik vi lov at beholde. Tyskerne ville alligevel ikke beslaglægge den, måske som nogen mente, fordi Oddense ikke var en stationsby.

Under besættelsen var der mangel på næsten alt. Ude på landet havde vi mælk og kartofler, og gris slagtede vi også. Mange andre ting var rationerede, og det gjaldt både mad og tøj. Det var ikke nemt at være husmor dengang, men folk lærte at klare sig.

På landet kunne man selv fremstille mange ting, f.eks. mel og kartoffelmel. Mor lavede også kaffebønner af byg eller rug, der blev ristet på en pande og så malet. Det smagte vist ikke godt. Jeg drak aldrig kaffe, så jeg savnede det ikke. Mange rygere dyrkede tobakplanter og fremstillede selv deres tobak.

Mel fik vi ved, at min far malede hvede på kværnen. Så var der 3-4 naboer, som var fælles om et redskab. En slags sigte med en tromle, som grutningen skulle sies igennem. Den stod på et bord, og der var et håndsving, som man skulle trække den rundt med. Så kom det fine mel ud, og de grove kerner blev inde i tromlen. Det var sejt, for der blev ikke ret meget mel hver gang. Fint hvidt blev det heller ikke. Jeg kan huske, at den

hvide mælkesovs, som vi tit fik, havde en underlig grå farve. Og det har brødet, som blev bagt af det, sikkert også haft.

Kartoffelmel blev lavet ved, at kartofler blev kørt gennem en rasper, som jeg desværre ikke husker, hvor vi fik fra. De raspede kartofler blev lagt i store baljer med koldt vand. Jeg husker ikke, om det kom over en si også, men vandet skulle skiftes utallige gange. Til sidst lå det fine hvide kartoffelmel på bunden, og det så ud som det kartoffelmel, man købte.

Men der skulle mange kartofler til, og der skulle bæres mange spande vand ind ude fra pumpen i gården. Arbejdet var koldt og vådt, og det store bryggers sejlede med vand, når vi var færdige, og der forestod et større rengøringsarbejde.

Specielt husker jeg, at nogle af mine forældres venner, altså kun konerne, engang kom cyklende for at hjælpe os og få noget kartoffelmel med hjem. De boede i Jebjerg, 7 km væk. De havde ikke selv kartofler og sikkert heller ikke plads til arbejdet. Det var godt nok, de har da sikkert hjulpet til, der var en 3-4 stykker. Da kartoffelmelet var klar, delte de med min mor, og drog så hjemad med deres poser. Der stod så min mor, min søster og jeg tilbage med al oprydning og rengøring. Det tror jeg nok, min mor syntes var lige surt nok!

Det værste var manglen på tøj. Man kunne hverken få stof eller garn. Der blev sprættet op og syet om i en uendelighed. Jeg fik en gang en kjole syet af et mørkerødt bordtæppe. Der kom sort plys på krave og lommer. Den var nu meget pæn.

Sommetider rygtedes det, at der var garn at få hos Henrichsens Uldspinderi i Skive, og så stod husmødrene i kø langt hen ad gaden og ned ad den næste, bare for at få lidt garn.

Jeg kan huske, at mor engang fik noget gråmeleret garn med grønlig nister i. Det fik jeg lange strømper af, det brugte vi den gang. Livstykke med knapper, og så sådan et stykke elastik med knaphuller, og en knap i strømpen. Men der kunne nemt blive et bart stykke mellem buksebenet og strømpen. Det var før de lange bukser kom frem. De første lange bukser var skibukser. Der var elastik i buksebenet fornedet. De var syet af tykt mørkeblåt eller sort stof. De var dejligt varme. Jeg tror, jeg fik mit første par i 1946, da jeg var 12-13 år.

Men tilbage til de lange strømper. Netop disse strømper kløede helt vildt. Garnet, man fik den gang, var noget krast i det. Men disse her overgik alt. Den første dag, solen skinnede omforåret, blev de famøse strømper rullet ned til under knæet.

Det kneb også med at få gummistøvler. Så gik vi i træsko, det kunne man blive ved at få. Men med al den sne, vi havde disse vintre, syntes det næsten umuligt at undvære støvler. Nogen havde strømper uden over træskoene, mens de gik til skole. Så tog de dem af, og forsøgte at tørre dem deroppe.

Men der var sne! En af gårdene, som jeg måtte forbi på skolevejen, havde en høj hæk ud til vejen, og driverne var så høje, at vi gik oven på hækken. Vejen var ikke nem at se, og der blev ikke ryddet efter hvert snefald. Det foregik med

*Mine søskende
og jeg ca. 1942.*

skovl, så det kunne man simpelthen ikke nå. Hver ejendom skulle stille med et vist antal mænd, alt efter gårdens størrelse. Selv om der var mange om det, tog det alligevel tid, når hver eneste skovfuld sne skulle flyttes med håndkraft. Og jo højere snevoldene på beggesider af vejen blev, jo mere besværligt blev det. Det forekom mig, at min skolevej om vinteren det meste af tiden gik 3 meter over jorden.

Dæk og slange til cykler kunne efter et par år slet ikke fås. Jeg cyklede til skole de første par år, så var det slut, så måtte jeg gå de sidste fem år. For der gik lang tid efter krigen, inden alt var normalt igen, og man kunne få alting igen. Jeg havde 2 km. til skole, så det var 4 km. på gåben hverdag. Det måtte alle andre også, så det tænkte jeg ikke så meget over.

Slik kunne man ikke få, men det var der nu heller ikke penge til. Lidt havde vi da med, når vi var på udflugt, til idræts-dage o.l. Man kunne købe noget, der hed lakridsrod, det smagte ikke særlig godt. Is kunne man måske få det meste af tiden? Jeg husker udmærket godt de runde 10-øres ispinde, man kunne få dengang.

Jeg mener, at den sidste gang, jeg smagte chokolade, indtil lang tid efter krigen, var til min fars 50 års fødselsdag, da nogle af gæsterne havde chokolade med til os børn. Men det gik man jo heller ikke og købte den gang, bare fordi man lige fik lyst.

Når købmanden hver uge kom med de bestilte varer, havde han altid et kræmmerhus med bolcher med til os, men det sluttede nok også med rationeringen.

Da min søster i 1942 skulle konfirme-

res, fik mor ekstra smør uden om rationeringen. Det kunne man godt få, hvis man skulle have en eller anden fest. Hvordan mejeribestyreren så bar sig ad!

Ellers synes jeg ikke, besættelsen tyngede mig så meget. Varemanglen selvfølgelig, men børn vænner sig nok hurtigt til den slags ting. Men der var denne fornemmelse af noget tungt og trykkende, som altid var der. Og når jeg så tyske soldater på vejene eller når vi var i Skive, så var jeg bange. Jeg har aldrig siden kunnet lide de der grønne uniformer.

Der var en tid, hvor vi kun havde een cykel, der var dæk på. Måske var det fast gummi eller trædæk, opfindsomheden var jo stor dengang. Engang skulle min far, mor og jeg på besøg hos nogle venner, der boede ca. 5 km væk. Den ene tog så cyklen, kørte et stykke vej, satte cyklen ved en telefonpæl og gik så videre. Da de andre to nåede cyklen, tog den ene af dem den, kørte et stykke, satte cyklen og gik så. Så blev det den sidste tur, når cyklen blev nået. Og sådan blev vi ved, indtil vi nåede bestemmelsesstedet. Smart! Ingen skulle gå hele vejen!

Befrielsen

Den 4. maj 1945! Jeg husker det, som var det igår. Jeg var 12 år. Min far lå i sengen med gigtfeber. Han var ellers aldrig syg. Det er den eneste gang, jeg kan huske, at han har ligget i sengen, men denne gang lå han i 6 uger.

Den 4. maj var min bror ikke hjemme, han boede ellers hjemme og passede bedriften. Min søster har nok haft plads i huset et sted. Min far havde besøg af en nabo, og de sad og snakkede inde i sove-

værelset. Min mor var der selvfølgelig også. Vi skulle som sædvanlig høre BBC fra London.

Og så kom fredsbudskabet! Når jeg i dag hører det genudsendt i radioen, får jeg den samme rislen ned ad ryggraden som dengang. Jeg glemmer det aldrig!

Jeg husker ikke rigtig mine forældres og naboens reaktion, men jeg tror, de lidt senere fik et glas vin og skålede for freden. Jeg husker, at jeg gik ud i køkkenet og kiggede ud af vinduet. Uvilkårligt foldede jeg mine hænder og takkede Gud for befrielsen. Jeg må fuldt ud have forstået alvoren i besættelsen, selv om jeg kun var 12 år.

Dagen efter gik jeg i skole som sædvanlig. Da vi samledes på legepladsen, snakkede vi selvfølgelig om fredsbudskabet. Vi snakkede også om, at det blev der såmænd ikke gjort noget ud af i skolen, ja, vi fik nok ikke en gang en historie. Det var ellers skik, når der var fødselsdag eller lignende.

Da det så blev tiden, at skoledagen skulle begynde, kom Ørnboell, første-læreren, fra den ene side af legepladsen, hvor han boede. Og andenlæreren fra den anden side, hvor han havde privatbolig. Vi kikkede, for de var begge to i mørkt jakkesæt, hvid skjorte og slips eller butterfly, det husker jeg ikke, men det var ikke deres almindelige skoletøj, så meget var sikkert. De så alvorlige ud. Det gjorde indtryk på os, vi blev efterhånden klar over, at dagen var for stor til bare en historie!

Først samledes vi uden for Ørnboells åbne stuevinduer, hvor fredsbudskabet igen blev sendt i radioen. Jeg tror også,

at vi sang, men hvad kan jeg ikke huske. Derefter gik vi i to rækker, med udsprungne bøgeregnerne i hænderne ud til Otting til en gård, hvor konen sad i kørestol. Jeg kendte hende ikke, men det må lærerne have gjort, og de har syntes, hun skulle have den glæde. Vi sang nogle danske sange, og gik så til skolen igen. Hvad vi ellers foretog os den dag, står ikke helt klart, men jeg tror, vi legede og vi fik sikkert også en historie. Al undervisning var i hvert fald suspenderet. Det blev hverdag igen, og livet gik videre, men det varede nogle år, inden varemanglen var forbi.

Min skoletid

Jeg begyndte som nævnt skolegangen 1. april 1940. Da var jeg 7 1/2 år. Når jeg tænker tilbage på min skoletid i Oddense skole 1940-47, går det mere og mere op for mig, at jeg har gået i en ualmindelig god skole. Vi lærte en del mere end det, der lige stod på skemaet. Lærerne, frk. Nielsen, som var forskolelærerinde, førstelæreren A. Ørnbo, andenlæreren L. Vissing Nielsen, var dygtige. Især Ørnbo var god til at flette andre ting ind i undervisningen end lige det obligatoriske. Det tænkte jeg måske ikke så meget over den gang, men jeg har været glad for det mange gange siden.

Vi sagde selvfølgelig DU til lærerne, og frk. Nielsen, Nielsen og Ørnbo.

De første par år af min skoletid gik vi kun i skole hveranden dag, altså 3 dage om ugen, men så blev der bygget til skolen i 1941, og i 1942, vistnok i januar, blev det nye taget i brug. Vi havde fået gymnastiksal (før brugte vi forsamlings-

huset). Nu fik vi omklædnings- og bruserum. Og skolekøkken og sløjdløkkale. Det var ikke så almindeligt på landet dengang.

I sommeren 1942 blev der anlagt ny sportsplads bag ved skolen, så man kunne gå lige derud fra omklædningsrummet. Det var praktisk, for sportspladsen blev også benyttet af de unge til gymnastik, boldspil og fri idræt. Så kunne de også benytte omklædnings- og bruserum.

Samtidig med, at der blev bygget til skolen, blev der indført nye fag. Biologi, som den gang var delt op i to fag: Naturhistorie og botanik. Drengene fik sløjd og pigerne køkkenskole, som det hed dengang. Jeg har siden hørt, at man ikke kunne få en uddannet lærerinde til at undervise i husgerning, så frk. Nielsen måtte tage et kursus og så gå i gang med at undervise pigerne.

Før var der syv klasser, nu blev der kun fem klasser. Så gik der to årgange i tredje klasse, og to i femte klasse. Hvad grunden var til den ordning, ved jeg faktisk ikke. Samtidig begyndte vi at gå i skole 5 dage om ugen, og den ugentlige fridag var forskellig for hver klasse. Jeg var meget glad for at gå i skole, og det har jeg altid været. Jeg kunne lide de fleste fag, nogle bedre end andre.

Vi havde bibelhistorie og den lille katekismus. Der var meget, der skulle læres udenad, bl.a. salmevers. Vi havde altid nogle vers for. Det havde jeg nu ikke så meget besvær med, men andre havde, og så kunne det godt være strengt. I dag har jeg meget glæde af, at have lært en masse salmevers udenad, så

man kan synge med uden at have salmebogen med.

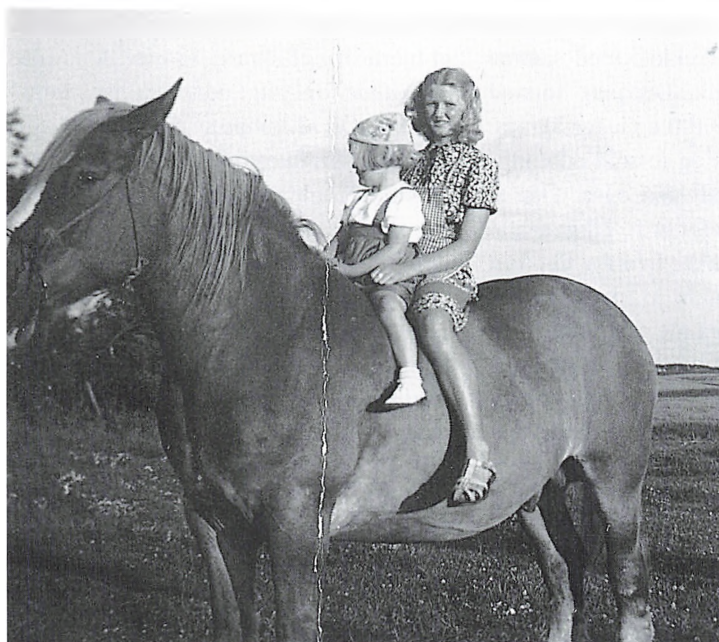
Vi havde geografi og danmarkshistorie, foruden regning, læsning og skrivning, hvorunder hørte diktat og stile. Man gjorde en del ud af at kunne skrive pænt. Jeg glemmer aldrig, når vi skulle skrive bogstaver og ord hos frk. Nielsen i forskolen. Det foregik i takt: »Op, ned, op, ned,« sagde hun uafsladelig, mens hun gik rundt i klassen og kikkede. Jeg fandt aldrig takten, jeg kunne simpelthen ikke kæde »op, ned« sammen med at skrive bogstaver. Alle de andre så ud til at kunne! Men jeg blev aldrig opdaget.

Når den første time startede og efter hvert frikvarter, blæste Ørnbøll i sin fløjte, og så gik vi pænt ind i klasseværelset og stod ret ved siden af vores plads. Der var ingen, der satte sig, før læreren var

kommet ind og havde sagt: »Sæt jer« eller »Værsgo at sidde«. Hver morgen startede vi i hver klasse med morgensang, og læreren sagde Fadervor, mens vi foldede vore hænder. Så først begyndte dagen.

De første par år skrev vi med griffel på en tavle. Uha, jeg kan stadig høre lyden af griflerne mod tavlerne, når vi skrev. Det var en øresønderrivende lyd. Jeg kan også huske, når jeg fik en ny griffel. Der var papir om den øverste del, hvor man holdt. Rød-, blå-, gul- eller grønnetet. Det var sådan en skøn fornemmelse med den ny griffel.

Sådan havde jeg det også, når jeg fik et nyt skriveskifte. Vi skrev først kladder med blyant, og så skrev vi det ind med pen og blæk i et rigtigt skriveskifte. Bindet om hæfterne var af blankt papir, rødt,

Her er jeg på »Klavs« sammen med en datter af nogle af fars og mors venner.

blåt, grønt og gult i forskellige nuancer. Sådant nyt hæfte med hvide, blanke ubeskrevne sider. Hvilken fryd! Jeg kunne næsten ikke nænne at skrive i det. De første sider gjorde jeg mig megen umage for at skrive så pænt som muligt, men så slappede man af igen. Hæftet var ikke nyt mere!

Regnehæfterne var med brunt omslag. På indersiden af omslaget var der nogle opbyggelige formaninger med billeder. Bl.a. et billede af en ildebrand med teksten: »Ilden er en god tjener, men en streng herre«. Og noget med aldrig at hænge bag på en hestevogn.

Det sidste år jeg gik i skole, havde vi en læsebog, vist nok en ældre en, som ikke alle nåede til. Men vi havde den, og i den var der bl.a. ti bud for kvinder. De havde overskriften: »Hvad enhver kvinde bør vide«. Bl.a. »at 100 ører udgør en krone« og noget i retning af: »at bære en bomuldskjole og silkekjole med samme ynde og værdighed«. Dengang forstod jeg ikke det med de 100 ører. Jeg syntes, det var en selvfølge og forstod ikke moralen, at spare i det små også. Det er først senere gået op for mig. Til gengæld forstår jeg stadig ikke, hvorfor det kun var pigerne, det gjaldt. Måske hang det sammen med det gamle ord, som man sommetider hørte dengang: »At en kone kan bære mere ud i sit forklæde, end en mand kan køre hjem med et spand heste«. Hvis konen omsatte mere end manden tjente! Det modsatte kunne jo også være tilfældet!

Vore lærere slog ikke. Det nærmeste, de kom korporlig afstraffelse, var, hvis Nielsen blev rigtig gal. Så kunne han

god truske en i hårtoppen. Det var især drengene, det gik ud over, men det var nu ikke så tit. Jeg har aldrig set Ørnbøll røre nogen, men det var nu heller ikke nødvendigt. Kunne vi se, han var gal, skulle vi ikke have noget sagt.

Jeg husker en gang, hvor Ørnbøll var rasende. Når lærerne skulle til Skive, angiveligt til møde, fik vi tidligt fri. De skulle med rutebilen, som kørte ved middagstid. Der var kun en tur derud, og en hjem igen. Når vi fik fri, skulle vi gå pænt og stille hjem. Den dag var Ørnbøll og Nielsen gået hjem, velsagtens for at klæde om. Vi var begyndt at lege inde i skolen og fløj rundt og tumlede og larmede. Vi troede, at lærerne var over alle bjerge og ikke kom hjem før ved aftenstid. Men rutebilen var ikke kørt, og pludselig stod Ørnbøll på gangen med overtøj på. Hold op, hvor var han gal!! »Ud«, skreg han med løftet arm. Vi fik næsten et hjerteslag af skræk. Vi blev dødsstille og listede forsigtigt ud under hans løftede arm. Og så kunne vi finde hjem! Jeg tror ikke, der skete yderligere. Dagen efter var det hele vist glemt. Men vi gjorde det aldrig siden. Så der kunne godt holdes justits uden at slå, og vi var meget glade for lærerne.

En af de ting, jeg husker bedst fra skolen, var, at Nielsen og Ørnbøll tit legede med os i frikvartererne. Det ser man ikke idag.

F.eks. legede vi tit »Klim, klem«. To blev valgt til med hinanden i hånden at fange de andre. Når de rørte ved en og sagde »Klim, klem«, var man fanget. Så skulle man løbe mellem de to, mens vi alle holdt hinanden i hånden. Og sådan

Far og mor i jumben med »Klavs« for - samme ekvipage, som vi kørte med på skoleudflugterne.

blev man ved. Efterhånden var der en lang kæde, og alle hjalp med at klemme de endnu ikke fangne inde, men det var kun de to yderste, de oprindelige »fangere«, der kunne fange og sige »Klim og klem«. Så var det spændende, hvem der kunne undslippe længst.

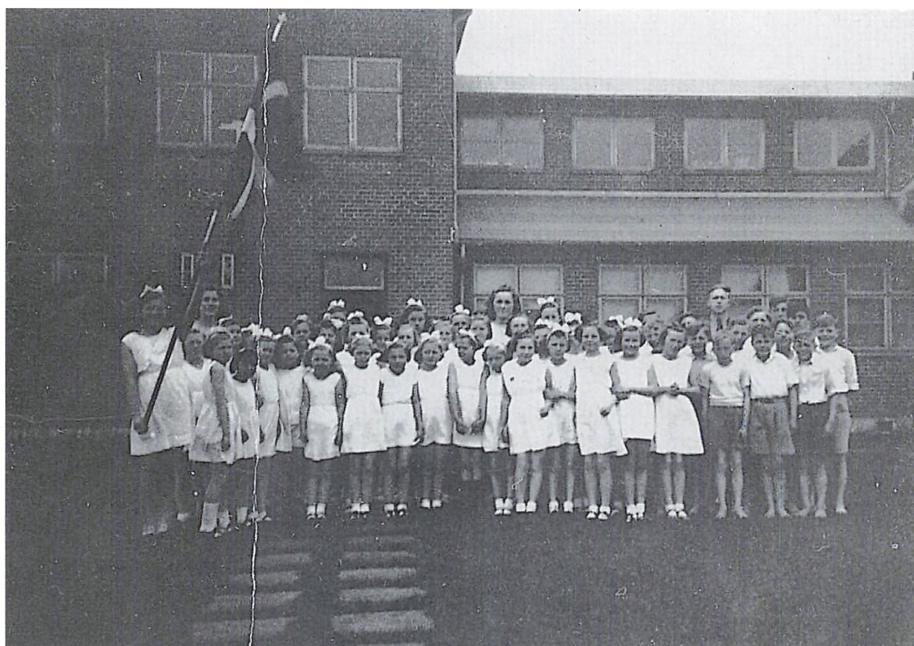
Legepladsen, som vi kaldte skolegården var delt i to, med to rækker fliser ned i midten. Vi legede fangeleg, hvor vi havde »bo« eller »helle«, som man siger i dag, ved fliserne og i den ene side af legepladsen. Der var også almindelig »pøs«, hvor man bare skulle røre hinanden, så var det den anden, der var »det«.

Der var forskellige gemmelege. Vi hoppede også i »flyvemaskine«, det var vist mest pigerne. Vi tegnede nogle firkanter af form som en flyvemaskine på jorden. Vi havde hver et stykke farvet glas eller et stykke porcelæn med

mønster på. Sådanne skår kunne man altid finde, affaldet blev jo ikke kørt væk dengang.

Vi skulle kaste glasskåret i alle firkanter efter tur, hoppe over alle streger på et ben, samle skåret op og kaste igen. Hvis man trådte på en streg eller kastede udenfor, var det den andens tur.

Så kunne man »spille land«. Det var nu mest drengene, der spillede det i skolen, men jeg har da spillet det hjemme. Der var to deltagere, der hver havde en dolk. Man begyndte med at tegne en firkant på jorden, som man delte i to lige store dele. Hver fik sit stykke »land«, og fra det kunne man kaste sin dolk ned i den andens land. Fra det sted, hvor bladet borede sig ned, skulle man trække en lige linie, som så var den nye grænse. Hvis dolken ikke blev stående, fik man intet land. Jeg går ud fra, at spillet slutte-

Gymnastikopvisning på Oddense skole foråret 1944. Bagved til venstre står pigernes leder, Else Sørensen og bagved til højre drengenes leder, L. Vissing Nielsen.

de, når den ene ikke havde mere land, eller meget lidt. Helt ufarligt var det nok ikke. Jeg husker fra skolen, at en stor dreng blev ramt i hovedet af den andens dolk, og det blødte ret kraftigt.

I skolen havde Vissing Nielsen gymnastik med drengene, og pigerne blev ledet af en ung pige med delingsføreruddannelse. Jeg husker Helga Kristiansen og Else Sørensen.

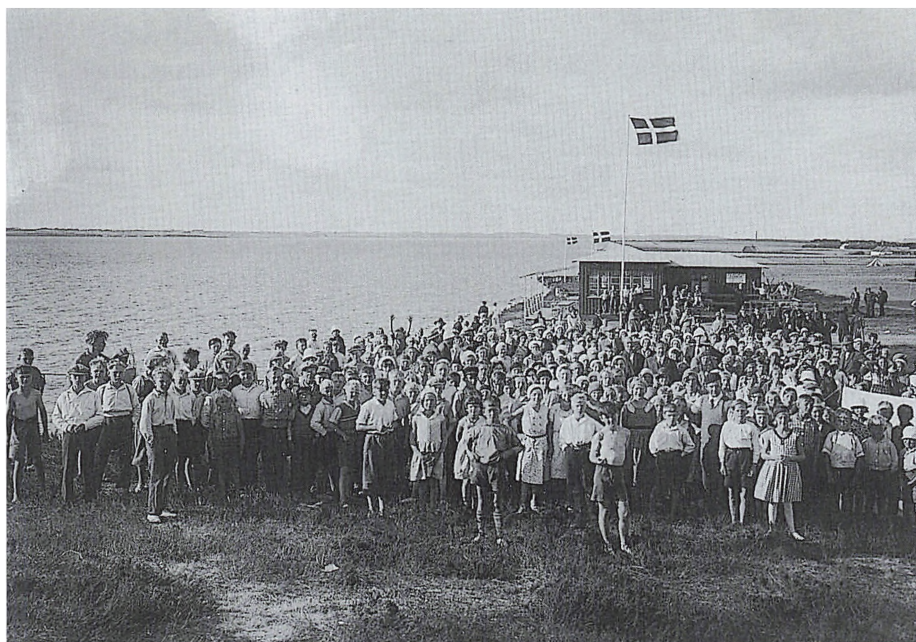
Hver sommer var vi på udflugt, men ikke ret langt. Det var jo under besættelsen. Vi kørte med hestevogn til Eskjær Skov, og en enkelt gang til Glyngøre Bakker. Min far kørte med jumbæ, forspændt en stor, tung jysk hest, »Klavs«. Ikke just en travhest, men »Klavs« var god nok. De, der ikke selv havde adgang

til heste og vogn, kørte med de andre. Vognene var altid smukt pyntede med blomster og grønne grene, og vi vinkede og råbte »Hurra« ved den mindste anledning.

Det var dejlige ture. I Eskjær Skov var der en festplads med et lille hus, hvor skovfogeden boede. Der kunne vi købe is og lidt slik, den smule, man nu kunne få dengang. Lærerne arrangerede forskellige lege, så vi morede os fortræffeligt.

Senere i skoletiden, det var efter besættelsen, var vi i Viborg. Vi var ved Borgvold og inde at se Domkirken.

Jeg nåede det sidste år, jeg gik i skole, at komme en tur til København. Vi boede på fregatten »Jylland« og var om-

Deltagerne i skoleidrætsstævnet ved Knud Strand ca. 1940.

kring i hovedstaden og se forskellige ting. Vi var på Rådhuset og oppe i Rådhusårnet, på Christiansborg og i Zoologisk Have o.s.v. Fire dage ialt tog turen. Alene togrejsen var en begivenhed. Ingen af os var vant til at rejse med tog.

Sommerens store begivenhed var ellers idrætsstævnet ved Knud Strand. Der mødtes alle Vestsallings skoler til dyst i forskellige discipliner: Rundbold, langbold, håndbold, stafetløb o.s.v. De første par år tror jeg, at vi cyklede til stævnet, men efterhånden havde ingen hverken dæk eller slange til cyklen. I flere år kørte vognmand Jens Jensen i Oddense med osi sin lastbil. Han havde jo brændstof til forretningen, men om det var helt lov-

ligt, skal jeg lade være usagt. Vi stod tætpakkede på ladet og vinkede og vinkede til alle dem, vi så på vejen. På siden af ladet sad et lille skilt, hvor der stod: »Godkendt til kreaturtransport«, eller sådan noget lignende. Det syntes vi var så hyleskægt!

Stævnet blev holdt i juli måned. Det var altid godt vejr. Jeg kan ikke huske, at det nogensinde regnede. Vi havde madpakke med til hele dagen og deltog så i en eller flere konkurrencer. Jeg tror nok, at alle skulle være med i mindst en disciplin. Det var en mægtig god dag. Den store vinder var eleverne fra Lihme skole. Efter sigende var førstelæreren der meget ambitiøs, hvad angik elevernes sportspræstationer!

I 1945 var temaet for Børnehjælpsdagens optog »eventyr«. Her passerer optoget, der domineres af hestevogne, forbi Missionshuset i Christiansgade.

Sommerferie fra skolen havde vi juli-august. Når vi begyndte skolen igen, skulle vi altid skrive en fristil: »Min sommerferie«. Det kunne godt give kvaler til nogle. Vi oplevede jo ikke det helt store, som børnene i dag med campingture, udlandsrejser o.a. Jeg var så heldig at have noget familie i Skive, så der var jeg gerne i nogle dage. Det var lidt anderledes at komme til byen. Så var der altid »Børnenes Paradis« at skrive om, havefest i kolonihaven med kulørte lamper o.s.v. Min fætter var bydreng i en rulleforretning, og jeg var med ham ude

med rulletøj, som han kørte rundt med i en trækvogn.

Et år var jeg heldig, at der var Børnehjælpsdag, mens jeg var der. Der var flotte optog med vogne, som hver forestillede et eventyr af H.C. Andersen. Der var noget at skrive om det år. Idag ville det måske ikke have været noget, men dengang var selv et besøg i »Børnenes Paradis« værd at fortælle om!

I min skoletid havde vi piger poesi-bøger, som vi fik de andre piger, nogle af drengene, lærerne og enkelte andre voksne til at skrive i. Jeg fik min til min

10 års fødselsdag, og jeg har den såmænd endnu.

Min mor og min søster har skrevet i den, men ikke min far og min bror. Det har jeg sikkert ikke kunnet få dem til.

Der var prestige i at få de større piger til at skrive i poesibogen, selv om de ofte var ret nedladende over for de »små«. Ligefrem mobbet er jeg ikke blevet, måske drillet lidt indimellem. Men nogle blev mobbet, enten på grund af tøjet eller fordi de ikke var så soignerede. Der er der nok ikke mange, der kan sige sig helt fri for skyld, selvom nogle var værre end andre. Vi kunne også være ubarmhjertige dengang.

Men tilbage til poesibogen. Det, vi børn skrev, var mest sådan noget som:

*Smil til verden, min ven,
og den smiler til dig igen.*

eller:

*Jeg er en lille pige,
og digte kan jeg ej,
derfor vil jeg nu skrive,
de ord: Forglem mig ej.*

De voksne skrev vers med gode ønsker og formaninger. Nogle lidt mere originale end andre. F.eks. Ørnbølls vers, som jeg mener, han selv har lavet:

*Som bækken stille rinder,
forbi dit barndomshjem,
idet den vej sig finder,
til moder havet frem,
så ønsker jeg du vandre må,
med lys i sjæl og sinde,*

*at du må glad til målet nå,
og livets lykke finde.*

Også præsten, E. Rahbek Pedersen, skrev i min poesibog vinteren 1947, da jeg gik til præst.

Vi samlede på glansbilleder og påklædningsdukker og byttede indimellem. Glansbillederne havde vi i en »stikbog«, et gammelt skrive- eller regnehæfte. Dem, vi ville bytte med, altså. De flotteste, som vi ikke ville af med, blev klisset ind i et glansbilledalbum. I »stikbogen« var det halve af hver side foldet ind, så de dannede en slags lomme. Jeg husker ikke, om der skulle være billeder i alle lommer fra begyndelsen eller måske kun i hver anden. Det foregik på den måde, at en af de andre tog et glansbillede, som vedkommende ville bytte bort, og stak ned mellem siderne i »stikbogen«. Var der et billede i lommen, fik hun det, men var der intet, måtte hun aflevere sit.

Også påklædningsdukker legede vi med og byttede engang imellem. Jeg havde f.eks. prinsesse Margrethe som lille med »prinsesse-krølle«. Den krølle skulle alle piger have en overgang. Jeg havde den også, selv om mit hår slet ikke var egnet til det. Min mor satte et par hårklemmer i, så gik det fint.

En anden af mine påklædningsdukker var »Brenda Star«, en langbenet rødhåret skønhed fra en tegneserie i »Familie Journalen«. Hun havde masser af smart tøj. Jeg havde for øvrigt også prinsesse Elisabeth, en kusine til dronning Margrethe. Vi havde også mange andre, som ikke lige forestillede nogen bestemt. Vi

tegnede selv tøj til dem, farvede og klippede ud.

Jeg samlede også på filmstjerner, som jeg klippede ud af bladene. Rita Hayworth, Katherine Hepburn, Merle Oberon, som jeg syntes var særlig smuk og eksotisk. Og ikke at forglemme Vivien Leigh og en masse andre. Min søster, der den gang var 17-18 år, holdt en tid et blad, der hed »Tempo«, og der var der masser af billeder af filmstjerner.

Jeg kan huske, at jeg også klippede billeder ud af Dionne-femlingerne. Da de var små, var de med i en masse reklamer i bladene, bl.a. for tandpasta, men også alt muligt andet.

Hønseringe samlede vi også i perioder. Der var mange forskellige farver, og de kunne sættes sammen til lange farvestrålende kæder. Servietter var også et samleobjekt. De fleste af pigerne havde en større samling. Også der byttede vi, når nogen havde to af samme slags. Det er vist ikke gået helt af mode. Min datter samlede, da hun var lille, og min datter søn har også samlet på dem. Det var uhørt i min barndom, at drenge samlede på den slags ting, men det er rart, det har forandret sig.

Når vi havde fødselsdag, inviterede vi gerne alle klassens piger, og sommetider et par stykker mere, som vi legede med til hverdag. Der havde vi også gang i mange forskellige lege. Mange foretrak at spille sketch. De kunne lide at klæde sig ud, digte et stykke, og så spille det for de andre. Jeg hadede det, og var kun med enkelte gange. Jeg ville godt se på de andre, hvis bare jeg måtte være fri.

Vi legede også ordsprogsleg. »Blinde-

buk« og »Tag den ring og lad den vandre« var også yndede lege.

Af udelege var der gemmeleg og »To mand frem for en enke«. Der var også noget, der hed at »svinge figur«. Helst på en græsplæne. En tog i hånden af de andre efter tur og svingede dem rundt. Den, der kom til at stå i den mest vanvittige eller morsomme stilling, skulle svinge næste gang.

Hvis vi ikke var alt for mange, kunne vi lege »Antonius«. To hold stod på hver sin side af et hus. Man kastede en bold over huset til det andet hold, samtidig med at man råbte »Antonius«. Holdet på den anden side skulle forsøge at gribe bolden. Greb man den ikke, returnerede man den, råbende »Antonius«. Var der derimod en, der greb den, listede vedkommende om på den anden side af huset for at overraske de andre. Man råbte »stå«, og så måtte de andre ikke løbe. De andre vidste aldrig, om bolden kom tilbage over huset igen, så man skulle være klar til at gribe. Så det kunne ikke nytte at forlade sin post i utide. Samtidig skulle man holde øje med, fra hvilket hjørne af huset »fjenden« eventuelt kunne komme.

Den, der havde bolden, tog tre lange skridt i retning af en af de andre, sendte en spytklat så langt man kunne og skulle så derfra forsøge at ramme vedkommende. Lykkedes det, skulle den ramte følge med om til det andet hold. Lykkedes det ikke, husker jeg ikke, om den, der havde skudt, skulle blive hos »fjenden«, men jeg tror det næsten. Sådan blev men ved, indtil det ene hold var »udryddet«.

Der var et boldspil, der hed »Stanton«.

Man var nogle stykker, hvoraf en var udvalgt til at starte. Vedkommende smed en bold langt op i luften, mens han råbte navnet på en af de andre. Denne anden forsøgte at gribe bolden eller at få fat i den hurtigst muligt. Når han havde den, råbte han »Stanton«, og de andre, som var løbet til alle sider, skulle så stå stille. Også her var det de tre skridt og en spytklat samt forsøget på at ramme en af de andre med bolden. Ramte man, var det den anden, der »var den«, ellers måtte man selv fortsætte med at »være den«.

Derhjemme spillede vi også »pind«. Der skulle bruges mursten, som stod på kant. Der skulle pinden ligge, mens vi havde en større pind til at vippe den så langt væk som muligt. De rigtige regler husker jeg desværre ikke mere.

Fjernsyn fandtes ikke den gang, men vi havde radio. Der var nogle børneudsendelser med Onkel Kaj og Iver og Inger. Dem hørte jeg altid. Der var »Familien Hansen«, som blev sendt først på aftenen, det måtte jeg også gerne høre. Hvis »Tvillingerne« var med, var det endnu bedre. Jeg kan endnu høre speakerens stemme:

»Vi bringer nu »Familien Hansen«, et hørespil af Jens Locher. Personerne er:

*Aage Hansen: Aage Smith
Gerda, hans kone: Ellen Rovsing
Tvillingerne,«*

som forøvrigt hed »Lille Gerda« og »Lille Aage«.

Vi holdt »Familie Journalen« hele min barndom. Der var også noget for børn.

Tegneserierne »Bamse og Dukke Lise«, »Willy på Eventyr« og »Madsens fataliteter«, som jeg først forstod, da jeg blev lidt ældre. Der var også føromtalt »Brenda Star«, som var journalist og kom ud for lidt af hvert.

Jeg mener, at min mor byttede ugeblad med nogle venner i flere år. Så fik vi »Hjemmet«. Der var »Knold og Tot« og »Gyldenspjæt«.

Da jeg blev større, begyndte jeg også at læse novellerne i smug. Dengang troede man vist, børn tog skade af at læse noget, som var skrevet for voksne. Men de var nu ganske uskadelige. Der var hverken vold eller sex i dem. De var på alle måder stuerene.

Vi samlede også Richsbilleder. Det var en kaffetilsætning, hvor der var et bille-

Min konfirmationsdag den 13. april 1947. Jeg er fotograferet sammen med mine forældre og min søster. Min bror har sikkert været ude at fodre, da billedet blev taget.

de i hver pakke. Man kunne få albums til dem. Jeg mener, at min søster havde et album, der hed: »Det arbejdende Danmark«. Der var billeder fra alle fag og alle mulige arbejdsområder i Danmark.

Der var også en kaffetilsætning, der hed »Danmark«. Der var også billeder, som jeg havde et album til. Serien hed »Godt Humør« og handlede om dyr. Hovedpersonerne var en hund, der hed »Bonzo«, og en abe, der hed »Bobby«. Teksten til hvert billede var et rim.

I min tidligste barndom brugtes også cikorie til at strække på kaffen. Det var sådan en kompakt masse, der var pakket

i ruller på ca. 15-20 cm. Det var brunt, og man brækkede et stykke af, som man nu skulle bruge det. Der var også billeder i, men jeg husker ikke helt hvilken slags. Måske var det sportsstjerner? Dem havde min bror ihvertfald en masse af, bl.a. husker jeg Willy Falck Hansen, den berømte cykelrytter.

Vi kom ikke sådan i biografen. Jeg husker den første gang. Jeg var nok tæt på konfirmationsalderen. Det var vores gymnastiklærerinde fra skolen, som tog os store piger med. Det var i Balling Bio. Jeg husker ikke, hvordan vi kom derhen, men jeg husker filmen. Det var

Konfirmandholdet i Odense foråret 1947. Pastor E. Rahbek Pedersen står i 3. række til højre. Jeg ses selv som nr. to fra højre i forreste række. De to børn er præstens børn, Birgitte og Jens Laurids. (Foto: Andersen, Spøttrup).

»Alle går rundt og forelsker sig« med Lillian Ellis, Erling Schroeder og Hans Kurt. Den var meget romantisk og gjorde indtryk på en stor skolepige. Men det varede vist længe, inden jeg igen kom i biografen.

Da jeg var 13-14 år, blev det moderne, at vi piger blev permanentkrøllede. Jeg fik det også gjort. Det krusede helt vildt og stod ud til alle sider, men vi syntes allesammen, at vi var rigtig smarte.

Jeg gik til præst vinteren 1946-47 og blev konfirmeret den 13. april 1947 i Oddense kirke. Præsten i Oddense-Otting sogn var E. Rahbek Pedersen. Ham skulle vi sige De til. For, som han pointerede, at vi kunne vænne os til at titulere folk med De, når vi nu skulle ud i LIVET. Om det var den eneste grund, skal jeg lade være usagt, men det var svært for os, det faldt os slet ikke naturligt. Resultatet var, at vi undgik at sige noget som helst, hverken Du eller De. Så det kom der ikke meget ud af.

Ellers var undervisningen god nok. Vi lærte om gudtjenestens gang og kirken som sådan, men vi var meget urolige, og det kneb gevaldigt for præsten at skaffe ro. Jeg mener, vi gik til præst to gange om ugen, men hvor længe hver gang, husker jeg ikke.

Vi var 10 piger og 8 drenge, der blev konfirmerede. Pigerne var i lange hvide kjoler og drengene i mørkeblåt jakkesæt med hvid skjorte og mørkt slips. Jeg ved ikke, om man kunne få færdigsyede kjoler, men jeg fik min kjole syet hos en syerske, og det tror jeg, alle pigerne gjorde. Vi blev ikke fotograferet på konfirmationsdagen, men dagen efter hos

præsten, hvor vi var i andendagstøjet.

Jeg husker ikke alle gaverne, men jeg fik nogle smykker, en ring og en broche bl.a. Og så fik jeg et toiletsæt, håndspejl, hårbørste, klædebørste og en kam. Det var i bronze og beregnet til at ligge på toiletbordet, når vi engang fik et. Det var rigtig meget brugt som gave til piger. Nogle fik det i sølv, men ellers var det det samme.

Den følgende tid holdt vi næsten alle sammen konfirmationsgilde for kammeraterne. Det foregik om aftenen, hvor vi spiste, snakkede og legede sanglege. Bl.a. var vi til konfirmationsgilde den aften, vi fik at vide, at kongen, Christian den 10. var død. Det gjorde trods alt indtryk på os.

Officielt var barndommen forbi, men man bliver ikke voksen fra den ene dag til den anden. Jeg var heldig at måtte blive hjemme og hjælpe til på ejendommen de første par år, men mange af mine kammerater kom ud at tjene med det samme, de fleste på en gård. Det gjorde man den gang, men det har da nok været hårdt mange gange. Måske ikke altid arbejdet kun, men at flytte hjemmefra, når man kun var 14 år, og skulle undvære forældre og søskende. Og selvom de fleste blev i nærheden af hjemmet, var der jo ikke meget frihed til at besøge dem derhjemme. Jeg har haft en god barndom, hvor jeg ikke savnede noget, selvom de materielle goder ikke var mange. Men kærlighed og trykthed var der nok af!

Sære lyde i vinternatten

Skives jazzklubber i revivalperioden

Af Rud Kjems, Balling

Sidst i 1950'erne kunne nattevandrere i Skive lejlighedsvis høre sælsomme lyde strømme ud i mørket fra Hotel Royals førstesal. Fænomenet forekom især på lørdage i vinterhalvåret. Mange bedsteborgere på vej hjem fra en hyggelig aften hos gode venner er sikkert stoppet op nysgerrige efter at finde ud af, hvad der dog kunne frembringe sådanne lyde. Og så har de måske kunnet udskille flere blæseinstrumenter, trommer og måske lyden af en banjo. Det var altså en slags musik!

Senere fandt de forvirrede nattevandrere nok ud af, at musikken blev kaldt New Orleans-jazz eller traditionel jazz. Det var bestemt ikke en musik, der faldt i de midaldrende skibonitters smag, og nedladende udtryk som »negermusik«, »junglemusik« og »organiseret støj« blev hæftet på den. Til gengæld havde en stor del af byens unge kastet deres kærlighed på denne »nye musik«.

Fra New Orleans-jazz til swing

Ny var musikken imidlertid slet ikke. Den var allerede kommet til verden før århundredskiftet, - »opfundet« og udviklet af den fattige, farvede befolkning i USA's sydstaten. Kun et fåtal af disse første jazzmusikere kunne leve af at spille jazz, så det daglige udkomme måtte hentes gennem fysisk hårdt og usselt betalt arbejde. Jazzmusikken må have

været et tiltrængt åndehul i en slidsom tilværelse. Kun få hvide interesserede sig i starten for den nye musik, og da det var de hvide, som sad på underholdningsbranchen, blev jazzmusik kun sjældent hørt andre steder end i sydstatsbyernes farvede kvarterer. Heldigvis blev der lavet pladeindspilninger med enkelte af orkestrene, og disse indspilninger hører i dag til jazzens kæreste klenodier.

Musikken fandt sin endelige form i løbet af 20'erne og første del af 30'erne med hovedsæde først i New Orleans og senere i Chicago. Af store musikere fra denne periode kan nævnes King Oliver, Louis Armstrong, Kid Ory, Jelly Roll Morton og Sidney Bechet.

Det typiske New Orleans-orkester er således sammensat: trompet (kornet), klarinet, trækbasun, klaver (af og til udeladt), bas (tuba), banjo (guitar) og trommer. Musikken er som regel enkel og kun lidt arrangeret. Det helt centrale er improvisationen, hvor jazzmusikeren på stedet skaber sin egen melodi på baggrund af et på forhånd fastlagt harmonimønster.

Allerede i begyndelsen af 30'erne var New Orleans-musikken ved at miste fodfæste. En ny stilart indenfor jazzen, swingmusikken, havde udviklet sig, og i løbet af 30'erne blev den næsten enerådende. De nye swingorkestre havde bl.a. en meget stor blæsergruppe, hvilket be-

tød, at musikken blev mere arrangeret og raffineret. Også rytmen var anderledes end New Orleans-musikkens, - mere let-løbende.

Det viste sig også snart, at swingmusikken appellerede til et langt større publikum, der også omfattede USA's hvide befolkning. Grammofonplader gik som varmt brød, og på radiostationer kunne man høre swingmusikken dagen lang. Jazzen var blevet en branche med penge i. De sorte havde nu ikke længere jazzen for sig selv, idet en mængde unge hvide musikere begejstret havde taget musikken til sig. Det medførte i første omgang ikke nogen racemæssig forbrødring. Samkvem mellem hvide og sorte musikere tolereredes ikke i 30'erne, så swingorkestrene var enten »rene hvide«

eller »rene sorte«. Kendte sorte orkesterledere var f.eks. Duke Ellington, Count Basie og Jimmy Lunceford, - og tilsvarende hvide bl.a. Tommy Dorsey og Benny Goodman. Sidstnævnte var i øvrigt én af de første hvide, som åbnede sit orkester for farvede musikere. Via de mange grammofonindspilninger nåede jazzen nu for alvor det store europæiske publikum, og flere af de kendte amerikanske bands krydsede Atlanten for at give koncerter i Europa.

»Bach to the Roots«

I sidste halvdel af 30'erne var der kun ganske få amerikanske bands, som fortsat dyrkede New Orleans-musikken. Et af dem var »Bob Crosby's Bobcats«, hvis musikere alle spillede i swingorke-

Revival-jazzens absolute topnavn var Louis Armstrong. Her er han med nogle af sine »all stars« fotograferet i Århus Stadionhal i slutningen af 50'erne.

stret »The Crosby Orchestra«. Disse få bands skulle blive forløberne for den såkaldte revival-bølge, som så småt begyndte at rulle i 1939. Dette år dukkede der nemlig nyindspillede grammofonplader op med New Orleans-musik. De var indspillet af musikere som Muggsy Spanier, Tommy Ladnier, Sidney Bechet og Jelly Roll Morton. Pladerne vakte opsigt og kunne sælges. Året efter tog udviklingen yderligere fart med pladeindspilninger med bl.a. Louis Armstrong, Henry Red Allen, Kid Rena og Georg Lewis.

Pladerne inspirerede i hundredevis af unge amerikanske musikere, - næsten udelukkende hvide. Med entusiasme kastede de sig over den gamle musik, og New Orleans-bands skød op rundt omkring i USA. Et af de første, som for alvor slog igennem, blev etableret i San Francisco af trompetisten Lu Watters. Han havde indtil da slået sine folder indenfor dansemusikken.

Bølgen bredte sig snart til Europa, hvor den især fik godt fodfæste i Storbritanien. I 50'erne gik det for alvor stærkt, og en række traditionelle bands fra forskellige europæiske lande markerede sig. I England »Chris Barber's Jazzband«, i Holland »Dutch Swing College Band«, i Frankrig »Claude Luter's Orchestra« og herhjemme »Papa Bue's Viking Jazzband«. Da bølgen kulminerede, var der alene i England omkring 40 professionelle traditionelle bands.

Den gamle musik - de unges musik

Overalt i Europa skød jazzklubber op som paddehatte. Danmark kom hurtigt med, og en række klubber blev etableret

i første halvdel af 50'erne. Lidt senere fik også Skive sin jazzklub. Det skete i 1957, hvor »de sære junglelyde« som fortalt vakte en del opsigt.

Jazzklubberne blev det festlige mødested for unge mellem 15 og 25 år. En del af disse unge var entusiastiske jazzfans for hvem musikken var det centrale, men de udgjorde dog et mindretal. De fleste kom i klubberne simpelthen for at more sig og møde andre unge, og her var dansen i centrum og muligheden for nærkontakt med det andet køn tilstede. Der var ikke tale om dans i lighed med den, man havde lært på danseskolen, - ingen stramme tøjler og ingen fastlagte trin. Man improviserede sig frem i takt til musikken. Især i de langsomme bluesnumre var der gode muligheder for at komme ret så tæt på dansepartneren, og var man heldig, kunne det resultere i kinddans. Jo, amorinerne fløj gennem luften og blandede sig med tobaksrøgen. Øl blev der ikke drukket meget af, og berusede unge sås sjældent, - endnu sjældnere forekom ballade og slagsmål. Alt i alt var jazzklubberne et meget positivt åndehul for de unge, og der var slet ikke tale om en slags lastens huler, - et billede, som ellers nogle i den ældre generation søgte at fremmane.

Enhver ungdomsgeneration må tilkæmpe sig sit ståsted, finde sin position i samfundet. De unge kan og vil ikke blot overtage forældrenes normer og synspunkter. De er godt trætte af, at forældrene altid »ved bedst«. De har oplevet barndommens gudeliggende forældreskikkelser skrumpede ind og blive almindelige menneskestørrelser. Dette op-

gør mellem den unge og forældrene er lige så gammelt som menneskeslægten og absolut nødvendigt, hvis den unge skal finde sig selv i en kaotisk verden. Kampen mod forældrene - og de øvrige ældregenerationer - kan give sig mange ydre udtryk: påklædningen, frisuren, omgangsformerne og ikke mindst musikken, som skal være ny og udfordrende. Hver ungdomsgeneration skaber på den måde sin helt egen kultur, som på snart sagt alle punkter er afstikkende fra forældregenerationens.

Set på baggrund heraf synes det mærkværdigt, at ungdommen midt i 50'erne valgte sig en musik skabt af et proletariat i en fjern verdensdel, - en musik, der allerede 25 år tidligere var blevet umoderne. Hvorom alting er, de unge tog musikken til sig, - satte pris på, at den var god at danse til, hvad enten der var tale om de hurtige numre med stor volumen eller de mere langsomme og stille. At mange af forældrene ikke brød sig om musikken og talte nedladende om den, var bare med til at øge begejstringen.

Uden tvivl spillede det også en rolle, at USA's farvede var et undertrykt folkefærd. I skolen og i hjemmet havde 50'ernes danske ungdom hørt om nazisternes forfærdende overgreb på jøder og andre minoriteter, - begivenheder, der i tid ikke lå så langt borte. Disse skrækelige beretninger gjorde indtryk og bevirkede, at blikket vendtes mod steder, hvor der stadig foregik undertrykkelse. Og her kom bl.a. USA's farvede ind i billedet. Deres situation havde - i hvert fald i sydstatene - ikke bedret sig synderligt siden

århundredskiftet. Her var stadig »særlige pladser« i busser og restauranter til de farvede, hvis børn fik en elendig - eller slet ingen - skolegang. Det var let at solidarisere sig med denne befolkningsgruppe, - f.eks. ved at dyrke New Orleans-musikken og dens musikere.

Selvfølgelig var det ikke alle unge, der midt i 50'erne red med på revival-bølgen. Ret mange var vel mere interesseret i datidens danske popmusik, som i øvrigt var ret kedsommelig. Enkelte dyrkede den klassiske musik, og en hel del var vel slet ikke særlig optaget af musik. At revival-bølgen dog havde et godt tag i datidens ungdom fremgår af, at Skive Jazzklub til sine arrangementer som regel samlede mellem 150 og 300 unge, hvilket egentlig er mange i så lille en by.

Når revival-musikken fik et så godt tag i de unge, så hænger det også sammen med, at den i starten ikke fik så megen konkurrence. Men det var så småt i midten af 50'erne ved at ændre sig. En april dag i 1954 gik det amerikanske band, »Bill Haley and the Comets«, i studiet og indspillede to numre, - »Shake Rattle And Roll« og »Rock Around The Clock«. Disse indspilninger vakte ikke større opsigt lige med det samme, men de satte gang i en udvikling, som få år senere rejste en sand flodbølge, der fik revivalbølgen til blot at ligne krusninger på vandet. Det var rock and roll-musikken, der var kommet til live denne april dag.

Selvom det ikke direkte afspejlede sig på hitlisterne, så blev 1955 året, hvor revival-musikken for alvor fik vind i sejlene. Forrest i udviklingen var fortsat Eng-

Borgerne i Skive fik et forvarsel om, at jazzen for alvor var på vej til byen ved Skive Folkeblads julekoncert i 1956, hvor det ungdommelige jazzband, »The Five Puppies«, medvirkede. Fra venstre mod højre ses »hvalpe« Per Greisen, Hugo Mikkelsen (næsten gemt), Oluf Damtoft, Jørgen Ege Møller og Jørgen Aarestrup.

land, hvor det vrimlede frem med jazzklubber og traditionelle jazzbands, - men det øvrige Europa var godt med. En stor del af ungdommen havde tydeligvis fravalgt datidens popmusik til fordel for New Orleans-jazzen. Man kan som sagt sige, at manglende konkurrence var en medvirkende årsag til succesen. Men der var konkurrence på vej. Året efter fik Elvis Presley nemlig sit store gennembrud med singlen »Heartbreak Hotel«. Dermed blev der for alvor sat fart i rock and roll-musikken, som Bill Haley to år tidligere så småt havde løftet sløret for.

Revival-bølgen når Skive

I 1957 var der efterhånden dukket jazzklubber op i de fleste danske byer,

og nu kom også Skive med. Initiativet blev taget af tre gymnasieelever: Oluf Damtoft og Svend Algren Nielsen, begge Skive, samt Kaj Graabøl, Struer. I et interview i Skive Folkeblad i februar 1957 fremlægger de planerne for den nye klub. Musikken skal først og fremmest være New Orleans-jazz, men der skal også være plads til nyere stilarter. Klubben skal ikke bare være en balforening, og derfor vil der jævnligt blive arrangeret studiekredsaftener med foredrag og præsentation af grammofonplader. De unge initiativtagere så ikke med milde øjne på den fremstormende rock and roll: »Der bliver absolut ikke nogen som helst form for rock and roll. Det bliver bandlyst ved vore klubaftener,« op-

Foreninger og møder

Skive Jazzklub

Første klubaften med dans søndag d. 10. februar kl. 19,30 på Nordstjernen. Indmeldelse ved indgangen eller på telf. 506 og 1484 mellem kl. 17—18. Aarskoningent 3 kr.

Skive Jazzklub annoncerer sit første arrangement (Skive Venstreblad d. 5/2 1957).

lyste Svend Algren Nielsen i interviewet.

Den stiftende generalforsamling fandt sted den 10. februar på Nordstjernen. Mange af byens unge mødte frem og var med til at vælge Skive Jazzklubs første bestyrelse. Den var på tre personer med Svend Algren Nielsen som formand. Efter generalforsamlingen spillede klubbens husorkester, det nydannede »Saratoga Jazzband«, op til dans med følgende besætning: Oluf Damtoft (klarinet), Ole »Fætter« Overgaard (bas), Per Jegbjerg (trompet), Pauli Jensen (trommer) og Torolf Mølgaard (trækbasun). Sidstnævnte fik en smuk musikalsk karriere og regnes i dag for én af Europas førende jazzbasunister. Ifølge Skive Folkeblad var musikerne »på ægte jazz-vis iført solbriller, sved på panden og skjortærmær.« Husorkestret fik en meget kort levetid, velsagtens fordi de fleste af musikerne kom udenbys fra (Holstebro og Struer) og ret hurtigt blev indraget i hjembyens jazzliv.

I løbet af få dage havde 150 unge tegnet sig som medlemmer af Skive Jazzklub, der allerede sidst i februar var parat med sit næste arrangement, - et foredrag om jazzens historie ved Bent Riis Olesen fra Nykøbing Mors. Efter foredraget arrangeredes en lille quiz, hvor alle spørgsmålene naturligvis var hentet fra jazzverdenen, og hvor præmierne til vinderne var en jazzplade. Som afslutning læste foredragsholderen jazznovellen »Black water Blues«. Alt i alt en vellykket aften, hvor kun fremmødet var lidt skuffende.

I marts havde klubben besøg af et Holstebro-orkester, og midt i maj arrangerede klubben som afslutning på første del af sæsonen en »Night Session« på Hotel Royal. Af annoncerne var det fremgået, at arrangementet ville slutte kl. 3, men så havde politimesteren blandet sig og gennemtrumfet, at der skulle lukkes og slukkes en time tidligere.

Aftenen indledtes med en koncert, hvor først Viborg-bandet »2/5 Hot-Dogs« spillede. I orkestret sad en tidligere skibonit, Palle Lauridsen, ved trommerne. Senere kom turen til »Louis Hjulmands Kvartet« fra Århus. Kvartetten var én af tidens kendte grupper indenfor den moderne, danske jazz og havde få dage tidligere, vundet førstepræmie ved Jydsk-Fynsk Jazzfestival. Sjovt nok sad der også i Århus-kvartetten en tidligere skibonit, pianisten Mogens Lauridsen. Og så var de to eks-skibonitter tilmed brødre. Efter koncerten hyggede medlemmerne sig på dansegulvet til tonerne fra de to orkestre, som på skift lagde musik til dansen.

Idéen med at benytte flere orkestre den samme aften var meget brugt de første år. Det kan undre, hvordan klubben økonomisk har fået det til at hænge sammen. Medlemmerne betalte et års-kontingent på 3 kr. og måtte slippe 2,50 kr. i entré ved arrangementerne. Forklaringen kan kun være, at både lokale og udenbys orkestre spillede for en meget beskeden hyre, hvilket nok er et udtryk for den idealisme, der kendetegnede jazzen i disse år.

I løbet af sommeren rejste Svend Algren Nielsen fra byen for at påbegynde arkitektstudiet, og formandshvervet blev overtaget af Jens Tybjerg.

Sent igang efter sommerferien

Efter sommerpausen havde klubben tilsyneladende lidt svært ved at komme igang igen, for først hen i november var der noget på programmet. Det var en aften med Thisted-orkestret »The Harlem Ramblers«, - et dygtigt band, som allerede havde medvirket i flere radioudsendelser. De 150 fremmødte unge var godt tilfredse med musikken, der havde rødderne solidt forankret i New Orleans-stilen. Det skulle ikke blive det populære Thisted-bands sidste besøg i Skive Jazzklub. I et avisreferat af klubaftenen røbes det, at man er godt igang med at samle musikere til et nyt husorkester. Det gamle, »Saratoga Jazzband«, var allerede en saga blot!

Det nye husorkester debuterede i december måned, hvor det indledte en foredragsaften med at spille »Canal Street Blues« og høstede stort bifald. Foredraget blev holdt af et af klubbens unge

medlemmer, Thorkild Jensen, der fortalte om Louis Armstrong og hans karriere. Husorkestret rundede aftenen af med en række populære numre. Det havde valgt navnet »Down Town Swingers« og stillede op med følgende besætning: Trompet: Niels Ørgaard (Struer), klarinet: Per Østergaard (Skive), Guitar og banjo: Erik Farmann Nielsen (Holstebro), trommer: Poul Skov Nielsen (Struer). »Det skal nok blive et orkester, Skive Jazzklub vil få glæde af,« skrev Skive Venstreblad i sit referat.

1958 indledtes med en fødselsdagsfest i Logen, hvor husorkestret samt hele fire Randers-bands medvirkede. Mest opsigtsvakte det 16 mand store bigband fra Randers. Det har fyldt godt i det ret beskedne lokale, hvor også 200 medlemmer og gæster havde indfundet sig. Der må have været trængsel den aften. Fra Randers hørtes endvidere swinggrupperne »Steen Niensens Kvartet« og »New

Amatørfoto fra Logen i Nørre Allé. I baggrunden husorkestret »Down Town Swingers«. Fotografiet er sandsynligvis taget i begyndelsen af 1958.

Riverside« samt det traditionelle »Papa Thies«. »Down Town Swingers« sluttede aftenen af med kendingsmelodien »Wolles Hopsa«. Det havde oprindelig været meningen, at der i løbet af aftenen skulle holdes ordinær generalforsamling, men den blev udskudt, fordi formanden ikke nænnede at forstyrre den gode stemning. Med hele fem orkestre ville det vist også have været svært at få klemmt en generalforsamling ind i programmet. Klubbens medlemstal havde nu passeret de 200.

I februar arrangerede klubben en bus-tur til en Chris Barber-koncert i Århus. I alt 49 medlemmer deltog og fik en lidt usædvanlig oplevelse ud af det. I Skive Folkeblad fortalte én af deltagerne, Per Greisen, om turen. Han oplyste, at man var kørt fra Skive lørdag ved 18-tiden. Undervejs blev bussen fanget i en forrygende snestorm og nåede først kl. 21 frem til Århusshallen, hvor koncerten fandt sted. På det tidspunkt var første del af koncerten allerede afviklet. Lidt slukørede fandt skibonitterne deres pladser i den godt fyldte hal, men humøret blev straks bedre, da Chris Barber og hans band entrede scenen og tog hul på anden afdeling. Udenfor buldrede snestormen videre og lukkede de østjyske landeveje. De unge var sneet inde i Århus og måtte klare sig bedst muligt gennem natten. Flertallet blev i Århusshallen, mens andre slog sig ned på banegården, og nogle få var så heldige at have venner eller familie, de kunne overnatte hos. Først langt op af søndagen var vejene farbare igen, og klokken blev 16, før de unge var tilbage i Skive. »Den tur glemmer vi ikke

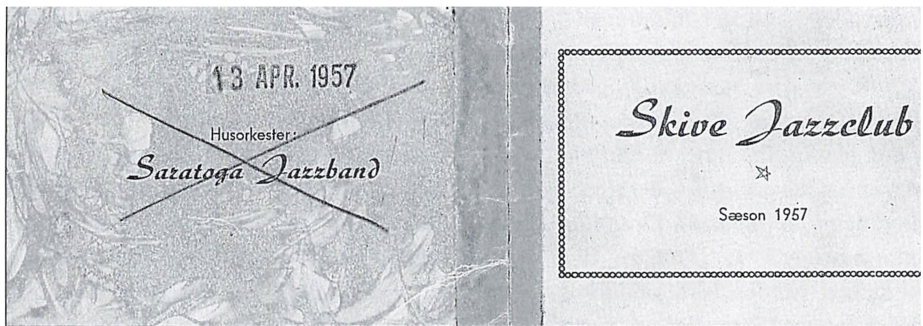
så let,« afsluttede Per Greisen sin beretning.

Klubben har bidt sig fast

Den udsatte generalforsamling afholdtes den 1. marts 1958 i Logen. Jens Tybjerg kunne i sin formandsberetning meddele, at klubbens første år havde været vellykket. I alt var det blevet til otte klubaf-tener, to night-sessions og to foredragsaf-tener, - og stort set alle arrangementer var velbesøgte. Formanden kunne videre oplyse, at klubben havde tilsluttet sig Jydsk-Fynsk Jazzunion ud fra det syns-punkt, at en fælles organisation for jazzklubberne ville være en vigtig faktor i arbejdet på at fremme jazzinteressen i Danmark. Han indrømmede, at de man-ge udenbys orkestre havde gjort kassen lidt slunken, og glædede sig over, at klubben nu igen havde sit eget husorkester.

Fra flere medlemmers side blev der rejst kritik af, at det ikke var blevet til flere foredragsarrangementer. Bestyrelsen lovede, at det ville blive bedre frem-over. Det kom også frem, at mange var interesseret i et fast klublokale, - en tom lagerbygning kunne være løsningen.

Bestyrelsesarbejdet havde vist sig så omfattende, at en udvidelse af bestyrelsen til fem medlemmer blev nødvendig. Følgende valgtes ind i den nye bestyrelse: Jens Tybjerg, Per Østergaard, Ryan Simonsen, Ruth von Sperling og Ove Olsson. Som suppleanter valgtes Grethe Hvidt-Nielsen og Rud Kjems Rasmusen. Efter generalforsamlingen blev der spillet op til dans, og musikken leveredes af Randers-orkestret »Papa Thies«,

Oluf Damtoft har stadig sit gamle medlemskort, som blev udstedt i februar 1957.

en »rytmegruppe fra Holstebro« samt husorkestret »Down Town Swingers«. På trods af formandens bemærkninger om de dyre udenbys orkestre havde der alligevel været råd til to denne aften, - så kassen har altså ikke været helt tom!

Klubbens næste arrangement blev holdt sidst i marts måned, og i et avisreferat fortælles det, at 130 unge var mødt frem på trods af stærk konkurrence fra arrangementer i andre foreninger. Af referatet fremgår det endvidere, at der som sædvanlig var mange gæster fra naboerne Struer, Holstebro og Viborg. Udover husorkestret medvirkede »Westcoast Jazzmen« fra Holstebro samt »Helge Gramstrups Duo« fra Århus. Sidstnævnte spillede moderne jazz.

Det generede tydeligvis journalisten på Skive Venstreblad, da jazzklubben i starten af april annoncerede et »Jazz-Band-Ball« på Hotel Royal. Det gav ham anledning til følgende sure opstød: »Der averteres med »jazz-band-ball« - det er jo nok bal, der menes, men traditionen kræver åbentbart, at er man jazzlsker, omskrives så meget som muligt til

engelsk!« Lidt senere i foromtalen glattede journalisten dog lidt ud med bemærkningen: »Derfor skal det nu nok blive sjovt alligevel.« Det blev det, og de mange fremmødte hyggede sig til tonerne af »Down Town Swingers«. Det var meningen, at et nyt lokalt orkester, »Blue Eyes«, skulle præsenteres i løbet af aftenen. De »blå øjne« sendte imidlertid afbud, og i stedet arrangeredes en rask jam-session med blandt andre Per Østergaard, Niels Ørgaard, Rud Kjems Rasmussen og Poul Skov Nielsen.

Venstrebladets journalist var påny lidt syrlig i sit referat af aftenen, og nu gjaldt det de unges påklædning: »Man klæder sig om, før man går til bal, javist - men de ældre vil nok mene, at man klæder sig ud til jazz-bal. Obligatorisk påklædning er islændertøjer og lange bukser - for alle, og så er der jo ikke noget at sige til, at stemningen snart kan komme på kogepunktet.« Klubben var særdeles aktiv i denne periode, og blot to uger senere blev der igen kaldt på medlemmerne. Denne gang drejede det sig om en night-session på Royal, hvor det blev til et

<p>Uddrag af vedtægterne:</p> <p>skontingentet fastsættes til 3 kr.</p> <p>hver sæson går fra 1. febr. til den derpå følgende 31. jan.</p> <p>bestyrelsen har ret til at bortvise medlemmer, hvis opførsel er gene for de øvrige medlemmer.</p> <p>for gentagne bortvisninger har bestyrelsen ret til at ekskludere det pågældende medlem.</p> <p>hvert medlem må medbringe een gæst til klubbens arrangementer.</p>	<p>Nr. <u>2</u></p> <p>Navn <u>Oluf Damtoft</u></p> <p>Adresse <u>Hvidtfeldtsq. 14, Skive</u></p> <p>Født den <u> / /</u></p>
--	---

genhør med Helge Gramstrups moderne duo fra Århus og selvfølgelig »Down Town Swingers«. Endelig medvirkede også et Viborg-orkester. De tre orkestre blev dog stillet lidt i skyggen af aftenens absolutte højdepunkt, - en afdeling med boogie-woogie pianisten Preben Vagn Petersen hentet hjem fra Danmarks største jazzklub, Montmartre, i København.

Og allerede den følgende torsdag var der en foredragsaften på programmet med Skive Seminariums californiske gæstelærer, mr. Helwick. På sit modersmål fortalte han om jazzens udvikling fra King Oliver til Stan Kenton og spillede plader fra sin private samling. Omkring 30 af klubbens medlemmer overværede »det charmerende og morsomme causeri«, og formanden kunne runde en god aften af med en oplysning om, at klubben arrangerede bustur til Jydsk-Fynsk Jazzunions »Jazzfestival -58« i Århusshallen den 3. maj.

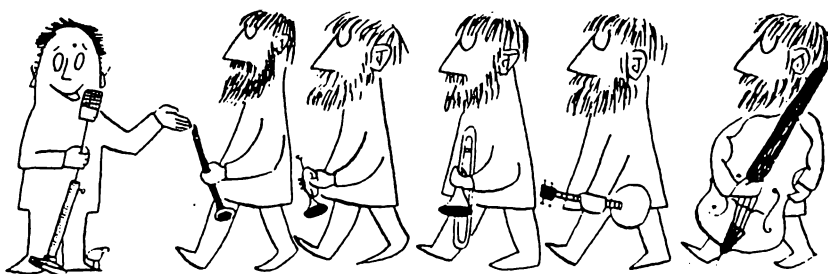
Engang i løbet af foråret (det er desværre ikke lykkedes at fastslå datoen) fik klubben besøg af to af toponavnene indenfor den moderne, danske jazz: bassisten Erik Moseholm og pianisten Finn

Savery. Erik Moseholm, som tidligere på året var blevet kåret som »årets danske jazzmusiker«, indledte aftenen med et foredrag, men blev igen og igen forstyrret af efternølere, som ugenert vandrede ind i salen og fandt sig en plads. Problemet med disse efternølere var evigt tilbagevendende. Der var tydeligvis tale om medlemmer, som først og fremmest kom for at få sig en svingom. Gentagne gange blev det på generalforsamlingerne indskærpet, at medlemmerne havde at møde præcist, - også når en klubaften indledtes med foredrag eller koncert. Men lige meget hjalp det.

Erik Moseholm lod sig tilsyneladende ikke gå på af de mange forstyrrelser. Hver gang en efternøler viste sig i døren, gik han ned og bød vedkommende velkommen. Høfligt forespurgt han, om han af hensyn til denne skulle begynde forfra på sit foredrag, hvilket dog ingen af efternølerne ønskede. Endelig tog Moseholm sig også tid til hjælpe de sent ankomne med at finde en ledig plads. Mon ikke disse - med en klædelig rødmen i ansigterne - skyndsomt fik sat sig?

Trods den lidt kedelige start blev det en vellykket aften. Efter foredraget gav

DANSKE JAZZORKESTRE II

— Mine damer og herrer! Her kommer så The Hot Five fra Hellerup — og de begynder med en af the good old good ones: wild man blues.

Også vittighedstegnerne tog revival-jazzen til sig (Musikrevue, nr. 1 1955).

Moseholm og Savery koncert, og resten af aftenen spillede de afvekslende med »Down Town Swingers«. En tilfældig gæst viste sig at være medlem af den ret kendte amerikanske sanggruppe »The Esquires« og tillige en dygtig trommeslager. Flere gange i aftenens løb slog han trommer til den københavnske duo, og det kom der en særdeles swingende trio ud af.

Det travle første halvår af 1958 afsluttedes med et arrangement midt i maj måned, hvor »Down Town Swingers« og to Herning-orkestre spillede. Klubben havde også denne aften besøg af en københavnsk pianist, Kid Eriksen, som »sad ind« hos de tre bands. »En hyggelig aften,« hed det bl.a. i Skive Folkeblads referat.

Efterårssæsonen indledtes midt i september på Hotel Royal, hvor orkestrene »Papa Pedros Woolfolks« og »Midtland Ramblers«, begge Herning, underholdt i den populære dixieland-stil. Sidst i sep-

tember blev det til et genhør med de dygtige »Harlem Ramblers«, som tidligere på året var blevet nr. to ved jazzfestivalen i Århus.

Ved det næste arrangement først i oktober var der igen en gammel bekendt på besøg, - nemlig Helge Gramstrup, som med en trio spillede til en jazzmatiné i Logen. Desværre mødte alt for få op, og klubben fik en økonomisk lussing. Skive Folkeblad bragte et ret udførligt referat af matinéen skrevet af Oluf Damtoft, som jo var én af initiativtagerne til klubben. Han tjente i disse år lidt ekstra lomme penge ved at rapportere stort og småt fra klubben. Den nære kontakt til klubben medførte ikke, at Oluf Damtoft i sine skrivelser tegnede noget skønneri af aktiviteterne her. Tværtimod var han ofte særdeles kritisk, hvilket også fremgår af referatet af jazzmatinéen. Her får medlemmerne læst og påskrevet:

»Endelig var alt klart. Kl. 14 lukkede man Logens døre op parate til at lade

Helge Gramstrups trio vække den søndagsdovne by op til dåd. Men atter nej! De eneste, der viste sig, var en lille skare udvalgte - de mange andre, hvis tilslutning, man havde regnet med, forblev borte. Højst 40-50 kom. Det var nærmest ansvarsløst af klubbens medlemmer at blive borte. De kan da sige sig selv, at klubben ikke har økonomi til at bære et så stort underskud, som medlemmerne her skaffede den på halsen. Det er ikke et foretagende, som nogen tjener noget som helst på, - bestyrelsen får naturligvis ikke noget for det store arbejde, der ydes. Altså skal der ikke meget til, før man holder op med at lege med fra dens side. Der ville sikkert løfte sig et ramaskrig, hvis man lukkede foretagendet, men hvis det skal undgås, så må man så sandelig også selv hjælpe til.«

Efter sommerpausen var husorkestret »Down Town Svingers« gledet ud af billedet. Det fik som sin forgænger en kort levetid, - ca. et halvt år. I Skive Folkeblad kan man sidst i september læse, at klubben inden længe forventer at kunne præsentere et nyt husorkester.

Foredrag »ud af huset«

Det hændte af og til, at ungdomsorganisationer kontaktede Skive Jazzklub for at få en foredragsholder, som kunne orientere de unge om »denne jazzmusik, der jo er så meget oppe i tiden.« Det sagde klubben selvfølgelig ja til, og som regel påtog et bestyrelsesmedlem sig opgaven.

Jeg prøvede selv rollen som foredragsholder nogle få gange. Første gang foregik det på Nordre skole, og så vidt jeg

husker var det DUI, der stod for arrangementet. Jeg var nu ikke alene om opgaven. Vi var kommet tre anstigende fra jazzklubben, og jeg skulle lægge for med at fortælle om New Orleans-jazzen. Det var min debut som foredragsholder, og jeg husker stadig den sitrende nervøsitet, der greb mig, da jeg rejste mig for at indlede. Det gjorde ikke sagen bedre, at publikum stort set bestod af jævnaldrende. Men jeg kom da igang og fik lidt mere hold på situationen, efterhånden som beretningen skred frem ledsaget af musik afspillet på grammofon. Da jeg endelig var færdig og stadig lidt rystet satte mig ned, kom turen til mine medforedragsholdere, Ove Olsson og Thorkil Jensen, som på skift orienterede om swingmusikken og den moderne jazz.

Det er højst tvivlsomt, om de unge DUI'ere har fået ret meget ud af vore anstrengelser. Men jeg husker stadig den lettelse og tilfredshed, hvormed vi tre forlod Nordre skole slæbende på grammofon, radio og plader. Samvittigheden var i orden. Vi havde slået et slag for »vores musik«.

De »rigtige jazzfans«

Som skrevet tidligere kom et flertal af medlemmerne først og fremmest i jazzklubben for at danse og have det sjovt sammen. Men en del af medlemmerne var eller blev »rigtige jazzfans«. I Skive Jazzklub har det nok drejet sig om et halvthundrede stykker. Det var disse jazzfans, der i Skive og rundt om i landet trak det store læs i jazzklubbernes bestyrelser. Jeg var selv én af dem.

Forfatteren fik sin debut som orkestermusiker i trioen »Venus«, hvor Knud Erik Knudsen spillede trompet og Bjarne Bæk trækbasun. Billedet er vistnok fra 1956.

Vi var selvfølgelig også interesseret i at hygge os, men for os var jazzen ikke bare god dansemusik. Interessen medførte, at vi begyndte at opbygge pladesamlinger. Det var meget beskedent i starten, for der var ikke meget tilovers til sådanne udskjelser. Mange måtte først igang med at spare sammen til en gramofon, der langt fra var fast inventar i hjemmene dengang. Men det var ikke nok at lytte til musikken. Vi måtte vide noget mere om den, og derfor anskaffede mange af os bøger om jazz, - bl.a. »Jazzens hvem-hvad-hvor«, som indeholdt lidt jazzhistorie og flere hundrede biografier over musikere.

I fritiden samledes vi på skift hos hinanden for at lytte til plader og diskutere dem. Her kunne bølgerne godt gå lidt

højt, for selv om vi alle holdt af New Orleans-musikken, så kunne der alligevel være dybe skillelinier. Nogle holdt på, at »rigtig New Orleans-musik« var lig den, som blev spillet i USA i 20'erne og begyndelsen af 30'erne. De europæiske revivalbands med Chris Barber's i spidsen kunne da være gode og underholdende, men det var ikke den slags, man burde finde i en jazzfans pladesamling. Det var ikke den ægte vare. Andre forsvarede revival-musikken med, at den swingede mere og var friskere i det. De fleste jazzfans havde dog nok begge slags musik i deres samling, og med tiden kom også nyere stilarter indenfor jazzen med.

Mange af disse pladesamlinger eksisterer den dag i dag. Fra en beskedent start har de i mange tilfælde udviklet sig,

så de i dag rummer flere hundrede plader. I min egen samling har jeg stadig min første lp-plade, der blev indkøbt i slutningen af 50'erne hos Brøndum Jensen i Frederiksgade. Den hedder »Johnny Dods and Kid Ory« og indeholder en perlerække af New Orleans-klassikere indspillet sidst i 20'erne. Et par år efter at jeg havde erhvervet den, tog jeg den med til en Kid Ory-koncert i Aarhus, og her lykkedes det mig i en pause at få den legendariske basunist til at skrive sin autograf på coveret. Jo - pladen er godt slidt, men stadig lige dyrebar.

Interview med klubbens unge kasserer

Avisernes omtale af jazzklubbens aktiviteter optog ikke megen spalteplass. Både forumtaler og referater var som regel énspaltede omfattende 10-30 linier. Kun få gange forsøgte journalisterne at gå i dybden for at tegne et billede af ungdomskulturen, der var opstået omkring Skive Jazzklub. Det skete bl.a. i begyndelsen af oktober 1958, hvor Skive Folkeblad bragte et længere interview med klubbens unge kasserer, den kun 16-årige Grethe Hvidt-Nielsen. Sin unge alder til trods lykkedes det hende meget fint at gøre rede for de synspunkter og holdninger, som kendetegnede de unge jazzfans. Følgende citater er hentet fra interviewet:

Forældrene og klubben: »De voksne skulle lade de unge dyrke deres jazz i fred. Deres kritik af jazz viser i reglen, at de slet ikke har forståelse for musik. Jazz er værdifuld på samme måde som klassisk musik. Det er helt forkert at

sige, det kun er spektakel. For øjeblikket er vi ude for, at nogle forældre forbyder deres børn at blive medlemmer. Det er helt meningsløst. Der klages jo ellers så meget over, at de unge driver rundt på gaderne, går for meget i biografen osv. Jazzklubben kan give dem glæde for musik og et ordentligt udbytte af aftenerne.«

Jazzmusikken: »Man kan ikke trække nogen skarp skillelinie mellem jazz og klassisk musik. Mange unge kommer til at interessere sig for klassisk musik gennem jazzen, andre går det omvendt. Selv synes jeg bedst om jazz, fordi den ligesom er friere i det. Noget helt andet er, at jazzen er fri for det sødladne, der præger temmelig meget klassisk musik.«

Jazzballet: »Jazzballet er der nogen, der kalder vore arrangementer, men den betegnelse synes vi ikke om. Selvom der danses, er der ikke tale om bal. Hvornår ser man balgæster komme for musikkens skyld? Der danses naturligvis kun til de ting, der egner sig for det, ligesom det sker, vi indleder med koncert. Så er der bare forbistret mange, der først kommer til dansen.«

Jazzklubben havde nu langt om længe ændret praksis med hensyn til antallet af orkestre ved de enkelte arrangementer, og fremover var det sjældent, at mere end et orkester medvirkede. De kendte udenbys orkestre, som efterhånden var veletablerede, havde skruet ned for det idealistiske blus og ville gerne have lidt flere kroner ud af anstrengelserne.

Ved en klubaften sidst i oktober, hvor et Herning-orkester leverede musikken, blev der i en pause afholdt en konkur-

rence. Den gik ud på at finde det helt rigtige navn til klubbens nye husorkester, hvis debut var på trapperne. Det vindende forslag, »The Bugle Call Stompers«, blev præmieret med en jazzplade skænket af pladeselskabet Vogue. I et referat af aftenen udtrykker Skive Folkeblad det håb, »at klubben endelig har fået stablet et levedygtigt orkester på benene.«

»The Bugle Call Stompers« debuttede den 8. november på Hotel Royal og viste sig at bestå af følgende musikere: Erik Hyldahl (trompet), Ryan Simonsen (klarinet), Ole Thorup (piano) og Henrik Kjelds (trommer). Det blev en succesfuld debut, og det var tydeligt, at det nye husorkester formåede at leve op til medlemmernes forventninger. Alligevel tyder alt på, at orkestret kun eksisterede et par måneder og således blev det husorkester, som fik den absolut korteste levetid. Sæsonen 1958 afsluttedes den 13. december med en jazzaften i Logen, hvor et orkester ved navn »Tiger-Town Jazzband« spillede.

Indgangen til det nye år blev fejret på Hotel Royal, hvor de populære »Harlems Ramblers« påny var på besøg. Folkebladets referent har flere pæne ting at sige om musikken, men lidt malurt blandes der også i: »For et uøvet øre lyder deres fikse forarbejdnings imponerende. For et trænet er det åbenbart, at forarbejdningerne kun er kopier.« Aha, - en journalist med jazzekspertise!

Rundbordssamtale med bestyrelsen

I slutningen af januar 1959 bragte Skive Folkeblad, i anledning af den forestående

de generalforsamling, en større artikel om Skive Jazzklub. Den var udformet som en samtale mellem journalisten, Arne Sørensen, og bestyrelsesmedlemmerne Ruth von Sperling, Ove Olsson, Rud Kjems Rasmussen og Jens Tybjerg. I det følgende bringes uddrag af samtalen:

De voksnes forargelse: Ruth: »De tror, vi spiller fransk klovn. Og så er de forargede over, at drengene møder i sweater og ikke i pænt jakkesæt.« Ove: »De siger, det er »Ung leg« i en nøddeskal.« Rud: »Det er ikke jazzen, de har noget imod. Det er klubben.« Jens: »Der har været stort postyr over påklædningsspørgsmålet, og det fatter jeg ikke. Jeg kan ikke se, at klubbens mandlige medlemmer behøver at tage noget af selvtægtelsen, fordi de møder i strikket trøje og ikke i sportsjakke. Påklædningen er tvangfri. Man skal føle sig hjemme i jazzklubben. Vi kommer for at have det rart sammen. Der tales af og til om, at jazzklubber er reder for en hel masse udskjelser, og at unge mennesker kommer galt afsted. Men er det jazzklubbernes skyld? Må man ikke snarere forklare det med, at forældrene ikke har været istand til at komme i kontakt med deres børn?«

Uønskede elementer: Rud: »Det skal ingen hemmelighed være, at der var nogle uheldige og uønskede elementer med, da jazzklubben startede, men de forsvandt, da vi indførte forbud mod spiritusudskænkning.« Jens: »For et års tid siden slap der et par læderjakker ind ved et af vore arrangementer. Bestyrelsen satte sig ned ved deres bord, og efter at vi havde sludret med dem et stykke tid,

Fotografiet blev taget i januar 1959 i anledning af Folkebladets rundbordsamtale med jazzklubbens bestyrelse. Fra venstre mod højre ses bestyrelsesmedlemmerne Ruth von Sperling, Ove Olsson, Rud Kjems og Jens Tybjerg. Det femte bestyrelsesmedlem, Ryan Simonsen, var forhindret i at deltage.

gik de hjem og vendte senere tilbage i en mindre utreret påklædning. De havde forresten en morsom aften. Det havde vi andre også. Det er rart, når man kan klare problemerne på den måde.«

Hvad er jazz?: Ruth: »Jazzen skal sætte ens fantasi i sving. Man skal kunne gå på rejse med musikken.« Jens: »Det er legen med melodien hos jazzmusikeren.« Ove: »Jazz skal ikke defineres - det skal fornemmes hos den enkelte.« Rud: »Musikken udtrykker vel ens egne følelser.« Jens: »Det er netop sagen. Man vil altid kunne finde et stykke jazzmusik, der udtrykker en samklang mellem musikeren og ens egne følelser. Og hvad med den moderne jazz, som

nogle kalder kaotisk og disharmonisk? Udtrykker den netop ikke sin samtid?«

Jazzklubben og den nyere jazz

Revival-bølgen fik indirekte også den følge, at interessen for jazzens nyere stilarter øgedes. Det varede nemlig ikke længe, før de unge, engagerede jazzfans fik øjnene op for, at jazzen var andet og mere end den gamle musik fra 20'erne. Snart begyndte der hist og her at dukke nye navne op i pladesamlingerne, - Count Basie, Gerry Mulligan, Charlie Parker og mange andre. Og for nogle betød det, at den gamle musik helt blev droppet til fordel for de moderne toner. Denne effekt slog også igennem i jazzklub-

berne, hvis bestyrelser især var befolket med de virkelig jazzinteresserede. Hvor man i starten næsten udelukkende havde kørt med traditionel jazz, følte klubberne nu en forpligtelse til også at præsentere de nyere stilarter. Der var bare det problem, at et stort flertal af medlemmerne hele revival-perioden igennem så langt foretrak den gamle jazz. Derfor kunne det knibe slemt med tilslutningen, når den nye jazz var på plakaten. Det var en alvorlig sag, for blot et enkelt under-skudsgivende arrangement kunne i realiteten slå benene væk under klubben.

I de fleste provinsklubber løste man problemet ved hjælp af et billigt husorkester bestående af unge, ofte musikalsk famlende, jazzentusiaster, som mere spillede for æren end for pengene. Disse husorkestre blev særdeles populære og trak folk til, når de spillede. Det skæppede godt i kassen, som fik lov til at bugne, indtil det næste arrangement med mere moderne jazz åd den opsparede kapital. Det var nemlig - set i forhold til jazzklubbernes beskedne økonomi - dyrt at hente musik udefra. Og drejede det sig om moderne jazz, så måtte den som regel hidbringes fra Aarhus eller København, hvilket forøgede omkostningerne.

Det er faktisk prisværdigt, at de ungdommelige klubbestyrelser ikke bare sprang over, hvor gærdet var lavest. De kunne jo bare have satset på det sikre og præsenteret den musik, de fleste af medlemmerne syntes om. Så havde succesen været hjemme og penge-kassen fuld, og så havde de 17-20 årige bestyrelsesmedlemmer undgået pinefulde stunder, hvor de nervøst skævede hen mod indgangen

for at se, om tilstrømningen nu var stor nok til at sikre pengene til det udenbys orkester. Og selvfølgelig kunne det gå galt, og en nedbøjet formand måtte skamfuld meddele orkestret, at pengene desværre ikke slog til.

Denne idealisme bar frugt på længere sigt, idet jazzinteressen, omend en del beskåret, stadig var til stede, da de sidste dønninger af revival-bølgen døde hen.

Klubben deles i to og får fint svensk besøg

Generalforsamlingen fandt sted den 31. januar 1959 på Hotel Royal og samlede omkring 70 medlemmer. Formanden, Jens Tybjerg, var forhindret i at være med, da han samme aften var i Århus for at deltage i et vigtigt møde i Jydsk-Fynsk Jazzunion. I hans fravær blev formandsberetningen oplæst af næstformanden, Ove Olsson, mens dirigenten, Jens Kølsen Petersen, sørgede for, at alt foregik i god ro og orden.

Ove Olsson kunne berette om et virksomt år, som havde budt på ialt 20 arrangementer: 14 klubaftener, én jazzmatiné, to foredragsaftener og tre busture til jazzkoncerter i andre byer. Der blev på generalforsamlingen stillet forslag om at dele klubben i to afdelinger, - en junior- og en seniorafdeling. Juniorafdelingen skulle huse de 13-16 årige, mens seniorafdelingen var for 17-årige og opefter. Hver afdeling skulle fremover have sine helt egne klubaftener, idet der dog af og til kunne blive tale om fællesarrangementer. Forslaget, der blev vedtaget, var begrundet med, at mange af de ældre medlemmer ikke fandt det så morsomt at

være sammen med 13-14 årige i jazzklubben. Endelig forventede man, at en opdeling ville medføre en større tilgang af lidt ældre medlemmer. Muligheden for at lave særlige arrangementer for interesserede forældre blev også drøftet, uden at der dog kom konkrete forslag på bordet. Da Jens Tybjerg ikke ønskede genvalg til bestyrelsen, blev Ove Olsson klubbens nye formand. Han fik i bestyrelsen selskab af Henrik Kjelds, Ruth von Sperling, Rud Kjems Rasmussen og Ebbe Østergaard. Som suppleanter valgtes Eva Brøgger og Hans Jørgen Pedersen. Efter generalforsamlingen spillede Herning-orkestret, »The Original Dixieland Seven«, op til dans.

I februar gæstede én af revival-jazzens største kultskikkelser Danmark, - nemlig New Orleans-klarinetisten George Lewis, og jazzklubben arrangerede naturligvis en bustur til koncerten i Århus. Billetter kunne købes i TV-Huset og kostede 19,50 kr., men så var der også betalt for både entré og bus. Busturen til Århus forløb uden problemer, og koncerten i Stadionhallen blev en kæmpe oplevelse. Det begejstrede, unge publikum mødte her en flok aldrende musikere, som havde været aktive i den traditionelle jazz' gyldne år i New Orleans. Tættere på den ægte vare kunne man ikke komme! Stemningen i hallen var euforisk og musikken intens og medrivende. Alderen syntes så sandelig ikke at trykke de gamle koryfæer. Efter koncerten sattes kursen mod Århushallen, som netop i disse dage var den festlige ramme om et seksdages løb. Et par timer blev sat af til at følge de dristige pedalat-

leter. På et tidspunkt rygtedes det omkring cykelarenaen, at Georg Lewis og nogle af hans musikere sad og hyggede sig i Annekset lige ved siden af. En del af de unge hastede derover, og ganske rigtigt, - midt i restaurationslokalet sad de aldrende amerikanere og slappede af over et glas øl. Med et var de omgivet af en stor flok ivrige jazzentusiaster, som stillede spørgsmål og bad om autografer. Beredvilligt og venligt blev de unges ønsker opfyldt, men det varede noget, før der igen faldt ro over restauranten.

Hjemrejsen bragte mindelser frem om Chris Barber-turen året før. I aftenens løb havde der lagt sig et usædvanlig tykt islag overalt. Vejene var spejlblanke og så glatte, at det krævede særlige balanceevner at færdes til fods på dem. Under en tissepause på hjemturen gled en pige ned i en dyb vejgrøft, hvorfra hun havde særdeles store problemer med bjerger sig op igen. Grøftens stejle siden var nemlig lige så glatte som vejen. Hele hjemturen foregik i snelefart, og chaufføren havde fuldt op at gøre med at holde bussen på vejen. Denne form for kørsel må have tæret godt på brændstoffet, for pludselig var der ikke mere, og bussen opgav ævret. I nattens mulm og mørke lykkedes det chaufføren at banke en landmand op og få fyldt en medbragt dunk. Efter en rum tid kunne rejsen genoptages, og endelig ved 6-7 tiden fik man Skive i sigte. Den langstrakte hjemfærd havde ikke taget pippet fra de unge jazzklubmedlemmer. Humøret var højt hele vejen!

I samme måned trådte et nyt lokalt orkester, »Hot Potatoes«, frem og leverede

musik ved to klubaftener på Hotel Royal. Det var identisk med det orkester, som et par måneder senere under navnet »Fonsesca Jazzband« blev klubbens næste husorkester.

Den gamle praksis med flere orkestre den samme aften blev undtagelsesvis genoptaget den 14. marts, hvor tre Herning-bands spillede på skift. Venstrebladet kunne berette om en underholdende aften trods et lidt skuffende fremmøde. Bestyrelsesmedlemmerne har måske virket lidt fraværende denne aften, hvor tankerne nok har været et helt andet sted. For netop i disse dage var bestyrelsen ved at lægge sidste hånd på, hvad der skulle blive klubbens hidtil største sats-

ning. Pressemeddelelser var sendt ud til aviser i hele Midtjylland, og i en række byer var et stort antal farvestrålende plakater hængt op. Alt postyret gjaldt det svenske »Magnecyilia Jazzband«, som var engageret til at spille i påsken på Hotel Royal. Klubben havde ikke turdet binde an med den store opgave alene, hvorfor man havde allieret sig med den nystiftede jazzklub i Roslev.

Det svenske band var året tidligere i en radio- og TV-konkurrence blevet kåret som det bedste jazz-amatørorkester i Vestsverige. Oprindeligt var det startet i »den rene« New Orleans-stil, men mere moderne numre havde med tiden sneget sig ind på repertoiret. Rygter var ilet i

Koncerten med Göteborg-orkestret »Magnecyilia Jazzband« blev en dundrende succes. Omkring 500 unge havde klemt sig ind i Royals store sal, hvor de - stuvet sammen som sild i en tønde - med begejstring tog imod det svenske band.

forvejen, og de fortalte, at de jazzbegejstrede unge på Skive-egnen havde noget at glæde sig til.

Det var to nervøse bestyrelser, der den 26. marts i god tid samledes på Hotel Royal for at gøre klar til et forhåbentligt stort rykind. Nervøsiteten forsvandt dog som dug for solen, da publikum lidt senere begyndte at strømme til. Omkring 500 unge var stuvet sammen som sild i en tønde, da »Magnecyilia Jazzband« kl. 19 talte ind til det første nummer. Jo, - trængsel var der, men det slog ingen skår i de unges begejstring for det svenske band. Aftenen blev en kanonsucces, og kassererne fra de to arrangerende klubber kunne for en gangs skyld hjembringe en pengekasse bugnende fuld af sedler og klingende mønt.

Succesen blev udførligt omtalt i Skive Folkeblad, som undtagelsesvis havde sendt en fotograf. I bladets referat var der mange roser til svenskerne, - især til rytmegruppen, hvis gennemsnitsalder bare var 16 år. Lidt kritik var der dog, idet orkestret - efter journalistens mening - ikke rigtigt hang sammen stilmæssigt. Rytmegruppen var lidt for moderne i forhold til de mere traditionelle blæsere. Sådanne dybsindigheder syntes ikke at være indgået i det unge jazzpublikums bedømmelse. Svenskerne havde taget de unge med storm, og det var en aften, der blev talt meget længe om.

I april var tingene tilbage i de vante folder, og først på måneden blev medlemmerne præsenteret for klubbens nye husorkester. Der var god tilslutning denne aften, og Skive Venstreblads referent

havde kun rosende ord til musikken: »Klubbens dygtige orkester, »Fonsesca«, spillede aftenen igennem og indkasserede en velfortjent succes efter at have præsenteret et program, som bød på mange gode numre. Endnu har det kun bestået i forholdsvis kort tid, men der er allerede kommet godt gang i udviklingen af den specielle stil indenfor jazzen, som dette orkester har koncentreret sig om: den traditionelle.« Det nye husorkester skulle vise sig at være mere bestandigt end de tidligere.

Til Jazz-Band-Ball i Roslev

Som nævnt var der nu også dukket en jazzklub op i Roslev, hvilket var noget ret enestående i så lille en by. Klubben var startet i januar 1959 og kunne allerede få måneder senere fremvise et medlemstal af samme størrelse som Skive Jazzklub, - nemlig ca. 200. Klubben havde virkelig fået en flyvende start. Skive Folkeblads medarbejder, Arne Sørensen, som tidligere havde vist sig interesseret i de unges jazzmiljø, satte i april kursen mod Roslev og kikkede indenfor i den nye jazzklub. Ud af anstrelgelserne kom der en både saglig og fornuftig reportage, der kunne læses i avisen den 13. april 1959. Nedenstående præsenteres nogle af Arne Sørensens iagttagelser, som lige så godt kunne have været gjort i Skive Jazzklub:

Salen: »Da orkestret spillede »Down by the Riverside«, begyndte dansen, og kort efter var hele dansegulvet tæt besat af unge mennesker. Ovenover hang tobaksrøgen, der snoede sig mellem kulørte lysstriber fra de farvede pærer, der

Jazz-band-ball i Roslev Forsamlingshus i april 1959. Folkebladets udsendte, Arne Sørensen, lavede en munter reportage, hvor han indledte beskrivelsen af musikken med ordene: »Bevares - det var ikke verdenskunst, øret opfangede«. Ordene var møntet på »Fonsesca Jazzband«, som verdenskunst eller ej - ikke havde problemer med at trække de unge ud på dansegulvet.

hang under loftet. Man glemte helt at fylde på det store kakkellovnsmonstrum i hjørnet, men det gjorde ikke noget, for nu sørgede orkestret for, at der blev varmet op.«

Påklædningen: »Den spraglede mangfoldighed. Der var drenge i pænt jakkesæt og hvid flip, og der var drenge i cowboybukser og strikket sweater. Der var piger i kjoler så nette, at de kunne bruges til en juletræsfest, og der var piger i busseronner og grønne strømper. Påklædningen var tvangfri. Man ville have lov til at være sig selv, og man ville have det rart. Men derfor kunne det jo

godt være, at nogle af cowboybukserne og de grønne strømper ikke var et alt for tilfældigt indslag i påklædningen.«

Musikken: »Bevares - det var ikke verdenskunst, øret indfangede. »Fonsesca Jazzband« fra Skive sørgede for musikken, og den var ædel i den forstand, at der bliver lagt en knusende portion idealisme i udførelsen. Der er ingen svinkeærinder til den populære dansemusiks særdeles frodige græsgange. »Pigen og søndenvinden« hører ikke til god tone i dette selskab. I stedet fik man »Tiger Rag«. Where is that tiger? Ja, guderne måtte vide, hvor den var blevet af. Den

var i hvert fald ikke i forsamlingshuset.«

Sidst i april havde Skive Jazzklub besøgt af et af tidens mest populære, jyske orkestre, det traditionelle »Saratoga Jazzband« fra Århus. Trompetisten havde i sidste øjeblik måttet melde afbud, og det havde vist sig umuligt at skaffe en anden trompetist. I stedet mødte »Saratoga« frem med vibrafonisten Louis Hjulmand, som var broder til orkestrets klarinetist Hugo Hjulmand. Louis Hjulmand, der tidligere havde gæstet klubben med sin kvartet, var på det tidspunkt et af de »hotteste« navne indenfor moderne dansk jazz, men han viste sig at fungere fint også i en mere traditionel sammenhæng, og medlemmerne fik dejlig jazz at høre denne aften. I sit referat af aftenen rettede Skive Folkeblad nogle drøje hug mod »Den Danske Jazzkreds«:

»Den Danske Jazzkreds, der retteligen burde have lydt navnet Den Københavnske Jazzkreds gør sig hvert år store anstrengelser for at undgå at udnævne Louis Hjulmand til »årets jazzmusiker«, idet man helst ikke vil se i øjnene, at en musiker fra provinsen evt. skulle løbe af med den ærefulde titel - men til sidst må det vel blive en så iøjenfaldende uret, at Den Københavnske Jazzkreds ikke kan stikke udenom.«

Ak ja, - skærmydsler mellem provinsen og København har der altid været. Journalisten fik forresten ret i sin profeti. Louis Hjulmand blev i 1963 kåret som »årets danske jazzmusiker«.

Ballade i klubben

Den dejlige jazzaften med Louis Hjulmand og »Saratoga Jazzband« blev des-

være skæmmet af en ubehagelig episode. Ved 22-tiden søgte en gruppe unge at tiltvinge sig gratis adgang til jazzklubben. Det kom der så meget ballade ud af, at politiet måtte tilkaldes. Snart efter var de unge ballademagere sat på gaden og freden genoprettet, men det varede noget, før den gode stemning igen indfandt sig. Et af klubbens bestyrelsesmedlemmer udtalte til Skive Venstreblad, at det ville være urimeligt, om de forstyrrende unges optræden skulle falde tilbage på klubben, og sluttede: »Vi har aldrig haft dem som medlemmer, og de bliver det garanteret heller ikke. Deres eneste ønske er jo at ødelægge alt, hvad klubben prøver på at skabe gennem sit arbejde.« Disse udefra kommende uromagere havde tidligere generet jazzklubben. De mødte op en 4-5 stykker eller flere og chikanerede de bestyrelsesmedlemmer, som sad ved indgangsdøren. Nogle gange søgte de med magt at mase sig forbi og ind i salen. Det lykkedes dog kun i enkelte tilfælde, hvor de mere eller mindre berusede teede sig provokerende og ret hurtigt fortrak igen. Det var åbenlyst, at de ikke havde det mindste imod et rask slagsmål, men jazzklubbens medlemmer lod sig ikke provokere.

Hvis der var optræk til ballade ved døren, blev et af klubbens medlemmer, Jens Kølsten Petersen, hurtigt tilkaldt, - og når han hærdebred og muskuløs havde placeret sig i døren, var han ikke sådan at passere. En 2-3 ballademagere var i hvert fald ikke nok til at skubbe ham væk. Og når han først havde tårnet sig op i døren, faldt der som regel ro over gemytterne. Disse unge havde valgt

deres egen måde at gribe opgøret med forældregenerationen og traditionerne an på. De var godt kendt i mange af omegnens forsamlingshuse, hvor de mødte op til lørdagsballerne for at lave rav i den. Det gjorde de bl.a. ved at byde de lokale heltes piger op til dans. I den slags situationer er luntten jo kort hos den forurettede, og så kunne det nemt ende med slagsmål. Det havde skibonitterne som sagt ikke noget imod. Ret så voldsomt kunne det gå for sig, men dengang var der trods alt visse spilleregler. Ikke noget med at sparke eller stikke med knive eller knuste ølflasker. Blev det lidt for hedt, tog de hurtigt benene på nakken og satte kursen hjemefter.

De »vrede unge mænd«, oftest med et arbejderhjem som baggrund, har sikkert kedet sig gudsjammerligt i den lille provinsby, som ikke havde meget at byde de unge i fritiden. De opsparede frustrationer blev så udløst gennem ballade og slagsmål, og trykket blev taget af. At kalde dem voldsmænd ville være helt forkert. De var blot forvirrede unge, der havde behov for at afreagere, og de er såmænd alle endt som solide borgere og familiefædre.

Det er heller ikke svært at forestille sig, hvorfor de bl.a. vendte aggressionerne mod jazzklubbens medlemmer, som de helt sikkert betragtede som både forkælede og barnlige. Selv var de i en ung alder trådt ind på arbejdsmarkedet og måtte knokle otte timer om dagen, mens de unge i jazzklubben for manges vedkommende stadig gik i skole med de privilegier, det medførte. De unge ballademagere lagde selvfølgelig også mærke

til, at mange af jazzklubmedlemmerne kom fra »pæne hjem«, som havde en helt anden standard end det, de var vant til hjemmefra. Misundelse tror jeg egentlig ikke, der var tale om, - mere en irritation over, at verden nu hang sådan sammen.

Mødte man dem på gaden, var der ingen sure miner. Mere betød det altså ikke. Der var dog én undtagelse. Den »mest vrede« af dem brød vi os bestemt ikke om at møde, og jeg skiftede gerne fortov for at undgå det. En dag besluttede jeg dog at lade være for at vise, at jeg slet ikke var den tøsedreng, han forestillede sig. Det gik godt, lige indtil jeg skulle til at passere ham på fortovet. Da greb han mig nemlig i kraven og sagde i et påfaldende normalt tonefald: »De siger ude i byen, at du går og siger grimme ting om mig. Er det rigtig?« Det benægtede jeg selvfølgelig på det bestemteste. »Skal du lyve?« brølede han, mens han trak mit ansigt tæt hen til sit. Med et voldsomt ryk lykkedes det mig at slide mig løs. Heldigvis var jeg dengang en god løber og havde snart bragt mig i sikkerhed. Spørgsmålet om hvorvidt jeg nu var eller ikke var en tøsedreng, - ja, det lod jeg ligeså stille ligge.

Problemerne løste sig senere, da én af uromagerne indvilgede i at fungere som udsmitter for jazzklubben. Han var en helt igennem flink fyr, der kun var til ballade lørdag aften. Hans kusine, som han vist var lidt forelsket i, var medlem af klubben, og mon ikke det var ved hendes mellemkomst, at han indvilgede i at påtage sig udsmitterhvervet. Såvidt jeg husker, så vi ikke siden noget til bal-

lademagerne, der selvfølgelig nødig ville i klammeri med én af deres egne.

Forskellige unge - forskellige hjem

I Skive Jazzklub var der en tydelig overrepræsentation af unge fra det, man dengang kaldte »de bedre hjem«, - »de bedrestillede hjem« havde været et rigtigere udtryk. Selvfølgelig var der også unge fra arbejderhjemmene, men slet ikke i et repræsentativt antal.

Årsagen til den ulige repræsentation skal bl.a. søges i, at de to grupper af unge ikke havde de samme muligheder for at komme i kontakt med jazzen. I slutningen af 1950'erne var den traditionelle jazz blevet så populær, at det tit var den, der blev spillet ved skoleballerne i mellem- og realskolen og på gymnasiet. Det var her, de fleste unge første gang blev præsenteret for musikken, - og hvis den fængede, så var vejen banet for et medlemskab af den lokale jazzklub. De unge fra arbejderhjemmene havde tidligt forladt skolen, så de fik ikke denne mulighed og blev derfor aldrig en del af jazzmiljøet.

Selvfølgelig var det i 50'erne forbundet med en vis status, hvis man kom fra et hjem med klaver, telefon, køleskab, fjernsyn mm., for disse herligheder fandtes kun i få hjem. I jazzklubben gled sådanne forskelle dog ret hurtigt i baggrunden. Her havde de unge skabt deres helt eget univers, hvor værdinormerne var af en anden slags end forældregenerationens. De sociale forskelle i Skive på den tid var ellers ikke svære at få øje på, og svælget mellem rige og fattige kunne

være enormt. Jeg husker endnu tydeligt et besøg hos en fattig klassekammerat. Vi har nok gået i 5. klasse på dette tidspunkt. Selvfølgelig havde jeg en forudnelse om, at det måtte stå sløjt til i drengens hjem. Jeg havde jo bemærket hans elendige påklædning, - slidt og lappet tøj, der tilmed oftest var snavset. Fodtøjet var træsko hele året rundt, og strømper var der kun råd til om vinteren.

Alligevel blev jeg chokeret, da jeg trådte ind i hans hjem, - en lille loftslejlighed med skrå vægge. Bohavet var usselt, og der var rodet og snavset overalt, - en ubehagelig lugt bed i næseborene. I denne elendige lejlighed var fattigdommen så hjerteskrærende synlig og nærværende, at jeg blev skidt tilpas ved det. Jeg havde ikke drømt om, at der i Skive fandtes børn, som var henvist til at leve under sådanne forhold. Det var helt tydeligt, at forældrene havde givet op og blot lod sig slæbe gennem tilværelsen uden det nødvendige overskud til at rette skuden op. Der har måske været sygdom eller drikkeri med i billedet, - jeg husker det ikke. Besøg af klassekammerater har givetvis været en sjælden foreteelse i dette hjem.

Børnene fra dette og lignende hjem må være gået ind til ungdomsårene med en sikker forvisning om, at de hørte til nederst på rangstigen, og kun ganske få har nok været i stand til at stige nogle trin op. De ville aldrig komme til at tilhøre »det gode selskab«, og i jazzklubben så vi dem selvfølgelig heller ikke. Indtil mit besøg hos klassekammeraten havde jeg betragtet min egen trykke og gode dagligdag som en selvfølge. Nu

indså jeg skamfuldt, at jeg havde taget fejl.

»Fonsesca Jazzband«

Inden sommerpausen blev der afholdt to klubaftener på Hotel Royal med »Fonsesca Jazzband«, - den 16. maj for seniorafdelingen og den 23. maj for juniorafdelingen. I forbindelse med disse klubaftener havde Skive Venstreblad rosende ord til det nye husorkester: »Orkestret er efterhånden blevet af en kvalitet, så det formår at hævde sig pænt, også i sammenligning med orkestre i andre jazzklubber.«

Som det er nævnt tidligere, blev mange af provinsjazzklubbernes husorkestre brugt som »sparebøsser«. For en beskedent hyre lagde de musik til mange af klubaftenerne, så en pæn del af entréindtægten kunne lægges til side for senere at blive brugt på de dyre udenbys orkestre. Hele revival-perioden ud var »Fonsesca Jazzband« husorkester i Skive Jazzklub. Orkestret blev etableret i 1957 af en flok 15-16 årige, som alle var blevet indfanget af revival-bølgen. Tidligere samme år var Skive Jazzklub blevet startet, og aktiviteterne her har uden tvivl været en inspirerende faktor.

Jeg spillede selv klaver i orkestret, og mine medspillere var fra starten Esbern Ege Møller (trompet), Ebbe Østergaard (trækbasun), Svend Jensen (bas), Niels Knudsen (guitar og banjo), Anders »Dres« Andersen (trommer) og Karsten Bogø Andersen (klarinet). Sidstnævnte var ikke med så længe, og klarinetstemmen blev overtaget af Preben Byrum

Jensen. Orkestret eksisterede i en halv snes år, og selvfølgelig forekom der af og til udskiftninger, især fordi orkestermedlemmer rejste udenbys for at uddanne sig eller springe soldat. Udover de allerede nævnte har følgende spillet i »Fonsesca Jazzband«: Peter Aarestrup (banjo), Søren Mühlhausen (bas og klarinet), Åge E. H. Johannesen (bas og guitar), Niels Knudsen (trompet) og Svend Knudsen (guitar). De to sidstnævnte var brødre og kom fra Nykøbing Mors, og der er altså tale om to forskellige personer med navnet Niels Knudsen. Også Holger Riis Vestergaard, som i en kort periode spillede bas i orkestret, kom fra Nykøbing Mors. Åge E. H. Johannesen var viborgenser, mens Søren Mühlhausen var tilflytter fra København. Alle de øvrige var fra Skive og omegn.

Musikalsk set var det en lidt broget flok, der i 1957 gik igang med at spille et orkester sammen. Esbern, Ebbe og Anders havde alle spillet i byens FDF-orkester, hvilket viste sig at være en god ballast. Preben havde gået til klaverspil, og det har sikkert hjulpet ham. I hvert fald lærte han ret hurtigt sig selv at spille på den gamle, brugte klarinet, han anskaffede sig. Som jeg husker det, var Niels allerede ret ferm på guitaren, da vi startede. Til gengæld måtte Svend begynde helt på bar bund. Fuld af gå på mod købte han hos »Alfred Christensen« i Holstebro en bas og var forbløffende hurtigt istand til at spille på den. Det var en stor investering. Bassen kostede 600 kr., og Svend måtte udrede 50 kr. i udbetaling, mens resten afdragedes med 15 kr. pr. måned. Selv havde jeg som bag-

I en periode var »Fonsesca Jazzband« også husorkester i Kjellerup Jazzklub, hvorfra disse billeder stammer. Øverst ses fra venstre mod højre orkestrets blæsergruppe: Preben Byrum, Esbern Ege Møller og Ebbe Østergaard. Nederst rytmegruppen: Peter Aarestrup, Anders »Dres« Andersen og Rud Kjems. Af bassisten Svend Holmgaard er kun hænderne kommet med.

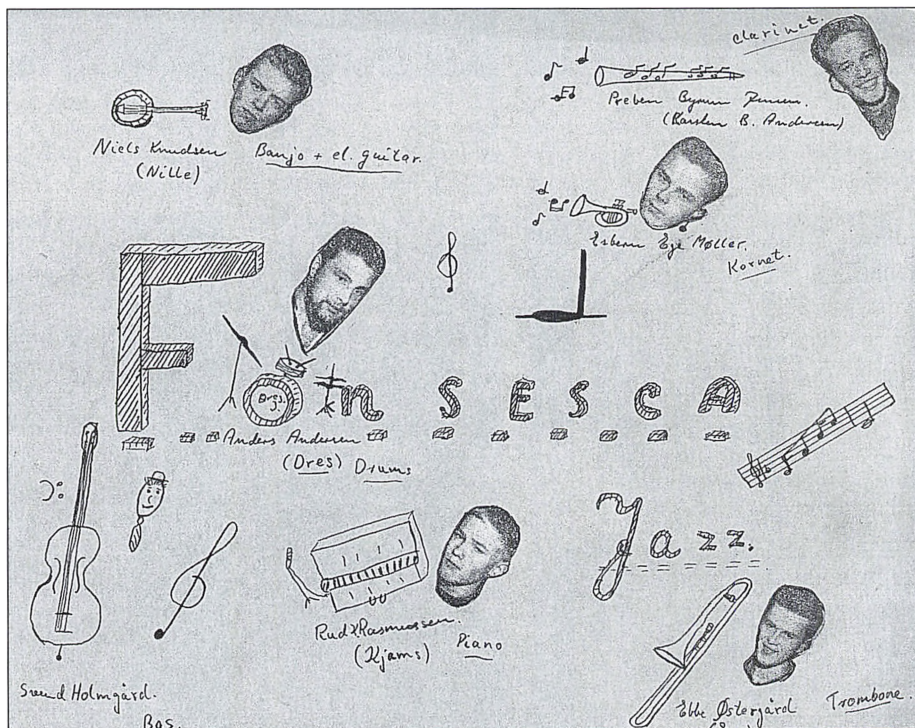

grund et par års klaverundervisning hos Leo Nielsen i Voldgade.

Efter en lidt famlende start fik vi efterhånden fastere greb om musikken. Den store inspirationskilde var selvfølgelig jazzpladerne. Her fandt vi de numre, vi ville spille, og hentede idéer til udførelsen. Noder brugte vi ikke. Vi spillede »på øret« og måtte lære arrangementerne udenad. Musikken betød utrolig meget for os alle sammen. Det medførte, at vi øvede flittigt og blev spillet godt sammen. Som sidegevinst udviklede vi et stærkt kammeratskab, der bar os godt igennem ungdomsårene. En gammel talemåde fastslår, »at lige børn leger

bedst«. Der skal nok være noget om det, men det holder ikke altid stik. I orkestret var vi nemlig ikke »lige børn«, men meget forskellige med hensyn til social baggrund. Den dækkede nemlig hele spektret fra direktørhjem til havnearbejderhjem. Det skabte dog ingen skillelinier, som musikken ikke formåede at spænde bro over. Vi kom i hinandens hjem og var velkomne der. Vore forældre har nok været lidt skeptiske, da vi startede vores »rabalderorkester«, men da de fandt ud af, hvor meget det betød for os, så var der ikke tvivl om opbakningen.

En øveaften medbragte Svend til vores

Basunisten i »Fonsesa Jazzband«, Ebbe Østergård, lavede i slutningen af 50'erne denne collage i sin scrapbog.

overraskelse en ret stor, tung kasse. Det viste sig at være en B&O-båndoptager, - en såkaldt stålbandsoptager. Folk, som endnu husker disse apparater, vil vide, at de operede med en meget høj båndhastighed. Betjeningen skulle være omhyggelig og overvejet, for ellers endte det med, at båndet forlod maskinen og i indfiltret tilstand hobede sig op på gulvtæppet. Jeg tror nu nok, at Svend klarede betjeningen uden problemer. I hvert fald lykkedes det at få optaget nogle af de numre, vi øvede. Bagefter var det spændende at sidde og høre resultatet. Det var jo næsten som at komme på plade!

I løbet af et års tid var der kommet så meget snit over »Fonsesca Jazzband«, at det syntes forsvarligt at træde frem i lyset. Så vidt jeg erindrer, foregik debuten ved en skolefest på Søndre skole, - i sanglokalet øverst oppe i realskolebygningen i Asylgade. I vore dage er det en udbredt uskik, at al musik skal sendes ud gennem store, kraftige anlæg med en lydstyrke, som ofte skæmmer musikken. Disse problemer havde vi ikke i »Fonsesca Jazzband«. Vores udstyr indskrænkede sig til en sangmikrofon forbundet med en beskeden forstærker samt en ligeså beskeden guitarforstærker.

I 1959 var vi blevet dygtige nok til at indtage rollen som husorkester i jazzklubben. Her blev vores musik fint modtaget, og der var som regel godt med mennesker, når vi spillede. Vi fandt snart ud af, at det gav en vis status at spille jazz. Det havde vi selvfølgelig ikke det mindste imod. Det lunede med lidt anerkendelse, - ikke mindst når den kom fra

repræsentanter for det såkaldt svage køn.

»Fonsesca Jazzband« fungerede også i en periode som husorkester i Bjerringbro og Kjellerup. Honoraret var 10-15 kr. pr. mand og derudover et beløb til dækning af transportudgifter. Orkestret spillede endvidere i jazzklubberne i Nykøbing Mors, Viborg og Silkeborg. Transporten foregik i de første år i en folkevognspickup, som Ebbes far beredvilligt stillede til rådighed. De heldige kunne sidde i førerhuset sammen med Ebbe, der passede rattet. Resten måtte tage til takke med laddet, hvor også instrumenter og udstyr befandt sig. Det var en kold oplevelse i vintermånederne. Ebbe var i øvrigt ikke i besiddelse af noget kørekort, - det var han for ung til. Ikke desto mindre havde han rimelig god kontrol over både rat og pedaler. At det så ikke var helt efter lovens foreskrifter, hæftede vi os vist ikke så meget ved.

Opdelingen i to afdelinger opgives

I løbet af sommerferien 1959 besluttede bestyrelsen at opgive at køre med to afdelinger. Der havde vist sig for mange praktiske problemer forbundet med dette »parløb«, som sandsynligvis også medførte et fald i publikumstallet ved de enkelte arrangementer. Ved ordningens bortfald indførte bestyrelsen en nedre aldersgrænse på 15 år.

Efterårssæsonen indledtes med en klubaften i slutningen af september. Omkring 200 var mødt op for at svinge sig til tonerne af husorkestret, som igen blev pænt omtalt i Skive Venstreblad:

»Fonsesca Jazzband« spillede, og det blev et gensyn, som begge parter havde

glæde af. Orkestret, som takket være en række gode koncerter i foråret, har opnået stor popularitet, viste sig endnu bedre end før. Der har været arbejdet godt, de enkelte medlemmer i orkestret har dygtiggjort sig, og man sporede også en vis udvikling i retning af den mere swingprægede jazz. At orkestret ikke opgiver de gamle idealer, er helt i orden, men man må med tilfredshed bemærke, at der ikke er tale om at stivne i en bestemt form.«

I starten af oktober kunne medlemmerne glæde sig over mødet med det københavnske »Zenith Jazzband« på Hotel Royal. Nogle vil måske undre sig over, at klubben økonomisk kunne magte et besøg af et københavner-band. Forklaringen skal søges i klubbens medlemsskab af »Jydsk-Fynsk Jazzunion«, som hvert år arrangerede turneer med de kendteste danske orkestre. Disse kunne så på relativt kort tid besøge en række klubber, hvilket nedbragte udgifterne så betragteligt, at også mindre klubber kunne være med. Midt i oktober besøgte Randers-orkestret »The Beer Barrels« klubben. Det foregik på Nordstjernen, hvor »øltønderne« høstede stort bifald.

Seriøse og mindre seriøse jazzklubber

I tidsskriftet Musikrevue, nr. 3 1959, kan man læse en meget kritisk artikel om de danske jazzklubber skrevet af Vagn Lundbye, som på det tidspunkt var sekretær for Jydsk-Fynsk Jazzunion. Han inddeler klubberne i tre kategorier. I den første befinder sig de seriøse klubber, som hovedsagelig bestræber sig på »at orientere klubmedlemmerne om jazzens

teorier og musik og dermed er med til at fremme jazzinteressen og forståelsen af, at jazzmusikken er mere end en brugsmusik.« Kun ganske få klubber opfylder disse krav. Der er som regel tale om små klubber, og de er bl.a. kendetegnet ved, at de ofte har foredrag og koncerter på programmet.

Den anden kategori rummer de store jazzklubber, der »så godt som udelukkende er baserede på jazz-band-balls og night-sessions.« Et flertal af disse klubbers medlemmer er »overhovedet ikke istand til at vurdere musikken som sådan.« Alligevel mener Lundbye, at de har en vis berettigelse, fordi »den musikalsk velfunderede jazzfan af og til får lejlighed til at høre rigtig jazzmusik.«

I den tredje kategori findes de »utallige små og middelstore jazzklubber rundt omkring i landet, som inspirerede af foreningstanker er dannede omkring et middelmådigt traditionelt jazzorkester, som leverer musikken ved alle klubbens arrangementer, der hovedsagelig er night-sessions og balls - ofte med indlagte mere eller mindre barnlige konkurrencer.« Ifølge Lundbye ledes disse klubber som regel af uerfarne unge, der oftest ikke er særlig interesserede i jazzmusikken. Sådanne klubbers eneste fortjeneste er, at de kan medvirke til at holde de unge væk fra gadehjørnerne, - og at de i undtagelsestilfælde kan vække jazzinteressen hos enkelte medlemmer.

Vagn Lundbye konkluderer, at jazzklubberne i de sidste to kategorier mere opfylder et socialt end et musikalsk behov, - at de faktisk mere er ungdoms-klubber end jazzklubber. Han slutter ar-

tiklen med at spørge, om det kan være meningen, »at denne musik, jazzen - Amerikas bidrag til vor kultur, som så store kunstnere som Armstrong, Parker og Lester Young har viet deres liv til - virkelig blot skal decimeres til at være underholdnings- og brugsmusik i størstedelen af landets jazzklubber.«

Man må nok sige, at Vagn Lundbye svinger sig op. Selvfølgelig kan han have ret i mangt og meget, men hans puritanske - ja næsten frelste - synsvinkel gør, at kritikken får slagside. Det er et for negativt billede, der tegnes af revival-periodens jazzklubber. Disse rummede mere »ægte jazzinteresse«, end Vagn Lundbye tildeler dem. Skive Jazzklub er ikke let at placere i Lundbyes opdeling. Den har træk fra alle tre kategorier og »var slet ikke så ring' endda.«

Klubben får en retssag på halsen

I slutningen af 1959 blev der underligt stille omkring klubben. Der dukkede ingen annoncer op i aviserne vedrørende nye arrangementer. Tilsyneladende var klubben gået istå. Snakken gik blandt medlemmerne, og nogen havde hørt, at det vist var noget med KODA, - hvad det så var! Ikke mange af medlemmerne har vidst, at KODA er en organisation, som bl.a. varetager komponisters rettigheder og inddriver afgifter, når deres værker spilles. Men det var ganske rigtigt KODA, som var problemet.

I bestyrelsen havde man letsindigt undladt at reagere på de regninger, som gennem et længere tidsrum var kommet dumpende fra KODA. Bestyrelsesmedlemmerne har sikkert fundet det dybt uretfærdigt, at et så ungdommeligt og idealistisk foretagende som Skive

Stort MAJ-BAL!

Søndag den 1. maj kl. 20 i Haandværkerforeningen

DANS I HELE
HUSET

SERVERING
OVERALT

KÆMPEOPBUD
AF ORKESTRE

I Teatersalen:
POUL POULSEN'S
10 mands store orkester
spiller op.
Servering i salen.

Paa 1. søl:
Aarets største
JAZZ-BAND-BALL
FONCESCHA's 7 mands band.
Her danses i dæmpet og
hyggelig belysning.

I baren spiller og hygger **HELGE THEJLS**

Intet er sparet for at gøre denne aften til alle tiders oplevelse
Adgangskortet gælder over hele huset.

Da den traditionelle jazz slog an også uden for jazzklubberne fik »Fonesca Jazzband« travlt med at spille til almindelige baller i by og på land. Aviserne havde i øvrigt store problemer med at stave orkestrets navn rigtigt, og det er da heller lykkedes i ovenstående annonce (Skive Venstreblad d. 26/4 1960).

Jazzklub skulle belastes med yderligere økonomiske udgifter. Det måtte da være tilstrækkeligt for komponisterne, at jazzklubben gjorde sig så store anstrengelser for at præsentere deres værker for klubbens medlemmer. Om bestyrelsen nu har tænkt det ene eller det andet, så sad den i hvert fald i saksen, for KODA havde besluttet sig for at sætte hårdt mod hårdt.

Endelig hen i december gav klubben livstegn fra sig i form af annoncer i de lokale aviser. Heraf fremgik det, at bestyrelsen indkaldte til ekstraordinær generalforsamling på Hotel Royal den 12. december. Dagsordenen indeholdt kun et punkt: KODAs retssag mod klubben. På generalforsamlingen indrømmede jazzklubbens formand, Ove Olsson, at det hele så noget sort ud. Klubben havde ikke været istand til at betale de 400 kr., gælden efterhånden var kommet til at udgøre, hvorefter KODA besluttede at indbringe sagen for retten. Klubben havde søgt juridisk bistand hos landsretssagfører Lakjer, og denne havde oplyst, at beløbet på de 400 kr. let kunne blive til det dobbelte, når eventuelle retsudgifter og bøder var løbet på. Lakjer havde kun set to mulige løsninger på dilemmaet: enten kunne bestyrelsen søge at opnå et forlig med KODA, hvilket der tilsyneladende kun var ringe mulighed for, - eller bestyrelsen kunne opløse klubben og håbe på, at bestyrelsesmedlemmerne ikke efterfølgende blev draget personligt til ansvar for udeståendet. Generalforsamlingen valgte den sidste udvej, og det gik godt. Retssagen blev opgivet, og bestyrelsesmedlemmerne slap med skrækken.

Situationen taget i betragtning ville man nok have forventet, at stemningen på den ekstraordinære generalforsamling var lidt trist og opgivende. Det var imidlertid slet ikke tilfældet. Selvfølgelig har de unge nok været irriterede over, at voksenverdenen i skikkelse af KODA havde blandet sig i de deres sager, - men ellers var stemningen optimistisk. Lakjer havde nemlig også fortalt bestyrelsen, at det juridisk var helt i orden, hvis de unge etablerede en ny jazzklub, når den gamle var opløst. Og allerede inden jul gik man igang med at forberede indkaldelsen til en stiftende generalforsamling i januar måned.

Bortset fra december måned havde 1959 været et godt år for Skive Jazzklub, og det havde det faktisk været for revival-jazzen i hele Vesteuropa. Hidtil havde den traditionelle jazz haft det svært udenfor klubberne, men i 1959 blev dørene slået på vid gab, da det lykkedes en traditionel jazzplade at nå til tops på hitlisterne i både Europa og USA. Det var Chris Barber's Jazzbands indspilning af Bechet-melodien »Petite Fleur«. Udover hitlisteplaceringerne indhøstede indspilningen tillige en guldplade. Med »Petite Fleur« var der slået en breche i muren, og det varede ikke længe, før andre traditionelle hits fulgte efter.

Denne begyndende kommercialisering af jazzen mærkede også »Fonsesca Jazzband« følgerne af. I 1959 blev orkestret indbudt til at deltage i Skive Folkeblads juleshow, hvilket »Fonsesca« sagde ja til og fik en pæn succes ud af. Endvidere begyndte der at komme forespørgsler fra egnens ungdoms- og

idrætsforeninger, og snart var orkestret travlt optaget af at spille til almindelige baller i by op på land.

Monkey-Club kommer til verden

Den nye jazzklub blev stiftet lørdag den 23. januar 1960 på Hotel Royal, hvor omkring 75 fremmødte medlemmer valgte følgende bestyrelse: Karsten Outzen, Ruth von Sperling, Peter von Sperling, Jens P. Jacobsen, Birthe Barsøe og Jesper Frederiksen. Førstnævnte blev formand. Der var også denne gang tale om en ung bestyrelse, - fem gymnasieelever og en folkeskoleelev. Der blev igen pillet ved den nedre aldersgrænse, som nu fastsattes til 14 år. Også planerne om på én eller anden måde at inddrage forældrene blev vendt påny, idet man nu talte om at etablere »en passiv afdeling« for disse. Der kom dog heller ikke denne gang noget ud af snakken. Inderst inde har de fleste af medlemmerne nok ment, at klubben var deres domæne, - og derfor lukket land for forældrene. De unge turde ikke kalde klubben Skive Jazzklub af frygt for, at KODA så ville dukke op med de gamle regninger. Istedet blev navnet Monkey-Club.

Alt var igen i den gode gamle gænge,

og allerede den 6. februar strømmede medlemmerne til klubaften på Hotel Royal. Musikken leveredes af det kendte århusianske swingband, »Jazzminerne«, og »Fonsesca Jazzband«. Den store sal var propfuld af unge, som glædede sig over igen at høre levende jazzmusik. Skive Venstreblad havde sendt en ny referent, der tydeligvis var mere til moderne end til traditionel jazz. I referatet glæder han sig over, »at man også i Skive, hvor det i flere år kun har været New Orleans- og dixielandstilen, der duede, kan begejstres for moderne jazz.«

Monkey-Club var kommet flot fra start, og nu gik det slag i slag. Den 5. marts var en gammel kending på besøg: Mogens Lauridsen med sin kvartet fra Århus. Den 27. marts spillede »Fonsesca Jazzband«, og den 12. april skabte »Saratoga Jazzband« igen trængsel på Hotel Royal. Allerede den 20. april blev der påny kaldt på medlemmerne til et arrangement, som var henlagt til Krabbesholm. Her blev der budt på moderne jazz ved »Niels Elberlings Jazzgruppe« fra København samt traditionel jazz ved »Fonsesca Jazzband«. Første halvdel af sæsonen blev rundet af den 14. maj med et besøg af et af landets populæreste tra-

Monkey-club

Jazz-band-ball lørdag den 30. ds. kl. 20 paa Krabbesholm med
NIELS ELBERLINGS jazzgruppe, København, og
FONSESCA SEPT, Skive.

»Abenavnet« blev ret hurtigt opgivet igen. Det var for useriøst og faktisk på niveau med de udtryk, som modstanderne af jazzklubberne yndede at bruge, - udtryk som »junglemusik« og »negermusik«.

ditionelle bands, »Kardinalerne« fra Odense, - og atter var der stuvende fuldt i Royals store sal. Den unge bestyrelse kunne med god samvittighed holde sommerferie.

Jazzfestival i Skive

Den traditionelle jazzmusiks større og større popularitet havde også Børnehjælpsdagens komité bemærket, hvilket medførte, at en jazzfestival kom med på programmet for Børnehjælpsdagene i maj måned 1960. Følgende otte orkestre havde tilmeldt sig festivalen, hvor de skulle dyste om en vandrepokal: »Popmen Jazzband«, Århus, »Anders Erboes Jazzband«, Århus, »Finn Bloms Jazz-

band«, Århus, »Eipok Band«, Ålborg, »The River Stars«, Lemvig, »The Harlem Ramblers«, Thisted, »Bourbon Street Jazzband«, Herning, samt naturligvis det lokale »Fonsesca Jazzband.«

Jazzfestivalen fandt sted den 30. maj i Cirkus Fiducias telt, hvor over 600 unge jazzentusiaster havde bænket sig rundt om manegen. Der var en glad og forventningsfuld stemning, da de to konferencierer, Per Haugaard og Preben Lykke, bød det talstærke publikum velkommen. Velkomstord var der også til dommerkollegiet, som skulle udpege det bedste band. Heri sad Ove Olsson, jazzklubbens tidligere formand, Vagn Lundbye, Jydsk-Fynsk Jazzunions sekre-

Et af de medvirkende Århus-orkestre er igang med at levere sit bidrag ved jazz-festivalen i Cirkus Fiducia. Festivalen blev kun afholdt denne ene gang, og vandrepokalen står og samler støv. Mon det ikke var en god idé at genoplive festivalen?

tær, samt H.P. Hansen, som var leder af den populære »Brødrene Hansen Trio«.

De deltagende orkestre spillede på skift to numre, og det veloplagte publikum belønnede hvert eneste nummer med et bragende bifald, og også de enkelte soloer fik applaus. Alligevel var det ikke svært at fornemme, at det var de traditionelle orkestre, der vakte størst begejstring. Det fremgår af avisreferaterne, at der kun på et tidspunkt var dødsstille i teltet. Det var, da tiden var inde til at udpege vinderen af vandrepokalen. De tre dommere var ikke i tvivl. De pegede alle på »The Harlem Ramblers«, som jo var en særdeles god bekendt af jazzklubbens medlemmer. Orkestret var oprindelig startet i den traditionelle stil, men havde udviklet sig hen mod en stadig mere moderne spillemåde. Ved festivalen i Skive var »The Harlem Ramblers« blevet til en kvartet, som spillede moderne jazz.

Folkebladets anmelder var helt enig med dommerne og skrev begejstret i sit referat, at den »lille lækre moderne kvartet spillede noget andet end ryggen ud af bukserne på alle konkurrenterne.« Selvom størsteparten af de unge publikummer var »traditionalister«, så anerkendte de fuldt ud Thisted-orkestrets sejr, og et tordnende bifald ledsagede kvartetens leder, altsaxofonisten Ib Abildgaard Jakobsen, da han entrede manegen for at modtage vandrepokalen. Samme journalist havde også pæne ord at sige om »Fonsesca Jazzband«, der »i en kultivret stærkt swingende stil spillede et specialarrangement af »Jyden han er stærk og sej« og fremkaldte en storm fra publikum, der fik det dugvåde telt til at blafre

som silke.« »Fonsesca Jazzband« erobrede da også en fornem andenplads. Efter konkurrencen fik de mange unge sig en svingom på dansestraden, hvor de otte orkestre på skift underholdt.

Pokalen kom forresten slet ikke til at vandre, for festivalen blev aldrig gentaget. Så pokalen står gemt og glemt og samler støv.

Ufrivillig vinterpause

Da Monkey-Club atter kom igang efter sommerpausen, var der fortsat fin opbakning fra medlemmernes side. Sidst i august spillede »Fonsesca Jazzband« for ca. 200 unge på Hotel Royal, og over 300 var mødt op, da det populære »Saratoga Jazzband« i starten af oktober gæstede klubben. Og midt i samme måned kunne medlemmerne stifte bekendtskab med et traditionelt band fra Hornslet med det i denne sammenhæng meget passende navn: »Monkey-Band«. Også her var der tale om en vellykket aften. Men så var det, som om afslutningen på den foregående sæson gentog sig. Der blev igen stille omkring klubben i tiden op mod jul. Ingen annoncer i aviserne, ingen arrangementer i klubben. Medlemmerne undrede sig. Hvad var gået galt denne gang?

1960 havde ellers været et særdeles godt år for den traditionelle jazz. På plademarkedet havde denne så absolut hele tiden været den lille i forhold til rock and roll-musikken, men i slutningen af 1960 fik storebror dog virkelig konkurrence. En række traditionelle jazzplader, især engelske, bragede ind på hitlisterne. Det var træffere som »Buona Sera« med

Acker Bilk, »True Love« med Terry Lightfoot og »Midnight in Moscow« med Kenny Ball. Sidstnævnte hit nåede en andenplads på den amerikanske hitliste og indbragte endvidere Kenny Ball en guldplade. Som det fremgår af titlerne, var de populære traditionelle bands nu ved at bevæge sig væk fra det ægte New Orleans-repertoire i bestræbelserne på at placere sig på hitlisterne. Musikken blev stadig mere udvandet og kommerciel til stor skuffelse for »de rigtige jazzfans«. Udviklingen betød, at den traditionelle jazz på kortere sigt nåede succesfulde højder, ingen musikekspert havde forestillet sig. Men udvandingen var samtidig et fingerpeg om, at revival-bølgen inden længe ville begynde at flade ud.

Ved generalforsamlingen den 8. februar 1961 på Nordstjernen fik medlemmerne endelig en forklaring på, hvorfor klubben var gået død i månederne op mod jul. Det viste sig at være det gammelkendte spørgsmål, økonomien, som havde spillet bestyrelsen et puds. Trods en række velbesøgte arrangementer var der i løbet af efteråret blevet meget lavvandet i kassen, og i samme periode havde der været vanskeligheder med at finde brugbare lokaler. Hotel Royal havde nemlig meddelt klubben, at hotellet ikke længere ville lægge lokaler til jazzklubbens aktiviteter.

Udover at nævne disse problemer fortalte formanden, Karsten Outzen, at det de seneste måneder havde været svært for bestyrelsesmedlemmerne »at færdes frit på gaden uden at blive overfaldet af utilfredse medlemmer.« Han medgav, at

Skive Jazzclub

Onsdag den 1. marts kl. 20 paa hotel »Nordstjernen«. Der bortloddet en plade paa billetten.

Bemærk c'et i jazzclub. Bestyrelsen var fortset bange for at blive præsenteret for den dengangne jazzklubs KODA-regninger (Skive Venstreblad d. 28/2 1961).

der var god grund til utilfredsheden, men kritiserede i samme åndedrag medlemmerne for at have været alt for passive i den vanskelige situation: »Det er ikke nok kun at lave vrøvl. Medlemmerne må også selv gøre en indsats.«

Som så ofte før resulterede generalforsamlingen i en voldsom udskiftning i bestyrelsen. Faktisk blev kun Peter von Sperling siddende, og han fik i den nye bestyrelse selskab af Lene Steffensen, Erik »Skalde« Rasmussen og Anders »Dres« Andersen. Erik Olsson valgtes som suppleant, mens Esbern Ege Møller og Robert Christensen blev revisorer. Den nedre aldersgrænse var igen til debat og blev ændret til 16 år. Endelig fik klubben nyt navn og hed nu Skive Jazzclub. Abe-navnet havde måske givet anledning til for mange drillerier ude i byen? Jazzklub med k havde man ikke turdet anvende af frygt for KODA, som

måske fortsat stod og lurede i kulissen med de gamle regninger.

Klubben opgiver ævred

Det nye foreningsår indledtes med en klubaften sidst i februar på Nordstjernen, hvor det var tanken, at medlemmerne skulle spille plader og causere for hinanden. Aftenen blev en fiasko, da kun en halv snes medlemmer mødte op. Et lignende arrangement i starten af marts var heller ikke vellykket. Bedre gik det en uge senere, hvor »Fonsesca Jazzband« spillede op til dans på Nordstjernen. Men klokken var faldet i slag for Skive Jazzklub alias Monkey-Club alias Skive Jazzclub. Jeg har i Skive-aviserne ikke kunnet finde oplysninger om yderligere

arrangementer i jazzklubben. Selvfølgelig kan jeg godt have overset et par stykker, men alt tyder på, at Skive Jazzclub opgav ævret i løbet af foråret 1961 efter en række vellykkede sæsoner.

Der er nok flere forklaringer på, hvorfor det gik sådan. Selvfølgelig har det betydet noget, at klubben lå underdrejet i fire måneder. Det må have kostet nogle medlemmer. Rock and roll-musikken var igen hastigt ved at distancere sig fra den traditionelle jazz, og denne tendens har uden tvivl betydet, at tilgangen til jazzklubberne nu var for nedadgående.

Naturligvis har det også spillet ind, at udskiftningerne i bestyrelsen var så hyppige. Et til to år blev det som regel til for de enkelte bestyrelsesmedlemmer. Ar-

»Fonsesca Jazzband« blev i løbet af 1961 reduceret til en femtet. Samme år blev orkestret fotograferet på Thisted Strandhotel, hvor det i flere sommersæsoner spillede fast hver lørdag. Fra venstre mod højre: Åge E.H. Johannesen, Søren Mühlhausen, Esbern Ege Møller, Anders »Dres« Andersen og Rud Kjems.

bejdet kom derfor til at hvile på et for usikkert fundament. En mere rutineret bestyrelse kunne muligvis have redet stormen af, for trods en vis afmatning var der fortsat i begyndelsen af 60'erne mange jazzinteresserede unge i Skive. På trods af det kedelige slutresultat sidder man alligevel tilbage med en stor respekt for de mange unge bestyrelsesmedlemmer, som gennem fireethalvt år holdt gryden i kog til glæde for så mange andre af byens unge.

Ikke bare Skive Jazzclub havde mærket de nye, barskere vinde. Overalt i Europa kunne klubberne registrere stagnation og tilbagegang. I slutningen af 1962 dukkede »The Beatles« op i popverdenen med hittet »Love me do«, og nu var der for alvor lagt i kakkellovnen. Ganske vist lykkedes det stadig i perioden 1963-65 enkelte traditionelle bands at tilvinge sig adgang til hitlisterne, men det var de sidste krampetrækninger. Beatmusikken nærmest eksploderede disse år. I mange danske byer forsvandt jazzklubberne og erstattedes af beatklubber, og rundt om i landet fandt foreningerne snart ud af, at det helt rigtige til lørdagens bal måtte være et beatorkester.

Andre jazzklubber i Skive

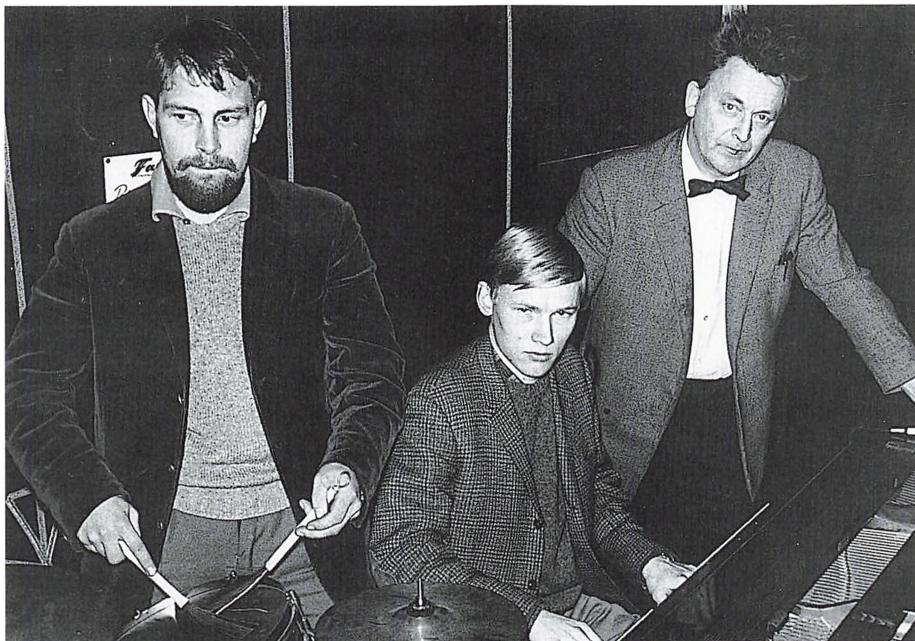
Skive Jazzklub (stiftet 1957) var ikke byens første. Allerede i besættelsesårene var der jazzklub i Skive, og mon ikke det har været den første? Den var baseret på 30'ernes swingmusik og havde altså ikke noget med revival-jazzen at gøre. Dens historie må skrives ved en anden lejlighed.

Heldigvis medførte Skive Jazzclubs

endeligt i 1961 ikke, at jazzen forsvandt fra Skive. Flere klubber kom og gik, men ingen af dem fik det tag i ungdommen, som havde kendetegnet revival-perioden. Allerede i 1963 dukkede den første, »Jazzland« op, men den måtte vist opgive året efter. Den næste, »Jazz Club 66« så dagens lys i 1966, og også den fik en meget kort levetid. Bedre gik det for Skive Jazzklub (stiftet i 1972), som eksisterede i seks år. Men allerbedst er det faktisk gået for den nuværende Skive Jazzklub, som i januar 1998 kan fejre 10 års jubilæum. Der er langfra tale om »en ungdommens jazzklub«, idet hovedparten af medlemmerne er i bedste-forældrealderen.

De sære lyde er der endnu, men hvor længe?

Sene nattevandrere i Skive kan også i vore dage lejlighedsvis opleve glade New Orleans-toner strømme ud i natten fra byens restauranter, - dog ikke fra det gode, gamle Hotel Royal, der til de fleste skibonitters sorg blev jævnet med jorden for snart mange år siden. Hvis nutidens sene nattevandrere, lokket af New Orleans-rytmerne, kikker indenfor, vil han opdage, at størsteparten af publikum er i 50-60 års alderen. Det er altså de unge fra revival-perioden, som fortsat holder liv i musikken, mens de efterfølgende generationer af unge ikke har taget den til hjertet. Pessimister forventer da også, at New Orleans-musikken vil uddø, når dens midaldrende tilhængere engang er borte. Optimister ser det som sandsynligt, at en ny generation af unge en dag vil tage musikken til sig. Jeg hæl-

Efter et par års dødvande fik byen igen i 1966 en jazzklub, Jazz Club 66, som holdt til på Højslev Kro. I husorkestret »Fonsesca Five« sad kun to af de oprindelige Fonsesca-musikere, Anders »Dres« Andersen og Rud Kjems, som her er fotograferet på Højslev Kro med kroværten Curt Spenster i begyndelsen af 1966. I husorkestret spillede endvidere Niels Knudsen (trompet), Svend Knudsen (guitar) og Holger Riis Vestergaard (bas), - alle tre fra Nykøbing Mors.

der mest til pessimisternes profeti, men som i så mange af livets forhold vil kun tiden bringe endeligt svar.

Jazzklub-arrangementer i årene 1957-61

Desværre foreligger der hverken regnskabsbøger, forhandlingsprotokoller eller andre papirer vedrørende Skives jazzklubber i denne periode. Som baggrund for artiklen har jeg gennemgået Skive Folkeblad og Skive Venstreblad fra januar 1957 til december 1961. Jeg har her ledt efter jazzklubbernes annoncer og derudfra fundet foromtaler, refe-

rater mm. Nedenstående liste er ikke komplet, da jeg uden tvivl har overset nogle arrangementer. Dertil kommer, at mindre arrangementer sandsynligvis slet ikke blev annonceret i aviserne. Jeg kan huske, at der ved hvert arrangement blev sat rigtig mange plakater op rundt om i byen. Så selv uden annoncerne har medlemmerne været godt oplyst om, hvad der var på trapperne. Selvom listen ikke er komplet, så er den dog et godt vidnesbyrd om det aktive klubmiljø, de unge bestyrelsesmedlemmer formåede at skabe. Som det er fremgået af artiklen, har jeg også i høj grad inddraget mine egne

erindringer om perioden. I et forsøg på at eliminere fejl og misforståelser har flere af mine kammerater fra dengang læst manuskriptet kritisk igennem. Derfor en hjertelig tak til Oluf Damtoft, Høbro, Birte Overgaard, Balling, Niels Ørsgaard, Ålborg, Ebbe Østergaard, Ulfborg, Svend Holmgaard, Århus, og Svend Heide, Århus.

1957

Sønd. d. 10/2 på Nordstjernen: Stiftende generalforsamling (»Skive Jazzklub«) og derefter dans til husorkestret »Saratoga Jazzband«.

Torsd. d. 21/2 på Afholdshotellet: Foredragsaften med Bent Riis Olesen, Nykøbing Mors. Sønd. d. 24/2 i Håndværkerforeningen: Dans til husorkestret »Saratoga Jazzband« samt endnu et orkester.

Sønd. d. 17/3 i Håndværkerforeningen: Dans til et Holstebro-orkester.

Lørd. d. 11/5 på Hotel Royal: Koncert og jazz-band-ball med »Louis Hjulmands Kvartet«, Århus, og »2/5 Hot Dogs«, Viborg.

Lørd. d. 16/11 i Logen: Koncert og jazz-band-ball med »The Harlem Ramblers«, Thisted.

Sønd. d. 8/12 i Logen: Foredrag ved Thorkild Jensen, Skive, og derefter dans til husorkestret »Down Town Swingers«.

(Af en avisartikel fremgår det, at der i 1957 blev afholdt ialt 12 arrangementer: otte klubaftener, to night-sessions og to foredrag)

1958

Lørd. d. 25/1 i Logen: Koncert og jazz-band-ball med »16 mands bigband«, »Steen Nielsen's Kvartet«, »The New Riverside«, »Papa Thies Jazzband«, alle fra Randers, samt husorkestret »Down Town Swingers«.

Lørd. d. 8/2: Bustur til Chris Barber-koncert i Århus.

Lørd. d. 1/3 i Logen: Generalforsamling og derefter dans til »Papa Thies«, Randers, »en rytmegruppe fra Holstebro« samt husorkestret »Down Town Swingers«.

Lørd. d. 22/3 i Logen: Dans til »Helge Gram-

strups Duo«, Århus, »Westcoast Jazzmen«, Holstebro, og husorkestret »Down Town Swingers«.

Lørd. d. 5/4 på Hotel Royal: Dans til »Down Town Swingers« med jamsession til slut.

Lørd. d. 19/4 på Hotel Royal: Dans til duo'en »Helge og Eskild«, Århus, boogie-woogie pianisten Preben Vagn Petersen, København, et ukendt Viborg-orkester og husorkestret »Down Town Swingers«.

Torsd. d. 24/4 på Afholdshotellet: Foredragsaften med mr. Helwick, USA.

Lørd. d. 3/5: Bustur til Jydsk-Fynsk Jazzunions »Jazzfestival-58«.

(dato ukendt) på Hotel Royal: Foredrag ved Erik Moseholm og derefter koncert med Erik Moseholm og Finn Savery. Resten af aftenen dans til den københavnske duo og »Down Town Swingers«.

Lørd. d. 17/5 på Hotel Royal: Dans til to Herning-orkestre, den københavnske solopianist Kid Eriksen og husorkestret »Down Town Swingers«.

Lørd. d. 13/9 på Hotel Royal: Dans til »Papa Pedros Woolfolks« og »Midtland Ramblers«, begge fra Herning.

Onsd. d. 24/9 i Logen: Koncert og jazz-band-ball med »The Harlem Ramblers«, Thisted.

Sønd. d. 5/10 i Logen: Jazzmatiné med »Helge Gramstrups Trio«, Viborg.

Tirsd. d. 21/10 på Hotel Royal: Dans til et Herning-orkester.

Lørd. d. 8/11 på Hotel Royal: Dans til husorkestret »Bugle Call Stompers«.

Lørd. d. 13/12 i Logen: Dans til »Tiger-Town Jazzband« (hjemsted kendes ikke).

(Af en avisartikel fremgår det, at der i 1958 blev holdt ialt 20 arrangementer: 14 klubaftener, én jazzmatiné, to foredrag og tre busture)

1959

Lørd. d. 10/1 på Hotel Royal: Dans til »The Harlem Ramblers«, Thisted.

Lørd. d. 31/1 på Hotel Royal: Generalforsamling og derefter dans til »The Original Dixieland Seven«, Herning.

Lørd. d. 7/2: Bustur til George Lewis-koncert i Århus.

Lørd. d. 21/2 på Hotel Royal: Dans til »Hot Potatoes«, Skive.

Lørd. d. 28/2 på Hotel Royal: Dans til »Hot

Potatoes«, Skive.
 Lørd. d. 14/3 på Hotel Royal: Dans til tre Herning-orkestre.
 Torsd. d. 26/3 på Hotel Royal: Koncert og jazz-band-ball med »Magneçyllia Jazzband«, Sverige.
 Lørd. d. 4/4 på Hotel Royal: Dans til husorkestret »Fonsesca Jazzband«.
 Lørd. d. 25/4 på Hotel Royal: Koncert og jazz-band-ball med »Saratoga Jazzband«, Århus.
 Lørd. d. 16/5 på Hotel Royal: Dans til husorkestret »Fonsesca Jazzband«.
 Lørd. d. 23/5 på Hotel Royal: Dans til husorkestret »Fonsesca Jazzband«.
 Lørd. d. 26/9 i Logen: Dans til husorkestret »Fonsesca Jazzband«.
 Lørd. d. 3/10 på Hotel Royal: Koncert og jazz-band-ball med »Zenith Jazzband«, København.
 Lørd. d. 17/10 på Nordstjernen: Dans til »The Beer Barrels«, Randers.
 Lørd. d. 12/12 på Hotel Royal: Ekstraordinær generalforsamling (KODA-sagen).
 (Det var været umuligt at finde eksakte oplysninger om antallet af arrangementer i 1959, men antallet har sikkert lignet det foregående års, - altså omkring en snes arrangementer)

1960

Lørd. d. 23/1 på Hotel Royal: Stiftende generalforsamling (»Monkey-Club«).
 Lørd. d. 6/2 på Hotel Royal: Dans til »Jazzminerne«, Århus, og husorkestret »Fonsesca Jazzband«.
 Lørd. d. 5/3 på Hotel Royal: Dans til »Mogens Lauridsens Kvartet«, Århus.
 Sønd. d. 27/3 på Nordstjernen: Dans til ukendt orkester (sandsynligvis husorkestret »Fonsesca Jazzband«).
 Mand. d. 18/4 på Hotel Royal: Koncert og jazz-band-ball med »Saratoga Jazzband«, Århus.
 Lørd. d. 30/4 på Krabbesholm: Koncert og jazz-band-ball med »Niels Elberlings Jazzgruppe«, København og husorkestret »Fonsesca Jazzband«.
 Lørd. d. 14/5 på Hotel Royal: Koncert og jazz-band-ball med »Kardinalerne«, Odense.
 Lørd. d. 20/8 på Hotel Royal: Dans til ukendt

orkester (sandsynligvis husorkestret »Fonsesca Jazzband«):

Lørd. d. 27/8 sandsynligvis på Hotel Royal: Dans til husorkestret »Fonsesca Jazzband«:

Lørd. d. 1/10 på Hotel Royal: Koncert og jazz-band-ball med »Saratoga Jazzband«, Århus.

Lørd. d. 15/10 i Logen: Dans til »Monkey-Band«, Hornslet.

(Antallet af arrangementer i 1960 har ikke kunnet dokumenteres, men der må være tale om en nedgang i forhold til året før. Så mon ikke tallet har været 15-18?)

1961

Onsd. d. 8/2 på Nordstjernen: Generalforsamling (navnændring til »Skive »Jazzclub«).

Onsd. d. 22/2 på Nordstjernen: Medlemmerne spiller plader for hinanden.

Onsd. d. 1/3 på Nordstjernen: Medlemmerne spiller plader for hinanden.

Onsd. d. 8/3 på Nordstjernen: Medlemmerne spiller plader for hinanden og derefter dans til husorkestret »Fonsesca Jazzband«.

(1961 blev kun en halv sæson, så der har nok højest været tale om otte arrangementer)

Litteratur

Bissonnette, Big Bill: »The Jazz Crusade. The inside Story of the Great New Orleans Jazz Revival of the 1960s«, 1992 (om revival-jazzen i USA)

Godbolt, Jim: »A History of Jazz in Britain 1950-70«, 1989 (størsteparten af bogen er helliget den britiske revival-jazz)

Godbolt, Jim: »The World of Jazz, in printed Ephemera and Collectibles«, 1990 (god, kortfattet oversigt over jazzens historie)

»Jazzrevy«, 1961-62 (tidsskrift)

Johnson, Derek: »Beat Musik«, 1969 (Kortfattet gennemgang af populære musikgrupper med oplysninger om deres hitlisteplaceringer)

Kristensen, Sven Møller (red.): »Jazzens Hvem-Hvad-Hvor« (Politikens Jazzleksikon), 1954

»Musikrevue«, 1955-1960 (tidsskrift)

Skive Folkeblad 1957-61

Skive Venstreblad 1957-61

En pind fra Estvad til Brorsons ligkiste

Træk af Estvad-Rønbjerg præste- og degnehistorie, når den er værst!

Af Svend Laustsen, Rønbjerg

»Her bliver skriftermål og altergang næste søndag,« meddelte præsten Jens Morsing fra prædikestolen i Rønbjerg kirke på femte søndag efter trinitatis, den 3. juli i det Herrens år 1763. »Altergæster melder sig hos degnen i dag«, føjede han til, mest som en påmindelse til Morten Degn om hans pligt, at gøre præsten en kommunion-seddel, altså en liste over tilmeldte altergæster. Men Morten havde glemt papir og blyant, hvorfor tilmeldingerne blot blev noteret i hans ikke alt for gode hukommelse.

Morten Degn var en mand på 66 år. Ja, faktisk var han slet ikke degn, men blot afløser for sognedegnen Gudmann Kroeg. Hans rette navn var Morten Heinrichsen, og han var fæstebonde på en gård i Estvad by. Og tillige var han om-løbende skoleholder i Rønbjerg og ikke så sjældent, ja utilstedeligt ofte, efter præstens mening, afløser for sognedegnen.

Mortens degnenavn stammede egentlig fra hans far, Henrich Lydersen Schröder, der var stedets sognedegn fra 1696 og indtil sin død i 1729. Hans far igen, Lyder Heinrichsen Schröder, var indvandret fra Mölln i hertugdømmet Sachsen-Lauenburg. Han havde i 43 år tjent den danske konge som rytter, før han som »afdanket rytter« slog sig ned hos sønnen i Estvad, hvor han i 1710 endte sine dage og blev begravet.

Pastor Morsings understregning af, at man straks samme dag skulle melde sig hos degnen, skyldtes nok også hans utilfredshed med, at sognedegnen Kroeg var rædsom sendrægtig med kommunion-sedlen. Præsten fik den ofte først om fredagen, selvom han utallige gange havde bedt om at få den mandag eller senest tirsdag. Det ville bedre kirkegangen, tænkte Morsing. Han havde nemlig noteret sig, at selv om der kun var en halv snes folk i kirke den søndag, han gav meddelelse om altergang, så kunne der meget vel på kommunion-sedlen være antegnet både 60 og 70 personer. Så snart det rygtedes, at der var annonceret altergang næste søndag, lod folk sig blot skrive op hos degnen til det påbudte halvårige alterbesøg, når deres vej i ugens løb faldt forbi hans dør.

Præstens iver efter at se sedlen havde nu også en anden årsag, nemlig den at der ofte var en og anden, som han gerne ville have talt et alvorsord med før skriftermålet. Det var svært at gøre diskret, når han fik sedlen så sent.

Den næste søndag, den 10. juli 1763, var pastor Morsing mere end utilfreds, han var vred, da han ankom til Rønbjerg kirke helt uden kommunion-seddel i lommen. Gudmann Kroeg i degnestolen forsøgte at undskylde sig med, at han og Morten ikke havde fået talt sammen i tide, og Morten havde glemt de fleste

navne. Helt upassende blev der nu i kirken talt med større og større bogstaver, og til sidst blev degnen hidsig og tabte besindelsen. Han råbte op og brugte en masse grimme ord om sin sognepræst, ord som denne omhyggeligt noterede sig og senere skrev ned hjemme i præstegården. Ordene kan dog ikke gengives her, idet præstens notater blev kastet i ilden to måneder senere, men de blev husket af de implicerede. Episoden endte i forvirring, menigheden til stor forargelse, og skriftermål og altergang måtte helt aflyses.

Jens Morsing var på den tid 53 år og havde siddet i embedet i 9 år. Han var præstesøn fra Hjerk i Salling. Før han

kom til Estvad, boede han på Krabbesholm, hvor han antagelig var huslærer hos etatsråd og amtmand Verner Rosenkrantz. Denne var administrator af Stiftelsen Estvadgårds Kloster, som var ejer af Estvad kirke. Han var således også manden, der sammen med klosterets priorinde kaldte Jens Morsing som sognepræst for Estvad og Rønbjerg menigheder.

Gudmann Kroeg var 52 år, men havde siddet i sit embede i mere end 25 år, idet han blev kaldet, mens Peder Høeg var sognepræst og provst i Estvad. Kroeg var »selv hjemme«, som man siger, og kunne, som vi skal se, være en ret stridbar herre.

Estvad præstegård fotograferet for omkring 90 år siden af fotograf Johan A. Poulsen, Struer. Gavlen af den nuværende præstebolig, der blev bygget af pastor Olrik i 1877, ses til venstre. Længen i forgrunden, der er forsynet med stråtag, skorsten og vinduer, er den gamle præstebolig. I denne udformning ses bygningen på et kort over Estvad by fra 1791. Heraf kan ikke sluttes, at Morsing i 1760'erne har boet i samme bygning, men det er ret sandsynligt. Billedet er fra Lokalhistorisk arkiv i Struer.

Forholdet mellem præsten Jens Morsing og sognedegnen Gudmann Kroeg var i løbet af de sidste tre år blevet stadig ringere. Det begyndte med en strid om børnenes læsning af Pontoppidans katekismus-forklaring. For at lette børnene deres tilegnelse af stoffet, havde degnen ladet dem foretage indstregninger af visse ord og stykker, som han mente, de især skulle lære. Da præsten opdagede det, blev han oprørt og sagde, at de sprang det vigtigste over, og at sådanne indstregninger var til mere skade end gavn. Degnens modtræk var at påstå, at hans indstregninger var godkendt af selveste biskop Wøldike i Viborg, og at provst Sadolin i Haderup havde kendskab dertil fra sin tid som amanuensis hos biskoppen.

Mod den påstand lod Morsing sagen falde, indtil provsten en dag kom på visitats. Provst Sadolin fandt virkelig børnenes præstationer elendige, idet de enten slet ikke kunne svare, eller de svarede med halve ord og sætninger uden nogen mening. Morsing viste nu børnenes »forklaringer« med deres indstregninger til provsten, som sagde, at sligt havde han aldrig set eller været med til at godkende. Dette blev naturligvis foreholdt degnen som årsag til børnenes ringe præstationer, og med provstens fulde støtte forbød Morsing herefter degnen at lade børnene foretage indstregninger.

Morsing beskyldte også degnen for at forsømme undervisningen. Tre gange havde han uanmeldt villet besøge skolen, men fundet den tom, og hver gang fik han af konen at vide, at degnen var bortrejst. Bønderne i Bersholm havde

også beklaget sig til præsten over, at deres børn sommetider var gået den lange vej til Estvad, blot for at erfare, at der på grund af degnens bortrejse ikke blev holdt skole. Morsing fandt i det hele taget degnens hyppige bortrejse, af både herred og stift, et alvorligt problem, også selvom degnen, når han ikke kunne nå hjem til søndag, lod præsten vide, at han havde bestilt Morten Degn til at synge om søndagen.

Morsing følte sig generet, og han mente at menigheden forargedes over, at degnen, når præsten var kommet på prædikestolen, ofte gik over og fik nøglerne hos konen og forlod kirken, som om »han skulle hjem og røre i potterne.« Blev han i kirken under prædikenen, kunne han sidde og tælle »tavlepenge.« så menighedens opmærksomhed blev »draget fra Guds ords hørelse til degnens klamren med penge.«

To uger efter den aflyste altergang i Rønbjerg, den 24. juli, stemte degnen i med en forkert salme, da man skulle synge præsten på prædikestolen, hvorfor menigheden ikke kunne synge med, men blev ganske tavs. Da hvædede præsten mellem tænderne: »Kan end Satan brøle, så skal han dog ikke bide mig.« Forhåbentlig var der ingen i menigheden, der hørte det.

Med Morten Degn som afløser fandt den arme Morsing heller ingen trøst, han var ikke til at stole på. En søndag i Estvad faldt han i så dyb en søvn, at præsten efter sin prædiken selv måtte begynde sangen, før Morten vågnede. Den 30. januar 1763 havde Morten istemt en forkert salme. Han havde ikke opdaget,

at fjerde søndag efter Hellig tre Konger bortfaldt det år, så det i stedet var Septuagesima søndag. Men Morsing burde vel også på forhånd have sikret sig, at specielt en afløser for degnen kunne hitte rede i den kirkelige kalender.

Det var også slemt den dag, da Morten imellem brødets og vinens velsignelse med høj røst istemte en salme, så altergæsterne ikke kunne høre præstens velsignelse, og der blev smilen og latter. Præsten mente, at Guds gode ånd hjalp ham til at holde på værdigheden, men det afholdt ham ikke fra, mindre pænt, at mønte det bibelord på Morten Degn »Ve det menneske, ved hvilken forargelse kommer.«

Men nu var det slut, pastor Morsing ville ikke finde sig i mere fra den kant. Han ville ikke længere have Morten Degn til at udføre degnetjenesten, hverken i Estvad eller i Rønbjerg. Kroeg måtte se at finde sig en ny og bedre afløser, selvom det næppe var let.

Provst Sadolin i Haderup blev løbende holdt orienteret af Morsing om problemerne med degnen, og provsten mente jo nok, at Kroeg måtte bede om undskyldning for de ord, han havde talt imod præsten i Rønbjerg kirke den 10. juli, og tilstå, at de var »talt i hastighed og ubetænksomhed.« Men det ville degnen ikke, hvorfor uvenskabet blev stadig værre.

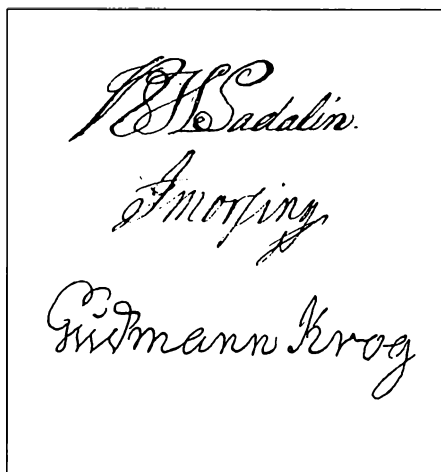
Til sidst blev dog også Gudmann Kroeg træt af at leve i ufordragelighed med sin præst, så også han henvendte sig til provsten og bad om hjælp til at få striden bilagt. Den 8. september 1763 kom Sadolin derfor til Estvad, hvor han først

talte med hver af de to i enrum, for at overtale gemytterne til fordragelighed. Derpå talte han med dem begge på én gang, og selv om det holdt hårdt, fik han dem dog forligt, således at deres årelange fjendskab blev erklæret »død og magtesløs,« og der fremover skulle være »et sandt oprigtigt venskab iblandt dem.« Det gav de hinanden hånd på, og i provstens nærværelse blev breve og notater om deres stridigheder kastet på il-den.

Forliget varede tre uger! Aftenen før Mikkelsdag skulle der være bryllup i Estvad, men Kroeg havde fået så slem en tandpine, at han ikke kunne varetage sit embede. Brylluppet klarede Morsing nu uden degn, men værre var det, at der på Mikkelsdag, torsdag den 29. september 1763, skulle være højmesse i Estvad.

Kroeg sendte en nabo om til præsten for at spørge, om det måtte være ham til-ladt at sende Morten Degn som afløser, eller om præsten vidste af nogen anden, som han hellere ville have. Præstens svar var noget uklart. Morten Degn ville han ikke have, men måske gik degnens tandpine over inden kirketid i Estvad. Det gjorde den nu ikke, og degnen var i vildrede med, hvad han skulle. Han var bange for at lade sit embede uforsørget, men havde ingen anden at sende end Morten Degn, som han så for en sikkerheds skyld sendte om i kirken, for at han dog kunne tilbyde sin hjælp.

Pastor Morsing kom da ind i Estvad kirke og fandt Morten Degn i degnestolen, og så begyndte skandalen at rulle. Præsten ville under ingen omstændigheder have Morten som degn, så han blev

Da der mangler portrætter af tre af artiklens hovedpersoner, bringes i stedet kopier af deres underskrifter. Sadolins fulde navn var Knud Henrik Olsen Sadolin, men første del af hans underskrift er svært at tyde. Derefter følger Jens Morsings og Gudmann Kroeg's underskrifter, idet degnen åbenbart selv skrev sig Kroeg og ikke Kroeg.

vist bort. Men nu stillede Morsing sig op foran menigheden og besværede sig voldsomt over, at han ingen havde til at forrette embedet. Det gik så vidt, at Gudmann Kroegs kone, der var tilstede i højfrugtsommelig stand, blev så berørt over præstens beklagelser, der jo i første række vedrørte hendes mand, så hun fik ondt og måtte hjælpes hjem af andre kirkegængere.

Efter det oprin, tog det lang tid for præsten at overtale en mand af menigheden til at forrette degnetjenesten. Men det lykkedes da, og gudstjenesten blev endelig gennemført på tilfredsstillende måde. Morsing lagde imidlertid mærke til, at der var fremmede i kirken den dag, og han troede derfor gerne, at rygter om

hændelserne i Estvad hurtigt »kom over de jyske bjerge«, som han udtrykte sig.

Der gik nu nogle måneder, men da fandt pastor Morsing forholdene utålelige, og han så ikke anden udvej end at skrive til sin biskop, Hans Adolf Brorson i Ribe, og beklage sig over degnen.

Han kendte biskoppen ret godt. Morsing havde i sin tid knap fået sig indrettet i sit embede og i præstegården, førend Brorson, der var på visitats i Ginding herred, den 2. august 1754 kom til Estvad. Efter visitatsen skrev Brorson: »Sogne Præsten Hr. Jens Morsing prædikede opbyggeligt over teksten i Lukas kap.18. Han var få dage tilforn ankommen til menigheden, og kunne derfor om sammes beskaffenhed ikke give nogen udførlig underretning. Ungdommen svarede ellers ret skikkelig.« Det sidste måtte vel godskrives Gudmann Kroeg, som allerede dengang havde siddet 17 år i sit embede.

Morsings brev til Brorson var langt og omstændeligt, og selvsagt beskrev han problemerne, som de så ud set med hans øjne. Mod slutningen opsummerede han sine forventninger til biskoppen således: »Jeg indflyr derfor til Deres Høyærværdighed med bøn og udmyst begær, at lade Degnen Gudmann Kroeg tiltale, mulkttere og afstraffe for hans studse og grove forfølgelser, og således lægge ham en krog i næsen, at jeg herefter i fred kan gøre mit Embede med fornøjelse og ikke med suk.«

Brevet er dateret den 23. december 1763 og kan være nået Ribe bispegård ved nytårstide 1764. Hans Adolf Brorson var da 69 år gammel, og han havde i

over 22 år været biskop over Ribe stift. Han var træt og havde mindst af alt brug for stridigheder imellem en præst og en degn i så fjern en krog af sit stift. De mange administrative pligter sled på ham, men nu skrev han i hvert fald et brev, som sammen med Jens Morsings brev blev sendt til Sadolin med anmodning om endnu engang at søge striden løst i mindelighed.

Hvis det viste sig umuligt, måtte Sadolin lade Brorson vide, hvordan han da mente striden bekvemmeligst kunne afsluttes. Brorsons brev er dateret den 9. januar 1764. Godt en måned senere, den 15. februar, svarede Sadolin udførligt.

Han gjorde især rede for sine tidligere anstrengelser for at forlige de to, hvilket jo også var lykkedes, men desværre blev forliget kun af kort varighed. Han lagde ikke skjul på sin mening, at degnen var den mest ufordragelige og stridbare af de to.

Men angående hændelserne i Estvad kirke Mikselsdag 1763 mente han nok, at præsten burde have vist større kristelig betænksomhed og sagtmodighed. Han mente, at sognedegnen havde gjort ret i at sende Morten Degn hen i kirken, og at præsten for denne ene gang burde have antaget ham. I hvert fald var det forkert af præsten at blæse sagen op i en sådan grad, at han med føje kunne bebrejdes, dersom degnekonen var kommet i alvorlig fare for at abortere. Det skete heldigvis ikke. Men at degnen, da han så konen komme hjem i en elendig forfatning, blev så oprørt, at han anså forliget som ophævet, det forstod Sadolin egentlig godt.

Sadolin så ikke anden mulighed, end at holde fast ved det tidligere forlig, og dertil formulere visse poster, som degnen måtte respektere. Han skrev i sit brev til Brorson: »Altså bør nævnte forlig stå ved magt, imod at degnen opfylder det som han ved samme forlig har indgået, nemlig i to mænds overværelse af Rønbjerg sogn tilstå, at de ord, som han talte mod præsten 6. søndag efter trinitatis i Rønbjerg kirke, var talt i hastighed og ubetænksomhed og tillige efterkommende poster, som forelægges ham. Men vil de ikke bekvemme sig dertil, men har mere lyst til at leve i kiv og strid med hinanden, og dermed forsynde sig imod Gud, besvære deres samvittigheder og forarge menighederne, får de have det ligesom de vil og tage imod hvad som kan påfølge, når efterretning ankommer på hvis side skylden er i denne vedvarende uforligelighed.«

Brorsons svar kom hurtigt, men det var grundigt gennemarbejdet og udførligt, så man ikke var i tvivl om, at han nu som biskop var gået aktivt ind i sagen. Efter følgende generelle udtalelse: »Thi ville Deres Velærværdighed behage at betyde vedkommende den store mishag, jeg haver i deres indbyrdes uenighed, og tillige alvorligen formane dem at leve i kærlig enighed, så at det kan være Gud til ære og menigheden til opbyggelse«, gør Brorson udførligt rede for, at han støtter Sadolins forslag. For det første skal forliget af 8. september 1763 stå ved magt. For det andet skal Gudmann Kroeg love forbedring med hensyn til de øvrige anklagepunkter i præstens klagebrev. Og for det tredje

skal Morten Degn ikke længere forrette degnetjeneste, men der skal findes en anden afløser for Kroeg. Brorson tilslutter sig tydeligvis Morsings og Sadolins mening, at hovedskylden for hele misæren skal findes hos sognedegnen.

Brorson var vant til at høre om stridigheder. Samtidig med Estvad sagen måtte han tage sig af den evindelige ballade med den Jedsted møller i Vilslev sogn nord for Ribe, hvis onde anslag mod sognets præst ingen ende ville tage. Men sagerne sled på Brorson.

Og den sag der havde slidt allermest

Hans Adolph Brorson (1694-1764), biskop for Ribe stift 1741-1764. Stikket stammer fra hans hovedværk, »Troens rare Klenodie« ca. 1750.

på ham, var hans egen strid med den unge sognepræst i Verst og Bække sogne, Niels Tøxen, som ikke ville følge kongens påbud og indføre Pontoppidans katekismus-forklaring i sine sogne. Brorson vandt sagen, og Tøxen blev afskediget, men efter afgørelsen sagde Brorson: »Gud fri mig for at opleve mange af den slags sejre.« Som en udløber af Tøxen sagen kom Brorson i et modsætningsforhold til Sjællands biskop Peder Hersleb, som også havde modsat sig indførelsen af Pontoppidans forklaringer.

Som en slags trøst stjal Brorson af og til en time, således følte han det selv, til at dvæle ved sine salmer. Hans nye produktion hobede sig op i en skrivebordskuffe, som end ikke hans hustru Johanne havde kendskab til. Her blev salmerne først fundet efter hans død. Det var salmer, der bar præg af hans fremskredne alder, Brorsons tanker om døden og det, han ventede efter døden. Der var tale om monumentale salmer som: »Her vil ties, her vil bies« og »Den stor hvide flok vi se«.

I modsætning til Brorson var provst Sadolin ikke spor hurtig, hans næste træk mod gemytterne i Estvad blev først taget den 8. maj 1764. Selv undskyldte han forsinkelsen med de mange embedsforretninger, såsom rejser i stiftet, auktion over Sahl degns dødsbo, arbejde for skattekommissionen, påskens helligdage og forårets mange konfirmationer.

Men den 8. maj 1764 rejste han igen til Estvad, og denne gang med fuld fortrøstning til, at missionen umuligt kunne mislykkes. I sin lomme havde han jo

Brorsons brev, som talte sit tydelige sprog, og hvem turde sætte sig op imod biskoppens ønsker og ordrer.

Provsten bankede på i præstegården, og han lod Morsing læse biskoppens skrivelse. Morsing erklærede sig straks fornøjet med højærværdighedens resolution og forsikrede, at hvis degnen rettede sig efter den, ville han gerne på ny forlige sig med ham.

Sadolin lod nu degnen kalde til sig og læste biskoppens skrivelse op for ham. Men degnen forholdt sig mere studs end nogensinde. Provsten foreholdt ham, at det var hans pligt og skyldighed at efterkomme biskoppens ordre, at han jo havde forset sig og derfor måtte falde til føje, at han måtte tage sig i agt med at modsætte sig sin øvrigheds ordre. Både med gode ord og med trusler prøvede provsten at bringe den obsternasige degn til fornuft. Men intet hjalp.

Provsten var ved at køre fast, men han mandede sig op og satte sig til at skrive en erklæring med 7 punkter vedrørende degnens fremtidige samarbejde med præsten. Denne erklæring ville han bede, ja beordre, degnen til at skrive under på.

Imod dette anslag forskansede degnen sig blot endnu stærkere. Han tog sig den frihed at indkalde to personer, som skulle være hans vidner på, at han vægrede sig ved at underskrive de 7 poster, som nu efter biskoppens ordre blev forelagt ham, altså vidner på, at han viste åbenbar ulydighed imod sin øvrighed.

Det var en nedbøjet provst Sadolin, som rejste fra Estvad den aften. Aldrig havde han da været ude for så hårdnakket og genstridig en sognedegn. Meget

mod sin vilje måtte han indberette sit nederlag til Brorson med forslag til, hvad det næste skridt kunne blive. At tiltale degnen efter loven for ulydighed og opsætsighed var det mest nærliggende. Men det råd ville den blide biskop nok alligevel afvise.

Så var det vel bedre, at foreslå biskoppen at indkalde degnen til at møde for det næste landemøde. Her kunne Brorson, enten i fuld åbenhed eller mere privat, tildele degnen en reprimande såvel for utilbørlige forhold i hans embedsførelse som for hans genstridighed, diktere ham en mulkt og forlange hans underskrift på de af provsten affattede 7 poster. Den metode havde provst Sadolin set biskop Trelund bruge, mens han var amanuensis hos Trelund.

Provst Sadolin tænkte sagen grundigt igennem, inden han den 26. maj skrev brevet med sin beretning og sit forslag til Brorson. Hvad han på det tidspunkt ikke vidste, var at degnen allerede to dage efter mødet i Estvad havde skrevet direkte til biskop Brorson og beklaget sig voldsomt over den måde, han blev behandlet på.

Provst Sadolin havde givet ham en reprimande, skrev degnen, og provsten havde beordret ham at underskrive nogle poster, uden at han havde haft tid til overvejelse og underdanig besvarelse. Anledningen til klagerne over ham havde han intet kendskab til, påstod han. Men han havde forstået, at hans sognepræst, Jens Morsing, på en eller anden måde havde søgt at bibringe biskoppen umilde tanker om ham. Alt dette skete uden at han, den fattige mand, kunne få

lejlighed til at erklære eller retfærdiggøre sig.

Gudmann Kroegs brev blev modtaget af en dødtræt biskop, hvilket vi på en måde har hans egne ord for. I et brev af 29. maj 1764 til kammerherre von Klingenberg i Haderslev om en besværlig sag om kirketiender indføjede Brorson dette hjertesuk: »Jeg er nu 70 år gammel, mestendels afmægtig og sengeliggende, og hvert øjeblik længes jeg såre efter at komme ud fra denne urolige verden!«

Han orkede da heller ikke andet end at ekspedere brevet videre til Sadolin med en kort skrivelse, som han dikterede til sønnen Hans, der på den tid virkede som Brorsons sekretær. »Og da jeg gerne ønskede at se sagen, om muligt i mindelighed afgjort, så er jeg og sikker på, at Deres Velærværdighed søger sagen didhen at befordre«, var hovedindholdet i Brorsons brev. Det blev afsendt den 22. maj, altså førend Sadolin havde fået skrevet sit ovenfor omtalte brev til Brorson.

Ved maj måneds slutning må Sadolin have modtaget Brorsons korte skrivelse sammen med Gudmann Kroegs brev. Og så var han lige vidt med denne håbløse sag. Men i hvert fald måtte han straks skrive til biskoppen og tilbagevise Gudmann Kroegs anklager. Han måtte forklare, at degnen havde haft god tid til at læse de forelagte poster igennem ord for ord. Men henstand med underskriften ville han, provsten, ikke give ham, da det »sigtede ikkun til vidtløftighed og langdrag, og at han ville skrive en hob unyttig snak derpå, og at jeg ikke mente, at der behøvedes nogen besvaring, men

min attrå var at få stridigheden bilagt, før min afrejse.«

Sadolin skrev videre, at hans tidligere forslag til biskoppen om at indkalde degnen, nok burde frafaldes. Det kunne jo let blive en fortrædelig affære for biskoppen at møde så obsternasig og genstridig en degn. Det bedste ville nok være at idømme degnen en mulkt for hans modvillighed til at underskrive de forelagte poster, og så direkte diktere ham, hvorledes han ville have at forholde sig. Ville degnen ikke rette sig efter det, måtte det blive hans eget ansvar.

Provst Sadolins brev blev skrevet i Haderup præstegård efter kirketid søndag den 3. juni 1764. Men hvad Sadolin ikke kunne vide var, at han skrev til en død mand! Samme dags morgen klokken halvseks var biskoppen over Ribe stift, salmedigteren Hans Adolf Brorson, død på bispegården i Ribe.

Stiftsprovst Peder Stockemark overtog stiftets forretninger, indtil en ny biskop kunne udnævnes.

Men efter Brorsons død er der intet fundet i arkiverne om stridens videre forløb. Den synes dog at være blevet løst, idet Jens Morsing formåede at fortsætte som sognepræst i Estvad og Rønbjerg indtil sin død den 20. juni 1774. Og Gudmann Kroeg forblev i sit degneembede, indtil han, efter 55 års virke, døde som jubellærer den 18. juli 1792.

Det må nok formodes, at den nye biskop Bloch i Ribe, der næppe var »belastet« med Brorsons umådelige mildhed og menneskekærlighed, med fast hånd har sat degnen på plads.

Så vidt om præste-degne striden i Estvad 1763-64. Præcis 100 år senere, 1863-64, opblussede den bitre strid imellem sognepræsten Niels Peter Gjølbjerg og degnen Visti Sørensen, ligeledes i Estvad. Men ellers har der, så vidt det er bekendt, altid bestået et godt forhold imellem præst og degn i Estvad og Rønbjerg sogne.

Anvendt materiale:

Artiklen er hovedsageligt baseret på breve fundet i Ribe bispearkiv, Landsarkivet i Viborg.

Ejnar Poulsen: Hardsyssels Degnehistorie, side 10. Viborg 1931.

O. Nielsen: Historisk-topografiske Efterretninger om Hjerm og Ginding Herreder, side 527. København 1895.

Hans Adolph Brorson, visitatsberetninger og breve, ved L. J. Koch. Lohse 1960.

Kirkehistoriske samlinger 1850, side 221.

Da sporten kom til Skive

Skives idræts historie indtil 1914

Af Niels Mortensen, Skive

Ser man helt overordnet på Skives idræts historie, kan man groft opdele den i tre faser:

1. Perioden fra 1870 til 1914, hvor idrætsgrenene introduceres: skydning, gymnastik, cykling, cricket, roning, fodbold, tennis. Denne periode er præget af en lang række mere eller mindre stabile foreningsdannelser, men også af en pionerånd, der fik de idrætsinteresserede til at prøve igen og igen.

2. Perioden fra 1914 til 1970, hvor én klub, Skive Idrætsklub, er helt dominerende. Ved periodens begyndelse står SIK som Skives eneste sportsklub med en lang række sportsgrene på programmet, og de følgende årtiers sports-historie i Skive handler i høj grad om, at sportsgrenene vokser sig store indenfor SIK for derefter at bryde ud og oprette selvstændige foreninger. Kun skytteforeningen, roklubberne, sejlklubben og cykelklubben falder uden for dette mønster.

3. Perioden efter 1970, hvor billedet er langt mere broget. En lang række nye sportsgrene introduceres, og antallet af såvel idrætsudøvere som foreninger eksploderer.

I det følgende beskæftiger vi os med den første periode - pionerfasen, hvor først skydningen og gymnastikken (skyttebevægelsen) og derefter den engelske sport kommer til Skive. Hovedvægten

lægges på sportens indtog i Skive - med et udblik til udviklingen i Salling og Fjends.

Skive Skyttekreds 1869-72

Skyttebevægelsen kom forholdsvis hurtigt til Skive, men den var lang tid om at slå rod.

Godt to år efter, at de første tanker om at oprette skytteforeninger i Danmark i 1861 var blevet lagt frem i avisen »Fædrelandet« af kaptajn Valdemar Mønster, udsendte indenrigsminister Orla Lehmann et cirkulære til statens embedsmænd i købstæderne, byfogderne, om at tage initiativ til at oprette skytteforeninger.

I Skive tilfaldt opgaven borgmester og byfoged Ed. Ph. Smidth. Han indkaldte til et møde den 17. august 1863, hvor der blev nedsat en komite, der skulle lave vedtægter og afholde et stiftende møde. Så langt var man nået, da krigen mellem Danmark og Preussen/Østrig-Ungarn gav Skives borgere andet at tænke på.

Efter at nederlaget i 1864 var kommet lidt på afstand, tog en kreds af interesserede borgere fat igen. I 1869 oprettede de »Skive Skyttekreds«. På forhånd var der tegnet 150 interesserede medlemmer, og på det grundlag oprettedes skyttekredsen den 20. december 1869. Formand blev postmester og kaptajn Niels Christensen - en af den lille bys mest ini-

Fugleskydningen var en yndet »idræt« i 1800-tallets Skive. I første halvdel af århundredet afholdtes der årlige fugleskydningsfester. I nogle år i 1860'erne stod »Det borgerlige Skyttelag« for fugleskydningen, som derefter holdt pause indtil 1897, hvor Skive Fugleskydningsselskab blev oprettet. En del af Skive Skyttekreds medlemmer deltog i Fugleskydningsselskabets årlige 2-dages fugleskydning. Skytteforeningsmedlemmerne, der jo var trænedeskytter, skød ofte for de mere satte medlemmer af Fugleskydningsselskabet, der nok var mere interesserede i den festlige del af fugleskydningen. På fotografiet ses medlemmerne af Fugleskydningsselskabet på skydepladsen ved Krabbesholm ved en fugleskydning ca. 1905.

tiativrige borgere. Han var formand for Borger- og Håndværkerforeningen, initiativtager til oprettelse af den tekniske skole i Skive og til byens første brugsforening (nedlagt 1873). Som gammel militærmand var han næsten selvskreven til at blive formand og han bevarede posten i de ca. to år, skyttekredsen eksisterede.

I 1870 indmeldtes kredsen i Viborg Amts Skytteforening (VASF), hvor den fik kredsnummeret 11. Året efter deltog

den i VASFs første skyttefest i Viborg, hvor to af dens medlemmer vandt 12. og 13. præmie.

Kredsen holdt faneindvielse den 10. september 1871. Fanen var lavet af kvinder her fra byen, fortæller Skive Avis:

»I fanens midte på en hvid firkant over korsets midte står en kvindelig figur, forestillende Danmark. I fanens øverste røde felt nærmest stangen står »I fred beredes ledning«. I alle fire røde felter står i en cirkel om figuren »Tro og håb er spiren i dit bryst i kraft af dine sønners id og dåd«.«

Fanen er et glimrende udtryk for skyttebevægelsens ideologi (Se Skivebogen 1987). Efter overrækkelsen sang skytterne denne sang:

»Nu ere vi i Dannebund
og være vil dens ridder
hvis billed på den lyse grund
midt i vort banner sidder.
For Danmark elskte fædreland
vor idræt være stemplet
enhver som ægte Dannemand
tro følge vil eksemplet«
(SA 11.9. 1871)

Indvielsen sluttede med, at skytterne passerede forbi fanen, mens alle deltagerne råbte et leve for fanen. Og så var der bal bagefter!

Den unge forening var nu kommet igang med sine aktiviteter, og man havde fået sin egen fane - og så faldt det hele fra hinanden igen! I juni 1872 måtte skyttekredsen afholde en ekstraordinær generalforsamling, hvor bestyrelsen trak sig tilbage. Det kostede kredsen livet.

Skive Skyttekreds 1879-87

Efter en pause på 7 år var skytterne i Skive klar til at gå igang igen. I marts 1879 genoplivedes Skive Skyttekreds og der valgtes en bestyrelse med matematiklærer P.C. Petersen som kredsforstander (formand). Den nye kreds gik straks igang med arbejdet. Man deltog i sommerens amtsskyttefest og i efteråret tilbød man medlemmerne en ny idrætsaktivitet: gymnastik.

I en annonce i januar 1880 hører man nærmere om kredsens aktiviteter:

»Kontingentet er for yngre skytter to kroner og for ældre fire kroner årligt. For dette kon-

tingent har medlemmerne adgang til de gymnastiske øvelser, skydeøvelserne (50 baglade-skud) og den store årlige præmieskydning, som foregår i Viborg«. (SA 3.1. 1880)

Announcen lover også - meget sigende for datidens klassesamfund med stor afstand mellem de enkelte klasser - at »kommiser og svende indordnes i en deling for sig«. Handlende og håndværksmestre kunne roligt melde sig ind - de risikerede ikke at komme på hold med deres undergivne!

Arbejdet i kredsen foregik på næsten samme måde år ud og år ind: Om sommeren var der skydning og gymnastik på programmet og vinteren gik med gymnastik, sigteøvelser og salonskydning. En enkelt vinter - 1885 - tilbød kredsen også undervisning i stokkeslag. Medlemstallet var i 1886 nået op på 30. Hertil kom 19 passive medlemmer, hvis kontingent betød en del for skyttekredsens indtægter.

1880'ernes store politiske kamp mellem Højre og Venstre tog livet af den lille forening. I begyndelsen af 1887 kritiserede et medlem bestyrelsen for at være for passiv, fordi den ikke havde fået arrangeret gymnastik. Kritikken fik formanden til at træde tilbage. Den nye formand opfordrede sammen med resten af bestyrelsen lederen af Estrupregeringens gendarmkorps i Skive, løjtnant Th. Søegaard, til at indtræde i skyttekredsen, idet - som der stod i kredsens nu bortkomne protokol - »man forventede, at sådant ville gavne kredsen«.

Søegaard lovede at overtage ledelsen af de forberedende skydeøvelser - sigteøvelser og salonskydning - og det har

Indtil 1903 måtte Skives gymnaster benytte en gymnastiksal, som Skive Realskole i Frederiksgade havde opført i 1877. Efter at realskolen i 1887 var blevet overtaget af Skive kommune, stillede byrådet efter ansøgning gymnastiksalen til rådighed for foreninger og privatpersoner, der arrangerede gymnastikundervisning.

I 1903 byggede kommunen en ny gymnastiksal ved skolen i Frederiksgade. På fotografiet ses nogle af skolens elever ved indvielsen i deres gymnastikdragter, overvåget af byråd, lærere og forældre.

åbenbart ikke været populært blandt alle kredsens medlemmer. Der blev igen klaget over bestyrelsens arbejde og forlangt en ny ekstraordinær generalforsamling. Generalforsamlingen afholdtes i maj 1887, bestyrelsen trak sig tilbage og der valgtes en ny bestyrelse, bestående af bogtrykker Marius Jensen, ejer af Skive Folkeblad, og tre typografer fra avisen. De nægtede alle at modtage valg, men på en senere generalforsamling valgtes en kompromis-bestyrelse, bestående af nogle af de nyvalgte og medlemmer af

den gamle bestyrelse. Der kom gang i sommerskydningen, men en kapskydning i august 1887 måtte opgives, og til sidst medførte den megen ballade, at Skive Skyttekreds endnu engang faldt fra hinanden.

Gymnastiklærer Hartten

I 1883 gøres det første forsøg på at oprette en »ren« gymnastikforening i Skive. Den 1. oktober 1883 dannedes der en gymnastikforening, der holdt sine øvelser i Realskolens gymnastiksal hver søn-

dag. Det kostede 25 øre pr. måned at deltage. Både aktive og passive kunne blive medlemmer, fortæller avisen (SA 23.11. 1883). Og dermed blev der tavst om gymnastikforeningen.

I 1889 lykkedes det at oprette en levedygtig forening. Det var indirekte kultusministeriets (dvs. undervisnings- og kirkeministeriet) skyld. I 1887 greb ministeriet ind over for Skive skolevæsens gymnastikundervisning. Det pålagde kommunen at sørge for, at undervisningen blev bedre og fik flere timer. Ministeriet foreslog ligefrem Skive kommune at ansætte en gymnastiklærer! Skive byråd var egentlig ikke modstander af at ansætte en gymnastiklærer - men det ville jo koste penge. Byrådet ansøgte i 1888 ministeriet om at få tilskud til at ansætte en gymnastiklærer, men fik nej. Så prøvede byrådet at pålægge skolens lærere at undervise noget mere i gymnastik - uden løn! Lærerne klagede til ministeriet og oplyste, at der nu var 5 lærere, der hver underviste 5 timer om ugen i gymnastik udover deres sædvanlige, pligtige timetal. Byrådet gav lærernes klage nogle ord med på vejen: Byrådet ville godt anerkende problemet, men på den anden side var der ikke råd til at ansætte en gymnastiklærer nu! Kultusministeriet fastholdt sit pålæg om en gymnastiklærer.

Nu fik byrådets skoleudvalg en god ide! Når man ikke kunne slippe for at ansætte en gymnastiklærer, så kunne man ansætte en pensioneret sergent, der var uddannet som gymnastiklærer ved Hærens Gymnastikskole. Han skulle nemlig kun have halv løn: 500 kr. om

året - fordi han i forvejen fik pension fra militæret! I Skive Folkeblad fik ideen denne kommentar:

»Der lod til blandt nogle medlemmer af byrådet at være stemning for at antage en mand, som uden at være militær fra isse til fod havde det fornødne kendskab til at lede gymnastikundervisningen. Man kan ikke andet end fraråde, at en gammel afdanket underofficer får pladsen, da en sådan som regel er absolut uskikket til at omgås børn, hvorfor disse vil lide alt for meget derved«. (SF 8.3. 1889)

Denne advarsel gjorde dog ikke noget større indtryk på byrådet, der antog pensioneret stabsergent Gotfred von Hartten, Hobro, som gymnastik- og svømmelærer ved Skive skolevæsen fra den 1. maj 1889 til en årlig løn af 700 kr. Hartten fik stor betydning for børnegymnastikken, voksengymnastikken og skydningen i Skive.

Gymnastikforeningen »Sparta«

Han oprettede en gymnastikforening for børn - »for de bedste elever af Realskolen«, som der står i en avisomtale af gymnastikforeningen »Sparta«. Om der er tale om en regulær forening eller blot et præsentationshold af skolens dygtigste gymnaster kan ikke afgøres.

»Sparta« oprådte først og fremmest ved nogle af de store afholds- og folkefester, som afholdtes i Skive Anlæg i 1890'erne. Her præsenteredes gymnastik som led i festlighederne. »Sparta« oprådte også ved en fest i Skive Teater, arrangeret af afholdslogen NIOGT og ved Grundlovsfesten i 1894. Foreningen afholdt også sine egne gymnastikpræsentationer i Teatersalen.

»Sparta« holdt en pause fra 1894-97 - ihvertfald omtales den ikke i aviserne i denne periode. 1897-99 lavede den op igen, for så igen at holde pause til efter Harttens død i december 1900. I 1902 var lærer P.J. Pedersen leder af »Sparta«, der blev beskrevet som »noget over en snes drenge, der dyrker gymnastik om vinteren og boldspil og anden friluftsidræt om sommeren.« (SA 29.4. 1902). Derefter overtog Skive skolevæsenets nye gymnastiklærer, Jens Hansen, »Sparta« og førte den videre ihvertfald indtil 1908.

Skive Gymnastikforening 1889-92

»Sparta« deltog også i Skive Gymnastikforenings første opvisning i marts 1890. Skive Gymnastikforening blev oprettet på Harttens initiativ den 16. september 1889. Hartten blev formand og gymnastiklærer i den nye forening. Foreningen fik 40 medlemmer, der blev inddelt i 2 hold - et for yngre gymnaster mellem 15 og 22 og et hold for de ældre over 22 år. Hartten underviste i den gymnastik, som han havde lært på hærens gymnastikskole: Dansk militærgymnastik. Ved foreningens første opvisning i Teatersalen i marts 1890 vistes resultaterne: forberedende øvelser, højdespring, veltigering (spring over hest med og uden til-løb), trapezøvelser og skjolddans.

Skive Gymnastikforening tog også fat på andre idrætsgrene. I juni 1890 introducerede foreningen kricketspillet i Skive, og kort tid efter tog den også fodbold på programmet. Kricketspillet vakte så stor interesse, at der også oprettedes et hold i 1891. Derefter gik det ned ad bak-

ke for foreningen. Der blev afholdt 3 ekstraordinære generalforsamlinger i løbet af 1891, uden at det hjalp. I 1892 kritiseredes foreningens bestyrelse for stor passivitet: Der havde hverken været afholdt gymnastik i vinterhalvåret eller cricket- og fodboldøvelser om sommeren. Den 5. november 1892 afholder foreningen sin sidste generalforsamling. Her blev dens opløsning vedtaget.

Få dage før - den 25. oktober - havde den genoprettede Skive Skyttekreds genoptaget gymnastikundervisning med Hartten som lærer, og det gav Skive Gymnastikforening dødsstødet.

Skive Skyttekreds 1892-

Det var Hartten, der tog initiativ til skyttekredsens genoprettelse den 22. maj 1892, og han blev formand for den nye forening. Som gammel stabssergeant var det meget naturligt, at han også blev kredsens skydelærer. Ved genoplivningen havde kredsen 30 medlemmer, der om sommeren kunne dyrke skydning og om vinteren gymnastik.

Der var stadig problemer i kredsens arbejde. I 1894 måtte man ligefrem konstatere, at

»der ikke blandt de yngre mennesker er nogen videre interesse til stede for uddannelse i færdigheden i brugen af skydevåben«. (SF 6.4. 1894)

Men så tog kredsen et initiativ, der for alvor satte gang i interessen for skydningen!

I august 1895 arrangerede den en stor skyttefest i Skive. Ved festen deltog ca. 200 skytter fra 15 skyttekredse - stort set alle kredse i Salling og Fjends. Skyttefe-

sten blev delvist ødelagt af regn, men man klarede sig alligevel. Talerne kunne jo under alle omstændigheder holdes og den obligatoriske spisning med efterfølgende bal på det netop åbnede Rosenhøj ligeledes!

Skive Skyttekreds fortsatte med at arrangere sin store, årlige skyttefest indtil 1898, hvor Viborg Amts Skytteforening reorganiseredes. Den nyoprettede Salling hovedkreds overtog arrangementet, som i de følgende år ofte blev afholdt i Skive, men også i f.eks. Oddense og Roslev.

Fra århundredskiftet var Skive Skyttekreds en ren skytteforening. Kredsen medlemstal voksede. I 1890'erne svingede tallet mellem 17 og 30, i 1902 skrabtes bunden med kun 15 medlemmer, men så vender det. I 1905 nåede kredsen op på 38 aktive skytter og 35 passive medlemmer. Medlemstallet stabiliseredes på dette niveau indtil 1. verdenskrig.

Medvirkende til, at det lykkedes at opnå det høje og stabile medlemstal, var formentlig, at kredsen fik en permanent skydebane i Resen. Tidligere havde banen ligget i Årbjerg, så blev den flyttet ned på det nuværende havneterræn syd for det daværende Krabbesholm Teglværk, derefter nord for Krabbesholm, hvor nu Resenlund ligger. I 1908 blev kredsen så velhavende, at den fik råd til at købe sin egen bane i Resen.

Skive Skyttekreds' gymnastikafdeling

I 1893 oprettedes der - som nævnt foran - en særlig gymnastikafdeling under Skive Skyttekreds, hvor deltagerne ikke

behøvede at deltage i skydningen. Hartten blev også leder af gymnastikken her.

Interessen for at dyrke gymnastik var ikke ret stor. I 1895 var der kun 13 deltagere, så kredsen måtte have økonomisk tilskud fra VASF til at holde liv i gymnastikafdelingen. I april 1896 konstateredes i et læserbrev, at

»interessen for gymnastik er så ringe, at skønt der er givet specielt tilskud fra amtskytteforeningen, så har det ikke kunnet betale sig at opretholde gymnastikken, idet den siges at sluge betydeligt af skyttekredsens kasse.« (SF 13.4. 1896)

I 1896 måtte kredsen opgive gymnastikholdet. Året efter fik man samlet 20 deltagere til et hold under Harttens ledelse og i 1898 gjorde man det sidste forsøg.

Gymnastikafdelingen blev gjort til en selvstændig afdeling under skyttekredsen. Til stiftelsesmødet i oktober 1898 mødte der »16-17 yngre mennesker, mest af handelsstanden«. Man vedtog kun at optage medlemmer over 17 år og oprette et særligt hold for de 14-17-årige, hvis der meldte sig nok.

Denne opdeling opfattede nogle af byens håndværkerlærlinge som et forsøg på at holde dem uden for gymnastikundervisningen. De fleste lærlinge var jo mellem 14 og 17 år, så de kunne ikke blive medlem af skyttekredsens gymnastikafdeling. De indkaldte derfor til stiftende møde i deres egen forening »Skive Gymnastikforening« den 30. oktober 1898.

Nu havde Skive hele to gymnastikforeninger!

Skyttekredsens gymnastikafdeling overlevede ikke balladen om lærlingenes

adgang til at deltage i gymnastikken. Derefter opgav skyttekredsen forsøget på at dyrke gymnastik som led i kredsens arbejde.

Andre var klar til at træde til! Skive Gymnastikforening, senere Skive Gymnastik- og Boldklub og Skive Håndværkerlærlinges Boldklub »Olympia« førte gymnastikken videre i det næste årti, indtil alle byens gymnaster i 1908 samledes i Skive Idrætsklub.

Men inden vi kigger nærmere på disse foreninger, vil vi stoppe op og kigge lidt på de nye sportsgrene, som kom til Skive i 1890'erne. Vi har allerede nævnt de to boldspil cricket og fodbold, som Skive Gymnastikforening introducerede i 1890.

Sporten

Den engelske sport kom for alvor til Danmark i 1870'erne og 1880'erne. Interessen opstod først i København og derefter bredte den sig langsomt ud over provinsen.

I »Skive Avis« for den 20. juni 1887 findes en lille artikel »Sporten i Danmark«, som fortæller lidt om sportens udviklingsstade i 1887:

»Navnlig i de tre sidste år har sporten herhjemme og særlig da for hovedstadens vedkommende vundet betydelig udbredelse. Overalt på fridagene ser man ungdommen ivrigt beskæftiget med idrætters udøvelse«.

Artiklen giver et rids over de sportsgrene, som var mest populære blandt københavnernes i 1887. Først nævnes hestesporten, dvs. væddeløb eller trav, som

har været dyrket siden 1868. Dernæst nævnes sejlsporten, dvs. lystsejlad, men der sejles også kapsejladser. Rosporten har været dyrket siden 1866 og var allerede ved at være gennemorganiseret. I 1886/87 oprettedes »Dansk Forening for Rosport«. Københavnerne dyrkede også gymnastik i form af den danske militærgymnastik. Cyklesporten slog igennem i København i slutningen af 1870erne. »Dansk Bicycle Club« kørte baneløb og udsatte præmier til rekorder i landevejskørsel. »Cyklesporten er sikkert den gren, som har taget det største opsving« og den var nu den mest populære sportsgren i København. Af boldspil dyrkedes cricket, fodbold og langbold. Mændene spillede cricket og fodbold, mens kvinderne spillede langbold. »Netspillet Lawntennis er endnu ikke meget brugt«. Kjøbenhavns Boldklub nævnes som den førende boldklub, men det nævnes også, at der »blandt de socialistiske fagforeninger er gjort forsøg på at indføre boldspillet, men det holder sig næppe i længden«.

Hvordan så det ud i Skive?

Ja, her gik det jo lidt langsommere med at indføre sporten end det gjorde i København.

I Skive Folkeblad den 13. april 1896 findes der en status over sporten i Skive, skrevet af »En ivrig Sportsmand«. Den anonyme sportsmand indleder sin oversigt med at fastslå:

»Det kan ikke siges, at sporten i Skive står på noget højt standpunkt. Af sportsgrene dyrkes der her så godt som ingen. Ungdommen her i byen har sin fritid kærere end som så. Sådant

En gentleman fra Skive på vej ud for at få frisk luft - manufakturhandler P.M. Harder, Adelgade 9, til hest ca. 1905.

ne sportsforeninger som cykleklub, cricketforening, roklub, skøjteløberforening, gymnastikforening osv. kan slet ikke fæste rod her i Skive. En skytteforening er her vel«, konkluderer den ivrige sportsmand, »men den har nok ikke nogen overvættes stor tilslutning, skønt den ellers arbejder både ihærdigt og godt.... Ja, sådan står sportsinteressen til her i Skive« og det er for sølle, når »ungdommen på landet ... har bedre blik for sportens betydning. Her dyrker man både skydning og gymnastik med en ihærdighed, der er al ære værd, og er boldspillet måske ikke nået ude på landet endnu, er det vel kun et tidsspørgsmål, når det optages«.

Så spørger han polemisk:

»Hvad er da den Skive-ungdom optaget af? Hvortil bruger den da sin fritid? Ja, det er mere end jeg kan give svar på, men jeg tænker, at den bruger at slå tiden ihjel i døs og dus.

Men her må der råbes ud! Ungdommen må stille til appel og der skal holdes en rigtig tordentale. Du Skive-yingling, tag dig sammen, ret ryggen og sigt mod målet! Som du nu er, forsummer du aldeles. Du forkrøbles både på ånd og legeme, dit øje er sløvt og dit blik mat, dine lemmer er slappe og sitrende uden spændstighed og muskelkraft og hele din person er viljesløs, veg og bøjelig som et siv. Du mangler fuldstændig energi og legemskraft. Og som dit legeme, så din sjæl. Du har ikke noget højere ideal og ædlere stræben; hele din tankegang kredser omkring gøgl og tant. Du kan ikke på langt nær stå mål med selv den allerusleste bondekarl.

Og hvorfor? Fordi du aldeles forsømmer at pleje og udvikle din ånd og dit legeme«.

Hvorfor er ungdommen i Skive nu så sløv? Den »ivrige sportsmand« peger først og fremmest på en ting:

».. det er den latterlige, hovmodige, indbildske, vigtige og storsnude »følen sig«, der er så fremherskende her.

Den ene ser ned på den anden, den ene klasse føler sig bedre end den anden. Det er sådan lige fra oven og nedefter lige fra embedsmanden til læredrengen. Kunne man f.eks.

her i Skive tænke sig, at kommisserne og håndværkssvendene kunne gå i spænd sammen. Næppe! Kommisserne ser ned på svendene som laverestående skabninger, og svendene betragter kommisserne som nogle opblæste vigtigmagere.

Men når forholdet er det, at standsforskelle og hovmod er så udpræget her bliver det så vanskeligt at holde nogen slags idrætsforening i Skive, thi på øvelsesmarken *må* alle være lige.«

På trods af de store klasseforskelle i Skive mener den »ivrige Sportsmand« alligevel, at der må gøres et forsøg. Man bør prøve at oprette en cricketklub, for

»cricketspillet er noget af det mest styrkende, man kan tænke sig. Det bringer enhver legemsmuskel i bevægelse.

Ville det ikke være hyggeligt og oplivende her i byen at kunne se, ligesom man ser i andre byer, en skare ungdom om søndagen boltre sig af hjertens lyst på sportsøvelsespladsen. Jeg mener, at det også ville være både til glæde og gavn for ungdommen selv.«

Ud i den friske luft!

De sportsgrene, som den »ivrige Sportsmand« nævner i sit indlæg i Skive Folkeblad, har en ting tilfælles: De udøves allesammen udendørs - ude i naturen og den friske luft. Netop dette er noget, som gentagne gange bliver fremført som et argument for at dyrke sport i Skive. I 1890'erne måtte de første sportsfolk nemlig agitere for sporten, forklare, hvorfor de unge burde dyrke sport. I dag behøver sporten næppe nogen begrundelse, men for 100 år siden var sporten noget nyt, noget der krævede en forklaring.

Hvorfor var det så vigtigt for de unge at komme ud i den friske luft?

Indtil 1890'erne var det især for kommissær og handelsbetjente et problem overhovedet at få mulighed for at komme ud. Arbejdstiden var så lang, at der faktisk ikke var tid til at komme ud i den friske luft.

I Skive Folkeblad for den 15. september 1884 rejses problemet i et læserbrev, skrevet af »En handelsbetjent«. I brevet opfordrer han købmændene, »principalerne«, til at nedsætte arbejdstiden, så de ansatte kan få fri om aftenen. Han konstaterer, at arbejdstiden faktisk sluger den hele dag. På hverdage er den fra klokken 6 om morgenen til klokken 10-11 om aftenen, og oven på det er der jo ikke andet at gøre end at gå i seng og sove for at begynde forfra næste morgen tidlig. På søndage var butikkerne også åbne, men i selve kirketiden (10-12) var der lukket. Det gav lidt frihed, men

»for manges vedkommende indskrænker den sig til nogle få timer og hvis man ovenikøbet går i kirke, så er der ikke så megen tid til overs, at man kan nå at gå fra byen og ned til skoven og hjem igen. Den stadige mangel på frisk luft gør, at de ansatte bliver svagelige og gamle før tiden«.

I løbet af 1890'erne voksede de butiksansattes fritid. Men hvad benyttede de så deres fritid til? Det diskuterer en anonym læserbrevsskribent, »T.«, i Skive Folkeblad den 28. februar 1899:

»De unge handels- og kontorfolk udnytter deres knap tilmålte fritid forkert. Den bliver sjældent, for ikke at sige aldrig, desværre, brugt til at deltage i små selskabelige sammenkomster i familierne, for de bliver nemlig aldrig inviteret, så deres interesse for familielivet bliver ikke højnet. De er henvist til at slå deres fritid ihjel på offentlige steder,

det bliver en vane for dem at søge til kros, og selvom denne anvendelse af deres søndage og aftener efter forretningens lukning måske i begyndelsen har et ganske uskyldigt præg, idet de kun søger disse steder hen for at læse aviserne, ryge en cigar og være sammen med kollegaer, så udvikles der dog let en trang til disse offentlige forlystelser og heri ligger fejlen. Thi ikke alene kræver disse fornøjelser mere i pekuniær henseende end deres evne strækker til, men der udvikles let en hang til restaurationsliv, som ikke er heldig og på deres fremtidige bane let kan blive skæbnesvanger«.

Heldigvis er der en løsning på disse ikke særlig rare udsigter!

»Det gælder om at lede de unge handlende ind på en virksomhed, som optager deres interesse og samtidig udvikler deres ånd og legeme, så er meget vundet«.

Løsningen er at dyrke sport! Og hvilken sport? Rosport, mener »T.«:

»Her har vi jo den dejlige fjord, og når det blæser noget, åen med dens smukke omgivelser. Hvilket smukt syn vil det ikke være en klar sommerdag at se de raske roere med de lette, pilsnare både live op på fjordens eller åens spejlblanke flade og hvilken ganske anden sund og værdig idræt vil en søndag tilbragt med den udviklende roning ikke være for de unge mennesker end den nu sædvanlige anvendelse. Der hører ganske vist en del anstrengelse og træning til for de unge mennesker forinden det lykkes for dem at blive dygtige roere, men det overvindes nok, når de først får øjet op for det sunde og hærdende i en sådan idræt«.

Derfor foreslår han, at de unge handelsfolk i Skive opretter en roklub.

Roningen har altså mange fordele: Roerne kan udvikle sig fysisk samtidig med at de får en stor naturoplevelse ved at

færdes på »den dejlige fjord«, og de to ting i forening er med til at skabe et legemligt velvære, men også et åndeligt overskud, som roerne kan udnytte i deres dagligdag! Derudover er der også det særlige plus ved de unges roning, at de ældre borgere, som motionerer ved at gå tur langs stranden både får en naturoplevelse og en oplevelse ved at se de raske roere fare forbi ude på vandet.

Turistsporten

For »T.« drejer roningen sig ikke om resultater - om at ro hurtigt! Det drejer sig om at udvikle legemet og derigennem styrke sin ånd gennem naturoplevelsen.

Denne holdning går igen i mange af de betragtninger om sporten, som i disse år kom frem i aviser og tidsskrifter. Resultaterne er ikke så vigtige, selvom det jo ligger indbygget i sporten, at den drejer sig som resultater i tid, afstand eller vægt, sekunder, centimeter og gram.

En artikel i Skive Folkeblad den 26. september 1898 underskrevet »Christian« fremhæver denne problemstilling. Det sker i en artikel med overskriften »Cyklesport« - en overskrift, der ikke dækker artiklens indhold. Artiklen har en under-overskrift »Gennem Østsalling og på Fur«. »Christian« indleder:

»Det er til og for cyklister, jeg skriver. Cyklister i indskrænket forstand - ikke for sådanne, som på en bane gør alt muligt for at knække halsen, heller ikke for sådanne, som suser ad landevejene til skræk for mennesker og dyr blot for at tilfredsstille en ubegribelig trang til at komme et stykke vej i kortest mulig tid. Nej, jeg skriver til og for cyklister, som en yndig sommerdag, en søndag for eksempel, vil gøre en udflugt for at se sig om og modtage indtryk, som er værd at gemme«.

De indtryk, som det er vigtigt at modtage, er indtryk af landskabet, af naturen, som cyklisten kører igennem. Resten af artiklen er nemlig en beskrivelse af, hvad man kan opleve, hvis man cykler fra Skive op gennem Salling til Branden og tager over til Fur.

Artiklen handler altså ikke om kapcykling, men om turistcykling! Det gælder om at køre ud i naturen med alle sanser åbne og lægge mærke til og indoptage de indtryk, som man får af det landskab og det miljø, som man færdes igennem. For »T.« og for »Christian« drejer det sig om at komme ud i naturen, ud i den friske luft, og det kan man komme ved at dyrke sport.

I en artikel i Skive Avis den 25. juni 1892 går skribenten så vidt, at han siger, at »friluftslivet og sporten optræder som omtrent entydige begreber«. Artiklen nævner nogle eksempler på, hvordan man kan bevæge sig ud i naturen samtidig med, at man dyrker sport. Man kan f.eks ro eller cykle, men man kan også gøre det på en helt ny måde:

»Cyklen viste vej til en hidtil ret uænset sport, enkeltmandssporten, repræsenteret gennem fod- og turistsporten. At denne har en fremtid for sig, tør anses for givet. De turister, hvis midler er jernbane og dampskib, og hvis mål er besøg i fremmede lande eller i ukendte egne og de sportsmænd, hvis mål vel tildels er de samme, men som tillige tilstræber det legemlige velvære og den legemlige udvikling en rejse i en jernbanekupe aldrig kan give, vil sikkert for en stor del slutte sig sammen, forene målene og tildels midlerne og således tilsammen skabe den rette turistsport«. (SA 25.6. 1892)

I artiklen nævnes, at et københavnsk sportsblad planlægger at arrangere en

Skive Fodsporsforening, fotograferet under »Tour de Herning« i 1905.

»Fodsporsfolkene« er siddende fra venstre: 2 ukendte, P. Knudsen, Roslev, grosserer Jens Buemann, købmand Hans Munch, Viborg, lervarefabrikant A.S. Jacobsen, sagfører Bøttern, bogtrykker L. Pedersen, købmand Outzen og snedkermester Madsen.

Stående ses fra venstre: 2 ukendte, købmand Jens Just, fiskeeksportør Spellerberg, malermester A.C.O. Olesen, snedkermester Kloch, købmand J.C. Stilling, købmand P.K. Breum, købmand Bødker, konsul Albert Dige, direktør C.C. Hansen, Skive Jernstøberi, hotelejer Christiansen, Hotel »Phønix« og konditor Hansen.

fodspors- eller turisttur til Jylland. Turen skulle foregå under vejledning af fodsporskyndige sportsmænd og strække sig over et tidsrum af en halv snes dage. Byerne ville man undgå, hvorimod man ville campere i medbragte telte.

Den omtalte tur blev ganske vist ikke til noget, men i aviserne kan man finde flere andre omtaler af begrebet turistsport. I 1896 omtales en gruppe lystrejsende - som man kalder dem - fra Haderup, som er på en lang vandretur gennem hedestrækninger på Mors og Thy. I 1906 omtales bladet »Ungdommen«s fodtur. Bladet, der redigeredes af skolebestyrer A. Jensen, Skive Døtreskole, arrangerede en vandretur gennem hedeområder i Vestjylland med overnatninger i telt, lo og lade. Turen varede 14 dage, og det kostede 20 kr. at være med.

Fodsporsporten kom også til Skive. I 1906 tog den selskabelige »Skive Fodsporsforening«, hvis medlemmer kom fra Skives satte borgerskab, på »Tour de Paris« - til Herning. Hvor meget, medlemmerne fik gået, vides ikke, men de kom ihvertfald på kro!

Efter samme gælder for medlemmerne af den ligeledes selskabelige »Skive Fodsporsforening »Spurt«, der blev stiftet i november 1913. Skive Avis beretter:

»Efter i sommerens løb at have foretaget en del fodsporsture, bl.a. Viborg-Skive, Branden-Skive, Vinderup-Skive, Jebjerg-Skive o.s.v., stiftedes igår ved en meget animeret frokost i Kjærgårdsholm Kro Skive Fodsporsforening »Spurt«. Bestyrelsen er følgende: Fiskeeksportør Spellerberg (formand), red. Vilhelmsen [Skive Avis] (næstformand), købmand J.P. Mikkelsen (kasserer), købmand

Ove Johannsen (sekretær). Revisorer er d'hr. Andersen (Engelsk Beklædningsmagasin) og restauratør Sejersen« (SA 17.11. 1913).

Carl Vilhelm Møller Hansen

En person sammenfatter på mange måder de ideer, der er omtalt i det foregående. Det er assistent i Skive Bank Carl Vilhelm Møller Hansen (1890-1973).

Møller Hansen var ivrig dyrker af naturen og den friske luft. Inspirationen hertil hentede han hos løjtnant J.P. Müller, der i 1904 udgav sin gymnastiklærebog »Mit System«. Müller bekæmpede indelukketheden i bylivet og agiterede for naturlivets velsignelser. I »Mit System« optrådte Müller næsten eller

helt nøgen på de billeder, hvor han demonstrerede sine øvelser.

Den 27. januar 1914 har en del af dagbladet »Politiken«s læsere sikkert spærret øjnene op, da de øverst på forsiden så et stort billede af en nøgen skøjteløber. Under billedet stod der bl.a.:

»Vi bringer et billede, der vil forbauselse selv mange sportsfolk: En skøjteløber, der foretrækker at løbe på skøjter uden noget som helst på ud over de særdeles nødvendige støvler, til hvilke jernene skrues på. Han er J.P. Müllerianer på en hals, han er viking frem for nogen, denne raske unge mand, som ovenikøbet til daglig sidder i et lummert banklokale i en af vore provinsbyer og tæller talkolonner sammen i store bøger« (Politiken 27.1. 1914).

Den dristige skøjteløber var Møller Hansen, der om vinteren hærkede sin krop

Den 18. januar 1914 blev Müllerianeren, bankassistent C.V. Møller-Hansen fotograferet af fotograf Charles Nielsen ved Lundbro på den oversvømmede og tilfrosne Skive Ådal. Fotografiet blev signeret af de to, udstillet i fotografens vindue i Vestergade og trykt på forsiden af »Politiken«.

ved nøgenskjøteløb, vinternøgenbadning og kælkning. Om sommeren dyrkede han lystfiskeri, fodsport og cyklede mange, lange ture. Cykelturene gav ham tilnavnet »Kilometer-Hansen«.

Som friluftsmenneske kom Møller Hansen naturligvis også til at interesse sig for spejderbevægelsen. Han var delingsfører i Frivilligt Drenges Forbunds Skiveafdeling fra 1910 til 1911, hvor han meldte sig ud, formentlig i utilfredshed med det religiøse præg i FDF. I 1914 stiftede han »Det danske Spejderkorps 1. Skive Trop »Drenges Vel««, som han var leder af i adskillige år. Han brugte nøgenkulturen i spejderarbejdet, og det var med til at give ham et noget ufortjent ry som en af Skives originaler.

Badning og svømning

Den foreningsbaserede sportsudøvelse begynder i Skive o. 1890, men allerede i begyndelsen af 1860'erne møder vi en interesse for at få organiseret sportsudøvelsen. I et anonymt læserbrev i Skive Avis for 31. marts 1862 foreslår en indsender, at Skive får en privatfinansieret badeanstalt med offentlig adgang.

»Alt giver mennesket for sit liv og søger at bevare sin sundhed ved alle de midler, egen kløgt tilsiger, eller lægens videnskabelige indsigt og erfaring ifald man ikke selv ved bedre besked end han foreskriver«

Et af midlerne til at bevare sundheden er badning:

»At der hertil er trang, vil man let kunne overtale sig om, når man en varm sommerdag passerer stien langs med engene [dvs. fra Østertorv til Havnevej]; de nøgne skikkelser af alle størrelser skyr ikke genen af de på sti-

en spadserende for en vistnok besværlig renelse og afkøling i åens sandsynligvis mindre rene og dermed mindre forfriskende vande. Man vil kunne overtale sig derom ved at se, hvorledes den private interesse har overvundet de vanskeligheder, som dermed for den enkelte er forbunden, for at kunne vederkvæge og styrke sig i det friske, rene søvand, idet der i det sidste par år er blevet opført flere små badehuse ved Krabbesholm Ladeplads«.

De velhavende skibonitter kunne altså selv klare sagen, men

»hvorledes kan den mindre bemidlede og især proletariats velvære og sundhed i denne henseende fremmes og befæstes«,

spørger indsenderen og fremsætter forslaget om badeanstalten:

»Tiden fordrer kraftanstrengelse; det friske vand har en mægtig kraft til at bevare et sundt og kraftigt legeme for en sund sjæl. Gid vi derfor endnu i denne sommer kunne opnå at få en tidssvarende offentlig badeanstalt!«

Indsenderens fromme ønske gik først i opfyldelse 10 år senere: I 1871 opførtes aktiebadehuset »Venedig« på Skive havn. I 1881 oprettede en række velhavende Skiveborgere et andet aktieselskab »Skive Badeanstalt«, som også byggede et badehus på Skive Havn. Nogle år senere opførte tobaksfabrikant C. Jespersen en privat badeanstalt ved havnen. I 1895 tilbød den allestedsnærværende gymnastiklærer Hartten svømmeundervisning ved en badebro ved badeanstalten »Sølyst« - også ved Skive Havn. Som man kan se af denne opremsning, var der stor interesse for svømning og badning - og måske ligefrem lidt pre-

Badeliv ved Skive Fjord ud for Krabbesholm Højskole en sommersøndag omkring 1910.

stige i at have (andel i) et badehus ved havnen.

I 1895 nævnes, at der skal være oprettet en badeanstalt ved en lille sø på Jebjerg Hede.

Første gang, man støder på svømningen som andet end motion og naturoplevelse, er i august 1897, hvor man i Skives 2 aviser kunne læse, at mejeribestyrer og cykelhandler Esper Andersen fra Jebjerg, der var også kendt som gymnastiklærer og cykelrytter, havde svømmet tværs over Hvalpsund på 19 minutter. Omtrent samtidig omtales også lærling Chr. Øgaard, som har et flot svømmeresultat. Nu begynder tiden også at betyde noget!

Man skal dog helt frem til o. 1920, før man på Skiveegnen begynder at interessere sig for målbare resultater på

svømmeområdet: Skive Idrætsklub arrangerede en svømmekonkurrence som led i sine store sportsfester, og i 1922 tog klubben svømning på programmet. Først nu kom der for alvor gang i konkurrence svømningen i Skive.

Hvem dyrker sport i Skive?

Inden vi tager fat på en gennemgang af Skives første sportsforeninger, vil vi prøve at give en beskrivelse af de miljøer, der stod bag foreningerne.

De aktive sportsudøvere kom næsten udelukkende fra to grupper: kommissær og kontorister og håndværkerlærlinge og -svende. Som allerede antydnet var der helt op til efter århundredskiftet et skel mellem disse grupper, som kom til udtryk i forskellige foreningsdannelser. Først i 1908 lykkedes det at samle de

Store smil på broen til Skive Badeanstalts dameafdeling på Skive havn ca. 1915. Bagest til venstre står opsynsdamen, fru Mathiasen, og de tre piger er Ragna Pedersen, Oda Andersen og Konny Rydtoft.

sportsinteresserede i Skive på tværs af
klasseskel i Skive Idrætsklub.

Handels- og Kontoristforeningen

De unge kommissær og kontorister var

bærende i en lang række af periodens
sportsforeningsdannelser.

I juni 1880 fik de et samlingssted i
»Handels- og Kontoristforeningen« - en
selskabelig forening, der også optog in-

teresserede principaler. Foreningen var en af de selskabelige standsforeninger, som Skive var så rig på i 1880'erne. Blandt de øvrige kan nævnes »Den nye Borger- og Håndværkerforening« for byens mest velhavende, »Borger- og Håndværkerforeningen« for håndværksmestre og småhandlende, »Skive Svendeforening »Heimdall« for håndværkssvende og »Skive Arbejderforening«.

Handels- og Kontoristforeningen havde fra 1885 lokaler i Slotsgade 1. Her samledes medlemmerne om aftenen til kortspil, avislæsning og selskabeligt samvær. Baller og en årlig sommerudflugt var også en vigtig del af forenin-

gens aktiviteter. Et vers, skrevet af kommis C.V. Ring til en fødselsdagsfest i »Risten« - foreningens kælenavn - kan give et indtryk af stemningen i foreningens lokaler:

»I aften blev man indbudt til at komme ned i »Risten«
og få sig et slag kortespil, en toddytår til whisten.

»Og ikke man laér et sådant bud sig byde tvende gange,
nej, lige straks man tørner ud: kan nogen mer forlange?«

(Cit. fra Jul i Skive 1949, s. 6)

I 1890'erne havde sportsforeninger som Skive Cykleklub og Skive Boldklub tæt

Medlemmer af »Handels- og Kontoristforeningen«, samlet i restaurant »Børsen«s have på hjørnet af Adelgade og Slotsgade i slutningen af 1880'erne.

»Handels- og Kontoristforeningen« havde lokale her fra 1885 til foreningens nedlæggelse i 1902. Foreningens formand, isenkræmmer Henrik Kloch, står som nr. 3 fra venstre i forreste række og bag ham ses foreningens vært, restauratør J.Chr. Rosleff.

tilknytning til Handels- og Kontoristforeningen, og noget lignende gælder formentlig også for Skive Skøjteløberforening - Skives første sportsforening - i 1880'erne og for Skive Roklub. Efter århundredskiftet gik Handels- og Kontoristforeningen i opløsning. Foreningens mangeårige formand, isenkræmmer Henrik Kloch døde i 1900, og året efter blev foreningen nedlagt (jvf. SA 22.9. 1901).

Håndværkerne

Ved siden af kommisserne og kontoristerne deltog byens håndværkerlærlinge og unge svende i oprettelsen af sportsforeninger i Skive.

Især lærlingene spillede en stor rolle. De var ikke så godt organiserede som kommisserne og kontoristerne, men der fandtes dog »vistnok ... en selskabelig forening« for »lærlingene her i Skive«, fortæller Skive Folkeblad i 1895 i en omtale af en lærlingeudflugt til Nykøbing. (SF 16.7. 1895).

Lærlingene manifesterede sig første gang ved oprettelsen af Skive Gymnastikforening i 1898 (sammensluttet 1901 med Skive Boldklub til Skive Gymnastik- og Boldklub (SIK)) og i 1903 oprettede nogle lærlinge Skive Håndværkerlærlinges Boldklub »Olympia«, som siden fik tilknytning til den lokale arbejderbevægelse.

Skive Skøjteløberforening 1885-86

I 1885 dannedes Skives første sportsforening. Initiativet kom fra kommisser og andre unge handelsfolk - formentlig med

tilknytning til Handels- og Kontoristforeningen.

Der har været løbet på skøjter i Skive før 1885. I 1880 bekendtgjorde Konrad Christensen, at han havde lavet en skøjtebane på Mads Christian Sørensens eng i Skive. Det kostede 10 øre pr. person at benytte banen. (SA 16.12. 1880)

I 1885 dannedes så en skøjteløberforening. Foreningens opgave var at »danne en bekvem bane og arrangere forskelligt morskab på isen«. Skive Skøjteløberforening fik straks 50 medlemmer og banen blev anlagt på ingeniør Fugls eng ved Skive Å. Foreningen eksisterede kun godt et årstid, men nåede dog at afholde generalforsamling i efteråret 1886 og få lavet en ny skøjtebane i vinteren 1886/87 - denne gang på oversvømmede engarealer ved jernbanen i Brårup.

Skøjteløb foregik derefter uorganiseret, indtil foreningen »Vinteridrætten« oprettedes i 1930 af skøjte- og skiløbere.

Som et kuriosum kan det tilføjes, at der den 27. oktober 1909 blev oprettet en rulleskøjteklub i Skive. Rulleskøjteklubben, der fik fabrikanthandler H.J. Andersen, EBM, som formand, og isenkræmmer J.P. Mikkelsen som næstformand, havde bane på hotel »Phønix« i Østergade. Få dage efter åbnede der også en bane i Teatersalen. Her gik det gemytligt til: En aften var der musik under løbene, og der blev arrangeret opvisning i kunstrulleskøjteløb af en herre og to damer. Og man kunne få serveret en genstand, når man holdt pause under rulleskøjtekørslen.

Kvinderne kunne også være med, når der skulle løbes på skøjter. Her er fire ukendte Skivekvinder i deres flotteste vintertøj på besøg i fotograf N. Jepsens atelier o. 1890. Kvinden til venstre har åbentbart været så stolt af sine skøjter, at de skulle med på billedet!

*De første cykler kom til Skiveegnen i slutningen af 1880'erne, og få år efter var de nærmest al-
lemands-eje. Den nye cykel kom ofte med i fotografens atelier som her, hvor fotograf Martin
Jensen i 1895 fotograferede sin hustru Jenny i cykle-dress.*

Skive Cykleklub 1889-93

Det er i begyndelsen af 1890'erne, der for alvor kommer gang i sportsudvekslingen i Skive. Interessen samlede sig først om det nye transportmiddel: cyklen.

I slutningen af 1880'erne kom de første cykler til Skiveegnen. En af de allerførste, der købte sig en, var mejeriejer og gymnastiklærer på Salling Højskole, Esper Andersen, Jebjerg Mejeri. Allerede i 1890 åbnede Esper Andersen en cykelforretning i Jebjerg, cykelforretningen »Jyden«.

I maj 1889 var der så mange cyklister i Skive, at man kunne stifte »Skive Cykleklub« med 12 aktive medlemmer.

I september 1890 blev det første cykelløb på Skiveegnen kørt. »Jydsk Cykle Union« arrangerede et 6 miles løb (ca. 45 km) fra Højslev Station til Viborg og tilbage. Der deltog ingen medlemmer af Skive Cykleklub i dette løb.

I Skive-klubben lagde man i stedet vægten på cykeludflugter. Klubben var delt i fire afdelinger med hver sin køreformand, der havde til opgave at planlægge og lede de udflugter, som klubben vedtog at tage på. Udflugtsmålene fastlagdes på generalforsamlingerne. I 1891 havde man f.eks. besøg af Viborg-klubben, som man hyggede sig med ved den obligate fællesspisning m.v. I juli samme år cyklede man til Rydhave, hvor man mødtes med Holstebro Cykleklub.

Der blev efterhånden også interesse for at deltage i kapcyklinger. I juni 1891 deltog nogle af klubbens medlemmer i et cykelløb i Silkeborg, og den 30. august samme år afholdt klubben sit første cykelløb. Det var et tre miles (ca. 22 km)

landevejsløb mellem Skive og Bostrup. Blandt de fem deltagere i løbet møder vi nogle af 90'ernes mest kendte lokale cykelryttere. Vinder af løbet blev Esper Andersen, Jebjerg, der kørte turen på 57 min. 6 sek., derefter kom købmand H.C. Bering, Skive og på tredjepladsen Randrup fra Rybjerggård.

Arrangementet sluttede som næsten alle cykleklubbens arrangementer med en animeret fællesspisning og et livligt bal.

Jyllandsløbet 1892

I august 1892 fandt 90'ernes største sportsbegivenhed sted. Et af Skive Cykleklubs medlemmer opnåede europæisk berømmelse på sin indsats!

Mejeriejer, cykelhandler og gymnastiklærer Esper Andersen, Jebjerg Mejeri, vandt det store cykelløb »Jylland rundt«.

Løbet var det hidtil længste, der var kørt i Danmark. Det var på ialt 77 danske mil (ca. 550 km), som skulle køres i et stræk. Det blev kørt den 7.-8. august 1892 på en rute med start i Århus. Herfra kørte rytterne først til Kolding, så via Herning til Ringkøbing, derefter via Holstebro, Skive, Viborg og Hobro til Ålborg og herfra tilbage til Hobro og via Randers til målet i Århus.

Løbet samlede 18 deltagere, heriblandt nogle af Danmarks bedste cykelryttere. Vinderen, Esper Andersen, gennemførte løbet på 36 timer og 10 minutter. Men ikke nok med det! En anden af de unge Skive-cykelryttere, Randrup fra Rybjerggård, blev nr. 3, og en ung student

Skive Cykleklub (1889-1893) koncentrerede sig om at arrangere cykeludflugter til nabobyerne, naturskønne steder o.l. Her er nogle af klubbens medlemmer draget til Viborg o. 1890. Klubbens formand, manufakturhandler Jean Sachs, står som nr. 5 fra venstre med kalot. Hans to sønner, der fik lov til at komme med på turen, ses til venstre for faderen i stribede trøjer.

fra København, L. Andersen, født i Hindborg, blev nr. 4.

Det var en kolossal sejr for »Salling-cykelrytterne«, som de hurtigt blev døbt! Esper Andersens sejr vakte stor opsigt lokalt, nationalt og internationalt. Da han kom til Skive efter sejren fik han en heltemodtagelse. Der var over 1000 mennesker på Skive Banegård for at modtage ham. Skive Cykleklub, der fejrede de tre Sallingryttere ved en stor festmiddag, fik en stor tilgang af medlemmer.

Esper Andersens gamle ven, den unge

digter Jeppe J. Aakjær, sendte sejrherren et hyldestdigt:

»Endnu en hilsen til en kronet helt på cyklesportens hurtigflyver-felt, der tog de syv og syvty mil med glans og fik sit leve og sin laurbærkrans - thi jeg har læst med fryd i »Politiken« at »bonden Esper Andersen fra Jebjerg« fik'en.

Så er du nu den største »fremskridtsmand« ej blot i Jylland, men det ganske land; der var anledning til - pr. brev - at trykke din hånd og ønske dig et smukt tillykke! der var anledning til sit glas at hæve og råbe: »Danmarks cykle-vovhals leve!«

Og du blir ej forrykt af mængdens måben,
ej tummelumsk af al den hurraråben.
Idag en helt imorgen smør at ælte -
jeg ledte længe efter slige helte«

Også på landsplan vakte Esper Andersens sejr opsigt. Han havde besejret nogle af de bedste københavnske cykelryttere og det fik nogle af Københavner-aviserne til at omtale Esper Andersens sejr. I Politiken skrev man under overskriften »Bondens Sejr«:

»En sådan præstation vidner om, hvor uendeligt langt vore bønder er forud for andre landes i kultur. I udlandet ville noget sådant være utænkeligt og man ville føle disse jyske bønders ridt som et budskab fra det 20. århundrede«. (SA 15.8. 1892)

For Politiken var Esper Andersens sejr »en kultur- og verdenshistorisk begivenhed«, som der står i Skive Avis' referat af Politikens artikel.

Politikens omtale af Esper Andersen gik ikke upåtalte hen. En skribent, der kaldte sig »En Onkel«, skrev i Politiken, at

»ganske vist har bønderne nok bedre ben end de københavnske kontorister, men at drage sammenligning mellem benkræfter og kultur«

syntes »Onkel« var at gå for vidt, ligesom det var for groft at kalde Esper Andersen for »en bærer af åndsliv på grund af et par stærke ben«. Derimod var »Onkel« godt tilfreds med, at Esper Andersen efter at have udført sin cykelbedrift straks tog hjem og gik igang med smørproduktionen på sit mejeri igen. Denne afslutning på løbet

»taler højt til ære om mandens karakter. Man ser deraf, at den gode jyske gårdmand endnu ikke har taget skade på sin sjæl. Fremfor med tungen ud af halsen at fare rundt til baner, til meetings og føre kampen videre for medaljer, spiseskeer og vinpokaler går han straks tilbage til sin jævne dont«. (Cit. i SA 15.8. 1892)

Men »Onkel« tog fejl i sin vurdering af Esper Andersen. Han var ikke bare en sindig jysk mejerist, der havde købt sig en cykel og i sin fritid havde trænet sig op til at kunne slå de bedste københavnske cykelryttere. Esper Andersen var nemlig en slags professionel!

Han var født i 1859 i Lyby og havde i 1884 grundlagt Jebjerg Mejeri. Samme år blev han ansat som gymnastiklærer på Salling Højskole, hvor han var med til at indføre den svenske gymnastik i Salling. I 1890 åbnede han cykelforretningen »Jyden« i Jebjerg, som snart blev en af Jyllands største. Han kom altså langt fra pløjemarken.

Han havde da også gennem lang tid trænet bevidst for at vinde løbet. Selve løbet gennemførte han næsten professionelt. Han havde et korps på hele 4 pacerer med til at støtte sig forskellige steder på ruten. Det var hans broder, cykelhandler Peder Andersen, Gedsted, to andre brødre og en af Sallings bedste cykelryttere, Dalsgård. Hans cykel var en specialbygget »Rudge«, der kun vejede 15 kilo. Selv på kosten undervejs havde han tænkt! I Ålborg spiste han et rå æg, et par skiver franskbrød og drak en kop bouillon. Efter løbet regnede en avis ud, at han ialt havde spist 25 rå æg, en kylling og 3 bøf!

Førstepremien i løbet var på 200 kr. kontant, og det var jo nok værd at gå ef-

Vinderen af Jyllandsløbet 1892, mejeriejer og cykelhandler Esper Andersen, fotograferet efter sejren.

For at vinde det store cykelløb, greb Esper Andersen det professionelt an. Han anskaffede en specialbygget »Rudge« cykel, der kun vejede 15 kilo.

ter, men det, der har haft størst interesse for Esper Andersen, var nok reklameværdien. Netop i denne periode udbyggede han og broderen, Peder Andersen, deres aktiviteter på cykelområdet. De opbyggede begge to - bl.a. ved at deltage i div. løb som cykelryttere - store cykelforretninger og i 1894/95 startede de i fællesskab cykelfabrikken »Jyden« i Gedsted. Efter en brand flyttedes fabrikken i 1899 til Ålestrup. Fabrikken kom hurtigt op på en produktion på 12.000 cykler om året og nåede en millionomsætning. Det var en stor industri, de to brødre fra Lyby grundlagde.

Sjællandsløbet 1892

»Salling-rytternes« succes blev næsten total, da der få uger efter kørtes et tilsvarende løb på Sjælland. »Sjællandsløbet«, der var på 66 mil (ca. 460 km), blev kørt den 1. september 1892. Vinder blev et af medlemmerne af Skive Cykleklub, Randrup fra Rybjerggård (nr. 3 i Jyllandsløbet), der som næsten den eneste i meget hårdt vejr var istand til at gennemføre løbet indenfor den fastsatte tid.

Skive Cykleklubs store sæson kulminerede i et stort arrangement i Skive den 18. september, hvor klubben afviklede et 3-mils og et 1-mils landevejsløb. De to løb samlede omkring 1500 tilskuere (til sammenligning var Skives indbyggertal i 1890 på 3747).

Med denne store interesse skulle man tro, at Skive Cykleklub havde en stor fremtid for sig, men sådan skulle det ikke gå. Den 30. maj 1893 - knap 10 måneder efter Esper Andersens og Randrups store triumfer - blev der ind-

kaldt til ekstraordinær generalforsamling i Skive Cykleklub. Generalforsamlingen endte med klubbens opløsning...

Salling kommer med!

I stedet koncentrerede cykelsporten i Skive og Salling sig om Jebjerg, hvor Esper Andersen havde sin cykelforretning og sit mejeri.

Mange af de følgende års bedste Sallingcyklister blev nemlig ansat som mejerister på Jebjerg Mejeri. I 1896 oprettedes der en cykleklub i Jebjerg. I juni 1896 afholdt klubben et 3-mils cykelløb med enkeltstart, som samlede 11 deltagere, heraf tre mejerister fra Jebjerg. Jebjerg-mejeristerne vandt! De var så gode cykelryttere, at de også kunne gøre sig gældende på jysk plan. De deltog i flere store jyske løb med godt resultat. Klubben fik et godt samarbejde med cykleklubben i Gedsted, hvor Peder og Esper Andersens cykelfabrik »Jyden« nu var i fuld gang. Jebjerg Cykleklub var flere gange på besøg i Gedsted, og modtog også klubben fra Gedsted som gæster i Jebjerg.

Slutningen af 90'erne blev en grødetid for cykelsporten. Der var kommet klubber i Skive (se nedenfor) og Jebjerg i 1896, og nu smittede eksemplet i Balling (Sydsalling Cykleklub) og i Durup. I maj 1897 oprettedes en cykleklub i Højslev. Klubben fik 14 medlemmer og eksisterede ihvertfald frem til 1902. Sydsalling Cykleklub eksisterede frem til århundredeskiftet, mens det ikke kan afgøres, om der overhovedet kom gang i klubben i Durup. Det samme gælder for to nye forsøg i Durup i 1901 og 1906.

Cykelrytteren Esper Andersen i cykeldragt og med cykelmedaljer på brystet, fotograferet af fotograf B. Vorbeck i Jebjerg ca. 1895.

I 1907 forsøgte man igen i Balling. Den nye klub fik navnet »Balling Cykle- og Turistklub«. Dette navn er dækkende for de aktiviteter, der foregik i egenens cykleklubber omkring århundredskiftet. Klubberne deltog i cykelløb, men lagde ligeså stor vægt på turistturene - udflugterne. Gang på gang annoncerede de i aviserne med udflugtsture. F. eks. vedtog man på Sydsalling Cykleklubs generalforsamling i 1899 at lave ture om sommeren til Fur, Silkeborg, Vesterhavet og Ålborg.

Skive Cykleklub/Dansk Cykle Ringskivekreds 1896-1905

Den 10. september 1896 fik cykelrytterne i Skive igen en klub. Blandt stifterne

var mekanikus J.A. Madsen, der drev en lille cykelfabrik, og matematiklærer P.C. Petersen, tidl. formand for Skive Skyttekreds. P.C. Petersen blev klubbens formand. Han deltog ikke selv i løbene, men hans søn, Emanuel Peteren, vandt flere cykelløb i slutningen af 1890'erne.

Blandt klubbens fremtrædende ryttere kan nævnes de to mekanikerlærlinge Olaf Damgaard Jensen, ansat hos cykelmekaniker Jensen, og Vilhelm Møller, ansat hos mekanikus J.A. Madsen.

Klubbens formand, matematiklærer P.C. Petersen var nok - ved siden af Esper Andersen - Skiveegnens kendteste cyklist ved århundredskiftet. Gang på gang omtaltes han i aviserne. Den 22. oktober 1899 kunne han fejre et flot re-

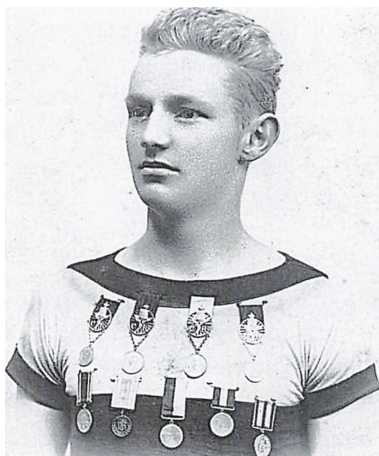
Medlemmer af Skive og Viborg cykleklubber, fotograferet ca. 1896. Flere af cyklisterne har cykelmedaljer på brystet, deriblandt den kvindelige cykelrytter til venstre.

sultat: Han havde da foreløbig kørt 1000 mil (godt 7000 km) på sin cykel i 1899. Årsresultatet blev på 1176 mil. P.C. Petersen var da 50 år, lærer ved Skive skolevæsen og kendt som lidt af en original. De mange mil var kørt på en cykel, en Naumann, købt hos Esper Andersen i Jebjerg. Esper Andersen var med til at arrangere en fest i Skive Cykleklub for P.C. Petersen, og han og Peder Andersen mødte op og skænkede den dygtige cyklist et kaffeservice for hans indsats på Naumann-cyklen.

Cykelsporten dør ud!

Der var stor publikumsinteresse for cykelløbene. Hver gang, der afholdtes cykelløb i Skive, mødte tilskuerne talstærkt frem.

I 1897 afholdt Skive og Holstebro Cykleklubber således et fællesløb på en rute i Salling med start på Holstebrovej. Løbet blev vundet af P.C. Petersens søn,

Cykelmekaniker Wilhelm Møller var en af Skives mest vindende cykkelryttere omkring århundredskiftet.

Emanuel. Løbet samlede ca. 1000 tilskuere ved startstedet på Holstebrovej, og ved målet ved Fattiggården på Resenvej var der ca. 1500 tilskuere.

I juli 1900 afholdt nogle unge et cykelløb ved Skive. De havde selv arrangeret løbet, som samlede knap 1000 tilskuere.

Der var altså ikke mangel på interesse for cykelsporten, men alligevel forsvinder alle cykleklubberne på Skiveegnen lige efter århundredskiftet. Skive Cykleklub holdt sin sidste generalforsamling i 1901 og derefter holdt den organiserede cykelsport i Skive pause i flere år. I 1904 og 1905 arrangerede Skive Cykleklub igen enkelte cykelløb.

I efteråret 1906 arrangerede Skive Håndværkerlærninges Boldklub »Olympia« fem landevejssløb, der vakte ret stor interesse, men derefter ophører cykelløbene i Skive.

Det er vanskeligt at finde ud af, hvorfor interessen for cykelløb forsvinder så brat. Det kan ikke skyldes mangel på gode resultater. I 1900 vandt Wilhelm Møller, Skive Cykleklub, »Jyllandsløbet«, og både cyklisterne fra Skive og Jebjerg Cykleklubber gjorde sig fordelagtigt bemærket i flere andre løb. En mulig forklaring på den manglende interesse kan være, at der nu kom en række andre muligheder for den sportsinteresserede ungdom: cricket, fodbold og roning.

Skive Boldklub

Interessen for boldspil i Skive opstod i 1890'erne. I 1886 nævnes ganske vist en cricketklub i Skive, men det eneste den

har efterladt, er en sang fra cricketklubbens punch-bolle.

I 1890-91 spillede medlemmer af Skive Gymnastikforening cricket og fodbold om sommeren.

Skive fik sin første levedygtige cricketklub i 1896. Klubben stiftedes i april 1896 efter en avisdebat. Debatten startede med en kritik af Skive-ungdommens sløvhed (se foran). Kritikken mundede ud i et forslag om at oprette en cricketklub i Skive. Forslaget blev diskuteret i Handels- og Kontoristforeningen. Diskussionen fik til resultat, at 7 af foreningens medlemmer gik igang med at tegne medlemmer til en cricketklub i Skive.

Dette snævre udgangspunkt skabte en del kritik i aviserne. Der blev en mindre læserbrevsdebat, og Skive Folkeblad kunne ligefrem oplyse, at håndværks-svendene i Skive overvejede at starte deres egen cricketklub.

Der kom ikke noget ud af disse overvejelser, men til gengæld kunne Skive Folkeblad meddele, at »Handelsstandens Cricketklub«, som bladet kaldte den, på forhånd havde fået tegnet nogle og tyve medlemmer på et møde i Handels- og Kontoristforeningen.

På grundlag af disse tilsagn stiftedes »Skive Boldklub« den 22. april 1896. Klubben fik 40 medlemmer, »dels kommissær, dels håndværkere«. Det blev kommissærerne, der kom til at dominere - i hvert fald i bestyrelsen, der fik ikke mindre end 3 kommissær som medlemmer. Formand blev kommissær A.C. Ulsted, og blandt de øvrige bestyrelsesmedlemmer kan nævnes lærer Johansen og bødker-

svend Knud Kring, der senere deltog i stiftelsen af Skive Gymnastik- og Boldklub i 1901. Klubben fik cricketbane overfor Skive Banegård på Viborgvej.

Allerede i september 1896 var klubben klar til sit første store arrangement. Sammen med Skive Skyttekreds afholdt man en sportsfest i Skive. Skytterne holdt præmieskydning og »Skive Sportsklub«, som cricketklubben ved denne lejlighed blev kaldt i Skive Folkeblad, afholdt præmie-cricket, hvor de mest scorende spillere fik præmier. Vindere blev tre kommissær og en maskinist.

Træningen udgjorde hovedaktiviteten i Skive Boldklub. I juni 1898 vandt klubben ganske vist en cricketkamp mod Nykøbing, men derefter faldt den fra hinanden.

I maj 1900 blev Skive Boldklub genoplivet på initiativ af nogle af byens handels- og kontorfolk. Formand for klubben blev kommissær J.P. Schütte. Klubben tog straks fat på træningen. Allerede i juli var man blevet så dygtige, at man kunne besejre Nykøbing i en kamp. Klubben fik hurtigt et ungdomshold, som bl.a. dystede mod Lærlingernes Cricketklub »Olympia« fra Nykøbing - og led nederlag.

Skive Gymnastikforening 1898-1901

Som nævnt på s. 116 havde utilfredse lærlinge i 1898 indkaldt til møde for at oprette en gymnastikforening. På mødet, der holdtes den 30. oktober 1898, vedtog de at oprette »Skive Gymnastikforening«, der kunne optage interesserede fra 14 år og opetter som medlemmer. Nu havde Skive ikke mindre end tre gym-

nastikforeninger: gymnastikforeningen »Sparta«, Skive skyttekreds' Gymnastikafdeling og Skive Gymnastikforening. Det har åbenbart været for mange for den lille by: alle foreninger forsvinder i løbet af 1899.

I november 1900 skrev »Flere Haandværkerlærlinge« et læserbrev i byens to aviser. Brevet er en opfordring til byens mestre om at støtte en gymnastikforening for lærlinge økonomisk, så »at deres lærlinge ikke sad på værtshuse, men brugte en del af fritiden til gavnlige legemsøvelse« (SF 17.11. 1900). Om det er denne opfordring eller andre ting, der har båret frugt, er vanskeligt at afgøre, men ihvertfald lykkedes det at få liv i Skive Gymnastikforening igen.

I marts 1901 var foreningen istand til at gennemføre en stor gymnastikpræsentation i Hotel Royals sal, hvor lærlingene i Gymnastikforeningen under ledelse af gymnastiklærer Christiansen viste, hvad de havde lært på de godt to måneder, den genoplivede forening havde været igang.

Få dage efter deltog foreningen i en gymnastikkonkurrence med Nykøbing Gymnastikforening. Her viste foreningen forberedende øvelser, smidighedsøvelser, højde- og længdespring, barøvelser og veltigering.

Sidst på måneden - den 28. marts 1901 - mødtes foreningen med Skive Boldklub. De to foreninger vedtog at slå sig sammen i en forening under navnet

Skive Gymnastik- og Boldklubs crickethold på besøg i Nykøbing ca. 1902. Medlemmerne af SGB kan kendes på de flotte, tofarvede kasketter. Stående med boldtræ ses isenkræmmer J.P. Mikkelsen.

SIK fodboldhold 1908 i datidens klubdragt. Forrest fra venstre sidder Ejner Lundberg, Poul Geertsen og Villy Haarboe. I midten ses Sophus Gyllenørh, lærer Jens Hansen og Volmer Hansen. Stående ses Aksel Folkersen, tøffelmager Frederiksen, Emanuel Larsen, Arvid Knudsen og Kasper Jacobsen.

»Skive Gymnastik- og Boldklub«. Den fælles forening tog i 1906 navneforandring til »Skive Idrætsklub«.

Skive Gymnastik- og Boldklub/Skive Idrætsklub 1901-

Efter Skive Tennisklubs opløsning i 1916 var der kun to idrætsforeninger i Skive: Skive Skyttekreds, der dyrkede skydning, og Skive Idrætsklub (SIK), der samlede alle andre idrætsudøvere.

SIK havde nået denne position på kun 15 år, men som vi skal se, havde der været store problemer undervejs.

Ved starten i 1901 kunne den nye klub ellers prale af at have en rigtig engelsk sportsmand på holdet. Det var »Mr.

Thompson fra Skive«, søn af direktør Thompson på det engelsk-ejede Skive Svineslagteri. Mr. Thompson jun. er blevet en mytisk figur i Skives sportshistorie, for det fortælles nemlig, at han var den første, der bragte et par rigtige fodboldstøvler til Skive, og det var med til at vække interessen for det nye boldspil.

Skive Gymnastik- og Boldklub havde cricket og fodbold på programmet i sommersæsonen 1901 og om vinteren var der gymnastik.

1901-5 var cricket den dominerende sportsgren. SGB spillede kampe mod hold fra nabobyerne Viborg og Nykøbing og vandt som regel, men alligevel forsvandt interessen for cricketspillet

hurtigt i klubben. I 1903 holdt SGB næsten helt op med at spille cricket. Medlemmerne klagede over, at der ganske vist var lejet en bane, men der manglede en leder. I 1903 og 1904 spillede SGBs crickethold kun en kamp hvert år mod andre klubber.

I sommeren 1905 spillede SGB 5 cricketkampe, hvorefter medlemmerne skiftede til fodbold i eftersommeren. På april-generalforsamlingen i 1906 vedtog man at ophøre med cricketspil, fordi det ikke var populært mere. Fodbold blev fra nu af det helt dominerende sommerboldspil i Skive.

Klubben tog også andre sportsgrene på programmet. I sommeren 1901 havde klubben et hold i langbold for kvinder, men derefter opgav SGB tilsyneladende langboldspillet. I 1906 oprettedes »Skive Langboldforening« af »en del damer og herrer«, der spillede to gange om ugen på Dyrskuepladsen (SA 20.5. 1906).

I vinteren 1901 oprettedes en atlet-afdeling. Afdelingen fik 10 medlemmer. Ved juletid 1901 blev afdelingen til en selvstændig klub, fortæller SIKs forhandlingsprotokol, og så blev der tavst om klubben. Kraftsport eller atlet-øvelser dyrkes ikke i Skive igen før efter 1. verdenskrig. I 1919 tog SIK boksning på programmet efter kraftig tilskyndelse fra et af klubbens trofaste medlemmer, Christian Lundberg. I 1925 brød bokserne ud af SIK og dannede deres egen klub, »Skive Atletklub«.

Det gik ikke så godt for »Skive Gymnastik- og Boldklub« i de første år efter klubbens stiftelse. I 1902 havde klubben 50 aktive, men året efter gik det helt

galt. SGB nåede som nævnt kun en cricketkamp, og selvom klubben fik gang i fodboldtræningen, blev det ikke rigtigt til noget.

I 1904 havde klubben 40 aktive medlemmer, i 1905 39 aktive og 49 passive medlemmer og i 1907 skrabtes bunden med 31 aktive og 41 passive medlemmer.

På dette tidspunkt var SIK faktisk ikke større end byens anden gymnastik- og boldklub »Skive Håndværkerlærlingenes Boldklub »Olympia««.

Det lykkedes SGB/SIK at overleve. I 1908 samledes alle gymnaster og boldspillere i SIK. Det skyldtes nok to ting.

For det første havde SGB/SIK i langt højere grad end »Olympia« det velstillede borgerskabs bevågenhed. SGBs formand 1902-1907, bankdirektør Viggo Müller, var direktør for egnens største bank, Skive Bank, og medlem af Skive Byråd. Med folk som ham i ledelsen var det jo nemmere at skaffe penge til klubbens aktiviteter end det var for den socialdemokratiske dominerede »Olympia«.

For det andet blev SGB medlem af »Jydsk Boldspil Union« i 1905, og det gav muligheder for at komme til at spille turneringskampe mod udenbys hold, først og fremmest fra nabokøbstæderne. Det gjorde klubben attraktiv for byens fodboldspillere. I slutningen af september 1905 spillede SGB den første fodboldkamp mod en anden klub: Vinderup Boldklub, og i løbet af kort tid også mod Viborg, Struer, Holstebro og Nykøbing. SGB/SIKs hold var allerede i 1906 så godt, at klubben måtte oprette et B-hold for at kunne deltage i »Skive og Omegns

Fra 1908 og frem havde SIK hver sommer besøg af fodboldklubber fra København eller Nordtyskland. Til sommerfesten i 1912 kom fodboldklubben Holstein fra Kiel på besøg. De to klubbers spillere er her fotograferet foran SIKs klubhus på Dyrskuepladsen. De tyske spillere kan kendes på H'et på bluserne. I hvid trøje står som nr. 3 fra venstre manufakturhandler Bernhard Fogh, der blev formand for SIK året efter.

samvirkende Fodboldforeninger« (SOsF) turnering.

I 1906 tog klubben »fri idræt«, dvs. atletik på programmet. Samtidig ændredes klubbens navn til Skive Idrætsklub for at markere, at det nu ikke længere kun var gymnastik og boldspil, der dyrkedes i klubben.

I 1907 nåedes bunden rent medlemsmæssigt, men alligevel var klubben istand til at tage nogle initiativer, der var med til at styrke tilgangen til klubben i de kommende år.

I pinsen 1908 fik klubben besøg af en københavnerfodboldklub, arbejderklubben »Velo«. »Velo« havde henvendt sig

til SIKs bestyrelse og tilbudt at komme til Skive og spille fodbold, hvis SIK ville sørge for opholdet. SIKs bestyrelse appellerede til byens borgere om at tage imod en af fodboldspillerne fra København, og det lykkedes at skaffe bolig til alle.

SIK gik også igang med at afholde dilettantkomedie. Overskuddet var med til at financiere klubbens aktiviteter, og dilettanten blev i en lang periode en næsten årlig begivenhed.

I april 1908 blev resterne af »Olympia« kollektivt indmeldt i SIK. Nu tog klubbens aktiviteter et opsving. »Olympia« tilførte SIK en del medlemmer, så

I 1908 lykkedes det SIK ved hjælp af frivillig arbejdskraft og økonomisk bistand fra velvillige borgere at få bygget et lille klubhus ved fodboldbanen på Dyrskuepladsen. I 1920 blev klubhuset forhøjet med en etage, og i 1944, da det nuværende Stadion ved Engvej blev taget i brug, blev klubhuset flyttet ned til Skive Å, hvor det står den dag idag.

SIKs medlemstal steg fra 31 til 45, og samtidig tilførte den nogle penge til SIKs klubkasse.

Året 1908 blev begyndelsen til en uafbrudt fremgang for SIK på stort set alle områder indtil 1930'erne.

Ved hjælp af overskuddet fra dilettantkomedierne, kontante tilskud fra byens borgere, velvilje fra Skive Byråd og frivilligt arbejde fra klubmedlemmernes side lykkedes det at få opført et lille klubhus i 1908.

Byrådet støttede også klubben ved at give den lov til at indhegne fodboldbanen på Dyrskuepladsen, så der kunne tages entre til arrangementerne. I sommeren 1908 købte klubben stolper og lærred til at indhegne pladsen, så tilskuerne ikke bare kunne stå ude ved vejen

og gratis kigge med. Man havde allerede i 1907 taget entre til fodboldkampe - første gang ved en kamp mod Løgstør.

Klubben fik flere medlemmer, fordi kvinder nu kunne blive medlemmer af klubben. Man vedtog på generalforsamlingen i foråret 1908 at oprette et gymnastikhold for kvinder (se nedenfor) og et for drenge.

Det vedtoges at spille damehåndbold om sommeren, fordi der ikke var råd til at spille hockey. I 1913 fik klubben råd til at indkøbe udstyr til hockeyspillet, der kom på programmet for både mænd og kvinder indtil 1915.

I 1908 begyndte klubben at arrangere kapløb på landevejene. Der havde været afholdt kapløb på vejene før på Skiveegnen. I 1892 arrangerede nogle af Skive

*Fodboldkamp på Dyrskuepladsen mellem SIK (i stribe trøjer) og en ukendt klub ca. 1910. Bemærk dommeren i jakkesæt!
Bag det talrige publikum ses lærredet, som SIK købte i 1908 for at forhindre »snydekig«.*

realskoles elever deres eget 2 miles løb (ca. 15 km). Vinderen gennemførte løbet på 35 minutter. I 1900 arrangerede nogle af byens lærlinge kapløb fra Banegården på Viborgvej til Højslev. Der var ni deltagere i løbet, der blev vundet af blikkenslager Marius Jensen. I 1903 arrangeredes et 3/4 miles løb (ca. 5 km) i Hald. Her løb 17 deltagere om små pengepræmier.

I september 1905 foregik det første foreningsorganiserede kapløb. Det skete i forbindelse med »Skive og Omegns samvirkende Fodboldforeninger«s stævne i Skive. Som led i stævnet afholdtes et kapløb, som blev vundet af Mar. Laustsen, Rettrup.

I 1908 begyndte SIK for alvor at arrangere kapløb, og i 1910 afholdt klub-

ben det første atletikstævne i Skive. I 1915 tog klubbens atletikfolk kampen op med andre klubber. Der blev afholdt et pokalstævne mod Viborg. Der blev udsat en pokal, som der skulle dystes om skiftevis i Skive og Viborg hvert år. I 1917 indførtes klubmesterskaber i tikamp i atletik og samme år gennemførtes det store Frederiksdal-løb for første gang.

Fodbold og atletik om sommeren og gymnastik om vinteren - det var grundlaget for SIKs vækst i årene op til 1. verdenskrig. Medlemstallet voksede fra 45 aktive i 1908 til 103 i 1915. Efter krigens slutning, i 1919, nåede klubben op på 260 medlemmer. På dette tidspunkt gik klubben igang med en række nye aktiviteter: boksning (1919) og tennis og svømning (1922). De nye afdelinger

Fodboldbanen på Dyrskue- og markedspladsen i 1910. Til venstre ses SIKs lille klubhus. Det må have været en blandet fornøjelse, især for udenbys klubber, at spille på den knoldede bane!

voksende sig hurtigt forholdsvis store og selvstændige. Bokserne oprettede deres egen klub i 1925 og tennisspillerne i 1944.

Gymnastikken i SGB/SIK

Gymnastikken var et fast punkt på SGB/SIK's vinterprogram indtil den blev udskilt i en selvstændig forening - »Skive Gymnastikforening« - i 1952.

Først i 1907-08 blev gymnastikken samlet i SIK. I perioden fra ca. 1903 til 1907-08 blev der også dyrket gymnastik i »Skive Håndværkerlærlingenes Boldklub »Olympia««, indtil denne forening i vinteren 1908 blev opløst og kollektivt indmeldt i SIK.

Men før man nåede så vidt, skabte gymnastikken store problemer. På en generalforsamling i 1904 blev det ligefrem foreslået at dele SGB i to igen. Gymnasterne var utilfredse med den behandling, de fik i SGB, men valgte alligevel at blive i klubben, da forslaget om en deling af klubben blev nedstemt.

Noget af utilfredsheden skyldtes nok en strid om, hvilken form for gymnastik, der skulle dyrkes i SGB. Klubbens gymnastiklærer fra starten i 1901, bogholder August Hjort, var en stærk tilhænger af den danske militærgymnastik. Først efter hans død i 1904 indførte SGB den svenske gymnastik efter en del debat i klubben og den lokale presse.

Bogholder August Hjort (død 1904) var en af Skives kendteste idrætsmænd ved århundredskiftet. Han var gymnastikleder i Skive Gymnastik- og Boldklub 1901-1904 og i samme periode rochef i Skive Roklub.

I 1903 afholdtes det store jyske Ungskue for første gang i Skive. Under det tre dage lange dyrskue afholdtes der hver dag gymnastikpræsentation. Deltagere var to af Sallings bedste gymnastikforeninger, Jebjerg og Roslev, og SGB. I Skive Folkeblad blev der sat spørgsmålstegn ved SGBs gymnastikopvisning: gymnastikken blev rost, men samtidig fremhævedes den nye danske (svenske) gymnastik som en bedre form for gymnastik. Anmelderen spurgte polemisk: »Hvorfor dyrker ikke også SGB ny dansk gymnastik?«

I oktober 1903 var der stor debat om spørgsmålet på SGBs generalforsamling, men bogholder Hjort kunne ikke rokkes, så »man vedtog foreløbig i denne sæson at blive ved det gamle«. (SF 27.10. 1903).

Efter Hjorts død indførte den ny gymnastiklærer, lærer A. Jacobsen, straks den ny, danske gymnastik i SGB. Ved SGBs gymnastikpræsentation i marts 1905 viste gymnasterne den nye gymnastik for publikum.

I 1906 indmeldte SIK sig i »Fællesforeningen af jyske Idrætsklubber«, som arrangerede unionskampe i gymnastik. Dermed fik gymnasterne i SIK for alvor mulighed for at komme i konkurrence med andre jyske klubber.

Indtil da havde man måttet nøjes med konkurrencer med naboernes gymnastikforeninger først og fremmest Viborg, Nykøbing og Struer - men nu blev der mulighed for at dyste med Jyllands bedste gymnaster.

Kvinderne kommer med

Første gang, man støder på kvindegymnastikken i Skive, er i 1888, hvor frk. Lydia Jessen i en annonce tilbyder gymnastikundervisning for damer. I 1889 kunne de interesserede Skive-damer - og kun dem! - se resultatet af undervisningen ved en gymnastikpræsentation. I 1895 tilbyder frk. Rosalia Dige tilsvarende undervisning.

Undervisningen foregik på privat basis - ikke i foreningsregi. Gymnastiklæreren oprettede et hold i gymnastik, hvor hun mod betaling tilbød undervisning.

I 1899 rykkede mændene ind også her. Det var den allestedsnærværende gymnastiklærer Hartten, der tilbød kursus i »den ny indførte gymnastik« for kvinder.

Omkring århundredskiftet underviste også gymnastiklærerinde frk. Lyby og

I 1908 tog SIK kvindegymnastik på programmet. Her ses klubbens kvindehold med gymnastiklærer Jens Hansen til venstre i gymnastiksalen på Skive kommuneskole ca. 1908.

frk. Signe Becker (senere kendt som operasangerinde) på tilsvarende vis i gymnastik for damer.

Først da SIK i 1908 tog kvindegymnastik på programmet, blev der dyrket kvindegymnastik i foreningsregi i Skive. SGB havde ganske vist i 1901 arrangeret langbold for damer, men først i foråret 1908 kom kvindeidrætten for alvor på klubbens program. Klubben tilbød gymnastikundervisning om vinteren ved lærer Jens Hansen, og om sommeren kunne kvinderne spille håndbold på sportspladsen ved Grønnegade. Samtidig sikredes kvinderne 2 faste pladser i klubbens bestyrelse. Fra 1908 og indtil man i 1917/18 nedlagde kvindegymnastikken sad der kvinder i SIKs bestyrelse.

Ungdomslogen »Fremtidens Lykke«s cricketklub »Skjold« 1900-1903

I august 1900 spillede »det yngste hold af Handels- og Kontoristforeningens Klub« - som Skive Folkeblad ved denne lejlighed kaldte Skive Boldklub - en kamp mod Skives anden cricketklub, »Ungdomslogen »Fremtidens Lykke«s Cricketklub »Skjold««. »Skjold« var en næsten nydannet klub, der kun havde trænet 3-4 uger før kampen.

»Skjold« tilhørte NIOGT - Nordic Independent Order of Good Templars. Ordenen var en del af afholdsbevægelsen, og »Skjold« må ses som et forsøg fra afholdsbevægelsens side på at knytte de unge til bevægelsen ved at give dem tilbud om at dyrke sport. Det var et led i

Fra 1908 til 1918, hvor SIK havde et kvindegymnastikhold, havde kvinderne faste pladser i klubbens bestyrelse. Her ses bestyrelsen i 1913, hvor typograf Sophus Abildgaard Jacobsen (siddende i midten) fratrådte som formand. De to kvinder er frøkerne Fanny Traberg (til venstre) og Astrid Mortensen.

Bagved står fra venstre skrædder Sophus Gyllenøhr, lærer Jens Hansen, skrædder Walter Jansson og Alfred Andersen.

afholdsbevægelsens strategi at tilbyde, at alle de ting, som optog folk, kunne udføres indenfor afholdsbevægelsen. Man havde f.eks. sangkor, børneloger, ungdomsloger og altså en sportsklub.

Noget lignende gør sig gældende for periodens andre store, folkelige bevægelser. Indre Mission oprettede boldklubber og gymnastikforeninger - ganske vist ikke her på egnen - mens den socialdemokratiske arbejderbevægelse gik mere aktivt ind i en af Skives sportsforeninger, »Olympia«.

Den første udgave af cricketklubben »Skjold« eksisterede ikke ret længe, men

i 1903 blev den gendannet med senere så kendte idrætsfolk som skrædderlæringerne Walther Jansson og Sophus Gyllenøhr som medlemmer. I august 1903 spillede »Skjold« en cricketkamp mod Skives anden nye klub »Skive Haandværkerlærings Boldklub«, som vandt.

Skive Håndværkerlærings Boldklub »Olympia« 1903-1908

I 1903 fik Skive cricketklub nr. tre. Ved siden af Skive Gymnastik- og Boldklub og den gendannede »Skjold« kom nu også Skive Håndværkerlærings Boldklub.

I 1913-1915 kunne de interesserede spille hockey i SIK. Hockeyspillet, der foregik på fodboldbanen på Dyrskuepladsen, havde deltagelse af både mænd og kvinder.

Klubben blev dannet af nogle af byens håndværkerlærlinge. Den spillede som nævnt sin første kamp i august 1903 mod »Skjold«. Håndværkerlærlingene tabte, og bedre gik det ikke senere på måneden, hvor klubben aflagde besøg i Nykøbing for at spille mod Læringsboldklubben »Olympia«, Nykøbing.

I 1904 besluttedes det at udvide bestyrelsen for Håndværkerlærlingenes Gymnastik- og Boldklub, som klubben hed efter at have taget gymnastik på vinterprogrammet. Fra starten bestod bestyrelsen af 3 lærlinge, men nu blev den udvidet med 5 svende. Klubbens ledelse blev reelt overtaget af svendene. De 5 svende, der rykkede i bestyrelsen, var kendte socialdemokrater og fagforeningsfolk med snedker og lokalmeddeler til Viborg Amts Socialdemokrat L. Hansen i spidsen. Samtidig tog klubben navneforandring til Skive Håndværkerlærlinges

Boldklub »Olympia«. Inspirationen til navneskiftet kom sikkert fra Nykøbing, Viborg og Århuslæringsboldklubberne af samme navn. Klubben havde på dette tidspunkt 40 medlemmer, blandt dem senere så kendte idrætsfolk som Sophus Gyllenøhr og Kasper Jacobsen. I 1905 blev Walther Jansson medlem af bestyrelsen.

Samme år tilbød »Olympia« at »gå ind under Socialdemokratisk Forening - eventuelt som en ungdomsafdeling af den« (SS 6.3. 1923). Tilsyneladende kom der ikke noget ud af dette »første tilløb til at starte en socialdemokratisk ungdomsorganisation«. I hvertfald er der ingen fra »Olympia« med i ledelsen af Socialdemokratisk Ungdomsforening, der oprettedes den 25. juli 1906.

I 1904 var »Olympia« og Skive Gymnastik- og Boldklub lige store, og de næste par år blev gode for »Olym-

Skrædder Walther Jansson havde en meget lang idrætskarriere. I 1903 var han medlem af NIOGT Ungdomslogen »Fremtidens Lykke«s cricketklub »Skjold«. I 1904, hvor billedet er taget, var han skiftet til »Skive Håndværkerlærninges Boldklub«, hvor han i 1905 blev bestyrelsesmedlem. Få år senere skiftede han til SIK, hvor han var medlem i en menneskealder som aktiv og leder.

phia«. I 1904 deltog »Olympia« f.eks. i 3 fodboldkampe og to cricketkampe, mens SGB kun deltog i en cricketkamp.

I 1906 prøvede man at samle penge ind til opførelse af et klubhus ved Dyrskuepladsen, men det lykkedes ikke at nå målet.

»Olympia« blev opløst i 1908. Klubben meldte sig kollektivt ind i Skive Idrætsklub. Dermed samledes fodboldspillerne i Skive i en klub. Der er ingen tvivl om, at »Olympia«s indmeldelse i SIK betød en væsentlig styrkelse af SIKs fodboldhold. Indtil 1907-08 havde

»Olympia« et stærkt fodboldhold, omend ikke helt så godt som SIKs førstehold.

Cricketspillet trænger ud på landet

Før århundredskiftet kendes kun et eksempel på boldspil uden for Skive. Det var medlemmer af Ørum-Taarup skytteforening, der spillede cricket i 1891.

Efter 1900 eksploderede interessen for boldspil.

Pionerklubberne spillede cricket. I 1901 oprettedes en »Criquet- og Gymnastikforening« i Vinderup, og i 1902 møder vi et eksempel på skytteforeningens interesse for boldspil.

I forbindelse med indkaldelsen til generalforsamlingen i Rødding Skyttekreds annoncerer kredsen, at »der foreligger forslag til oprettelsen af et boldspil« (SF 3.4. 1902). På generalforsamlingen nedsattes et udvalg, som straks indbød til i forsamlingshuset for »alle, der ønsker at deltage i et boldspil i sommer ... Forhandlingsemne: Fodbold eller cricket« (SF 18.4. 1902). Stemningen var for cricket, for skyttekredsen annoncerer knap tre uger senere: »hver søndag eftermiddag kl. 7 spilles cricket på pladsen i Knud« (SF 7.5. 1902).

I 1904 havde den nystiftede Højslev Boldforening cricket på programmet.

Land-Fodboldforeningerne

I 1903 oprettedes de første levedygtige fodboldforeninger på landet. Vejby var blandt de allerførste. En beskeden annonce fortæller om initiativet:

»Fodbold-Forening
De beboere i Vejby og nærmeste omegn, som

Fodboldforeningen i Rettrup blev oprettet i 1904. På fotografiet ses foreningens 1. hold i 1909. Holdet har endnu ikke fået fodbolddragter, så spillerne bruger deres gymnastikdragter. Liggende ses fra venstre Ejnar Ravn og Kristen Jepsen. På knæ sidder Karsten Nørgaard, Andreas Lausten og Kristian Madsen. Stående ses Søndergaard, Karl Lausten, Jens Laustsen, Peter Andersen og en ukendt.

ønsker at deltage i en Fodbold-Forening bedes møde i Vejby Forsamlingshus fredag den 19. juni, aften kl. 8« (SF 19.6. 1903).

Hvem der er initiativtagere til foreningen, fremgår ikke. Denne anonymitet er karakteristisk for initiativtagerne til de første fodboldforeninger, men i enkelte tilfælde er det muligt at komme lidt tættere på.

I 1905 indbød et udvalg med A.C. Nielsen i spidsen alle i Rødning, »som agter at deltage i Fod-Boldspil« til møde i forsamlingshuset den 18. maj. Udvalget har formentlig haft tilknytning til Rødning skyttekreds, for i slutningen af maj kan den nystiftede boldklub annon-

cere: »Rødning Boldklub begynder fodboldspil lørdag den 27. ... på pladsen ved skydebanen« (SF 26.5. 1905). Måske er fodboldklubben bare fortsættelsen af skyttekredsens ovenfor nævnte crickethold?

Om stiftelsen af boldklubben i Højslev Kirkeby fortælles det 1904 i forbindelse med omtalen af årets gymnastikopvisning i den meget aktive Højslev skyttekreds, at »der agtes oprettet en fodboldforening i Højslev allerede førstk. søndag kl. 4« (SF 19.4. 1904). »Højslev Boldt-Forening« fik øveplads i Højslev Kirkeby »øst for fhv. møller Jeppesens ejendom, hvor brødrene Lars og Niels

Larsen har overladt den nystiftede forening et stykke udmærket, jævnt agerjord til boldplads« (SF 1.5. 1904). Bestyrelsen bestod af lærer Veggerby (formand), møllersvend Carl Andersen, tømrer Hans Jeppesen, gårdejer Niels Larsen og Peder Hejlskov, Halskov. Tre af bestyrelsesmedlemmerne, lærer Veggerby, Niels Larsen og Peder Hejlskov, deltog på skyttekredsens gymnastikhold, så også her er tale om en (vis) tilknytning mellem skytteforening og fodboldforening.

I Ejsing gik man året efter den modsatte vej og slog de to foreninger sam-

men: Ejsing Skytteforening og Ejsing Fodboldforening vedtog på en fælles generalforsamling i fattighuset, at »begge foreninger for fremtiden skal høre under én bestyrelse« (SF 11.4. 1905).

I de ovennævnte tilfælde er der tale om en mere eller mindre udpræget forbindelse mellem skytteforeningerne og de første fodboldforeninger, men om det sammen gælder for de øvrige fodboldforeninger, er svært at sige, men der er næppe tvivl om, at fodboldforeningerne mange steder er opstået på samme måde som i Lihme, hvor det i 1905 oplyses: »I Lihme har ungdommen i foråret stiftet

Hem Fodboldforenings fodboldhold fotograferet foran SIKs klubhus på Dyrskuepladsen ca.1915. Fodboldforeningen var da ca. 10 år gammel, og man havde vedtaget, hvordan fodbolddragterne skulle se ud, men det var op til spillerne selv at anskaffe dem, så de er endnu ikke helt ens.

Spillerne er siddende fra venstre Klemmen Risgaard, Kristian Davidsen og Andreas Sørensen. På knæ ses Frands Frandsen, Splidsboel og Karsten Nørgaard.

Stående ses en ukendt, Ejnar Præst, en ukendt, Kristian Laursen og Villiam Frederiksen.

en fodboldforening, der allerede tæller ca. 40 medlemmer« (SF 28.5. 1905). »Ungdommen« er sportsinteresserede unge, der snakkede sammen og indkaldte andre interesserede til et møde, måske efter at have fået lov til at benytte en eget mark til fodboldbane.

På Skiveegnen fandtes interessen for fodboldspil især i det sydvestlige Salling. Vejby fik som nævnt en fodboldforening i 1903, og i løbet af 1904-06 omtaler aviserne ikke mindre end 11 fodboldforeninger mere i dette område: Rettrup, Volling, Ramsing og Brøndum (1904), Oddense, Rødding, Balling, Lihme, Lem og Hindborg (1905) og Hem (1906). Herudover var der fodboldforeninger i stationsbyerne langs Sallingbanen: Roslev (1904), Durup og Glyngøre (1910), samt i Åsted (1910).

I den nordlige del af Ginding herred nævnes Vinderup (1901, fodbold fra 1903), Ryde (1904), Ejsing (1905) og Estvad-Rønbjerg (1906). I Fjends nævnes Højslev Kirkeby (1904), Hald, Søby og Vridsted (1907).

Næsten alle de ovennævnte klubber deltog i de fodboldkampe og -turneringer, som »Skive og Omegns samvirkende Fodboldforeninger« (SOsF) arrangerede fra 1905 til 1910. »Fodboldunionen for Salling og Fjends«, som SOsF blev kaldt i Skive Folkeblads omtale af stiftelsen (SF 2.7. 1905), var en parallel til »De samvirkende Idrætsforeninger i Ringkøbing Amt (stiftet i 1903?). SOsF arrangerede sit første fodbold- og atletikstævne i september 1905. I de følgende 4 år arrangerede SOsF hver sommer en fodboldturnering, sluttende med en

idrætsfest i Skive. I 1910 faldt de fleste af klubberne fra - og det blev enden på fodboldunionen (jvf. Skivebogen 1988 s. 53-56).

Interessen for fodbold var formentlig ligeså stor på landet som i byen. Allerede i 1905-06 var der 150-200 aktive fodboldspillere i Sallings landklubber (flere klubber havde allerede A- og B-hold). Til sammenligning var i 1906 607 medlemmer af skyttekredsene under Salling Herreders Skytteforening (incl. Skive skyttekreds) - heraf ca. 350 skytter og ca. 250 gymnaster.

Fodboldforeningen var mange steder et reelt alternativ til skyttebevægelsen. Fodboldforeningen gav samme tilbud til medlemmerne som skytteforeningerne. Et eksempel findes i en annonce fra Rødding Boldklub fra 1905: »Søndag den 2. juli holdes fodboldkamp mod Balling Boldklub. Derefter dans i forsamlingshuset ... OBS! Medlemmer af andre boldklubber får adgang mod forevisning af medlemskortet.« Kapskydning, gymnastikpræsentation eller fodboldkamp - det sluttede altid med bal!

Men: Fodboldforeningen var nok et alternativ, men stod ikke nødvendigvis i modsætning til skytteforeningen. Mange af de unge sports- og idrætsinteresserede har sikkert være medlem begge steder - og været ligeglade med de ideologiske modsætninger mellem sportsbevægelsen (Dansk Idrætsforbund) og skyttebevægelsen (De danske Skytteforeninger).

Som vi har set i Højslev Kirkeby, kunne formanden for Boldt-foreningen, lærer Veggerby, og flere andre bestyrelsesmedlemmer sagtens gøre gymnastik i

Medlemmer af Skive Tennisklub, fotograferet på banen ved Diges Trælasthandel (jernbanebroen over åen ses i baggrunden) under en tennismatch mod Silkeborg den 10. juni 1906. Matchen bestod af to doubler, og resultatet blev 1-1. Efter matchen var der fællesspisning på »Rosenhøj« med adskillige taler.

Skivespillerne er fra venstre frk. Sørine Sørensen (1), frk. Ingeborg Boserup (4), fuldmægtig Bang (5) og cand.phil. Aage Henriksen.

skyttekredsen. Et andet eksempel kunne være formanden for fodboldunionen, lærer A. Jacobsen, Skive. Han var fodboldspiller og gymnastikleder i SGB/SIK (som var medlem af Jydsk Boldunion og senere Dansk Idrætsforbund), men samtidig et aktivt medlem af Skive Skyttekreds, som sendte ham som repræsentant til generalforsamlingerne i Salling Herreders Skytteforeninger - hvor han ofte tog ordet!

Skive Tennisklub 1905-16

Tennis var det sidste af de engelske boldspil, der kom til Skiveegnen. Det

skete ved århundredskiftet i form af lawntennis - tennis på græs.

I april 1905 stiftedes Skive Lawntennisklub af tennisspillere fra Skive. Der havde ganske vist været spillet tennis før, men »det var sådan lidt udenfor offentligheden og i en lidt tilbagetrukket tilværelse«. Derfor holdt tennisinteresserede i marts 1905 et møde for at »overveje sammenslutningen af forskellige, hidtil bestående tennispartier og en »meget syg klub« til et fælles hele«. Den nye klub fik 32 medlemmer - og det første kvindelige bestyrelsesmedlem i en sportforening i Skive. Det var frk. Ingeborg

Boserup, der blev valgt til bestyrelsen sammen med sagfører Borch-Jacobsen, cand.jur. og herredsfuldmægtig Bang, købmand Knud Kielgast og cand.med. Henriksen. Som det fremgår af bestyrelsesmedlemmernes erhverv, kom medlemmerne af tennisklubben fra byens bedste borgerskab.

Det var en dyr fornøjelse at spille tennis. For sommersæsonen kostede det 9 kr. at være medlem og derudover skulle der betales 2 kr. i indskud.

Klubben fik anlagt en tennisbane på konsul Diges plads ved Ågade - ned mod Skive Å nord for Diges Trælasthandel.

Foreningen blev aldrig ret stor - tildels af egen vilje. Optagelse i foreningen skete ved ballotation, hvor medlemmerne stemte om, hvem de ønskede at få som nye medlemmer i klubben. Fik man ikke stemmer nok, kunne man ikke blive medlem.

Også manglen på tennisbaner var med til at holde medlemstallet nede. Der var en del problemer med klubbens bane. På grund af beliggenheden på de lave arealer ved åen måtte klubben optage et lån for at få banen drænet og forbedret. Klubben tog også lån til at opføre et lille træskur til omklædning for spillerne. Klubbens faciliteter var nu så gode, at medlemmerne kunne deltage i kampe med andre tennisklubber. I 1907 indtrådte klubben i Jydsk Lawntennisunion og deltog i kampene om de jyske mesterskaber.

På generalforsamlingen i 1913 var hovedemnet klubbens dårlige økonomi. Formanden måtte meddele, at »klubbens

finansielle stilling i øjeblikket var alt andet end god«, så han stillede forslag om at optage et lån på 200 kr. Det blev vedtaget at optage lånet, »hvis der blev behov for det«.

Tennisklubben blev opløst den 27. april 1916, »dels på grund af manglende tilslutning, men hovedsagelig fordi man kun har rådighed over banerne til denne sæsons udgang« (SA 29.5. 1916).

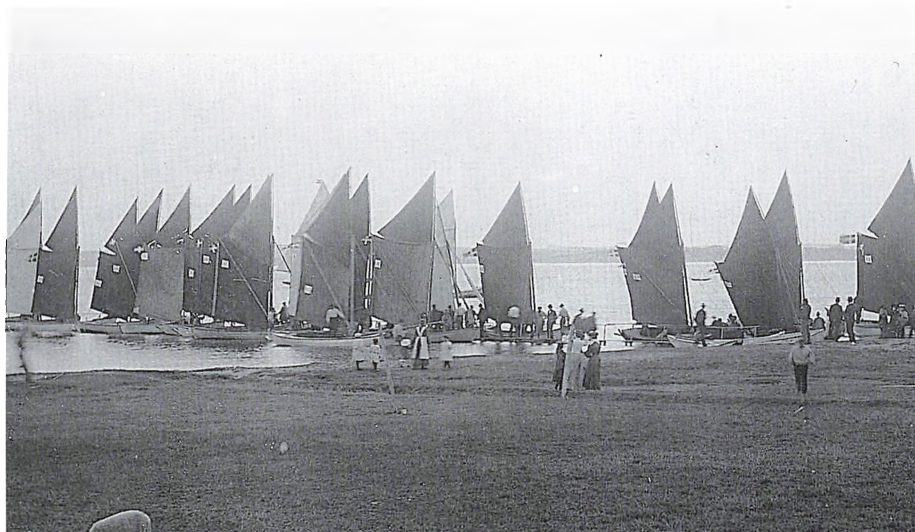
Selvom Skive Tennisklub måtte give op i 1916, så havde den alligevel skabt så stor interesse for tennisspillet, at det var noget af det første, Skive Idrætsklub tog på programmet, da klubben efter krigens afslutning fik økonomisk mulighed for det. Fra 1922 kunne medlemmerne af SIK spille tennis, og klubben fik anlagt et par baner på marken ved siden af Stadion ved Aakjærvej. I 1944 var tennisafdelingen i SIK blevet så stor og stærk, at den brød ud af SIK og dannede sin egen klub: Skive Tennisklub.

Ligesom de andre boldspil vakte tennisspillet også interesse udenfor Skive. I 1907 blev der oprettet en tennisklub i Durup og i 1910 i nabo-stationsbyen Roslev, hvor klubben fik bane mellem Afholdshotellet og købmand Knudsen. (SA 17.5. 1910).

Sejlsport

Der opstod for alvor interesse for kapsejladser på Skiveegnen ved århundredskiftet, men helt tilbage fra begyndelsen af 1890'erne har der været sejlet kapsejladser på Limfjorden med deltagelse af både fra Skiveegnen.

I begyndelsen af 90'erne arrangerede Thisted Sejlklub flere kapsejladser, hvor

Sjægtekapsejlads, arrangeret af Fuurø Fiskeriforening ca. 1905.

der bl.a. deltog både fra Fur. Købmand Henrichsen fra Fur vandt her i 1894 førstepræmie med sin dæksbåd »Clara«. I 1896 vandt Jens Kristensen fra Engesborg i Salling andenpræmie i en dæksbåd ved en kapsejlads ved Lemvig.

Det var ikke lystbåde, men brugsbåde, der blev sejlet kapsejlads i. Deltagerne var først og fremmest fiskere og andre, der benyttede båd i deres erhverv. Den erhvervsmæssige tilknytning kom til udtryk ved, at initiativtagerne til de første kapsejlads her i området var de stedlige fiskeriforeninger - fiskernes interesseorganisationer.

I 1899 afholdtes den første kapsejlads, der for alvor tiltrak fiskere fra Sallingområdet. Arrangør var Fiskeriforeningen for Nykøbing og Omegn. Der var 47 deltagere i de fire konkurrencer. Første hold bestod af lystbåde og store dæksbåde, andet hold af kvaser, tredje hold af store

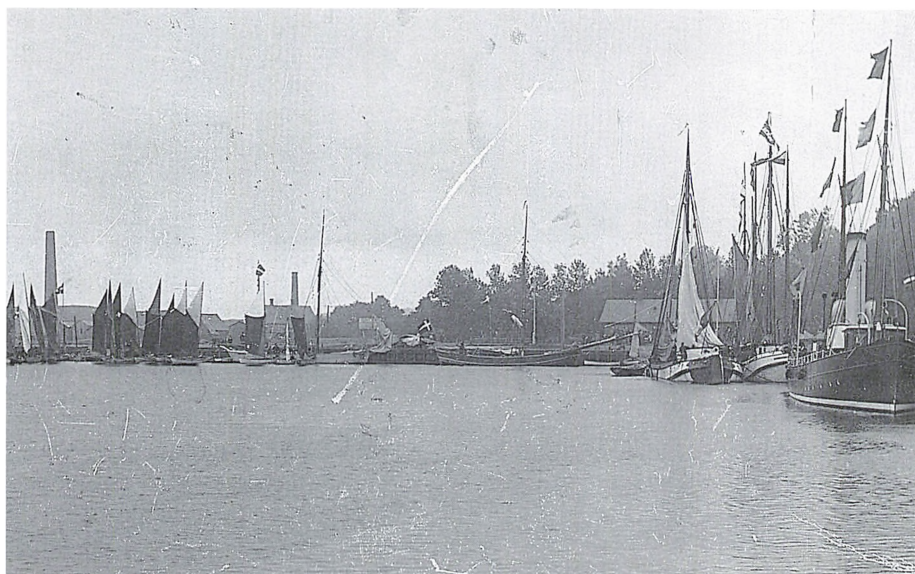
sjægte og fjerde hold af små sjægte. I gruppen for kvaser vandt Morten Murer fra Fur, i gruppen for store sjægte Julius Iversen, Sallingsund, og i de små sjægte Thomas Sørensen fra Ålbæk Strand.

Fiskerne dominerede blandt deltagerne i kapsejladserne ved Nykøbing. I 1903 deltog der ialt 8 lystbåde, 4 store og 30 almindelige sjægte - den bådtype, de fleste fiskere benyttede. Bådene kom bl.a. fra Rødding, Fur, Glyngøre, Sallingsund og Grynderup.

Interessen for fiskeri-kapsejladserne bredte sig. I 1903 afholdtes der en kapsejlads på Hjarbæk Fjord, hvor fiskerne fra bl.a. Knudby og Kvolts deltog.

I 1904 arrangerede Fuurø's Fiskeriforening og Sallingsund & Omegns Fiskeriforening hver sin kapsejlads.

Skive og Omegns Fiskeriforening arrangerede sin første kapsejlads i 1905. Den foregik på Skive Fjord og havde

Fra 1905 til 1911 arrangerede Skive og Omegns Fiskeriforening kapsejladser på Skive Fjord. Til venstre ses de deltagende sjægte, og til højre ligger fiskereiinspektionens skib, der fungerede som kontrolbåd. Fotografiet stammer fra en af de første kapsejladser i Skive, for bag sjægtene ses Krabbesholm teglværk, der blev revet ned i 1907.

samlet ialt 23 deltagere. 15 deltog i gruppen for store både og 8 i gruppen for mindre.

Kapsejladserne fik opbakning fra Landbrugsministeriet på flere måder. For det første stillede ministeriet et af fiskeriinspektionsskibene til rådighed som observations- og kontrolbåd under sejladserne, og for det andet skænkede det 75 kr. til præmier. Landbrugsministeriets interesse for kapsejladserne skyldtes, at fiskeriet på dette tidspunkt hørte under ministeriets område. Støtten til kapsejladserne må ses som en parallel til den støtte, som ministeriet gav til bøndernes dyrskuer. Ministeriet var interesseret i, at fiskerne forbedrede deres sejlkundskab, og kapsejladserne var en god måde at forbedre bådkendskab og sejlkunnen på. Derfor

var det ministeriets praksis at sende et af inspektionsskibene til kapsejladserne på Limfjorden og at give støtte til præmier ved sejladserne.

Kapsejladserne på Skive Fjord i 1905 blev en stor succes. Fiskeriforeningen fortsatte med at arrangere årlige kapsejladser indtil 1911, hvor man holdt op. Sejlbådene blev efterhånden erstattet af motorbåde, og dermed var der ikke længere basis for at afholde fiskeri-kapsejladser.

Skive Roklub 1901-11

Roning kommer forholdsvis sent til Skive.

I 1899 stod der et par læserbreve i Skiveavisen om betydningen af at dyrke roning (se foran s. 120). Læserbrevene

Medlemmerne af Skive Roklub ca. 1905.

Siddende ses fra venstre Samson, Kirkeby, bødkersvend Knud Kring og isenkræmmer Black.

Stående ses pottemagersvend Johannes Nielsen, K. Andersen, V. Hansen, A.C. Jespersen, Nielsen, typograf Sophus Abildgaard Jacobsen og Holger Henckel.

inspirerede til oprettelsen af en roklub i Skive. Der indmeldte sig 16 aktive medlemmer og 10 passive, som bidrog økonomisk til klubbens aktiviteter. Klubbens mål var at købe to både, hvis man kunne få penge til det. Det kunne man ikke, og så faldt klubben fra hinanden.

Godt to år senere forsøgte de rosporsinteresserede igen og denne gang med bedre held. På initiativ af kommisserne Holm og Hjort stiftes Skive Roklub i juni 1901. De to initiativtagere havde skaffet en brugt 4-årsers båd, som kunne fås for billige penge. Pengene kom fra de 40 passive og 15 aktive medlemmer, som meldte sig ind i klubben. De aktive roere var først og fremmest handels- og kontorfolk, men som der står i en avisomtale fra 1902 havde klubbens besty-

Kort tid efter starten fik Skive Roklub et beskeden bådhus ved Skive Å ved Diges Trælasthandel. Klubben havde bådhus her indtil 1908, hvor den flyttede til Skive havn.

Blandt roerne ses rochef, bogholder August Hjort til venstre og typograf Sophus Abildgaard Jacobsen til højre.

Langtursroningen udgjorde en væsentlig del af aktiviteterne i Skive Roklub. Her ses fem af klubbens medlemmer i en afslappet stund ca. 1905.

relse også givet lov til, at 12 unge lærlinge, der ikke havde så mange penge, kunne ro i klubben uden at betale kontingent for at give dem lyst til rosporten.

Antallet af aktive roere lå på 15-20, mens antallet af passive var langt højere - 40-60. De passive medlemmers kontingent på 4 kr. pr. år spillede en stor rolle for klubben, for det var dem, der gjorde det muligt at drive klubben. Allerede i 1902 havde klubben fået indsamlet så mange penge, at der blev råd til at købe endnu en båd.

Roningen foregik på fjorden. Roturene var først og fremmest udflugtsture f.eks. til Eskjær og Nykøbing. Det selskabelige spillede en stor rolle i klubben, og det har sikkert været med til at fastholde de passive medlemmer i klubben. Generalforsamlingerne startedes med en stor fællesfrokost, hvor der blev holdt mange

taler, og alle arrangementer i klubben sluttedes med fællesspisning og bal. Klubben førte her traditionerne fra byens mange selskabelige foreninger videre.

I august 1903 afholdt klubben sin første konkurrence. Det var et såkaldt »team-race« i Skive Havn, hvor forskellige hold fra klubben roede omkap med hinanden. Løbene blev akkompagneret af Skives orkester med musikdirektør Kamp Hansen i spidsen.

I 1904 var klubben blevet så god, at den vovede at stille op i kaproninger mod andre klubber, og i Randers i 1905 vandt klubben sin første sejr.

I 1911 gik klubben i opløsning. Det kan der være flere grunde til. For det første var klubben aldrig ret stor. Den fik aldrig mere end 15-20 aktive medlemmer. For det andet var det en forholdsvis dyr sport. Man var nødt til at købe dyre

Det selskabelige samvær var en væsentlig del af sportskulturen omkring 1900. Næsten alle arrangementer forløb efter følgende skema: kamp, fællesspisning og - dog ikke altid - bal. På fotografiet ses medlemmer af Skive Roklub på besøg hos Silkeborg Roklub i pinsen 1904 - klar til at tage fat på »tredie halvleg«.

både. For det tredje var medlemmerne unge og derfor uetablerede. Mange unge håndværkersvende drog på valsen efter læretidens afslutning og kommisserne rejste til større byer for at arbejde. F.eks. tog man på generalforsamlingen i 1905 afsked med ikke mindre end 7 medlemmer, som rejste fra byen på samme tid. Det var en kraftig åreladning af klubben! Endelig var mange af klubbens medlemmer også aktive i andre sportsklubber - først og fremmest SGB/SIK. Som eksempler kan nævnes typograf Sophus Abildgaard Jacobsen (formand for SIK 1907-13) og bogholder August Hjort (bestyrelsesmedlem og gymnastiklærer i SGB 1901-4).

Man prøvede i en periode at få udvidet klubbens mulighed for at få medlemmer. På generalforsamlingen i 1905 blev det

foreslået, at klubben skulle oprette et damehold. Forslaget blev stemt ned af herrerne i klubben.

I 1915 og 1919 forsøgte rosporsinteresserede skibonitter uden held at starte en ny roklub. Først i 1926 lykkedes det at starte en levedygtig klub.

Slutning

Skives idrættshistorie indtil 1. verdenskrig er først og fremmest historien om, hvordan den engelske sport kom til Skive. Men den er mere end det. Det er også historien om skydning og gymnastik.

Skydning og gymnastik (skyttebevægelsen) var periodens dominerende idrætsgrene på landet, og mange af skyttebevægelsens ideologer forsøgte at opstille et skarpt skel mellem den ægte

idræt (skydning og gymnastik) og sporten med dens præstationsjag (højere, hurtigere, længere).

Den skelnen spillede ikke den store rolle i byen, hvor man f.eks. oplevede, at formanden for Skive Skyttekreds senere hen blev formand for Skive Cykel-klub, og hvor det var en gymnastikforening, der introducerede boldspillene cricket og fodbold.

Før 1914 var der 100-150 unge mænd, nogle store drenge og et gymnastikhold kvinder, der dyrkede idræt i Skive - og de gjorde det på tværs af de idræts-ideologiske skel.

Sådan blev det også ret hurtigt på landet. De vigtigste sportsgrene - cykling og boldspil - introduceredes stort set samtidig i byen og på landet, og allerede o. 1905 var fodboldforeningen mange steder i Salling og Fjends et alternativ til skytte- og gymnastikforeningen.

Kilder:

Skive Avis 1858-1909/Skive Folketidende 1909-1910/Skive Avis 1913-1916 (SA)
Skive Folkeblad 1880-1916 (SF)
Viborg Amts Socialdemokrat 1902-1906/Skive Socialdemokrat 1907-1916 (VASD/SS)

Skive Idrætsklub:
Forhandlingsprotokol 1901-1918
Skive Skyttekreds:
Forhandlingsprotokol 1912-1934

Bak, Lykke, V.: Skive Roklub 25 år. 1951.
Dalum, Nick (red.): Skive Atlet Club 1925-1975.
Hartmeyer, Kai (red.): Skive Idrætsklub 1901-1976.
Hjermind, Jesper: Topsejl vandt kapsejlad for sjægte i 1909. I: Skiveegnens Jul 1989 s. 41-45.
Jensen, Otto: Af Skive Roklubs historie. I:

Julen i Skive, Salling og Fjends 1934, s. 17-18.

Larsen, Emanuel: Fra sportens første tid. I: Julen i Skive, Salling og Fjends 1935, s. 19-22.

Larsen, Hans Kurt, og Laursen, Per (red.): Skive Idrætsklub 90 år. 1991.

Lucas, Frantz: Viborg Amts skytteforening 125 års jubilæum. 1994.

Lund, K.: Viborg Amts Skytteforenings jubilæum 1869-1969.

Mortensen, Niels: »En sund sjæl i et sundt legeme«. Idræt på landet 1861-1914. Skivebogen 1987 s. 84-115, 1988 s. 37-61.

Mortensen, Niels: Skibonit på skøjter uden tøj i 1914. I: Skiveegnens Jul 1993 s. 5-9. (Om C.V. Møller-Hansen).

Møller, Ernst: Havnen i fritiden. I: Havnen midt i Jylland. Skive Havn 1869-1994, s. 114-135.

Rasmussen, Arne: Skive Idrætsklubs jubilæumsskrift 1901-1951.

Råhede, Vagn: »Forrest i idræt«. I: Skiveegnens Jul 1982 s. 3-6 (Om Esper Andersen).

Skive Idrætsklub. I: Jysk Fodbold i Fortid og Nutid. Hefte 7. s. 285-296. U.å. (1950).

Sports-Jul for Skive, Salling og Fjends 1-3, 1944-1946

Winberg, Carl: Skive Idrætsklubs jubilæumsskrift 1901-1926.

Mindeord

Erik Steen Sørensen

Erik Steen Sørensen var Morsingbo, født i Sejerslev, og han fik sin bankuddannelse i Morsø Sparekasse i Nykøbing. Efter endt læretid blev han filialbestyrer i Glyngøre. Han sluttede sin bankkarriere som marketingchef i Skive Sparekasse. Han lod sig pensionere som 60-årig efter en blodprop, men han kom sig nogenlunde og kunne nu helt hellige sig sine mange interesser. At sidde med hænderne i skødet var ikke hans sag. Allerede i sin Glyngøre-tid var han engageret i foreningslivet og hans vidtspændende interesser førte til bestyrelsesposter i en hel del - navnlig kulturelle - foreninger; således blev han i 1979 indvalgt i styrelsen for Historisk Samfund for Skive og Omegn som kasserer, en post som han bestred til få måneder før sin død.

Bosat i Sdr. Thise fik han efterhånden en stor berøringsflade med egnens befolkning, så det var naturligt, at han kom til at repræsentere Historisk Samfund i Sundsøre lokalhistoriske Arkivs bestyrelse. Her var han på hjemmebane.

Kendt er det også, at han fra hjemmet drev en mindre forlagsvirksomhed, hvor en del mindre kendte lokale forfattere fik deres debut. Mest kendt og størst udbredelse af forlagets udgivelser fik nok »Skiveegnens Jul«, som for tre år siden blev overdraget til de seks lokalhistoriske arkiver på Skiveegnen. I de år, han udgav det lokalhistoriske julehæfte, etablerede han et tæt samarbejde med egnens arkiver om fremskaffelse af stof,

ikke mindst billeder. Han blev således en central figur i det lokalhistoriske miljø her på egnen.

Men det var musikken, først og fremmest harmonikaspillet, han dyrkede, og som gjorde ham kendt i vide kredse. Der var bud efter hans Harmonika-orkester i mange sammenhænge, ikke mindst til folkedans. Han søgte at bevare de gamle spillemandsnoder og reddede mange fra glemsel. Hans viden om de gamle folke melodier var formidabel, og det var hans agt ad åre at samle denne viden i en afhandling. Han var aldrig karrig med at »give et nummer«, og i mange år satte han et festligt punktum efter generalforsamlingen under Historisk Samfunds årlige udflugt ved at spille nogle gamle melodier fra den egn, vi besøgte. Her var han i sit es, og sådan vil vi huske ham i Historisk Samfund: med sit glade smil spillende på harmonikaen i en intenst lyttende forsamling.

Karen Strøm Hansen

Man skal lede længe for at finde kvinder på bestyrelsesposter i de amtshistoriske samfund. Vi kan dog i Historisk Samfund for Skive og Omegn notere 3 i løbet af snart 90 år, hvilket er noget af en rekord. Det var således en kvinde, der var meget aktiv ved Samfundets stiftelse, den navnkundige »Mor Else«, fru Else Christensen, der også var den første »museumsforstander« i Skive.

Først i nyere tid - i 1970'erne - finder man igen spindesiden repræsenteret i Hi-

storisk Samfunds bestyrelse, ved først forfatteren fru Kirsten Aakjær, datter af rigsarkivaren, og senest - i 1974 - indvalgte journalist fru Karen Strøm Hansen i bestyrelsen for Historisk Samfund.

Hun var ikke noget ubeskrevet blad i det lokale historiske miljø, og medbragte fra sit hjem (som datter af Skive Folkeblads mangeårige redaktør Elin Hansen) et dybtgående kendskab til egnens historie og befolkning. Kendt og værdsat fra hendes journalistiske virke i Skive Folkeblad var således mange artikler med emne fra egnens historie.

Hun var selvskreven til at beklæde en post i redaktionsudvalget for »Skivebogen«, hvor hun kom til at sætte sit præg på den redaktionelle linie. Hun sørgede også for, at årbogen kom til at indeholde en trykt liste over nyudkommen lokalhistorisk litteratur fra disse egne.

Det byhistoriske arkiv, der er et barn af Historisk Samfund, havde hendes særlige bevågenhed, og hun støttede arkivet fra dets første begyndelse i tale og skrift.

Nævnes bør det også, at fru Karen Strøm Hansen gennem sin indflydelse på fordelingen af Afholdsfondens legatmidler hvert år var med til at sikre Historisk Samfund et ikke ubetydeligt beløb.

Et skrøbeligt helbred tvang hende i en ret ung alder over i pensionisternes rækker. Sine sidste år tilbragte hun sammen med sin mand på Gigtplejehjemmet. Her havde hun nogle gode år og kunne glæde sig over at blive valgt som beboerrepræsentant i Hjemmets bestyrelse, hvor hendes indsigt i offentlige forhold og enorme personkendskab skaffede re-

spekt om hende. Her døde hun i foråret 1997.

Hun var den sidste af slægten fra Vinde Vestergaard, der i 3 generationer var knyttet til Skive Folkeblad, og hvis virke kom til at sætte sig dybe spor i disse egne.

Fru Karen Strøm Hansens omfattende skribentvirksomhed vil bevare hendes navn - ikke mindst i Historisk Samfund.

Bestyrelsen

Historisk Samfund for Skive og Omegn 1996-97

Af Poul Tolstrup, formand for Samfundet

I det forløbne år har vi igen kunnet glæde os over den store interesse, der har været for egnens mange historiske arrangementer. Både professionelle og græs-rødder bidrager til de mange aktiviteter i Skive, Salling og Fjends. Som et eksempel kan jeg nævne, at vor sekretær i Samfundet, byarkivar Niels Mortensen alene i foråret og forsommeren har holdt 13 foredrag med ca. 575 tilhørere og haft 6 byvandring med 125 deltagere. Da hver af de 5 kommuner har en arkivar og mange forskellige former for museum-saktiviteter, kan man jo konstatere, at den lokalhistoriske interesse har det vældig godt.

Glædeligt er det i den forbindelse, at Kulturregionsforsøget i Salling og Fjends omsider er resulteret i ansættelsen af en fuldtids museumspædagog, som med base på Skive Museum skal virke bl.a. med skoletjenestetilbud i alle 5 kommuner. Cand. phil. i middelalderarkæologi Anne Birgitte Jessen har fået stillingen. Vi ser frem til, at hun bliver en god støtte og fornyer af museernes formidling i de kommende år.

Et enkelt arrangement på egnen fortjener at blive fremhævet, nemlig Spøttrupspillet 1997: »Farlig færd« af Rikke Agnete Olsen. Spøttrup Borgmuseum fortjener ros for dette friluftspil med handling fra Valdemar Atterdags tid. Dygtige amatørskuespillere, flotte ta-

bleauer i den gamle borg og professionelt historisk forfatterarbejde og instruktion gav en god fornyelse, som fortjente en bedre anmeldelse end den, Skive Folkeblad bragte til torvs.

Årets arrangementer

I Skive-museernes tætte arrangementsprogrammer, hvor f.eks. Arkæologiforeningen har haft velbesøgte foredragsserier, har Historisk Samfund bidraget med endnu en matiné om byens og egnens musikliv. En søndag eftermiddag i foråret lyttede en veloplagt forsamling til kapelmester Poul Poulsens smukke trompetspil og til hans fortælling om 60 års liv med musikken helt fra 6 års alderen. Som kapelmester har Poul Poulsen gennem årene glædet utallige mennesker i Skive med populærmusik, f.eks. gennem mange års anlægskoncerter. Manuskriptet til musikforedraget er afleveret på Skive Byhistoriske Arkiv.

Næste matiné bliver en cembalokoncert med organist Heinrich Hildebrandt-Nielsen, som i marts 1998 vil spille og fortælle om et virke for klassisk musik i Skive gennem en menneskealder.

Historisk vandring 1997

I år gik turen fra parkeringspladsen ved Skive Kirke til Vestsalling. Undervejs til Lem kirke passerede vi i bilerne Lundhedegård, Henning Borup Svendsens

Stenfigur fra Lem Kirke.

gård, der tidligere har været vandmølle, Hvidbjerg kirke, der har Vestsallings eneste runesten, Kærgårdsholm og Bustrup.

I Lem kirke holdt seminarielæktor Ingvar Glad et levende og meget dygtigt foredrag om kirkens gådefulde romanske stenfigurer, der her findes i større tal end i nogen anden kirke på egnen. Forsamlingen, ca. 60 i alt, kunne på et uddelt kopiark med figurer hentet fra værket »Sallinglands Kirker« (1884) følge Ingvar Glads personlige og poetiske tolkning af de udvalgte figurer. I afbildningen findes drager, der symboliserer onde magter, som mennesket kæmper mod, også kendte myter har fået deres afbildning i granitfigurerne. Endelig er der andre figurer, »havfruen, ryttere, mand og kvinde«. Disse billeder kan måske tolkes som nogle af de 7 dødssynder.

Disse 800 år gamle figurer fascinerer og udfordrer til tolkning. Fra Historisk Samfund har vi opfordret Ingvar Glad til at øse af sin store viden om denne del af kirkekunsten ved at skrive en artikel til Skivebogen om »romanske stenfigurer i Salling og Fjends«. Efter foredraget besøgte forsamlingen de mere end 30 figurer på kirkens kvadre.

Inden vi forlod Lem kirke fortalte Svend Mortensen kort om en af Skive Museums og Historisk Samfunds grundlæggere, Niels Sørensen, hvis grav ligger øst for koret. Niels Sørensen var træskomager og var forud for sin tid med sin store forståelse for lokalhistorie. Han indsamlede utrættelig folkeminder og genstande til museet, og den fotografiske beskrivelse f.eks. af sin tids håndværkere, som han har beriget Skive Museum med er enestående. Jeppe Aakjær var hans ven og sagde om ham ved hans begravelse i 1919: »Ja, I har haft en mærkelig mand iblandt jer - og *ham* satte livet til at slå læder på træsko«.

Efter at have passeret Lihme kirke og Sønderhøje nåede selskabet frem til Kås, hvor arkivar i Spøttrup kommune, Ib Svenningsen foran 1600-tals hovedbygningen fortalte om gårdens historie og om nogle af dens markante ejere.

Bl.a. dvælede han ved landsdommer Jens Hvas, der besad gården fra 1523. Under Grevens Fejde nedbrændte Kås, og Jens Hvas henrettedes i 1536 for samarbejde med Skipper Klement, hvorefter hans gods tildømtes kronen. Dog beholdt arvingerne Kås. Jens Hvas var ligesom sin samtidige, Viborgbispen Jørgen Friis, en betydelig mand, som havde

stor indflydelse på rigets styrelse og kongevalg i den urolige tid omkring reformationen. Både Jørgen Friis og Jens Hvas tåler og fortjener at blive dyrket på Spøttrup Borgmuseum.

Efter foredraget nød forsamlingen i det strålende solskinsvejr den smukke udsigt over Kås Sø og Kås Bredning fra haven bag hovedbygningen.

Generalforsamlingen

Efter en tur omkring den genetablerede Spøttrup Sø nåede vi endelig frem til Restaurant Borgen, hvor der efter kaffen var generalforsamling.

Generalforsamlingen indledtes med mindeord om de 2 tidligere medlemmer af Historisk Samfunds bestyrelse, Erik Steen Sørensen og Karen Strøm Hansen. Mindeordene er trykt her i Skivebogen.

I stedet for Steen Sørensen, der repræsenterede Sundsøre kommune, valgtes godsejer Birger Schütte, Eskjær, til bestyrelsen. Desuden genvalgtes Henning Borup Svendsen, Henrik Forman og Rud Kjems.

Kasserer Niels Bonnesen gennemgik det omdelte regnskab, der balancerede med 89.132 kr. Årets overskud var på 12.379 kr. ekskl. statstilskud. Skivebogen 1996 er totalt udsolgt (900 eks.), hvilket bl.a. hænger sammen med den store interesse for John Simonsen og Niels Mortensens artikel »Skive by fra oldtid til nutid«, der siden er udgivet som særtryk. Den styrkede økonomi tegner godt for udgivelsen af en fyldig Skivebog 1997. Kontingentet fastholdes på 80 kr., hvis Skivebogen er på under 130

sider, ellers er det 85 kr. - stadig billigt i forhold til bogladeprisen.

Efter ønske blev bestyrelsen præsenteret på generalforsamlingen, navnene er anført foran i denne bog.

Vi er byarkivar Niels Mortensen stor tak skyldig for den hjælp, han altid beredvilligt yder foreningens bestyrelse. Niels nyder overalt stor respekt som Skives historiker, og vi glæder os over, at han er en af ankermændene bag den store Skive kommunehistorie, der skal udkomme ved Skive kommunes jubilæum i 2001.

Årets lokalhistoriske udgivelser

»Skiveegnens jul '96«. De lokalhistoriske arkiver i Salling, Fjends og på Fur.

John Simonsen: Bronze til guderne - krigersværdet i Svansø Mose. Skive Museum 1997.

Svend Sørensen: Oplev Viborg Amt. Kulturhistorisk og naturhistorisk guide. Museumsrådet i Viborg Amt 1997.

Solvejg Bjerre: Nanna Aakjær og Jenle efter Aakjærs død. Aakjærskabet 1997.

Tidens gang i Dalgasparken 1972-1997. AAB afd. 11.2 1997.

Bjarne Nørgaard og John Kvist Jakobsen: Skive Politiforening 1947-1997.

Hans Larsen og Preben Rasmussen: Sparbank Vest 1857-1997. Fra egnessparekasse til regionalbank - historiske glimt gennem 140 år.

Indhold

Aksel Jørgensen: Fattiggården i Daugbjerg	5
Poul Gertz Andersson: Erindringer omkring en poesibog og min barndom i Olesens gård	16
Grethe Jensen: Min barndom på landet i trediverne og fyrreerne	26
Rud Kjems: Sære lyde i vinternatten.....	60
Svend Laustsen: En pind fra Estvad til Brorsøns ligkiste	100
Niels Mortensen: Da sporten kom til Skive	110
Bestyrelsen: Mindeord	163
Poul Tolstrup: Historisk Samfund for Skive og Omegn 1996/97	165

ISBN 87-87346-05-2

